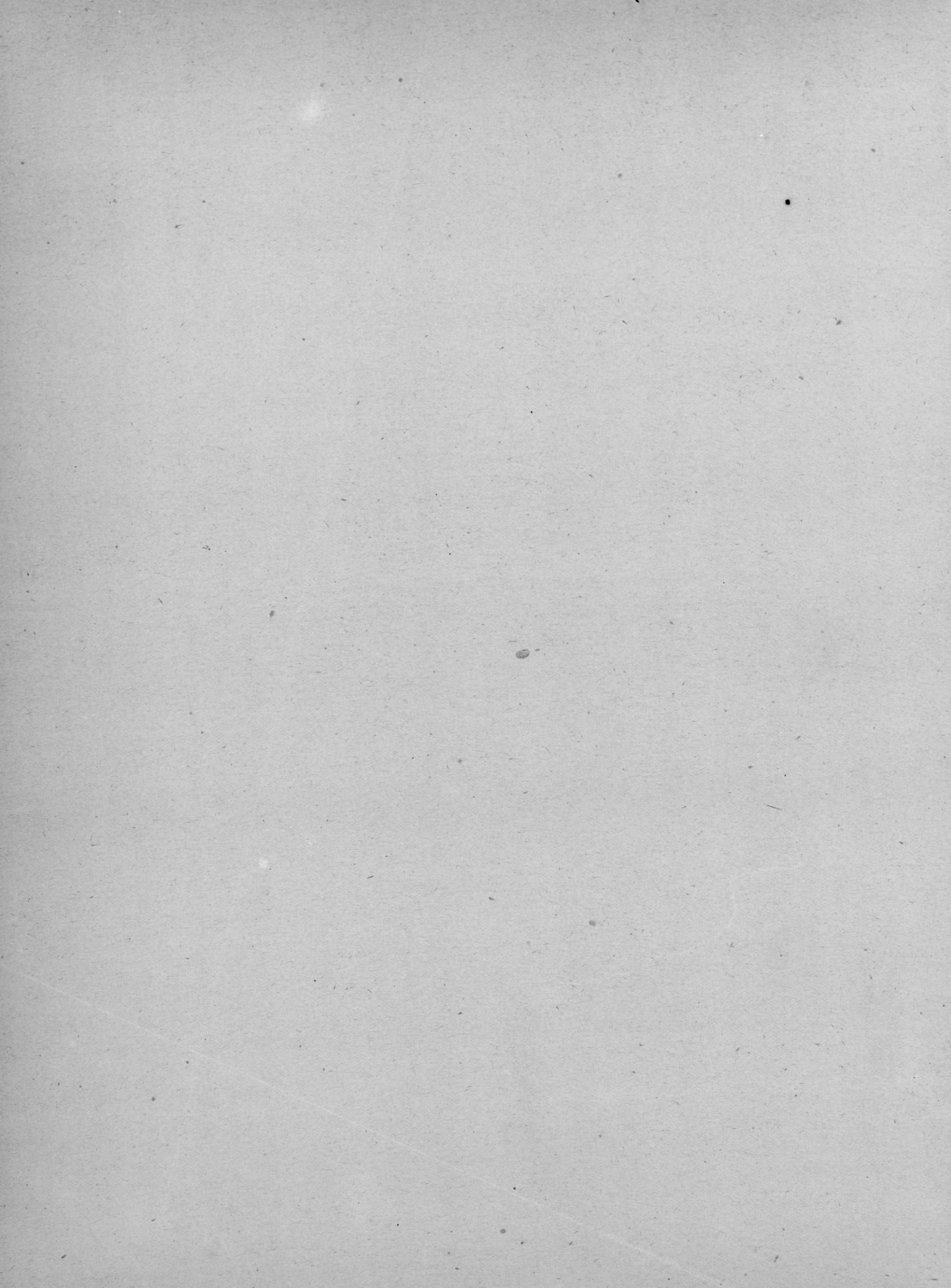

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

9
1891

Δ
135

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1891

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1891

594
9

Handwritten signature

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ, Β. Ι. Ἀμφιαρείου ἐπιγραφαὶ	71
ΜΥΛΩΝΑ, Κ. Δ. Λάρναξ μαρμαρίνη μετ' ἐκτύπου ἀναγλύπτου παραστάσεως . . .	183
ΣΟΦΟΥΛΗ, Θ. Ἀρχαιολογικαὶ μελέται. Α' Ἡ Νίκη τοῦ Ἀρχέρμου (πίν. 11, 12, 13, 14, 15 καὶ ἕτερος παρένθετος)	153
ΣΤΑΗ, Β. Ἀγάλματα ἐκ Ῥαμνοῦντος (πίν. 4, 5, 6, 7 καὶ 1 ζιγγογράφημα). . .	45
— Λείψανα Φειδιακοῦ ἀναγλύφου (πίν. 8 καὶ 9)	63
ΤΣΟΥΝΤΑ, ΧΡ. Ἐκ Μυκηναῶν (πίν. 1, 2, 3 καὶ 1 ζιγγογράφημα).	4
WEISSÄEUBL, R. Παραστάσεις γραίας μεθυσούσης (πίν. 10 καὶ 1 ζιγγογράφημα) . .	143

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΣΚΙΑ, ΑΝΔΡ. Τίσυρος, Κρητικὴ πόλις.	191
ΤΣΟΥΝΤΑ, ΧΡ. Τάφος θολωτὸς ἐν Κάμπῳ	189

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

Πίναξ	1	Ἐκ Μυκηνῶν.
—	2	Ἐκ Μυκηνῶν.
—	3	Ἐκ Μυκηνῶν.
—	4	Ἄγαλμα Θέμιδος.
—	5	Ἄγαλμα Ἰερείας.
—	6	Ἄγαλμα Παιδός.
—	7	Ἄγαλμα Ἑρμαϊκόν.
—	8	Λείψανα Φειδιακοῦ ἀναγλύφου.
—	9	Λείψανα Φειδιακοῦ ἀναγλύφου.
—	10	Ἄγγειον ἐκ Σκύρου (;).
—	11	Εἶδωλον ἐξ Ἀκροπόλεως.
—	12	Εἶδωλον μαρμάρινον καὶ πώρινον ἀγαλμάτιον ἐξ Ἀκροπόλεως.
—	13	Πώρινα ἀγάλματα ἐξ Ἀκροπόλεως.
—	14	Κεφαλαὶ πώρινα ἐξ Ἀκροπόλεως.
—	15	Ἄγαλμα « γυναικείας μορφῆς » ἐξ Ἀκροπόλεως.
Σελ.	5	Σχεδιάσματα κοσμημάτων.
—	46	Σχέδιον Ναοῦ.
—	144	Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς.
—	163	Παρένθετος πίναξ (σχεδιάσματα ὀφθαλμῶν).

ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

(Πίν. 1, 2 και 3)

Ἐν τοῖς ἐπομένοις πραγματευόμεθα περί τινων μνημείων τῆς μυκηναίας ἐποχῆς ἢ ἔλως νέων ἢ νῦν πρῶτον δημοσιευομένων, ἐξ αὐτῶν δ' ἀφορμὴν λαμβάνοντες παρενείρομεν εἰς τὸν λόγον — ἀτάκτως ἴσως ὀλίγον — διαφόρους παρατηρήσεις καὶ τινὰς νέας πληροφορίας συντελοῦσας, ὡς πιστεύω, εἰς διαλεύκανσιν τοῦ σπουδαιοτάτου, ἀλλὰ καὶ λίαν σκοτεινοῦ ἐπιμυκηναίου ζητήματος· μοὶ φαίνεται δὲ — ἵνα εἶπω τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς — ὅτι πολλαὶ καὶ πολλῆς προσοχῆς ἄξια ἐνδείξεις συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι οἱ Μυκηναῖοι, ἤτοι ὁ τὸν μυκηναῖον πολιτισμὸν ἐν Ἑλλάδι κεκτημένος λαὸς ἦν τῷ ὄντι ἑλληνικός.

Α

Πίν. 1. Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ ἀπεικονίσθησαν κατὰ σχεδιάσματα τοῦ ἀρχιτέκτονος Kawerau ἢ κάτοψις, ἢ πρόσοψις καὶ λεπτομέρεια τῆς προσόψεως τάφου ἀνακαλυφθέντος πέρυσι (1890) ἐν Μυκῆναις, λελαξευμένου δ' ἐν τῷ βράχῳ, ὡς οἱ πρὸ τριῶν ἐτῶν αὐτόθι ἀνακαλυφθέντες, καὶ ἔχοντος τὰς πλευρὰς τοῦ στομίου ἐπιχειρισμένας δι' ἀσβέστου, τὴν δὲ πρόσοψιν κεκοσμημένην διὰ πολυχρῶμων κοσμημάτων. Παρὰ τοῦτον ἀνεκαλύφθη σχεδὸν συγχρόνως καὶ δεύτερος, οὗ τὸ στόμιον ὡσαύτως εἶναι κεκονιαμένον καὶ κεκοσμημένον διὰ γραφῶν, κατὰ δυστυχίαν κακῶς διατηρουμένων, ὧν ὅμως ἴσως παράσχωμέν ποτε εἰκόνα καθ' ὅσον σώζονται· ἀμφοτέρω δ' οἱ τάφοι οὗτοι κεῖνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς καὶ ἀπέχουσιν ὀλίγα μόνον μέτρα τοῦ ἤδη ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 σ. 157 ὑπ' ἀριθ. 52 περιγραφέντος, ὅστις πρὸ τῆς περισυνῆς ἀνακαλύψεως ἦν ὁ μόνος ὁ ἔχων τὰς παραστάδας τοῦ στομίου οὕτω κεκονιαμένας, ἴσως δὲ καὶ ἐρυθρὰς κεχρωσμένας· ὥστε ἀπετέλει τότε ἐξαιρέσιν, σήμερον ὅμως μετὰ τῶν δύο ἄλλων, πλησιέστατα ὡς εἶπομεν ἀλλήλων κειμένων, ἀποτελεῖ συστάδα ἢ μικρὸν νεκροτα-

φεῖον γένους τινὸς ἢ κώμης· διότι τὴν ἀνακάλυψιν τῶν δύο νέων τάφων θεωρῶ ὡς τὴν μεγίστην τῶν ἀποδείξεων περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 σ. 124 ἐξ. ἐκφρασθείσης καὶ, ὅσον οἶδα, κοινῶς δεκτῆς γενομένης γνώμης, ὅτι ἐν Μυκῆναις ἐκάστη κώμη ἢ ἕκαστον γένος εἶχεν ἴδιον νεκροταφεῖον ἀποτελούμενον ἐκ τινων τάφων ἐχόντων κοινὰ, ἀλλὰ πολλακίς δυσκόλως ὀριζόμενα γνωρίσματα· νῦν ἀνακαλύπτεται συστάς ἐκ τριῶν τάφων ἐχόντων γνωρίσματα κοινὰ τὰ μάλα χαρακτηριστικὰ καὶ ὅποια ἐν οὐδενὶ τῶν ἄλλων πενήκοντα καὶ πέντε περίπου μυκηναίων τάφων παρετηρήθησαν.

Ὁ τάφος, οὗ τὰ σχέδια δημοσιεύομεν, ἔχει τὸ στόμιον ἐστραμμένον πρὸς δυσμὰς· ὁ δρόμος αὐτοῦ δὲν ἐκαθαρίσθη ὀλόκληρος καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἄγνωστον τὸ μῆκος του, τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ πρὸ τοῦ στομίου εἶναι δύο μέτρων· τὸ στόμιον ἔχει πλάτος κάτω 1,30 μ. περίπου, ὕψος 2,60 μ. καὶ βάθος 1,85 μ. Τοῦ ἐσωτερικοῦ αἱ διαστάσεις εἶναι 4,65 μ. πρὸς 5,65 μ., οἱ δὲ κάθετοι τοῖχοι ἔχουσιν ὕψος 2,70 μ. περίπου, ἡ ὀροφή ὅμως εἶναι κατεστραμμένη καὶ ἔνεκα τούτου τὸ ὕψος αὐτῆς ἐν τῷ μέσῳ εἶναι ἄγνωστον. Κεκονιαμένα εἶναι πρῶτον ἢ πρόσοψις μέχρι τοῦ σημείου περίπου, ὅπου αἱ ἐκατέρωθεν αὐτῆς πλευραὶ τοῦ δρόμου ἄρχονται συνερχόμεναι ἀποτόμως μετὰ μείζονος κλίσεως καὶ σχεδὸν ἐνούμεναι σχηματίζουσι τρίγωνον ὑπὲρ τὴν θύραν· ἔπειτα αἱ δύο πλευραὶ τοῦ στομίου καὶ τὰ παρακείμενα τῷ στομίῳ χεῖλη τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων ἐπὶ πλάτος 0,20 μ. περίπου· διὰ τοιχογραφιῶν ὅμως κοσμεῖται μόνῃ ἢ πρόσοψις, τὸ δὲ κόνιαμα τῶν πλευρῶν τοῦ στομίου καὶ τῶν χειλέων τῶν παρακειμένων τῷ στομίῳ τοίχων εἶναι λευκόν. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τὸ στόμιον εὐρέθη, ὡς ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς ὁμοίοις τάφοις, πεφραγμένον διὰ ξηροτοίχου ἐκ λίθων ἀργῶν, ἡδυνήθη δὲ κάλλι-

στα να παρατηρήσω ἐπὶ τοῦ χρίσματος τῶν πλευρῶν τοῦ στομίου, ὅτι ὁ ξηρότοιχος ἐκτίσθη ἐν ὄσῳ τὸ χρίσμα ἦτο ἔτι νωπὸν· ἐπὶ δὲ τοῦ χρίσματος τῆς προσόψεως τοῦ φέροντος τὰς τοιχογραφίας παρετηρήθη ὅτι καὶ ἐπεχώσθη ὁ δρόμος συγχρόνως· διότι οἱ ἐν τοῖς χώμασι δι' ὧν ἐπλήρουν τὸν δρόμον λίθοι κυλιόμενοι ἐκ τῶν ἄνωθεν μεθ' ὀρμῆς ἐπεκολλήθησαν πολλαχοῦ ἐπὶ τοῦ νωποῦ χρίσματος βλάψαντες καὶ τὰς τοιχογραφίας, ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινεν, ἐὰν μεταξὺ τῆς ἐπιχρίσεως καὶ ζωγραφίσεως τῆς προσόψεως καὶ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ δρόμου παρενέπιπτε χρόνος ἰκανὸς πρὸς ἀποξηρανσιν τοῦ κονιάματος· ὅτι δὲ δὲν περιέμεναν ν' ἀποξηρανθῆ τὸ κονίαμα, ἀλλ' ἐπέχωσαν τὸν δρόμον ἐν γνώσει ὄντες ὅτι ἔμελλον νὰ βλάψωσι τὰς νωπὰς τοιχογραφίας, ἀποδεικνύει ὅτι μόνον χάριν τῆς ἡμέρας ἢ τῶν ὀλίγων ἡμερῶν τῆς ἐνταφιάσεως εἶχον παρασκευάσει αὐτάς. Τοῦτο δὲν εἶναι οὐδαμῶς παράδοξον, ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ οἱ λεγόμενοι τάφοι τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Κλυταιμῆστρας, οἱ ἔχοντες ἀσυγκρίτως μεγαλοπρεπεστέραν καὶ πολυτελεστέραν τὴν πρόσοψιν, ἦσαν συνήθως ὡς φαίνεται κεχωσμένοι¹.

Τὸ χρίσμα εἶναι ἐκ καθαρᾶς ἀσβέστου καὶ ἔχει πάχος διάφορον, ἦτοι τὸ μὲν τῆς ῥοδακοστολιστοῦ ταινίας εἶναι 0,004 μ. παχύ, τὸ δὲ τῆς ἀμέσως τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου περιβαλλούσης ἐρυθρᾶς ταινίας εἶναι λεπτότερον· τὸ πλάτος τῆς πρώτης ταινίας εἶναι 0,28 μ., τὸ δὲ τῆς ἐρυθρᾶς 0,09 μ., οἱ ῥόδακες ἔχουσι διάμ. 0,20 μ., δὲν εἶναι δὲ πραγματικῶς τόσον κανονικοὶ ὅσον ἐν τῇ εἰκόνι φαίνονται, διότι γεγραμμένοι ὄντες ἐξ ἐλευθέρας χειρὸς παρουσιάζουσι ἀνωμαλίας μικρὰς καὶ διαφορὰς ἀπ' ἀλλήλων, αἵτινες δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ δηλωθῶσιν ἐπὶ τῆς εἰκόνας. Τὸ ὑπέρθυρον εἶναι, ὡς ἐσημειώθη καὶ ἐν τοῖς σχεδίοις, κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένον, ἀλλὰ καὶ ὅπου σώζεται, δὲν διατηρεῖ τὸ κονίαμα ἀβλαβές, ἐνεκα τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅποιον ἦτο τὸ κόσμημα, οὐ ἐλάχιστα ἔχνη διακρίνονται ἄνωθι τῆς ῥοδακοστοιχίας τοῦ ὑπερ-

¹ Κοινῶς παραδέχονται, τῷ Adler ἐπόμενοι, τὸ ἐναντίον, καὶ ἐγὼ δὲ μέχρι τινὸς ταύτην τὴν γνώμην εἶχον· σήμερον ὅμως ἀμφιβάλλω, ἂν καὶ δὲν εἶμαι ἐντελῶς βέβαιος περὶ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ ἐκφρασεῖς εἰκατίας, διότι ἀναμένω τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ δρόμου τοῦ τάφου τῆς Κλυταιμῆστρας· ἐξ ὅσων ὅμως μέχρι τοῦδε βλέπω κλίνω νὰ πιστεύσω ὅτι δὲν ἔχει δίκαιον ὁ Adler.

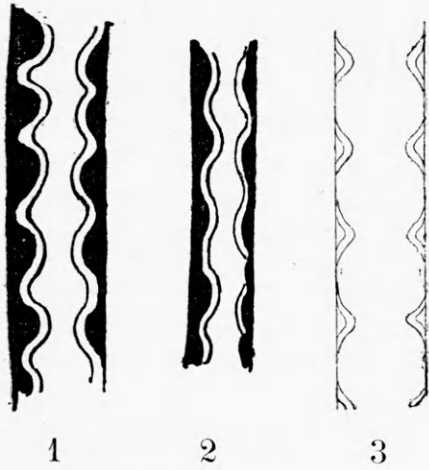
θύρου πρὸς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον· πιθανῶς ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἐπιστέφον τὸν κόσμον τοῦ περιχειλώματος τοῦ στομίου εἶδος κυματίου ἀποτελούμενον ἐκ φυλλοειδῶν κοσμημάτων.

Εἰς τὸν τρόπον τῆς διακοσμῆσεως τῆς θύρας μεταβαίνοντες παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ῥόδακες ἐν τῇ θέσει ταύτῃ εἶναι συνήθεις πρὸ πάντων ἐν Μεσοποταμίᾳ (π. γ. Perrot et Chipiez, Hist. de l' Art II εἰκ. 136), ἢς τὰ μνημεῖα βεβαίως ἐμιμήθησαν καὶ οἱ Πέρσαι (πρὸς τὴν αὐτόθι V εἰκ. 338 θύραν τάφου)· ἐν τῷ συνόλῳ ὅμως τὸ ἀσσυριακὸν σύστημα διαφέρει τοῦ δημοσιευομένου μυκηναίου, διότι ἐν ἐκείνῳ μὲν οἱ ῥόδακες εἶναι τὸ μόνον κόσμημα, ἐνταῦθα δὲ εἶναι μὲν τὸ κυριώτατον, ἀλλ' οὔτε τὸ μόνον οὔτε τὸ ἀρχικόν· διότι ἀρχαιότερα τῶν ῥοδάκων ἐν τῷ συστήματι τούτῳ φαίνονται ὅτι εἶναι τὰ ἀπεστρογγυλωμένα τὰς κορυφὰς τρίγωνα, τὰ ὅποια ὡς ὀδόντες εἰσδύουσι ἐκατέρωθεν μεταξὺ τῶν ῥοδάκων· τὰ τρίγωνα ταῦτα πρέπει νὰ φαντασθῶμεν συνεχόμενα καὶ σχηματίζοντα γραμμὴν ὀφιοειδῆ, ἦτοι μίαν τῶν ἀπλουστάτων κοσμηματικῶν μορφῶν τῶν δυναμένων νὰ δοθῶσιν εἰς σανίδα κατηλωμένην εἰς τὴν γωνίαν παραστάδος, δύο δὲ τοιαῦται σανίδες ἀπέναντι ἀλλήλων εἰς τὰς γωνίας παραστάδος κατηλωμένοι ἀφίνουσι μεταξὺ τῶν χώρων ἐναλλάξ στενούμενον καὶ εὐρυνόμενον, δυνάμενον δὲ κάλλιστα νὰ πληρωθῆ διὰ ῥοδάκων ἢ καὶ δι' ἐλικοειδῶν κοσμημάτων ὡς ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ τῆς ἐστίας τοῦ μεγάρου Μυκηνῶν (Πρακτικὰ 1886) καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων καὶ διαφόρων ἔργων, διότι τὸ σύστημα εἶναι κοινὸν ἐν τῇ μυκηναίᾳ τέχνῃ. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ῥόδακες καὶ αἱ ἔλικες ἀναπτυσσόμενοι ἐν τῷ συστήματι κατὰ μέγεθος στενοχωροῦσι τοὺς ὀδόντας τόσον, ὥστε νὰ φαίνονται οὔτοι μᾶλλον ὡς παραπληρωματικὰ κοσμήματα, ἢ ἀρχικῆ ὅμως σημασία τῶν καταφαίνεται ὅσας κίς λείπουσι οἱ ῥόδακες καὶ αἱ ἔλικες, ὡς ἐπὶ τῆς ἐκ Κρήτης πηλίνης λάρνακος, ἣν ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ὁ Orsi¹ καὶ ἣτις κατ' ἀπομίμησιν οἰκίας τετραγώνου πεπονημένη οὔσα ἔχει εἰς τὰς γωνίας ἐξεχούσας τὰς παραστάδας, ἃς ἀνατυπώνομεν ἐνταῦθα ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2, ὑπ' ἀρ. 3 δὲ παραθέτομεν τμῆμα τῆς ἐν πίν. 1,1 ῥοδακοφόρου ταινίας, ἀλλ' ἄνευ τῶν ῥοδάκων. Ἐκ

¹ Urne funebri κ.τ.λ. ἐν Monum. antichi. I πίν. 1,2. Θὰ ἰμιλήσωμεν περὶ αὐτῶν καὶ κατωτέρω.

τῆς παραβολῆς τῶν δύο πρώτων πρὸς τὸ τρίτον πείθεται, νομίζω, πᾶς, ὅτι περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγμα-

τος πρόκειται· ὅτι δὲ αἱ τῆς λάρνακος παραστάδες ἀναμιμνήσκουσιν ὁμοίως ἐκ ξύλου κατεσκευασμένας παρατηρεῖ λίαν ὀρθῶς ὁ Orsi (ἔ. ἀ. σ. 210). Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἐν τῷ μυκηναίῳ συστήματι οἱ ὀδόντες ἀνεπτύχθησαν ἀνεξαρτήτως ξένης ἐπιδράσεως ἐκ τῆς ξυλουργικῆς, ἐν ᾧ οἱ ῥόδακες προέρχονται κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἐξ Ἀνατολῆς.

Ῥοδάκων ἀναγλύπτων χρήσις εἶχε γέινει καὶ ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ λεγομένου τάφου τοῦ Ἀγαμέμνονος ἢ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως, ὡς ἀποδεικνύει τεμάχιον μαρμάρου ἐν Exped. de Morée II πίν. 70, ἡ θέσις ὅμως τούτου πιθανῶς ἦν ἄνωθεν τοῦ ὑπερθύρου, διότι οὐδὲν δεικνύει ὅτι αἱ παραστάδες ἦσαν ἐπενδεδυμένοι διὰ μαρμάρων¹. Ἀκριβῶς δ' ὅπως ἐπὶ τῆς δημοσιευομένης θύρας εὐρίσκομεν τοὺς ῥόδακας, ὡς γνωστόν, πάλιν ἐπὶ τῆς ἀμιμήτου πύλης τοῦ Ἐρεχθίδου, οἱ δὲ συγγραφεῖς τῆς Histoire de l'art dans l'antiquité Perrot καὶ Chirpiz παραβάλλοντες ταύτην πρὸς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν θύραν περσικοῦ τάφου παραδέχονται μὲν κοινὴν τῶν ῥοδάκων ἐξ Ἀσσυρίας καταγωγὴν, ἀποθαυμάζουσιν ὅμως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀνατολικά μνημεῖα, τὴν θαυμασίαν διάθεσιν τῶν κοσμημάτων ἐπὶ τοῦ ἀττικοῦ ἀριστουργήματος (αὐτ.

1. Πρβ. Adler ἐν Schliemanns Tiryns σ. XLV καὶ Thiersch Mitth. des athen. Institut. 1879 σ. 177 ἐξ. Οὐδέτερος αὐτῶν ἀναφέρει τι περὶ ἐπενδύσεως τῶν παραστάδων, ἄλλοι ὅμως παραδέχονται τοιαύτην, ἐν οἷς καὶ ὁ Semper (Stil I σ. 440), ὅστις ὁμιλεῖ περὶ πλακῶν λευκῶν, ἐρυθρῶν καὶ πρασίνων. Πρβ. καὶ Belger, Kuppelgräber σ. 29.

V σ. 526-527). Τοῦ ἐπαίνου τούτου ἀξία ἐν τινι μέτρῳ εἶναι, νομίζω, καὶ ἡ πρόσοψις τοῦ μυκηναίου τάφου διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν κοσμημάτων καὶ χρωμάτων, ποικιλίαν ἣτις εὐαρεστεῖ χωρὶς νὰ ἦναι φορτικὴ.

Ἐν ἀντιθέσει ὅμως πρὸς τὴν καλὴν πρόσοψιν τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου, περὶ οὗ πραγματευόμεθα, ἦσαν ἐλάχιστα, διότι εὐρέθησαν μόνον ὀλίγα χρυσᾶ φύλλα καὶ τινες ψηφίδες ὄρων ἐξ ὑελώδους μάζης, πρὸς δὲ τούτοις τεμάχια πλακῶν ἐξ ἐλέφαντος φέροντα ἀναγεγλυμμένους ναυτίλους· εἰς τὴν ΒΔ γωνίαν δὲ ἀνεκαλύφθη κοιλότης ἐπιμήκης περιέχουσα ὅστᾳ καὶ ἀγγεῖον χαλκοῦν εὐμέγεθες, σχήματος φιάλης ἀβαθοῦς, ἀνεστραμμένον καὶ ὑπ' αὐτὸ κρανίον ἀνθρώπου συντετριμμένον ὅπως καὶ τὸ ἀγγεῖον. Τὰ ὅστᾳ δὲν ἐφαίνοντο κεκαυμένα, ἄνθρακες δ' ἐν τῷ τάφῳ ὑπῆρχον ὀλίγιστοι. Μεταξὺ δὲ τῶν τεμαχίων ἀγγείων, τὰ ὅποια ὡς συνήθως περιεῖχεν ὁ τάφος, ὀφείλω ν' ἀναφέρω ἰδιαιτέρως ἓν, διότι δὲν ἦτο ὡς τὰ ἄλλα μυκηναίου, ἀλλὰ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ τοῦ Διπύλου, εὐρέθη δ' ἐντὸς τοῦ τάφου πρὸ τοῦ στομίου κυλισθὲν πιθανώτατα μετὰ πολλῶν χωμάτων ἀπὸ τοῦ δρόμου διὰ τῆς ὀπῆς, ἣτις ἀφίνετο ὑπὸ τὸ ὑπέρθυρον (πρβ. Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 σ. 129), διότι τῷ ὄντι ἔκειτο ἱκανῶς ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους τοῦ τάφου· ἐν τῇ ἐπιχώσει τοῦ δρόμου ὅμως ἀνασκαπτομένη δὲν παρετήρησα ἐγὼ οὔτε σημεῖα ὑστερωτέρας ἀνασκαλεύσεως τῶν χωμάτων οὔτε ἄλλο τεμάχιον τοῦ αὐτοῦ ῥυθμοῦ, ὥστε φαίνεται ἀποδεικνυόμενον, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ὁ τάφος τὸ ὑστατον ἐκλείσθη καὶ ἐπεχώσθη ὁ δρόμος του, ὁ ῥυθμὸς τοῦ Διπύλου δὲν ἦτο μὲν ὅλως ἄγνωστος ἐν Μυκῆναις, τὰ κατ' αὐτὸν ὅμως κεκοσμημένα ἀγγεῖα βεβαίως σπανιώτατα.

Περὶ τῆς στέγης τοῦ τάφου εἶπομεν ἤδη, ὅτι δὲν διατηρεῖται καλῶς, διακρίνεται ὅμως σαφῶς, ὅτι ὄχι μόνον αἱ δύο μακρᾶι πλευραὶ τοῦ τάφου, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο στεναί, ἀντὶ νὰ ἦναι κάθετοι μέχρι τῆς κορυφῆς, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ ὕψους 2,70 μ. περίπου συγκλίνουσαι πρὸς τὸ μέσον τῆς ὀροφῆς, ὥστε αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ δύο τραπεζίων συνερχομένων ἄνω καὶ δύο ἐκατέρωθεν ἐπικεκλιμένων τριγώνων, ἣν δηλαδὴ ἐπικλινῆς καὶ πρὸς τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ τάφου· ἡ τοιαύτη ὀροφή εἶναι πρωτοφανῆς ἐν τοῖς τάφοις, διότι πάντες οἱ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυ-

φθέντες ἔν τε Μυκήναις καὶ Σπάτα καὶ ἀλλαγῶ ἀετοειδῆ στέγην εἶχον, ἐκτὸς ὅταν αὐτῆ ἦτο ἄμορφος ὅλως ὡσεὶ φυσικοῦ σπηλαίου¹. ἕνεκα τούτου ὑπ' ὄψιν ἔχων καὶ τὴν κακὴν διατήρησιν τῆς ὀροφῆς τοῦ ἐν λόγῳ τάφου καὶ τὸ ἀτημελές τῆς λαξεύσεως ἐν βράχῳ μὴ ἐπιδεχομένῳ ἐπιμελεστέραν θ' ἀμφέβαλλον ἴσως περὶ τοῦ πράγματος, ἐὰν μὴ ἐδημοσίευσεν σχεδὸν συγχρόνως ὁ P. Orsi μυκηναίας τινὰς λάρνακας ἐκ Κρήτης, ὧν μία², ἢ καὶ ἀνωτέρω ὑφ' ἡμῶν μνημονευθεῖσα, κατεσκευασμένη, ὡς εἴπομεν, κατ' ἀπομίμησιν ἱκανῶς ἀκριβῆ οἰκίας οὔσα ἔχει τὸ πῶμα ὅμοιον στέγη τοιαύτῃ, οἶα πρέπει νὰ ἦτο ἢ τοῦ τάφου τούτου.

Ὡς γνωστόν, παρὰ πλείστοις λαοῖς ἀπαντῶμεν τὸ ἔθος τοῦ νὰ κατασκευάζωσι τοὺς τάφους τῶν ὁμοίους ταῖς οἰκίαις, ἐν αἷς ζῶντες κατῴκουν· οὕτως ἐξηγεῖται ἐν Ἑλλάδι ἡ ὑπαρξίς τῶν κτιστῶν θολωτῶν τάφων³ καὶ ἡ τῶν ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένων τετραγῶνων τῶν ἐχόντων ἀετοειδῆ ἢ καὶ πρὸς τὰς τέσσαρας πλευράς ἐπικλινῆ στέγην· ἐν Κρήτῃ δὲ βλέπομεν, ὅτι μορφήν οἰκίας ἔδιδον καὶ εἰς τὰς λάρνακας, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὀρθῶς ὁ Orsi (σ. 225), ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ εἶχεν

¹ Ὅρα Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 σ. 128, περὶ δὲ τῶν τάφων Σπάτα καὶ Ναυπλίου κατωτέρω.

² Urne funebri cretesi dipinte nello stile di Micene ἐν Monumenti antichi I πίν. 1, 2. Τὰ μνημεῖα ταῦτα ὡραία ἐκδοθέντα καὶ ὑπομνηματισθέντα παρέχουσιν ἀναμφιβόλως σπουδαιοτάτην συμβολὴν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς μυκηναίας ἐποχῆς· διότι καὶ ἡ οἰκοδομικὴ αὐτῆς ἐξακριβοῦται μᾶλλον, ὡς παρετήρησε τοῦτο καὶ ὁ Furtwängler (Wochenschrift für kl. Philol. 1891 σ. 250), καὶ τὰ περὶ τῆς ταφῆς γνωρίζονται κάλλιον καὶ εὐρύτερον· ὅστεοδόχοι λάρνακες τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐν γένει δὲν ἦσαν μέχρι τοῦδε γνωσταί, λάρνακας δ' ἰδίως πεποιημένας κατ' ἀπομίμησιν τῶν οἰκιῶν εὐρίσκομεν, ὡς γνωστόν, καὶ παρὰ λαοῖς τῆς Ἰταλίας, ὅπερ δὲν εἶναι ἴσως ὅλως τυχαῖον· τίς δ' οἶδεν ἐὰν δὲν ἀνακαλυφθῶσι ποτε ὅμοιοι καὶ ἐν Λακωνίᾳ ἢ τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι. Τὸ σχῆμα βεβαίως δύο τῶν ἐκ Κρήτης λαρνακῶν (Orsi ἔ. ἀ. σ. 209 ἀρ. 4 καὶ 5) δὲν ἦτο ὅλως ἄγνωστον, διότι ἀκριβῶς ὅμοιος τὴν μορφήν εἶναι ὁ ἐν Τίρυνθι ἀνακαλυφθεὶς λουτήρ (Schliemann Tiryns πίν. 24 e), ἐν τῇ ἀκροπόλει Μυκητῶν δ' εὔρον ἐγὼ ἄλλον ὅμοιον λουτήρα εἰς πλείστα τεμάχια μὴ συγκολληθέντα ἔτι· ἀλλ' ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεώς του ἐθεώρησα τοῦτον ὑστερώτερον τῆς μυκηναίας ἐποχῆς καὶ τὸν θεωρῶ καὶ σήμερον ἔτι τοιοῦτον· ἐννοεῖται ὅμως ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει ἢ ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο δὲν ἀνήκει εἰς μίαν μόνην ἐποχὴν.

³ Ὁ Adler (Schliemann, Tiryns σ. XXXVIII) κατάγει τὸ κυκλωτέρες σχῆμα τῶν θολωτῶν τάφων ἐκ Φρυγίας, ἐν ᾧ ὁ Orsi (ἔ. ἀ. σ. 217 ἔξ.) διαβλέπει ἐν αὐτῷ τὸ σχῆμα, ὃ αἱ καλύβαι τῶν προϊστορικῶν κατοικῶν τῆς Ἑλλάδος εἶχον. Ἐγὼ χαίρω, διότι ἀκριβῶς ταύτην τὴν γνώμην περὶ τῆς ἐκ τῆς ἀρχαίου ἑλληνικῆς καλύβης ἐξελέγξω τῆς μορφῆς τῶν θολωτῶν τάφων ἐξέφρασα ἤδη πρὸ τῆς ἐκδόσεως ἔτι τοῦ περὶ Τίρυνθος βιβλίου τοῦ Schliemann (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1885 σ. 30 ἔξ.).

ἐξάλειφθῆ ἢ ἀνάμνησις, ὅτι αὐτοὶ οἱ τάφοι ἤδη — σπηλαιοειδῆς ἐν Κρήτῃ — ἐμιμοῦντο τὴν οἰκίαν. Δυνάμεθα λοιπὸν ἐκ τούτων νὰ συμπεράνωμεν καὶ περὶ τῆς μορφῆς, ἣν εἶχον αἱ οἰκίαι κατὰ τὴν ἐποχὴν, εἰς ἣν ἀνήκουσιν οἱ τάφοι ἢ καὶ τὴν προγενεστέραν ταύτης· ἐπειδὴ δέ, ὡς παρετηρήσαμεν ἤδη, οἱ πλείστοι τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐν Μυκήναις, ὁ τοῦ Σπάτα¹, εἰς τοῦλάχιστον καὶ δὴ ὁ μέγιστος τῶν παρὰ τὸ Ναύπλιον ἀνασκαφέντων (Ἀθηναίου τόμ. VII πίν. A) καὶ δύο τῶν ἐκ Κρήτης λαρνακῶν ἀετοειδῆ στέγην ἔχουσιν, ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι κατὰ τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν ἢ ἀετοειδῆς στέγη ἐπεκράτει. Ἡδυνάμεθα ὅμως καὶ νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς στεγᾶσεως κατὰ τὴν ἐποχὴν, περὶ ἧς πρόκειται, μόνον ὡς ἀνάμνησις ἐν τοῖς τάφοις ἐσώζετο, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τῶν οἰκιῶν· διότι τῶ ὄντι γινώσκουμεν, ὅτι τὰ ἀνάκτορα τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκητῶν εἶχον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα στέγας ὀριζοντίας, ἡλιαστήρια ἢ δώματα, ὡς ὀνομάζομεν αὐτὰς σήμερον· ἐν τοῖς ἐρειπίοις μάλιστα τοῦ τῶν Μυκητῶν ἀνεκαλύφθησαν τεμάχια μεγάλα χρίσματος παχέος ἐξ ἀσβέστου καὶ πηλοῦ, ἐφ' ὧν ἐσώζοντο ἀκόμη τύποι καλάμων πυκνῶν, οὓς ἐπέθετον ἐπὶ τῶν δοκῶν πρὶν ἐπιστρώσωσι τὸ χρίσμα (Πρακτικὰ 1886 σ. 73). Ἀλλὰ τὸν λόγον, δι' ὃν ἐν τοῖς ἀνακτόροις προετίμων τὰς ὀριζοντίας στέγας, ἐξήγησεν ὁ Dörpfeld (Schliemann, Tiryns σ. 311) κατὰ τρόπον πειστικώτατον· ἐὰν δηλαδὴ κατεσκευάζον ἀετοειδῆ στέγην, τότε, ἐὰν μὲν αὕτη ἦτο μία συνεχῆς ἐφ' ὅλου τοῦ ἀνακτόρου, τὸ μέσον μάλιστα αὐτῆς θὰ ἐγένετο ὑπὲρ τὸ δέον ὑψηλόν· ἐὰν δὲ ἦσαν πολλαί, μία ἐφ' ἑκάστου δωματίου, τότε σχηματίζονται μεταξὺ τῶν διαφόρων στεγῶν ὑδρορροαί, αἵτινες ἀδύνατον εἶναι διὰ κα-

¹ Ὅρα Ἀθηναίου τόμ. VI πίν. Z. Ὁ Milchhöfer, Mitth. d. athen. Instit. 1877 σ. 83 παρατηρεῖ περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς· von decorativer Ausschmückung keine Spur, man müsste denn eine vertiefte Linie dafür nehmen, die rings umlaufend den Ansatz der in einem stumpfen Winkel gebrochenen Decke von den senkrechten Wänden trennt. Ἡ γραμμὴ αὕτη παρατηρεῖται καὶ ἐν πολλοῖς τῶν τάφων τῶν Μυκητῶν, δὲν περιθεῖ ὅμως πάντας τοὺς τοίχους, ἀλλὰ τοὺς δύο, ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἡ ἀετοειδῆς στέγη — μόνος ὁ δημοσιευόμενος τάφος ὡς ἔχων τετραμερῆ στέγην φέρει ἔχνη τῆς γραμμῆς καὶ ἐπὶ τῶν τεσσάρων τοίχων — καὶ εἶναι ἀνάμνησις τοῦ κενοῦ, ὅπερ σχηματίζεται ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς μεταξὺ τῆς ὀριζοντίας ἐπιφανείας, εἰς ἣν ἀπολήγουσιν ἄνω οἱ τοίχοι, καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς καὶ τῆς κορυφαίας δοκοῦ ἐπικειμένων πλαγίων δοκῶν, τῶν ἀμειβόντων.

λάμων νὰ στεγασθῶσιν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ διαρρήθῃ δι' αὐτῶν ἡ βροχὴ· διότι κέραμοι δὲν εὐρέθησαν οὔτε ἐν Τίρυνθι οὔτε ἐν Μυκῆναις. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἔπρεπε νὰ ἐκλέξωσι στέγας ὀριζοντίας. Ὁ λόγος ἔμως οὗτος ὁ ὅσον ἰσχυρὸς διὰ τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς ἐν γένει, οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχη ὑπόστασιν προκειμένου περὶ τῶν μικρῶν οἰκιῶν τῶν ἰδιωτῶν· ἀπ' ἐναντίας δι' αὐτὰς ἡ ἀετσοειδὴς στέγη ἔχει τοῦτο τὸ προτέρημα, ὅτι ὡς σκεπαζομένη διὰ χόρτων εἶναι προχειροτέρα, ὀλιγώτερον δαπανηρὰ καὶ πολὺ ἐλαφροτέρα.

Εὐρίσκομεν λοιπὸν ἐν τῇ μυκηναίᾳ ἐποχῇ συγχρόνως δύο ὅλως διάφορα συστήματα στεγάζσεως, τὸ μὲν ἐν χρήσει ἐν τοῖς ἀνακτόροις, τὸ δ' ἕτερον ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν ἰδιωτῶν, ὅπως δ' ἐν πολλοῖς ἄλλοις οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀδιστάκτως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸ σύστημα τοῦ λαοῦ εἶναι τὸ ἀρχικόν, τὸ ἐθνικόν, τὸ δ' ἄλλο τὸ νεώτερον καὶ ξένον· διότι δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι αἱ ὀριζόντιαι στέγαι ἐξ Ἀνατολῆς ἐγένοντο γνωσταὶ ἐν Ἑλλάδι· σήμερον ἔτι παρ' ἡμῖν οἱ μὲν κάτοικοι τῶν νήσων προτιμῶσι τὰ ἡλιαστήρια, οἱ δὲ τῆς ἡπείρου τὰς ἀετσοειδεῖς στέγας· καὶ δικαίως· διότι αὐταὶ μὲν ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὰ βόρεια καὶ βροχερὰ κλίματα, αἱ δὲ ὀριζόντιαι εἰς τὰ μεσημβρινά, τὰ θερμὰ καὶ ξηρά· οὕτω ἐν Αἰγύπτῳ, Συρίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ αἱ στέγαι ἦσαν πάντοτε ἢ ὀριζόντιαι ἢ — ἔπου ὑπῆρχεν ἔλλειψις ξύλων — θολωταὶ ἐκ πλίνθων ὠμῶν¹, ἐν ᾧ αἱ εἰς ὄξυ ἀπολήγουσαι θεωροῦνται κοινῶς ὡς χαρακτηριστικαὶ τοῦ Βορρᾶ. Ἀπὸ τῶν μνημονευθεισῶν δὲ ἀνατολικῶν χωρῶν εἰσαχθέντα τὰ ἡλιαστήρια εἰς Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν παναρχαίων ἤδη μυκηναίων χρόνων ἐγένοντο ἐνταῦθα κοινότατα καὶ ὑπερίσχυσαν μάλιστα τῆς ἀετσοειδοῦς ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκοδομαῖς, ἀλλὰ βεβαίως ὄχι διὰ μιᾶς· διότι ἐν τοῖς ὀμηρικοῖς ἔπεσιν εὐρίσκομεν ἔτι τὰ δύο συστήματα συνυπάρχοντα· οὕτω ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ τὸ ἀνάκτορον τῆς Κίρκης ἔχει ἡλιαστήριον, ἐφ' οὗ κοιμᾶται ὁ Ἑλήνωρ, ἡ σκηνὴ ὅμως τοῦ Ἀχιλλέως ἢ ἐν τῷ πρὸ τοῦ Ἰλίου Ἑλληνικῷ στρατοπέδῳ (Ἰλ. Ω 448

ἐξ.) ἢ ἐκ ξύλων πεπονημένη καὶ διὰ χόρτων τοῦ λειμῶνος ἐστεγασμένη εἶχε βεβαίως στέγην ἀετσοειδῆ· ὁμοίᾳ στέγῃ ἐννοεῖται καὶ ἐν Ἰλ. Ψ 712, ἐνθα οἱ παλαιότες Ὀδυσσεὺς καὶ Αἴας παραβάλλονται πρὸς τὰς δοκοὺς στέγης ἀετσοειδοῦς, τοὺς ἀμείβοντας. Μόνον δὲ κατὰ τοὺς ἀληθῶς ἱστορικούς χρόνους εὐρίσκομεν τὰ ἡλιαστήρια ἐν ὅσον γενικῇ χρήσει, ὥστε νὰ θεωρῆται ἡ ἀετσοειδὴς στέγη, ἐν Ἀθήναις τοῦλάχιστον, ὡς προνόμιον τι τῶν ναῶν¹, διότι ἐν τοῖς ναοῖς ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων μόνη αὕτη ἦν συνήθης—τεκμήριον ὅτι κατ' ἡν ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωσι ναοὺς τῶν θεῶν τὰ ἡλιαστήρια ἦσαν ἢ ὅλως ἢ σχεδὸν ἄγνωστα. Οὐχ ἤττον ὅμως δὲν πρέπει καὶ νὰ πιστεύωμεν, ὅτι κατὰ τοὺς ἱστορικούς χρόνους ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκίαις, μάλιστα ταῖς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, μόνον τὰ ἡλιαστήρια ἀνευ ἐξαιρέσεως ἦσαν ἐν χρήσει· διότι προνόμιον τοῖς οἰκοῖς τῶν θεῶν ἀρμόζον ἐθεωροῦντο κυρίως τὰ ἀετώματα, οὐδένα δὲ βεβαίως ἐκώλυεν ἡ εὐσέβεια νὰ κατασκευάσῃ στέγην κεκλιμένην καὶ πρὸς τὰς τέσσαρας πλευράς, ὅποια ἢ τῆς ἐκ Κρήτης λάρνακος καὶ ἢ τοῦ μυκηναίου τάφου².

Ἡ ἐξέλιξις αὕτη εἶναι ὅσα καὶ ὅσον φυσική, ὥστε δὲν ἔχει ἀνάγκην πλείονων ἀποδείξεων, οὔτε θὰ ἐπέμενον δὲ ὅσον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἐὰν δὲν παρετήρουν, ὅτι ἀνακριβῶς παρίστανται ἐνίοτε τὰ πράγματα σχετικῶς πρὸς τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν. Οἱ κτιστοὶ θολωτοὶ τάφοι ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἀρχέγονον καλύβην, ἀφ' ἧς βεβαίως ἐνωρὶς προέβησαν εἰς τὴν κατασκευὴν τετραγώνων οἰκιῶν ἐχουσῶν στέγην διμερῆ ἀετσοειδῆ ἢ τετραμερῆ³· τῆς καλύβης τὴν μορφήν διετήρησαν οἱ κτιστοὶ τάφοι, διότι εὐρύχωροι ὄντες δὲν ἠδύναντο νὰ στεγασθῶσιν ἢ διὰ θόλου, οἱ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένοι ὅμως προσέλαβον τὸ τετράγωνον σχῆμα μετὰ τῆς κεκλιμένης στέγης, ἥτις κατὰ τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν ἐπεκράτει βεβαίως ἐν ταῖς ἰδιωτι-

¹ Πρβ. Bötticher, Tektonik. I σ. 239 καὶ 236. — Winckler, Wohnhäuser der Hellenen σ. 145. — Becker-Göll, Charikles II σ. 141 ἐξ.).

² Οἱ Ῥωμαῖοι ὡσαύτως ἐγίνωσκον τὰς τε ἀετσοειδεῖς καὶ τὰς πρὸς τὰς τέσσαρας πλευράς κεκλιμένας στέγας (Nissen, Pompejanische Studien σ. 608).

³ Μεταξὺ πολυαριθμῶν παναρχαίων κυλοτερῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἐν Βονωνίᾳ τῆς Ἰταλίας ὑπῆρχον καὶ τρεῖς τετράγωνοι, αἵτινες ἦσαν καὶ αἱ πλουσιώτεροι. Helbig Italiker in der Poebene σ. 47. 48.

¹ Ὁρα Perrot et Chipiez I σ. 99 περὶ τῆς Αἰγύπτου, II σ. 181 καὶ 466 περὶ Μεσοποταμίας, IV σ. 394 περὶ τῶν οἰκιῶν τῶν Ἰουδαίων. Ἀετσοειδεῖς στέγας ἀπαντῶμεν ἐν Ἀσίᾳ πάλιν ἐν ταῖς βορειώτερον κειμέναις χώραις, Λυκίᾳ, Φρυγίᾳ κλ.

καὶς οἰκίαις· συγχρόνως ὁμοίως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένετο γνωστὴ ἕξ Ἀνατολῆς καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν ἡλιαστηρίων, ἐπὶ τινὰς δ' αἰῶνας ἀμφοτέρω τὰ συστήματα ἦσαν ἐξ ἴσου ἐν χρήσει, μέχρις οὗ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ὑπερίσχυσαν τὰ ἡλιαστήρια, μάλιστα ἐν ταῖς πόλεσιν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἀναμφιβόλως πολὺ ἢ διὰ τοὺς κατοίκους τῶν ἐντὸς τειχῶν ἐστενοχωρημένων ἐλληνικῶν πόλεων μεγίστη ἀνάγκη νὰ ἔχωσιν ἐν καιρῷ θέρους τὴν μὲν νύκτα εὐάερα ὑπνωτήρια, τὴν δὲ ἡμέραν δροσεράς κατοικίας, τοῦ παχέος στρώματος τῶν ἡλιαστηρίων κωλύοντος τὴν ἐξωτερικὴν θερμότητα νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικόν¹. Μόνη τοῦ ναοῦ ἡ στέγη ὡς καθιερωμένη ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων δὲν ὑπέστη τὰς μεταβολὰς ταύτας, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ἐγείρη ὑπεράνω τῶν χαμηλῶν ἡλιαστηρίων τὰ λάμποντα ἐν χρώμασι καὶ γλυπτῶ πολλὰκις κόσμω δύο μέτωπά της, τὰ ἀετώματα, δὲν εἶναι δ' ἄπορον ὅτι ὁ δημοκρατικὸς λαὸς ἐθεώρησε ταῦτα ὡς ἀρμόζοντα μόνον τοῖς θεοῖς².

Περὶ τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν θὰ εἴπωμέν τινα καὶ κατωτέρω.

B

Ἡ ἐν πίν. 2, 2 εἰς φυσικὸν μέγεθος δημοσιευμένη εἰκὼν εὑρηται ἐπὶ τεμαχίου ἀργυροῦ ἀγγείου προερχομένου ἐκ τοῦ τετάρτου τῶν ὑπὸ τοῦ Schliemann ἐν τῇ ἀκροπόλει Μυκηνῶν ἀνακαλυφθέντων τάφων· κατὰ τὴν εὑρεσίν του δὲν παρατηρήθη ἕνεκα τῆς κατιώσεως ἢ ἐπ' αὐτοῦ παράστασις, ἀλλὰ περιελήφθη βεβαίως καὶ τοῦτο εἰς τὰ πολλὰ τεμάχια δέκα ἀργυρῶν ἀγγείων, ἃ ἀναφέρει ὁ Schliemann ἐκ τοῦ τάφου τούτου (Mye. σ. 348). Τὴν παράστασιν παρατήρησε ὁ κ. Ἀθανάσιος Κουμανούδης, ὁ καθαρισμὸς ὁμοίως τοῦ τεμαχίου ἦν δυσκολώτατος καὶ ἕνεκα τούτου ἐγκατελείφθη ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ ἐπανελήφθη κατόπιν δις ἢ τρίς μέχρι τοῦδε· σήμερον δὲ τὸ δημοσιεύομεν κατ' ἰχνογράφημα τοῦ

¹ Πρὸλ. Perrot et Chipiez ἀνωτέρω περὶ τῶν ἐβραϊκῶν κατοικιῶν καὶ περὶ τῶν κατοικιῶν τῆς Μεσοποταμίας Στράβωνα 731 : διό (ἕνεκα τῆς θερμότητος) καὶ τῆς στέγης ἐπὶ δύο πῆχεις γῆν ἐπιτίθενται.

² Ἀκριβῶς ὅ, τι συνέβη ἐν Ἑλλάδι, συνέβη καὶ ἐν Ἰταλίᾳ παρὰ τοῖς Τυρρηνοῖς· παρὰ τὴν ἀρχικῶς δηλαδὴ μόνην ἐν χρήσει κεκλιμένην στέγην εἰσῆλθον ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἐκεῖ καὶ συνυπῆρχον τὰ ἡλιαστήρια· Martha, *L'art étrusque*. σ. 2·7.

Gillieron ὅπως ἔχει, διότι ἐντελέστερον δὲν δύναται νὰ καθαρισθῇ.

Τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὃ ἀνήκε, φαίνεται ὅτι ἦτο εὐμέγεθες καὶ εἶχε στόμιον πλατὺ ὡσεὶ ποτηρίου· τὸ χεῖλος εἶναι ἐπίχρυσον, δηλαδὴ ἐπικεκαλυμμένον διὰ λεπτοῦ χρυσοῦ ἐλάσματος, χρυσοῦν δ' εἶναι καὶ τὸ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον σωζόμενον κόσμημα¹, τὸ ὅποσον εἶναι προσηλωμένον δι' ἐνὸς ἡλίου.

Τὸ θέμα τῆς παραστάσεως εἶναι αὐτόδηλον· πρὸ τῶν τειχῶν πόλεως ἐπὶ ὄρους κειμένης συνάπτεται μάχη κρατερὰ μεταξὺ τῶν ἀμυνομένων ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἐχθρῶν, ὧν οὐδεὶς δυστυχῶς εὑρηται ἐπὶ τοῦ σωζομένου τεμαχίου τοῦ ἀγγείου· ἐν ταῖς λεπτομερείαις ὁμοίως μάλιστα τὸ ἄνω δεξιὸν μέρος τῆς παραστάσεως καὶ ἕνεκα τῆς κατιώσεως καὶ ἕνεκα τῆς ἰδιαίτερας φύσεως τοῦ παριστανομένου δὲν εἶνε λίαν εὐκρινές. Τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, ἐφ' οὗ γυναῖκες ἰστάμεναι καὶ πρὸς τοὺς μαχομένους ἀποβλέπουσαι χειρονομοῦσι ζωηρῶς, εἶναι ὠκοδομημένον κατ' ἰσοδομικὸν τρόπον, δεξιὰ δὲ καὶ ὑψηλότερον ἐγείρονται πυργοειδῆ τετράπλευρα κτίρια, τὰ ὅποια φαίνονται κατ' ἄλλον τρόπον ὠκοδομημένα, διότι ἡ ἐπιφάνειά των εἶναι ἐνιαία, ἐλλείπουσι δηλαδὴ αἱ τοὺς ἀρμούς τῶν λίθων δηλοῦσαι γραμμαί, ὡσεὶ ἦσαν οἱ τοῖχοι αὐτῶν ἐκτισμένοι ἐκ λίθων μικρῶν ἢ ὠμῶν πλίνθων καὶ ἐπικεχρισμένοι· ἕκαστον τῶν κτιρίων τούτων φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τρεῖς ὀπὰς, θυρίδας βεβαίως· ὅλως δ' εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον ἡ ὄψις τῶν κτιρίων παραλλάσσει, διότι ἀναμφιβόλως παρίσταται ἐνταῦθα πύλη δηλουμένη διὰ πολλῶν καθέτων γραμμῶν. Τὰ πυργοειδῆ κτίρια νομίζω ὅτι παριστῶσιν οὐχὶ πύργους, ἀλλ' οἰκίας, αἵτινες ἕνεκα τοῦ ἀνηφορικοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἀδεξιότητος τοῦ τεχνίτου φαίνονται ὑπερκείμεναι ἀλλήλων, ἐν ᾧ πραγματικῶς ἡ μία κεῖται ὀπίσω καὶ ὑψηλότερον τῆς ἄλλης· ἐὰν ἦναι πύργοι, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔχουσι πλείονα πατώματα, ἐν ἐκάστῳ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι τρία παράθυρα.² Ἐκ τῶν γυναικῶν δύο ἴστανται ἐμπρὸς ἐπὶ τοῦ τείχους, ὑφ' οὗ κρύπτεται τὸ κάτω ἡμισυ τοῦ σώματος των· ἡ πρώτη τείνει τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς μα-

¹ Τὸ αὐτὸ κόσμημα κατ' ὅμοιον περίπου τρόπον ἐπικεκολλημένον εὑρίσκεται καὶ ἐπὶ τεμαχίου πηλίνου σκεύους. οὗ τὸ σχῆμα δύσκολον εἶναι νὰ ὀρισθῇ, ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν ἀνακαλυφθέντος.

² Τρία παράθυρα ὁμοίως ἔχουσιν οἱ πύργοι παρὰ Layard Monum. 1st ser. πίν. 17.

χομένους, ἡ δὲ δευτέρα ἀνέχει αὐτάς· κατόπιν αὐτῶν φαίνεται τρίτη, ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ αὕτη ἡ ἐξ οἰκίας βλέπουσα, διότι τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι σαφές, τείνει δὲ τὴν μίαν τῶν χειρῶν πρὸς τὰ ἄνω, ἡ δ' ἑτέρα καθειμένη οὕσα ἀμπεταται περὶ τὸν ἀγκῶνα πρὸς τὰ δεξιὰ· ἄνωθι ταύτης ἄλλη γυνὴ ἐξ οἰκίας προκύπτουσα τείνει τὴν χεῖρα πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐμπρός, πέμπτης δὲ μόνῃ ἡ κεφαλὴ διακρίνεται μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καὶ τῆς κεφαλῆς τῆς δευτέρας μνημονευθείσης· τέλος ἀνωτάτω τῶν γυναικῶν σώζεται ὁ βραχίονας ὡς φαίνεται ἕκτης. Ἐὰν δὲ ἡ σμικρότης καὶ ἡ κακὴ διατήρησις τῶν μορφῶν δὲν ἀπατᾷ, αἱ γυναῖκες φοροῦσι χιτῶνας χειριδωτοὺς μέχρι τῶν ἀγκῶνων, ὡς τοῦτο φαίνεται πρὸ πάντων ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας¹· ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς φοροῦσι πιθανῶς κόσμον τινὰ ὑψηλότερον ἐπὶ τοῦ μετώπου οὕτως, ὥστε ἡ καταγραφή τοῦ κρανίου ν' ἀποτελῆ γραμμὴν λοξὴν κατερχομένην πρὸς τὸ ἴνιον· σαφῶς φαίνεται τοῦτο ἐπὶ τῆς δευτέρας καὶ τῆς πέμπτης γυναικός, τῆς ἐξ οἰκίας προκυπτούσης, πρὸς ἃς παραβλητέα ἡ κεφαλὴ τῆς καθημένης γυναικός ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ ἐκ Μυκηναίων χρυσοῦ δακτυλίου.

Τὰ δένδρα ἀριστερὰ τῆς πόλεως εἶναι ὅμοια τοῖς ἐπὶ τῶν χρυσῶν ἐκ Βαφειοῦ ποτηρίων, πιθανώτατα λοιπὸν καὶ ταῦτα ἐλαῖαι. Οἱ δὲ ὑπερασπισταὶ τῆς πόλεως μάχονται ἐπὶ χαμηλοτέρου ἐδάφους πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς οἱ μὲν διὰ τόξων, οἱ δὲ διὰ σφενδονῶν· οἱ τοξόται παρίστανται γονατίζοντες, ὡς συνήθως ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ, καὶ τὰ τόξα τῶν εἶναι ὅμοια τῶ ἐπὶ τοῦ παρὰ Schliemann Mycènes εἰκ. 334 χρυσοῦ δακτυλίου· οἱ δὲ σφενδονῆται παρίστανται πάντες, πλὴν ἑνός, ἐν τῇ αὐτῇ στάσει, καθ' ἣν στιγμὴν δηλαδὴ θέσαντες τὸν λίθον ἐν τῇ σφενδόνῃ μέλλουσι νὰ περιστρέψωσι ταύτην περὶ τὴν κεφαλὴν τῶν· ὅμοιος καθ' ὅλα εἶναι ὁ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ἀσπένδου σφενδονήτης (Gardner, Types of greek coins πίν. X, 10 καὶ XIII, 5). Περιέργον εἶναι ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ ἀγγείου πάντες οἱ ἄνδρες, πλὴν τριῶν, εἶναι ὡς φαίνεται ἐντελῶς γυμνοί, διότι οὔτε τοῦ γνωστοῦ περιζώματος οὔτε

¹ Δυστυχῶς ἡ λιθογραφία δὲν ἀπέδωκεν ἀκριβῶς πάσας τὰς λεπτομερείας τοῦ ἰχνογραφήματος τοῦ Gilliéron· π. χ. δὲν διακρίνεται σαφῶς ἡ ἐσθὴς τῶν γυναικῶν, αἱ δὲ μορφαὶ ἐν γένει φαίνονται ἀμυδρότεραι καὶ μᾶλλον συγκεχυμέναι, ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου τὸ περιγραμμὰ τῶν ἀνδρῶν μάλιστα εἶναι ἀκριβῶς ὠρισμένον.

κρηπίδων ἴχνη διακρίνονται· τῶν δὲ τριῶν ἐνδεδυμένων οἱ δύο ἴστανται εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον καὶ φέρουσι χιτῶνας κατερχομένους μέχρι τῶν γονάτων, ἀλλ' ἀφίνοντας γυμνὸν τὸν ἀριστερὸν βραχίονα· ἀμφοτέρω παρακολουθοῦσι τὴν μάχην μετὰ προσοχῆς καὶ ἐνδιαφέροντος, ἀλλὰ δὲν μετέχουσιν αὐτῆς. Τοῦ τρίτου ἐνδεδυμένου ἀνδρὸς σώζεται μόνον τὸ ἄνω ἤμισυ εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς παραστάσεως, φορεῖ δ' οὗτος χιτῶνα στενὸν ἢ θώρακα καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κράνος μετὰ λόφου, ἐν δὲ ταῖς χερσὶ κρατεῖ σφενδόνην, κατ' ἄλλον ὅμως τρόπον ἢ οἱ τρεῖς τῆς ἄνω γραμμῆς· τὸ κράνος ἀποτελοῦσι πλείονες ἐπικείμενοι δακτύλιοι ἐξ ἰμάντων πιθανῶς συνεστραμμένων¹, ὁ δὲ χιτῶν φέρει βραχείας χειρίδας. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ δὲ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς σώζονται τρία ἀντικείμενα ὅμοια πρὸς κράνη ἄνευ λόφου καὶ πιθανώτατα τοιαῦτα εἶναι· ἔχομεν δ' οὕτω εἰς τὸ κατώτατον τῆς παραστάσεως μέρος τέσσαρας ἄνδρας φοροῦντας κράνη καὶ — ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ μόνου, οὗ πλέον τι τοῦ κράνου σώζεται — ἐνδεδυμένους, ἐν ᾧ οἱ ἀνώτερον μαχόμενοι εἶναι ἐντελῶς γυμνοί· ἴσως δὲ δὲν εἶναι ἄμοιρον σημασίας καὶ τὸ ὅτι ὁ τὸ κράνος φορῶν κρατεῖ τὴν σφενδόνην ἄλλως ἢ οἱ λοιποὶ τρεῖς· ὡσαύτως δὲν φαίνεται πιθανόν, ὅτι ἄνευ λόγου ἐχώρισεν ὁ τεχνίτης τοὺς τέσσαρας ἄνδρας τοῦ κάτω μέρους τῆς παραστάσεως ἀπὸ τῶν ἄλλων διὰ χώρου κενοῦ, ἐν ᾧ γραμμαὶ τινες καὶ κύκλοι δηλοῦσι λίθους καὶ ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ δύο διαφόρους στρατοὺς χωριστὰ μαχομένους, τὸν μὲν ἕνα ἐξ ἀστῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως συγκεείμενον, τὸν δ' ἕτερον ἐξ ἐπικούρων².

Τὸ θέμα τῆς παραστάσεως πρῶτον νῦν ἀπαντῶμεν ἐπὶ μνημείων τῆς μυκηναίας ἐποχῆς, εἶναι ὅμως, ὡς γνωστόν, συνηθέστατον ἐπὶ τῆς τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ὅμοια δὲ παραστάσεις ἦσαν ἐν Ἑλλάδι γνωσταὶ τῶ τε Ὀμήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ, ὡς ἀποδεικνύουσι τοῦ μὲν ἢ νῦν μνημονευθεῖσα ἀσπίς τοῦ

¹ Ὁμοίον ὄρα παρὰ Schuchhardt, Schliemanns Ausgr. εἰκ. 198, ἐνθα ἀπεικονίσθη κεφαλὴ πολεμιστοῦ ἐκ γῆς αἰγυπτιακῆς — πορσελλάνης λεγομένης — ἐκ τοῦ τρίτου τάφου τῆς ἀκροπόλεως Μυκηναίων προερχομένη· ἀντὶ λόφου ὅμως φέρει αὕτη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δύο κερατοειδῆ ἐπιθήματα.

² Δύο στρατοί, πολιορκοῦντες ὅμως ἐκεῖνοι τὴν πόλιν ἀμφοτέρω, κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἐρμηνείαν, καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως Ἰλ. Σ 509.

Ἀχιλλέως, τοῦ δὲ ἢ τοῦ Ἡρακλέους· ἀκριβῶς ὁμῶς ἐπειδὴ τὸ θέμα εἶναι τῶν κοινοτάτων, δύσκολον εἶναι νὰ ὀρισθῇ ἢ προέλευσις τοῦ ἀγγείου. Τοῦ ζητήματος ἢ λύσις θὰ προήγετο βεβαίως, ἐὰν ἠλήθευε γνώμη τις ἐκφρασθεῖσα ἐσχάτως περὶ τῶν ἐκ Βαφειοῦ ποτηρίων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν εἰκονιζομένων δένδρων, ὅσα δὲν εἶναι προφανῶς φοίνικες. Ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ (1889 σ. 160) ἐγὼ ἐξέφρασα περὶ αὐτῶν τὴν εἰκασίαν ὅτι εἶναι ἐλαῖαι, ὁ δὲ Winter (Archäol. Anzeiger 1890 σ. 103 ἐξ.) ὄχι μόνον παραδέχεται τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλὰ προχωρῶν καὶ περαιτέρω διατείνεται ὅτι εἶναι ἡμεροὶ ἐλαῖαι καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν V. Hehn (Ku¹.urpflanzen und Haustiere 5^η ἐκδ. σ. 83) ἡ ἡμερος ἐλαία μόλις ἐπὶ τῶν ὀμηρικῶν χρόνων ἤρχισε καλλιεργούμενη ἐν Ἑλλάδι, συμπεραίνει ὁ Winter, ὅτι τὰ χρυσᾶ ποτήρια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιήθησαν ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐν Συρίᾳ. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ περὶ τοῦ νῦν γνωριζομένου ἀργυροῦ ἀγγείου ἀνάγκη εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐκ Συρίας εἰσήχθη εἰς Μυκήνας, διότι τὰ ἐπ' αὐτοῦ δένδρα εἶναι ὡσαύτως ἐλαῖαι. Ὁμολογῶ ὁμῶς, ὅτι ὁ συλλογισμὸς οὗτος δὲν μοι φαίνεται στηριζόμενος ἐπὶ ἀσφαλοῦς βάσεως· ὅτι τὰ δένδρα, περὶ ὧν πρόκειται, παριστῶσιν ἐλαίας, εἶναι εἰκασία λίαν πιθανή· ὅτι ὁμῶς αἱ ἐλαῖαι αὗται εἶναι ἡμεροὶ, τοῦτο μοι φαίνεται δύσκολον ν' ἀποδειχθῇ, διότι ἀφοῦ καὶ ἐν τῇ φύσει ἡ ἀγρία ἐλαία, ὅταν εἶναι μέγα δένδρον, ὀλίγον μακρόθεν ὀρωμένη δὲν διακρίνεται εὐκόλως ἀπὸ τῆς ἡμέρου, τίνα γνωρίσματα ἐπὶ τῶν ποτηρίων ἔχομεν, ὅπως ἀποφανθῶμεν μετὰ βεβαιότητος περὶ τούτου; ἐγὼ, πρὶν δημοσιεύσω τὰ ἐκ Βαφειοῦ ποτήρια, ἐζήτησα τὴν γνώμην ἀνδρὸς βοτανικοῦ περὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν δένδρων, οὗτος δὲ μετ' ἐξέτασίν μοι ἀπήντησεν, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ὀρίσῃ τὸ γένος αὐτῶν· πῶς θὰ ὀρίσωμεν ἡμεῖς καὶ τὸ εἶδος; ἔπειτα αὐταὶ αἱ παραστάσεις τῶν τε χρυσῶν ποτηρίων καὶ τοῦ ἀργυροῦ τεμαχίου δὲν ἀποδεικνύουσιν, ὅτι περὶ ἀγρίων δένδρων πρόκειται; ἢ θήρα τῶν ἀγρίων ἢ ἡμιαγρίων βοῶν γίνεται βεβαίως ἐν τόπῳ μὴ καλλιεργούμενῳ, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ ἀνώμαλον καὶ πετρῶδες ἔδαφος· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀργυροῦ τεμαχίου ὁ τεχνίτης ἠθέλησε προφανῶς νὰ παραστήσῃ τὸ ἀπέναντι τῆς πολιορκουμένης πόλεως ὄρος ὡς κεκαλυμμένον ὑπὸ δάσους· ἀλλ' εἶναι πιθανόν, ὅτι κατὰ

τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Συρίᾳ καὶ αὐτὰ τὰ ὄρη ἐσκεπάζοντο ὑπὸ δασῶν ἡμέρων ἐλαίων; Ἐὰν ὁμῶς τὰ δένδρα δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἀγριελαῖαι, οὐδὲν ἐμποδίζει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὰ τε χρυσᾶ ποτήρια καὶ τὸ τεμαχίον, ὁ νῦν δημοσιεύομεν, ἐπιήθησαν ἐν Ἑλλάδι, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Hehn δὲν ἀρνεῖται ὅτι ἀγριελαῖαι ὑπῆρχον ἀνέκαθεν ἐν Ἑλλάδι, μόνον δὲ τὴν ἐξημέρωσιν καὶ καλλιέργειαν αὐτῶν ἀναφέρει εἰς ξένον λαὸν ἕνεκα τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ἐν Ἀσίᾳ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ σχετικῶς τραχυτέρου κλίματος τῆς Ἑλλάδος¹.

Ἐν γένει, ἂν καὶ ἐπὶ ἄλλων μυκηναίων ἔργων εὐρίσκονται ὁμοιότητές τινες μεταξύ αὐτῶν καὶ χετῶν ἰδίως μνημείων², ὁμῶς ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ ἀγγείου οὐδὲν βλέπω ἐγὼ δυνάμενον νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς πρὸς τὴν Συρίαν ἢ ὅλως τὴν Ἀσίαν. Εὐκολώτερον δὲ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν αἰγυπτιακὴν ἐπίδρασιν· διότι ἐπὶ αἰγυπτιακῶν μνημείων πολλάκις παρίστανται ἄνδρες ἐργάται ἰδίως, ἤτοι ναῦται, ἀλιεῖς, ποιμένες, σφαγεῖς ὅλως γυμνοὶ ὡς οἱ τοῦ ἀγγείου πολεμισταὶ (Erman, Aegypten σ. 294), ὧν

¹ Ἐν Μυκήναις ἀνεκαλύφθησαν ἤδη δις πυρῆνες ἐλαίων (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 σ. 152), ἐν Τίρουσι δ' εὐρέθη ἀγγεῖον ὅλον πλήρες αὐτῶν ὡς μοι εἶπεν ὁ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Schliemann ὡς ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως ἐφορευτῆς Φίλιος· καὶ εἶναι μὲν δυνατόν νὰ εἰσῆγετο καὶ ὁ καρπὸς ἐξωθεν, ὡς εἰσῆγετο πιθανῶς τὸ ἔλαιον, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἐν γένει ὁ Hehn κατεβίβασε χρονολογικῶς πολὺ τὴν ἐν Ἑλλάδι καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας· διότι δύναται νὰ ἐκαλλιεργῆτο ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡ ἐλαία ἤδη κατὰ τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν καὶ ὁμῶς νὰ μὴ ἦτο κοινότατον τὸ δένδρον οὐδ' ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν, τοῦτο δ' ἕνεκα πολλῶν λόγων· πρῶτον ἀπαιτεῖ πολλὰς καὶ πολυχρονίους περιποιήσεις πρὶν ἀρχίσῃ ν' ἀποφέρῃ καρπὸν καὶ τότε δ' ἔτι οὔτε ἀφθόνως οὔτε κατὰ πᾶν ἔτος καρποφορεῖ· ἔπειτα ἡ μεγάλη κτηνοτροφία, οἷα ἀναμφιβόλως ὑπῆρχε κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Ἑλλάδι, εἶναι μέγας ἐχθρὸς τῆς ἐλαίας ὑπὸ διττὴν ὄψιν, δηλαδὴ καὶ διότι τὸ πλεῖστον τῶν ζώων, ὡς αἱ αἴγες, τὰ πρόβατα, οἱ βόες τρώγουσι τὰ φύλλα καὶ τοὺς κλάδους αὐτῆς μετὰ λαίμαργίας καὶ διότι τὸ λίπος αὐτῶν, ἰδίως τὸ τῶν βοῶν καὶ χοίρων, ἀναπληροῖ τὸ ἔλαιον καὶ ὡς τροφὴν καὶ ὡς ἀλειμμα τοῦ σώματος· τέλος δ' ἴσως αὐτὸ τὸ γεωργικὸν σύστημα τῶν ἀρχαιότατων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὅποιον ὁμῶς μᾶλλον μαντεύομεν ἢ ἀκριβῶς γινώσκουμεν, τὸ σύστημα δηλαδὴ τῆς κοινοκτημοσύνης τῆς γῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπον, δὲν ἦτο κατάλληλον πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ καλλιέργειαν ἐν μεγάλῳ δένδρῳ τὸσον δυσκόλως ἀναπτυσσόμενου καὶ μετὰ τόσας πολυετεῖς φροντίδας μόλις ἀμείβοντος τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ· οὐδὲν ὁμῶς κωλύει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐκαλλιεργῆτο ὑπὸ τινῶν ἐν τοῖς ἰδιοκλήτοις κήποις, ὅπως ὑπὸ τοῦ Ἀλκινόου ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ἢ κατ' ἐποχὴν παναρχαίαν.

² Πρβλ. Furtwängler und Löschke, Myk. Vasen σ. 79. Ἐγὼ αὐτὸς ὑπέδειξα ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 σ. 163 τὴν ὁμοιότητα παραστάσεως ἐπὶ ἐλεφαντίνης πλακῆς ἐκ Μυκηναίων πρὸς χετῶνα ἀνάγλυφα, τὴν αὐτὴν δὲ πλάκα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Winter (ἔ. ἀ. σ. 108 ἐξ.), ὅστις καὶ ἄλλας ἀναλογίας ἀνεύρισκε μεταξύ χετῶν καὶ μυκηναίας τέχνης.

πρὸς τούτοις καὶ τὸ βραδινὸν ἀνάστημα καὶ ἡ εὐκινῆσια καὶ ζωηρότης αἰγυπτιακῆς μορφᾶς ὑπενθυμίζουσιν· ἔπειτα ὅπως τυχαῖον δὲν εἶναι ἴσως καὶ τὸ ὅτι εἰς τοῦλάχιστον τῶν σφενδονητῶν τοῦ ἀγγείου φορεῖ τὸ αὐτὸ καθ' ὅλα, πλὴν τῶν κεράτων, κράνος δὲ καὶ ἀνὴρ ἐπὶ τεμαχίου ἀγγείου ἐκ γῆς αἰγυπτιακῆς¹.

Ἐκ τῆς παραδοχῆς ὅμως αἰγυπτιακῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἐπιτρέπεται ἄρα γε νὰ εικάσωμεν καὶ περὶ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς του, ὅπως ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως, βεβαιωθείσης ἤδη πρότερον ἐπὶ ἄλλων μυκηναίων ἔργων², ὁ Winter (Archäol. Anzeiger 1890 σ. 190) συνεπέρανεν πάλιν ὑπὲρ τῆς μνημονευθείσης θεωρίας του περὶ καταγωγῆς τοῦ μυκηναίου πολιτισμοῦ ἐκ Συρίας, διότι «τόσον ζωηρὰ ἐπιμιξία μετὰ τῆς Αἰγύπτου, οἷαν ἡ ἐπίδρασις αὕτη προϋποθέτει, μόνον περὶ τῆς χώρας ταύτης μαρτυρεῖται»; νομίζω ὅχι· διότι ἡ μετὰ τῆς Συρίας ἐπιμιξία τῆς Αἰγύπτου ἦν βεβαίως μεγάλη, ἀλλὰ διάφορα μνημεῖα μαρτυροῦσιν ἀναμφισβητήτως ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπιμιξίαν καὶ μετὰ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν, εἶναι δὲ ταῦτα ὁ ἐκ Μυκηναίων σκαραβαῖος τῆς βασιλείσεως Τί (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13, 21), ὁ ἐξ Ἰαλυσσοῦ σκαραβαῖος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Ἀμενόφιου τοῦ τρίτου (Furtwängler und Löschke, Myk.

¹ Ἐκ μόνων τῶν κεράτων οὐδὲν βέβαιον συμπέρασμα ἐξάγεται· ταῦτα εὐρίσκειν ἐπὶ μυκηναίων μνημείων οὐχὶ σπανίως (πρὸλ. Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 σ. 170). ἐπὶ δὲ αἰγυπτιακῶν φοροῦσιν ὅμοια οἱ Shardana (Milehhöfer Anf. d. Kunst σ. 96)· ἔπειτα ἀπαντῶσιν ἐπὶ ἐτρουσκικοῦ ἀργυροῦ ἀγγείου (Milehhöfer αὐτ.), καὶ ὁ Πύρρος δὲ ἐφόρει κράνος τῷ τε λόφῳ διαπρέπον καὶ τοῖς τραγικοῖς κέρασι (Πλουτ. Πύρρος 11, 20), ὁ δὲ Ἡρόδοτος VII 76 ἀναφέρει ἀσιατικὸν τινα λαὸν φοροῦντα κράνη χαλκᾶ κεκοσμημένα δι' ὧτων καὶ κεράτων βροῦς χαλκῶν καὶ λόφων· τέλος κέρατα μεγάλα φοροῦσιν ἐπὶ τοῦ κράνου καὶ τὰ ἀρχαιότατα ἐκ Σαρδηνίας ἀγαλμάτια παρὰ Perrot et Chipiez IV σ. 67 ἐξ. Τὸ ἔθιμον ὅμως τοῦτο μόνον ὑπὸ ἐθνογραφικῆν ἔποψιν ἔχει σημασίαν, διότι ἀπαντῶμεν αὐτὸ καὶ σήμερον ἐν χώραις, αἵτινες οὐδεμίαν σχέσιν δύνανται νὰ ἔχωσι μετὰ τῶν περὶ ὧν ὁμιλοῦμεν· οὕτω ἐν Hist. des voyages par Albert Montémont (τόμ. 28 σ. 398-399: voyage ou ambassade dans le pays des Achantis, Afrique occidentale, 1820, par Hutton) ἀναγινώσκω περὶ τινος ἐντοπίου ἀξιοματικῶ περικοπήν, ἣν θεωρῶ καὶ ἄλλως ἀξίαν νὰ παρατεθῇ ἐνταῦθα: le capitaine Adon Quanima, dont le costume était remarquable, avait le corps couvert de fétiches dans des étuis d'or et d'argent; son bonnet avait des cornes de bœuf (πρὸλ. τὰ τραγικὰ κέρατα τοῦ Πύρρου) dorées, surmontées de plumes d'aigle.

² Πρὸλ. Köhler, Mitth. des athen. Inst. 1882 σ. 241 ἐξ. καὶ 1883 σ. 5 ἐξ. — Perrot, Bull. de corr. hell. 1886 σ. 348 ἐξ. — Furtwängler ἐν Roschers Lex. der Myth. I σ. 1746.

Vasen Hilfst. E, 1) καὶ τὸ ἐκ Μυκηναίων τεμάχιον ἀγγείου ἐκ γῆς αἰγυπτιακῆς (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 σ. 156), ἐφ' οὗ ὁ Erman ἀνέγνωσε τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ Ἀμενόφιου (Wochenschrift für kl. Philol. 1891 σ. 250)· πέρυσι δ' ἀνεκαλύφθησαν ἐν Μυκῆναις ἐν ἐρειπίοις, περὶ ὧν πλείονα θὰ εἰπωμεν κατωτέρω, δύο τεμάχια μικρῶν πλακῶν ἐξ αἰγυπτιακῆς γῆς, τὰ ὅποια ἀπεικονίσασμεν ἐν πίν. 3 ἀρ. 3 καὶ 4 εἰς τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ πραγματικοῦ μεγέθους περιπού· τὸ πάχος αὐτῶν εἶναι τοῦ μὲν μείζονος 0,013 μ., τοῦ δ' ἐτέρου ὀλίγον τι μεγαλείτερον, ἀμφότερα δ' ἔχουσιν ἐφ' ἑκατέρας τῶν ἐπιφανειῶν ὑέλωσιν λευκὴν, διακρίνονται ὅμως καὶ λείψανα χρώματος πρασίνου ἐπὶ τῆς ὑελώσεως· ἐπιγραφὰς δ' ἔφερον ὡσαύτως ἐφ' ἑκατέρας τῶν ὄψεων καὶ δὴ ὁμοίας, ὡς φαίνεται· διότι ἐπὶ μὲν τῆς ἐτέρας ὄψεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 σώζεται ἔτι τὸ πτηνόν, τὸ ἡμισυ τοῦ ἄνωθι αὐτοῦ δίσκου καὶ τμήμα μικρὸν τῆς περιφερείας τῆς σφραγίδος, τοῦ δὲ ὑπ' ἀρ. 4 ἡ ἐτέρα ὄψις φέρει ἔτι τὸν ἔνωτον σταυρὸν καὶ τὸ σημεῖον τὸ ἔχον σχῆμα δέλτα μετὰ τμήματος τῆς ἐλλειψοειδοῦς περιφερείας. Μετ' αὐτῶν εὐρέθησαν καὶ δύο ἄλλα τεμάχια ὅμοια, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνός ἔχοντος πάχος 0,012 μ. οὐδὲν ἐπιγραφικὸν σημεῖον διακρίνεται, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου, οὗ τὸ πάχος εἶναι 0,014 μ., σώζονται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐπιφανειῶν τμήματα μόνον μικρὰ τῶν περιφερειῶν τῆς σφραγίδος. Εἰς τί ἐχρησίμευον αἱ πλάκες αὗται ἀγνοῶ· περὶ τῶν ἐπιγραφῶν ὅμως ἐλάβομεν τῆ φιλικῆ μεσιτείας τοῦ κ. Wolters παρὰ τοῦ ἐν Βερολίῳ καθηγητοῦ Erman ἐπιστολὴν, ἐν ἣ οὗτος γράφει ὅτι, ἐπειδὴ τὰ δύο δημοσιευόμενα τεμάχια εὐρέθησαν ὁμοῦ, εἶναι πιθανόν ὅτι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ βασιλέως καὶ ἀναγινώσκει ἐπὶ μὲν τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου τὸ τέλος τοῦ ὀνόματος βασιλέως τινὸς Ἀμενόφιου μετὰ τῶν κοινῶν πᾶσι τοῖς Φαραῶ ἐπιθέτων υἱὸς τοῦ Pā καὶ ζῶη δωρηθείς· ἐκ τῶν τριῶν δὲ ὁμωνύμων βασιλέων τῆς 18^{ης} δυναστείας, εἰς οὓς δύνανται ν' ἀνήκωσιν αἱ ἐπιγραφαί, πιστεύει ὁ Erman ὅτι πρόκειται πάλιν περὶ Ἀμενόφιου τοῦ τρίτου, διότι οὗτος ἐβασίλευσε τεσσαράκοντα περίπου ἔτη, ἐν ᾧ ὁ δευτέρος ὀλίγον μόνον χρόνον, ὁ δὲ τέταρτος μόνον ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο¹.

¹ Τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Erman παραθέτω αὐτολεξεῖ καὶ ἐν

Αἱ ὑπὸ τῶν μνημείων τούτων μαρτυρούμεναι σχέσεις τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν μετὰ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπιρρίπτουσι νέον φῶς ἐπὶ εἰδήσεων ἐξ αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων προερχομένων· διότι ἤδη Τοῦθμωσις (Thutmos) ὁ τρίτος, οὗ τρίτος διάδοχος εἶναι ὁ πλειστάκις μνημονευθεὶς Ἀμένωσις, καυχᾶται ἐν ἐπιγραφαῖς, ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Φοινίκης καὶ τῶν νήσων τῆς μεγάλης θαλάσσης εἶναι φόρου ὑποτελεῖς αὐτῶν· ὁ Ἀμμων λέγει πρὸς τὸν βασιλέα· σοὶ δίδω νὰ καταστρέψῃς τοὺς λαούς, οἵτινες οἰκοῦσιν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς θαλάσσης . . . σοὶ δίδω νὰ καταστρέψῃς τοὺς Δαναοὺς (ἢ ἀνάγνωσις τοῦ ὀνόματος φαίνεται ὅτι εἶναι βεβαία)· αἱ νῆσοι τῶν Δαναῶν ὑπόκεινται τῇ ἰσχύϊ τοῦ πνεύματός σου· δι' ἐμοῦ βλέπουσι τὴν μεγαλειότητά σου κτλ.¹ Διὰ τῆς φράσεως νῆσοι τῆς μεγάλης θαλάσσης ἐννοοῦνται βεβαίως αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἐν γένει μετὰ τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου πιθανῶς, οὐχὶ μόνη ἡ Κύπρος. Ὅτι δὲ αἱ νῆσοι αὗται ἦσαν ὑποτελεῖς τῇ Αἰγύπτῳ, τοῦτο βεβαίως εἶναι ἀπλή τῷ Φαραῶ καύχησις· ὅπως δὴποτε ὅμως οὗτος εἶχεν ἀκούσει περὶ τῶν νησιωτῶν καὶ ἐκεῖνοι βεβαίως περὶ αὐτοῦ καὶ ἀνταλλαγαὶ προϊόντων ἐγίνοντο. Ἡ ἐπιμιξία δ' αὕτη, ὅσον μικροτέρα τῆς μετὰ τῆς Συρίας καὶ ἂν ὑποτεθῆ, ὅμως ἐξαρκεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν· διότι ἀκριβῶς διὰ μετρίας ἐπιμιξίας ἐξηγεῖται τὸ ἐν γένει ὁμογενὲς καὶ σχετικῶς ἀνεξάρτητον τῆς μυκηναίας τέχνης ἀπέναντι τῆς αἰγυπτιακῆς καὶ τὸ ὅτι δὲν εἰσέδυσαν καὶ εἰς αὐτήν, ὅσον μέχρι τοῦδε εἶναι γνωστόν, σύμβολα καθαρῶς αἰγυπτιακά, ὅσα ὁ πτερωτὸς δίσκος καὶ ἄλλα.

Οὔτε τὰ δένδρα λοιπὸν οὔτε ἡ παρατηρουμένη αἰγυπτιακὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς μυκηναίας τέχνης τῷ πρωτοτύπῳ ἕνεκα τῆς ἰδιαίτης σημασίας του: Es ist nun bereits das dritte Mal, dass der Name Amenophis' III auf Alterthümern der mykenischen Periode gefunden wird und man kann dem gegenüber nicht mehr von Zufall sprechen; sie gehören gewiss zum Theil seiner Zeit an. Die Regierungszeit Amenophis' III wird neuerdings auf die Jahre 1440-1400 v. Chr. geschätzt, was im Wesentlichen richtig sein dürfte. Προσθέτω, ὅτι τὸν χρονολογικὸν τοῦτον ὄρισμόν τῆς μυκηναίας ἐποχῆς ἐπικυροῦσιν αἱ νεώταται καὶ σπουδαιόταται ἐν Αἰγύπτῳ ἀνακαλύψεις τοῦ Flinders Petrie, ὃς τὸ βιβλίον Kahun, Gurob and Hawara, London 1890, δὲν εἶδον δυστυχῶς, γινώσκω δὲ μόνον ἐκ τοῦ Archæol. Anz. 1891 σ. 37 ἐξ. (Winter). Πρὸς καὶ Journal of hell. Studies 1890 σ. 274 (Flinders Petrie).

¹ Maspero, hist. anc. de l'Orient σ. 202.—Ed. Mayer, Gesch. des Alterth. I σ. 234.

ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ ἀργυροῦν ἀγγεῖον δὲν ἐποιήθη ἐν Ἑλλάδι· ἀλλὰ καὶ θετικὴν ἀπόδειξιν περὶ τοῦ ἐναντίου οὐδεμίαν ἔχουμεν· περιέργως ὅμως πάντως εἶναι ἡ συμφωνία τῆς παραστάσεως τοῦ ἀγγείου μετὰ τῆς παρ' Ἡσιόδῳ περιγραφῆς ὁμοίου θέματος ('Ἀσπίς 237 ἐξ.), ἣν ἀνέφερα ἤδη· οἱ στίχοι αὐτοῦ ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

οἱ δ' . . .

ἄνδρες ἐμκράσθην, πολεμῆια τεύχε' ἔχοντες,
τοὶ μὲν ὑπὲρ σφετέρης πόλιος σφετέρων τε τοκῶν
λοιγὸν ἀμύνοντες, τοὶ δὲ πρᾶθειν μεμαῶτες·
πολλοὶ μὲν κέατο, πλέονες δ' ἔτι δῆριν ἔχοντες
μάρνανθ'· αἱ δὲ γυναῖκες εὐδμήτων ἐπὶ πύργων,
χαλκίων, ὄξυ βόων, κατὰ δ' ἐδρῦπτοντο παρειάς,
ζωῆσιν ἱκελαί, ἔργα κλυτοῦ Ἡφαιστοῦ.
ἄνδρες δ', οἱ προσβῆτες ἔσαν γῆράς τε μέμαρπον,
ἀθρόοι ἐκτοσθεν πυλέων ἔσαν, ἂν δὲ θεοῖσι
χειρῶν ἔχον μακάρεσσι, περὶ σφετέροισι τέκεσσι
δειδιότες· τοὶ δ' αὐτε μάχην ἔχον.

Δὲν φαίνεται ὡσεὶ εἶχεν ὁ Ἡσιόδος πρὸ ὀφθαλμῶν παράστασιν τινὰ καθ' ὅλα ὁμοίαν τῇ τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου, ὅταν ἐποίει ταῦτα; ἰδίως δὲ ἄξιον προσοχῆς εἶναι, ὅτι ὁ ποιητὴς ἀναφέρει καὶ τοὺς γέροντας, οἵτινες ἐκτὸς τῶν πυλῶν ἰστάμενοι παρακωλουθοῦσι τὴν μάχην μετ' ἀγωνίας· διότι τούτους ἀναμφιβόλως παριστῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου οἱ πρὸ τῆς πύλης δύο ἄνδρες, οἵτινες τὰς δεξιὰς πρὸς τοὺς μαχομένους ἐκτείνοντες σχεδὸν ἀσυνειδήτως ὡσεὶ ἤθελον νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειάν των, δεικνύουσι διὰ τούτου τὴν κατέχουσαν αὐτοὺς συγκίνησιν, ἣ δὲ πλήρης, μέχρι τῶν γονάτων καθήκουσα ἐσθῆς φανερόντι τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν των. Ἄμεστος σχέσις μετὰ τοῦ ἀγγείου καὶ τῆς ἐν τῇ Ἀσπίδι περιγραφομένης παραστάσεως¹ οὐδεμία ὑπάρχει, οἱ τεχνῖται ὅμως ἀμφοτέρων ἐνεπνεύσθησαν ὑπὸ τῶν αὐτῶν γεγονότων καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ δῆ, ἂν δὲν ἀπατώμαι, κατὰ τρόπον διάφορον ἢ οἱ συνάδελφοί

¹ Ὁ Ἡσιόδος περιγράφει ἔργα οὐχὶ φανταστικά, ἀλλὰ τὰ ὅποια εἶδε· πρὸς Sittl, Jahrb. des arch. Inst. 1887 σ. 182 ἐξ. Ὅρα καὶ Löschke, Archæol. Zeitung 1881 σ. 46, ὅστις ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ θῆρα τοῦ λαγωῦ ('Ἀσπίς 302 ἐξ.) εὑρηται καὶ ἐπὶ μυκηναίων καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκ Βοιωτίας, Μήλου, Ῥόδου κ. ἄ. ἀγγείων, τῶν ἀμέσως εἰς τὸν μυκηναῖον τρόπον προσκολλωμένων καὶ τὴν μυκηναῖαν παράδοσιν ἔτι διασωζόντων· ὥστε δὲν στερεῖται πιθανότητος καὶ ἡ παραδοχὴ ἐμμέσου σχέσεως μετὰ τοῦ ἀργυροῦ ἀγγείου καὶ τῆς Ἀσπίδος διὰ τοιαύτης παραδόσεως.

των ἐξ ἀνατολῆς· διότι ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν, τῶν ἀσσυριακῶν καὶ τῶν ἀπὸ τούτων ἀμέσως ἐξαρτωμένων μνημείων ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπάλων στρατῶν, συνήθως οἱ πολιορκούμενοι, παρίστανται πάντοτε ἠττώμενοι, διότι οἱ τεχνίται ἐκείνων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς πράξεις ἡγεμόνων ὡς χρονολογοῦντες ἐξυμνοῦντες δὲν ἠδύνατο νὰ παραστήσωσιν αὐτοὺς ἠττωμένους, ἢ ἀπλῶς ἀνικάνους νὰ νικήσωσιν· ἐπὶ τοῦ δημοσιευομένου ἀγγείου ὅμως, ἂν καὶ δυστυχῶς μόνοι οἱ πολιορκούμενοι σώζονται, ὅμως ἐκ τῶν χειρονομιῶν τῶν γυναικῶν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ μάχη εἶναι ἀμφίροπος· διότι ὁ τεχνίτης τοῦ ἀγγείου, ὅπως καὶ ὁ Ἡσίοδος, ἀπλῶς μάχην ἀκμάζουσαν ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ καὶ τὴν κατέρωθε μετὰ δεξιότητος οὐχὶ μικρᾶς. Ἐν γένει διαπνέει τὰς παραστάσεις τοῦ τε ἀγγείου καὶ τῆς Ἀσπίδος πνεῦμα ἐλευθερώτερον καὶ, ἵνα εἶπω οὕτω, δημοτικώτερον ἢ ὅσον εὐρηται συνήθως ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν μνημείων, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦτο διαφαίνεται ἐν τε τῇ ὄλῃ συλλήψει καὶ ταῖς λεπτομερείαις, ὧν ἡ μᾶλλον τὴν ἡμετέραν συμπάθειαν κινουσα εἶναι ἢ τῶν πρὸ τῆς πόλεως γερόντων.

Γ

Τὸ ἐν πίν. 2, 4 καὶ 4^α εἰς φυσικὸν μέγεθος ἀπεικονισθὲν ἀγαλμάτιον εἶναι χαλκοῦν καὶ ἀνεκαλύφθη πέρυσιν (1890) ἐν Μυκῆναις, ὅμοιον δ' αὐτῷ εἶχεν εὐρεῖ πρὸ πολλοῦ ὁ Schliemann ἐν Τίρυνθι, ὁ δὲ εἰς ἐδημοσίευσεν ἤδη, ἐν Mycènes σ. 64 εἰκ. 12 καὶ ἐν Tiryns σ. 187 εἰκ. 97· αἱ εἰκόνες ὅμως ἐκεῖναι εἶναι ὅλως ἀνεπαρεχῆς, διότι τὸ ἀγαλμάτιον ἐδημοσιεύθη ὅπως εἶχεν εὐρεθῆ· ἤδη δὲ καθαρῶς ἀπεικονίσσαμεν ἡμεῖς αὐτὸ καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι (ἀρ. 1) εἰς μέγεθος μικρότερον τοῦ πραγματικοῦ (ὑψὸς ἔχει 0,09 μ.) κατ' ἐγχογράφημα τοῦ Gilliéron, ὅστις καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐπὶ τῶν πινάκων 2 καὶ 3 ἀντικείμενα ἐσχεδίασεν. Ἡ ὁμοιότης μεταξύ τῶν δύο τούτων ἀγαλματίων εἶναι ἀληθῶς μεγίστη· ἀμφοτέρω παριστῶσιν ἄνδρα γυμνὸν τὰ ἄλλα πλὴν διαζώματος βραχέος, ὄρθιον, ἀνέχοντα τὴν δεξιὰν καὶ προβάλλοντα τὴν ἑτέραν, διότι δι' αὐτῆς ἐκράτει ἀναμφιβόλως ἀσπίδα, ὡς εἶναι τοῦτο δῆλον πρὸ πάντων ἐν τῷ ἐκ Μυκηνῶν, οὗ ὁ πῆχυς φαίνεται ὀλίγον πεπιεσμένος πλησίον

τοῦ καρποῦ· δὲν ὑπάρχουσιν ὅμως ἄλλα ἴχνη ἀσπίδος ἢ τελαμῶνος· ἐν τῇ ὑψωμένῃ δεξιᾷ ἐκράτουν ἀμφοτέρω βεβαίως δόρυ, ὡς εἶκασεν ἤδη ὁ Schliemann. Ἐσθῆτα φοροῦσιν ἀμφοτέρω ὡσαύτως ὅμοιαν ἐν τοῖς κυρίοις, διαφέρουσιν δὲ μόνον ἐν λεπτομερείαις· οὕτω τὸ ὑψηλὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς παρὰ μὲν τῷ ἐκ Μυκηνῶν εἶναι ἀπλοῦν, παρὰ τῷ ἄλλῳ ὅμως ἔχει ὀπίσω ῥαβδώσεις λεπτάς· τὸ δὲ διάζωμα τοῦ ἐκ Μυκηνῶν—ἐνεκα τῆς ἀδεξιότητος τοῦ τεχνίτου πιθανῶς—ὁμοιάζει πρὸς βραχείας ἀναξυρίδας σχηματιζούσας ἐμπρὸς μεγάλην πτυχὴν καὶ ἐξαρτωμένας ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου διὰ τελαμῶνος· ὀφείλομεν ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ στήθους σχεδὸν οὐδόλως διακρίνεται ὁ τελαμῶν. Τὸ ἐκ Τίρυνθος φορεῖ τεμάχιον ὑφάσματος κεκοσμημένου κάτω διὰ γραμμῶν ἐγχαράκτων ὀριζοντίων, μεταξύ δὲ τῶν σκελῶν διὰ δύο ἄλλων λοξῶν, αἵτινες βεβαίως δηλοῦσι τὴν ὡν τοῦ ὑφάσματος. Τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας ἀμφοτέρων λείψανα τοῦ χυτηρίου μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν ἀγαλματίων (πρὸβλ. Perrot et Chipiez III σ. 404)· πρὸς ἀκριβέστερον ὅμως ὄρισμὸν τῆς ἐποχῆς χρησιμεύει παραβολὴ τοῦ ἐκ Μυκηνῶν ἀγαλματίου πρὸς τὸ παρὰ Schliemann, Tiryns πίν. 14 ἀγγεῖον¹, ἐφ' οὗ παρίστανται δύο ἐπλεῖται πρὸς δεξιὰ βαινόντες καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἄρμα· τῶν ἀνδρῶν τούτων, μάλιστα τοῦ δευτέρου, τὸ δεξιὸν σκέλος φαίνεται ὡσεὶ ἐκφυόμενον ὀπισθεν παρὰ τὸ ἱερόν ὅστοῦν, διότι ὁ τεχνίτης δὲν ἐγίνωσκε νὰ παραστήσῃ κάλλιον ἐν καταγραφῇ τὴν προβολὴν τοῦ ἑτέρου τῶν σκελῶν· ἀκριβῶς δὲ τὴν αὐτὴν ἀδεξιότητα βλέπομεν καὶ ἐν τῷ ἐκ Μυκηνῶν ἀγαλματίῳ ὡς ἀποδεικνύει ἢ ὑπ' ἀρ. 4^α ὄψις, ἐφ' ἧς τὸ δεξιὸν σκέλος ἐκφύεται ὡς οὐρὰ ἀπὸ τοῦ κορμοῦ². Τὸ Τίρυνθιον, ὅπως ἐν γένει φαίνεται νεώτερον, εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο τελειότερον. Τὸ ἐκ Μυκηνῶν ὅμως ἀγαλμάτιον καὶ τὸ ἐκ Τίρυνθος ἀγγεῖον, ἐν οἷς τὸν αὐτὸν ἀδέξιον τρόπον παραστάσεως εὐρίσκομεν, πρέπει νὰ ᾔναι σύγχρονα· καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀγγεῖον ἀνήκει εἰς περίοδον μεταβατικὴν ἀπὸ τοῦ μυκηναίου εἰς τὸν καθαρῶς γεωμετρικὸν ρυθμὸν³, ἀκολουθεῖ ὅτι καὶ τὸ μυκηναῖον

¹ Καὶ παρὰ Schuchhardt Schliemanns Ausgr. εἰκ. 13².

² Ἐπὶ τοῦ πράγματος ἡ ἐντύπωσις αὕτη εἶναι ἰσχυροτέρα ἢ ἐν τῇ εἰκόνι.

³ Πρὸβλ. Schuchhardt ἔ. ἀ. σ. 159.

ἀγαλμάτιον εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀνάγεται, ἦτοι τὴν νεωτάτην μυκηναίαν· καὶ αὕτῃ δὲ ἡ σπάνις ἐν γένει χρυτῶν χαλκῶν εἰδωλίων ἐν τῇ μυκηναίᾳ τέχνῃ ἀποδεικνύει, νομίζω, τὴν σχετικῶς ὑστερωτέραν ἐμφάνισιν τῶν ἐν αὐτῇ· διότι πλὴν τῶν δύο ἀγαλματίων ἀνδρῶν, ἐνὸς ζωαρίου οὐχὶ μακρὰν αὐτῶν ἀνακαλυφθέντος (πίν. 2, 3· ἴδε καὶ κατωτέρω) καὶ αἰγὸς καθημένης ἐκ τάφου τῆς Ἰαλυσοῦ (Furtwängler und Löschke, Myk. Vasen B 27) οὐδεμίαν ἄλλην ὀλόγλυφον εἰκόνα ζώου ἢ ἀνθρώπου *χαλκῆν* τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐνθυμοῦμαι ἐγώ¹. πιθανόν δέ μοι φαίνεται, ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι ἐκ τῶν πρώτων δειγμάτων τέχνης νεωστὶ τότε εἰσαχθείσης εἰς Ἑλλάδα ἐκ Φοινίκης, διότι ὑπάρχουσι ἄλλα φοινικικά², τὰ ὅποια παρουσιάζουσι μεγάλην ὁμοίτητα πρὸς τὰ ἡμέτερα ἀγαλμάτια, ὡς παρετήρησεν ἤδη τοῦτο ὁ Schliemann (Tiryns σ. 187). Ἴσως μάλιστα αὐτὰ ταῦτα τὰ δημοσιευόμενα ἀγαλμάτια — ἢ τὸ ἕτερον αὐτῶν — οὐδόλως ἐποιήθησαν ἐν Ἑλλάδι, διότι ὁμολογουμένως ἔχουσι πολὺ τὸ ξενότροπον καὶ ἐν ἄλλοις καὶ ἐν τῇ καταγραφῇ τοῦ προσώπου, τοῖς λίαν ἀπέχουσι μεγάλοις ὠτίοις καὶ τῷ καλύμματι τῆς κεφαλῆς, τὸ ὅποσον αἰγυπτιάζει πολὺ μᾶλλον ἢ ἐν ἄλλοις μυκηναίοις ἔργοις.

Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀγαλματίων ἀγόμεθα καὶ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἐπιχώσεως, ἐν ἣ τὸ ἐκ Μυκηνῶν εὐρέθη, διότι περὶ τοῦ ἐκ Τίρυνθος δὲν ὑπάρχουσι ἀκριβεῖς πληροφορίες· πρὸς τοῦτο ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐκθέσωμεν ἐν ὀλίγοις τὰ περὶ τῶν ἐν Μυκῆναις ἀνασκαφῶν τοῦ 1890, αἵτινες καὶ ἄλλως παρέχουσι οὐχὶ μικρὸν ἐνδιαφέρον. Βορειοανατολικῶς τῆς πύλης τῶν λεόντων, μετὰ τὸ περιβόλου τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἐρείπιων οἰκιῶν μεταγενεστέρων, σημειωθεισῶν ἐν τῷ χάρτι τοῦ Steffen, ἀνεκαλύφθησαν ἄλλων οἰκιῶν ἐρείπια ἀνηκουσῶν μὲν ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν, ἀλλὰ διαφόρων ἐν τισὶν ὄχι ὀλίγον τοῦ τε ἀνακτόρου καὶ τῆς οἰκίας, ὧν τὰ σχέδια ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ 1886 πίν. 4. Οἱ τοῖχοι αὐτῶν εἶναι μὲν ἐκτισμένοι, ὡς

καὶ οἱ τοῦ ἀνακτόρου ἐκ λίθων ἀργῶν καὶ μικρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ πηλοῦ, δὲν φέρουσιν ὁμῶς χρῆσμα ἐξ ἀσβέστου, ἀλλ' οὔτε — σήμερον τοῦλάχιστον — ἀπλοῦν ἐκ πηλοῦ· ἔπειτα δὲν παρετήρησα ἐν αὐτοῖς ἴχνη τῶν ὀριζοντίων ξυλίνων δοκῶν, ὧν ἡ ὑπαρξίς ἐν τοῖς τοίχοις τοῦ ἀνακτόρου καὶ τῆς οἰκίας (Πρακτικά 1886 σ. 72), ὡς καὶ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Τίρυνθος (Schliemann, Tiryns σ. 291), διὰ πολλῶν ἐβεβαιώθη. Τῶν δωματίων τῶν οἰκιῶν τούτων τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται ἐκ στρώματος λίθων ἀργῶν, ἐπὶ τούτου δὲ κεῖται ἄλλο στρώμα οὐχὶ παχὺ γῆς πεπατημένης, ὡς παρετηρήθη τοῦτο καλῶς μάλιστα ἐν ἐνὶ δωματίῳ κατέχοντι τὴν ΒΔ γωνίαν τῆς ἀκροπόλεως· ἔδαφος κεχρισμένον οὐδὲν τῶν δωματίων ἔχει. Οἱ τοῖχοι ὑψοῦνται σήμερον ἔτι σχεδὸν δύο μέτρα ἀνωτέρω τῆς ἐκ γῆς πεπατημένης στρώσεως, ἐν τοῖς πλείστοις τῶν δωματίων δὲ δὲν φαίνονται σημεῖα θυρῶν, ἐξ οὗ ἀκολουθεῖ, ὅτι κατέβαινον εἰς αὐτὰ διὰ κλιμάκων· ὅτι δὲ οἱ τοῖχοι οὗτοι δὲν εἶναι ἀπλοῖ τοῖχοι θεμελίων, ἀλλ' ἀληθεῖς τοῖχοι περιβάλλοντες δωμάτια, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς στρώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τῆς μετὰ τῶν τοίχων ἐπιχώσεως, ἣτις ἀπετελεῖτο ἐξ ἐρείπιων — πηλοῦ καὶ λίθων ἐκ τοίχων καταρρυσθέντων — ἀναμειγμένων μετὰ τέφρας, τεμαχίων ἀγγείων καὶ ὀστέων ζώων, ὧν ἐνιαχοῦ πλῆθος πολὺ εὐρέθη· ἀλλὰ καὶ ὑπόγεια δὲν ἦσαν ταῦτα τὰ στερούμενα θυρῶν δωμάτια, διότι ἀπεκαλύφθησαν τμήματα διαδρόμων ἢ ὁδῶν στενῶν¹, ὧν τὸ ἔδαφος κεῖται χαμηλότερον πολὺ τοῦ σωζομένου ὕψους τῶν τοίχων· εἶναι λοιπὸν πιθανόν, ὅτι ἐπὶ τῶν δωματίων, περὶ ὧν ὁ λόγος, ὑπῆρχον ὑπερῶα, εἰς ἃ ἀνήρχοντο ἀμέσως ἀπὸ τῶν ὁδῶν διὰ κλιμάκων, ἀπ' αὐτῶν δ' ἔπειτα κατέβαινον εἰς τὰ σωζόμενα δωμάτια, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νομίζω νὰ ἐχρησίμευον ἢ ὡς ταμιεῖα². Ὅμοια δὲ ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὰ ἐρείπια οἰκιῶν, ἃ ὁ Schliemann (Mycènes σ. 206) ἀνεκάλυψε πρὸ ἐτῶν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ περιβόλου τῶν τάφων ἀποτελούμενα ἐκ πλειόνων

¹ Μία τῶν ὁδῶν τούτων παρὰ τὸν περιβόλον τῆς ἀκροπόλεως ἔχει πλάτος 1,20 μ., ὃ δὲ παρ' αὐτὴν τοῖχος οἰκίας σώζεται μέχρις ὕψους 2 μ., ἐν αὐτῷ δὲ φαίνεται τὸ κατώτατον μέρος ἀνοίγματος θύρας εἰς ὕψος 1,80 μ. ἀπὸ τῆς ὁδοῦ. Ὑπὸ τὸ ἔδαφος δὲ τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει ὑπόνομος πρὸς ἐκροήν τῶν ὑδάτων.

² Ὁφείλω ὅμως νὰ παρατηρήσω, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν δὲν ἀνεσκάφη ἔτι ἐντελῶς, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν γνώμην ὀριστικῆν.

¹ Ἐν τάφῳ θολωτῷ ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντι ἐν τῷ δήμῳ Ἀβίας τῆς Λακωνικῆς ἦκουσα ὅτι εὐρέθη χαλκοῦν εἰδωλίον βοός, ἀλλὰ δὲν εἶδον αὐτό.

² Ὁρα Perrot et Chipiez III εἰκ. 277 καὶ 304.

δωματίων, τὰ ὅποια δὲν ἔχουσι πάντα θύρας, ἀν καὶ σώζονται οἱ τοῖχοί των εἰς ἰκανὸν ὕψος.

Περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐρειπίων τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀνάκτορα θὰ εἰπωμέν τινα κατωτέρω, περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ὅμως γενομένων εὐρημάτων κατὰ τὰς περυσινὰς ἀνασκαφὰς παρατηροῦμεν, ὅτι πολλά, ἴσως τὰ πλεῖστα ἀνήκουσιν εἰς τὴν νεωτάτην μυκηναίαν περίοδον· οὕτω ἀνεκαλύφθησαν εἰς δύο μέρη δύο μικροὶ θησαυροὶ χαλκῶν ἀντικειμένων κεκρυμμένοι μεταξὺ τῶν λίθων τοίχων, ὅπως σωθῶσιν, ὡς εἰκάζω, ἀπὸ διαρπαγῆς ἢ κλοπῆς· ὁ ἕτερος τούτων εὐρέθη ἀληθῶς ἔξω τῶν ἐρειπίων, περὶ ὧν ὁμιλοῦμεν, τὰ ἐκάτερον αὐτῶν ὅμως ἀποτελοῦντα πράγματα εἶναι τόσον ὅμοια ἀλλήλοις, ὥστε ἀναμφιβόλως συγχρόνως ἢ σχεδὸν συγχρόνως κατετέθησαν ἐκεῖ. Τὰ πράγματα ταῦτα ἦσαν τοῦ μὲν ἐνὸς θησαυροῦ τέσσαρες πελέκεις ἀμφίστομοι, ὡς οἱ συνήθεις· τρία ξίφη, ὡς τὸ παρὰ Schliemann Mycènes σ. 244 εἰκ. 238, μήκους 0,40 μ., 0,37 μ. καὶ 0,345 μ.· μία μάχαιρα ἔχουσα λαβὴν ὅμοιαν ταῖς τῶν ξιφῶν τούτων· δύο ξίφη, ὧν τὸ ἕτερον ἀπεικονίσθη ἐν πίν. 2, 5, μήκους 0,65 καὶ 0,41 μ.· ἄλλο ξίφος μήκους 0,50 μ.¹ ὅμοιον τῷ ἐν Mycènes σ. 222 εἰκ. 221· ἐν ξυρὸν ὅμοιον ἀκριβῶς τῷ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 πίν. 9, 18 ἐκ τάφου μυκηναίου· εἰς δίσκος κατόπτρου μετὰ δύο μικρῶν ὀπῶν διὰ τὴν λαβὴν, ὡς ὁ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1888 πίν. 9, 19· δύο μικρὰ δισκάρια (διαμ. 0,055 μ.) ἐξ ἐλάσματος λεπτοῦ φέροντα ἐκτύπους ῥόδακας· πέντε σφηνοειδῆ ἐργαλεῖα· μαχαίρια μικρὰ δέκα καὶ τρία, ὧν τὰ ἑπτὰ δρεπανοειδῆ· ὀκτώ αἰχμαὶ βελῶν τετράπλευροι· δύο λαβίδες· ταινίαι λεπταὶ ἄνευ κοσμημάτων· εἰς χαλινὸς ἵππου πιθανῶς καὶ τινα ἄλλα μικρότερα· μεταξὺ δ' αὐτῶν εὐρέθη καὶ σύρμα χρυσοῦν σπειροειδές, ὡς τὰ ὑπὸ Schliemann (Myc. εἰκ. 529) δημοσιευθέντα. Ὁ ἕτερος θησαυρὸς περιελάμβανε πάλιν πελέκεις ἀμφιστόμους, μαχαίρια δρεπανοειδῆ, ἐργαλεῖα σφηνοειδῆ, τμημα ξίφους ὡς τὸ ἐν πίν. 2, 5, τὸ ἐν πίν. 3, 6 χαλκοῦν ἐργαλεῖον, οὗ ἡ χρῆσις μοι εἶναι ἄγνωστος² καὶ τεμάχιον ὀγκῶδες χαλκοῦ ἀκατεργάστου. Ὅμοια ἢ σχεδὸν ὅμοια ξίφη εὐρέθησαν καὶ ἀλλαχοῦ, ἤτοι

¹ Τῆς λαβῆς τὸ ἄκρον λείπει, ὥστε ἀρχικῶς εἶχε καὶ τοῦτο τὸ αὐτὸ μέγεθος περίπου, ὃ τὸ παρὰ Schliemann, ἤτοι 0,60 μ.

² Μῆκος ἔχει τοῦτο 0,235 μ. καὶ πάχος τῆς λεπίδος 0,004 μ.

ἐν τάφῳ τῆς Ἰαλυσσοῦ (Furtwängler und Löschke ἔ. ἀ. D 11 σ. 8) ἐν μήκους 0,50 μ., ἐν Καρπάθῳ μετὰ ἀγγείων μυκηναίου ῥυθμοῦ (Journal of hell. Studies 1867 σ. 449 πίν. 83) ἄλλο ἐν Κερκύρα καὶ τέταρτον ἐν κορινθιακῷ τάφῳ¹, πλείονα δέ, ὀλίγον τι διάφορα ὅμως ἐν τῇ Κάτῳ Ἰταλίᾳ (Helbig ἔ. ἀ.)· πέρυσι δ' εὗρον ἐγὼ ἐν τῷ παρὰ τὴν Σπάρτην Ἀμυκλαίῳ ἄλλο παρεμφερές, σιδηροῦν ὅμως. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία, ὅτι ταῦτα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς μεταβατικῆς ἀπὸ τῆς ἀκραίφνουσ μυκηναίας εἰς τὴν μετὰ ταῦτα περίοδον. Ἐπειτα ἀνεκαλύφθησαν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν οἰκιῶν τούτων καὶ ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα, τὰ ὅποια ὡσαύτως κατὰ τὴν γνώμην μου ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν μεταβατικὴν περίοδον, ἤτοι δύο κεφαλαὶ βοῶν διάφοροι τῶν συνήθων ἐκ Μυκηνῶν, ἀλλ' ὅμοιαι ταῖς ὁποῖαις εὐρέθησαν πάλιν ἐν τῷ Ἀμυκλαίῳ², καὶ δύο πόρπαι τύπου διαφόρου τοῦ τέως ἐκ Μυκηνῶν γνωστοῦ καὶ νεωτέρου, νομίζω, οὐχὶ ὅμως βεβαίως κατὰ πολὺ, διότι ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐρειπίοις εὐρέθη καὶ μία ἐκείνου τοῦ τύπου, οἷα δηλαδὴ ἢ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 πίν. 9, 12 δημοσιευθεῖσα, ἔπειτα δὲ διότι ἀμφότεροι συγχρόνως ἀπαντῶσι καὶ ἐν ταῖς terramare τῆς Ἰταλίας³· τῶν ἐκ Μυκηνῶν νέων πορπῶν ἢ μία ἀπεικονίσθη ἐν πίν. 3, 5, ἢ δ' ἕτερα κατὰ τὸ ἡμισυ σωζομένη διαφέρει ταύτης μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν φέρει τὰ κοσμηματικὰ ἐγγαράγματα, ἀντ' αὐτῶν ὅμως ἓνα κόμβον εἰς τὴν ἀρχὴν (καὶ ἄλλον ἀναμφιβόλως εἶχεν εἰς τὸ πέρασ) τοῦ πεπλατυσμένου μέρους· ἄλλην πόρπην ὅμοιαν κατὰ τὸ σχῆμα τῇ δημοσιευμένῃ, ἀλλ' ἄνευ κοσμημάτων, εὐρεθεῖσαν δ' ἐν Θεράπναις οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Μενελάου, κατέχει τὸ μουσεῖον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας⁴.

¹ Undset, Études sur l'âge de bronze de la Hongrie I σ. 151. Τὸ βιβλίον, ὃ ἐγὼ δὲν εἶδον, ἀναφέρει ὁ Helbig hom. Epos 1 ἐκδ. σ. 249, ἐνθα καὶ ἀπεικονίζεται τὸ ἐκ Κερκύρας.

² Περὶ αὐτῶν ἀνέφερον ἤδη ὁ Wolters, Mitth. des athen. Inst. 1890 σ. 350, θὰ δημοσιευθῆ δὲ προσεχῶς καὶ δεῖγμα ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ. Ἐκ Μυκηνῶν πρὸς τὴν παρὰ Schliemann, Mycènes ὑπ' ἀριθ. 160 εἰκόνα.

³ Undset, Zeitschr. für Ethnol. 1889 σ. 205 εἰκ. 1-4· ὁ Undset λέγει ὅτι προέρχονται ἀμφότεροι οἱ τύποι aus der noch reinen und nicht spätesten italischen Bronzezeit.— Τὴν γνώσιν τῆς διατριβῆς ταύτης ὀφείλω εἰς τὸν κύριον Wolters.

⁴ Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐποχὴν ὑπάγεται καὶ τὸ γνωστὸν ἐκ Μυκηνῶν ἀγγεῖον τῶν πολεμιστῶν, τὸ ὑπὸ τοῦ Schliemann ἀνακαλυφθὲν ἐν τοῖς πρὸς M τοῦ περιβόλου τῶν τάφων

Πρὸς τούτοις ἀναφέρω, ὅτι ἐν ἐνὶ τῶν δωματίων τούτων ἀνεκαλύφθησαν τέσσαρες τάφοι, δύο δ' ἐν ἄλλοις, ἅπαντες μικροὶ — εἷς ἔχει μῆκος 0,52 μ. καὶ πλάτος 0,42 μ., ἄλλος μῆκ. 0,60 μ. καὶ πλ. 0,45 μ. περίπου — πρωτοφανεῖς ἐν Μυκῆναις, ἐκ πλακῶν ἐκτισμένοι καὶ ὁμοίως κεκαλυμμένοι, πάντες δ' ἀνεξαίρετως περιείχον ὅστ' αὐτῶν ἐν ἐνὶ εὐρέθῃ μεταξὺ τῶν ὀστέων καὶ χαλκῆ βελόνη ἐν ἄλλῳ δὲ πάλιν χαλκῆ βελόνη¹ καὶ δύο ἀγγεῖα πήλινα, ὧν τὸ μὲν ἐν εἶναι πρόχους κεκοσμημένη περι τοὺς ὤμους διὰ τριγώνων πεπληρωμένων διὰ γραμμῶν διασταυρουμένων, τὸ δ' ἕτερον ἀπεικονίζομεν ἐν πίν. 3, 1 ἐκ μιᾶς ὄψεως· ἡ ἄλλη ὄψις κοσμεῖται, ὅπως καὶ ἡ ἀπεικονιζομένη, διὰ κύκλου παχέος, ἐντὸς ὅμοιως αὐτοῦ ὑπάρχουσι κατὰ τὸ μέσον τέσσαρες γραμμαὶ ὀριζόντιαι, ὧν αἱ ἐσώτεραι δύο πληροῦνται δι' ἄλλων διασταυρουμένων, ἄνωθι δὲ τῶν γραμμῶν τούτων εὐρηται ἐν

ἐρειπίοις, περὶ ὧν εἶπομεν ἦδη, ὅτι εἶναι καθ' ὅλα ὅμοια πρὸς τὰ πέ-
ρυσιν ἀνασκαφέντα, πράγματι δ' ὑπήχθη ἦδη τὸ ἀγγεῖον ὑπὸ πολλῶν
εἰς τὴν νεωτάτην περίοδον τῶν μυκηναίων (Furtwängler u. Löschke
Myk. Vasen σ. 70. — Schuchhardt, Schliemanns Ausgr. σ. 138),
ὁ δὲ Milehhofer (Anf. d. Kunst σ. 180) παραβάλλων αὐτὸ πρὸς
τὸ τοῦ Ἀριστονόφου παραδέχεται στενοτάτην σχέσιν τούτου μετὰ τῶν
μυκηναίων· ὁ Arndt ὅμως (Studien zur Vasenk. σ. 4) ἐπινεύον-
τος καὶ τοῦ Wolters (Mitth. d. athen. Inst. 1889 σ. 215, 1) θεω-
ρεῖ τὸ ἀγγεῖον τῶν πολεμιστῶν μετὰ τοῦ τοῦ Ἀριστονόφου καὶ τινῶν
ἄλλων (ἐξ Ἀττικῆς, ἐνὸς δ' ἐκ Ῥόδου) ἀποτελοῦντα ἰδίαν κατηγορίαν
ἀπέχουσαν τῶν μυκηναίων. Ἡ γνώμη αὕτη δὲν μοι φαίνεται ὀρθή· τὸ
ἀγγεῖον τῶν πολεμιστῶν εἶναι βεβαίως μυκηναῖον, ὅπως μυκηναῖα εἶναι
καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν βοῶν καὶ αἱ πόρπαι τοῦ νέου τύπου καὶ τὰ ξίφη,
ἀλλ' εἶναι ἐκ τῶν νεωτάτων· περὶ τούτου πείθει με πρὸ πάντων ὁ τό-
πος τῆς ἐσώτερως του, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ παραβολὴ πρὸς ἄλλα ὅμοια
μνημεῖα, π. χ. τὰς ἐκ τοῦ ἀνακτόρου Μυκηνῶν τοιχογραφίας (Ἀρχ.
Ἐφημ. 1887 πίν. 11). Ἐν πίν. 3, 2 δὲ ἀπεικονίσασαμεν τεμάχιον ἀγ-
γείου εὐρεθέντος ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν οἰκιῶν περὶ ὧν ὁμιλοῦμεν, οὐχὶ
μὲν ἄλλῳ εἰς μέγα βάθος, ἀλλὰ μεταξὺ ἄλλων ἀγγείων τοῦ μυκη-
ναίου βυθμοῦ ἐπ' αὐτοῦ σῴζεται κορμὸς ἀνδρὸς φοροῦντος χιτῶνα βρα-
χὺν ἢ θώρακα, ἴσως ἀσπίδα καὶ κνημίδας, αἵτινες δὲν εἶναι περιδεδε-
μένα ἐπὶ τῶν σκελῶν δι' ἱμάντων, ὡς αἱ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγγείου τῶν
πολεμιστῶν, λείπει δηλαδὴ ἐνταῦθα ἐν γνώρισμα χαρακτηριστικὸν τῆς
ἀνδρικής ἐνδυμασίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ ὅμως οὐδόλως ἀμ-
φιβάλλω ὅτι καὶ τοῦτο τὸ τεμάχιον εἶναι μυκηναῖον. Σχετικῶς πρὸς
τὸν ὄπλισμόν τῶν ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἀγγείου πολεμιστῶν παραθέτω χω-
ρίον τοῦ Ξενοφῶντος (Ἀναβ. 5, 4, 12 ἐξ.) ἀναφερόμενον εἰς τοὺς παρὰ
τὸν Πόντον οἰκοῦντας Μοσσυνοικοὺς, περιέρχον πρὸς παραβολὴν· «ἔ-
στησαν (οἱ Μοσσυνοικοὶ) . . . ἔχοντες γέρρα πάντες λευκῶν βοῶν δα-
σέα, εἰκασμένα κίττω πέταλα, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτῶν ὡς ἐξπηχυ,
ἐμπροσθεν μὲν λόγγην ἔχον, ἐμπροσθεν δὲ τοῦ ξύλου σφαιροειδῆς.
χιτωνίσκου δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων». Καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου
πολεμιστῶν αἱ ἀσπίδες ἔχουσι σχῆμα δυνάμενον νὰ παραβληθῆ πρὸς
πέταλον κισσοῦ· ἄξια δὲ σημειώσεως εἶναι καὶ τὰ σφαιροειδῆ τῶν
δοράτων.

¹ Ἀμφότεραι ὁμοιάζουσι τῇ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13, 21 δημοσιευθείσῃ.

τριγώνων, κάτω δ' ἄλλα δύο συναπτόμενα ταῖς κο-
ρυφαῖς καὶ πεπληρωμένα διὰ γραμμῶν διασταυρου-
μένων· τὸ ἔδαφος εἶναι ἐρυθρόξανθον, τὰ δὲ κοσμή-
ματα καστανόχροα.

Ἐκ τῶν κτερισμάτων τούτων ἐξάγεται πάλιν,
ὅτι οἱ τάφοι εἶναι ὀλίγον ὑστερώτεροι τῆς καθαρᾶς
μυκηναίας ἐποχῆς· ἀλλὰ καὶ πολὺ μεταγενέστεροι
δὲν δύνανται νὰ ἴηται, διότι οἱ ἐν τῷ ἐνὶ δωματίῳ
τέσσαρες ἔκειντο ἀμέσως ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους,
ἄνωθι δ' αὐτῶν ὑπῆρχεν ἐπίχωσις δύο καὶ πλέον
μέτρων πλήρης ἀγγείων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων
μυκηναίας ἐποχῆς.

Τὴν ἀρχαιότητα ἄλλως τῶν ἐρειπίων τούτων
καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τάφων βεβαίως παραδόξως ἡ
προϊστορικὴ ἐποχὴ τῶν Ἀθηνῶν· διότι ὑπάρχου-
σιν ἐνδείξεις ἰδιαιτέρας, οὕτως εἰπεῖν, συγγενείας
μεταξὺ ταύτης καὶ ἐκείνων, ἕνεκα δὲ τούτου ἐπι-
τρέπεται νὰ ἐνδιατρίψωμεν ὀλίγον ἐπ' αὐτῶν, διότι
ἡ ἱστορία τῶν Μυκηνῶν καὶ ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν
διαφωτίζονται οὕτω ἀμοιβαίως. Ἐν τῇ Ἀκροπόλει
Ἀθηνῶν ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς πε-
ριστάσεις, ὑφ' ἃς καὶ ἐν Μυκῆναις, τέσσαρες τάφοι
καὶ δὴ παιδῶν καὶ οὗτοι¹, ἐν ἄλλῳ δὲ μέρει τῆς
Ἀκροπόλεως — μεταξὺ τοῦ μουσείου καὶ τοῦ με-
σημβρινοῦ τείχους — ἀνεκαλύφθησαν «οἰονεὶ ἐντε-
τειχισμένα χαλκᾶ τινὰ ἐργαλεῖα, ἰδίως πελέκεις,
δίσκοι καὶ ἄλλα τινὰ δυσδιάγνωστα» (Καββαδίας
αὐτ. σ. 30). Ἐνταῦθα πλὴν τοῦ τρόπου τῆς ἀπο-
κρύψεως μεγάλη εἶναι καὶ ἡ ὁμοιότης αὐτῶν τού-
των τῶν ἀντικειμένων πρὸς τὰ ἐν Μυκῆναις ὡσαύ-
τως ἐν τοίχοις εὐρεθέντα· διότι εἶδον μεταξὺ τῶν
ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν σφηροειδῆ ἐργαλεῖα,
πελέκεις ἀμφιστόμους, ἐν ὄρεπανοειδῆ μαχαίριον,
ἐν ξίφος — πάντα ἀκριβῶς ὅμοια ἐκείνοις — καὶ τέ-
λος ἐργαλεῖον ὁμοιότατον τῷ ἐν πίν. 3, 6². Αἱ συμ-

¹ Ἀρχαιολ. Δελτίον 1888 σ. 83 (Καββαδίας) : « Μεταξὺ τοῦ Παρ-
θενῶνος καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τείχους ἀνεκαλύφθησαν λείψανα πελασ-
γικῆς ἐποχῆς καὶ τέσσαρες μικροὶ τάφοι, ὧν τὰ τοιχώματα καὶ τὸ κά-
λυμμα ἦσαν ἐκτισμένα ἄνευ συνδετικῆς τινος ὕλης ἐκ τοῦ αὐτοῦ κοινοῦ
λίθου, ἐξ οὗ εἶναι κατεσκευασμένα καὶ τὰ κυκλώπεια τὴν κατασκευὴν
τείχῃ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐν τοῖς τάφοις τούτοις εὐρέθησαν ὅστ' αὐτῶν
μικροῦ παιδίου ἢ μᾶλλον βρέφους καὶ τεμάχια ἀρχαιοτάτων ἀγγείων·
εὐρέθη ἔτι ἐν ἀγγείον σῶον, μόνων, τοῦ μυκηναίου τρόπου». Παρα-
τηρῶ ὅτι ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐπικυροῖ πάλιν τὴν τοῦ Πλάτωνος ἐν
Μίνω 315 μαρτυρίαν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἔθαπτον ἐν ταῖς οἰ-
κίαις τῶν.

² Ὅρα πλείονα περὶ αὐτῶν ἐν Bull. de corr. hell. XII σ. 244
(Lechat) καὶ Mitth. des athen. Inst. 1888 σ. 108 ἐξ. (Wolters).

πτώσεις αὐταὶ εἶναι ἤδη ἀξιοπαρατήρητοι, μείζωνος δὲ προσοχῆς ἀξία μοι φαίνεται ἄλλη τις· εἵπομεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς τὰ δωμάτια τῶν ἐν Μυκηναῖς οἰκιῶν, περὶ ὧν πάντοτε ἠμιλοῦμεν, τὰ σωζόμενα, κατέβαινον ἀπὸ ὑπερώων, εἰς ἃ ἀνήρχοντο ἀμέσως ἀπὸ τῆς ὁδοῦ διὰ κλιμάκων· ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ ὑποθέτει ὁ Milchhöfer (Baumeisters Denkm. I σ. 153) περὶ τῶν ἐπὶ τῆς Πυκνῆς ἀρχαιοτάτων οἰκιῶν, ὧν τὰ ἐπὶ τοῦ βράχου λελαξευμένα οἰκόπεδα σώζονται ἔτι· ἐπειδὴ, λέγει, οὐδαμοῦ φαίνονται ἴχνη οὐδῶν — πλὴν ὑστερωτέρων τινῶν ἐπὶ τοῦ Ἀρείου πάγου — ἢ θυρῶν, εἶναι πιθανόν, ὅτι εἰς τὰ ὑπερῶα μόνον ἠδύναντο ν' ἀνέρχονται ἀπὸ τῆς ὁδοῦ διὰ ξυλίνων κλιμάκων. Περὶ τῶν Ἀθηναίων γινώσκουμεν, ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἔτι χρόνους εἰς τοὺς πύργους, ἤτοι τὰ δευτέρα πατώματα τὰ ἐγειρόμενα οὐχὶ ἐφ' ὄλου, ἀλλ' ἐπὶ μέρους μόνον τοῦ ἰσογείου, ἀνέβαινον πολλακίς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ἀμέσως διὰ ξυλίνων κλιμάκων, ἴσως δ' οὗτοι εἶναι οἱ ἀναβαθμοί, οὓς κατὰ τι χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους (Οἶκον. II 5 σ. 1347α, 4) ἐπώλησεν ὁ Ἴππαρχος¹· καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ δὲ ἡ δευτέρα ὄροφῆ ἦν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ διὰ κλιμακῶς ἀναβατή, ὡς ἐν Ἀθήναις (Becker, Gallus II σελ. 238). Ἀποδεικνύεται λοιπόν, ὅτι ἰδιορρυθμία τις ἀνευρισκόμενη ἐν ταῖς προϊστορικαῖς οἰκίαις τῶν Μυκηναίων καὶ Ἀθηναίων διεσώζετο ἐν τῇ τελευταίᾳ πόλει — τροπόποιηθεῖσα ἀναλόγως τῶν μεταβληθεισῶν περιστάσεων — μέχρι τοῦ πέμπτου αἰῶνος τοῦλάχιστον. Οὐχ ἤττον σπουδαία εἶναι ὅμως ἢ ἐκ τῶν ἀνωτέρω τεκμηρίωσις δύο τρόπων οἰκοδομῆς τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν· διότι τὰ ἀνάκτορα Τίρυνθος καὶ Μυκηναίων, ὡς καὶ ἡ οἰκία ἐν τοῖς Πρακτικοῖς 1886 πίν. 4, εἶναι ἰσόγεια κυρίως, τὰ δ' ὑπερῶα ἐν αὐτοῖς εἶναι ὅλως δευτερεύοντα, διαφέρουσι δὲ καὶ ἐν τισὶν ἄλλοις τῶν οἰκιῶν τούτων, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω (σ. 24). Ὅτι ὁ τρόπος τῶν ἀνακτόρων εἶναι ἀρχαιότερος, ὁ δ' ἔ-

τερος νεώτερος, δὲν πιστεύω¹. ἴσως ἀνεπτύχθησαν ἐκ διαφόρου ἕκαστος ἀρχῆς, ἢ ἐπήγασαν μὲν ἐκ τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ διεμορφώθη ὁ τῶν ἀνακτόρων ὡς διεμορφώθη ὑποβοηθούσης καὶ ξενικῆς ἐπιδράσεως. Ἐν τοῖς κατωτάτοις στρώμασι τῶν ὑπ' ἐμοῦ ἀνασκαφέντων ἐρειπίων ὑπῆρχον πολλὰ τεμάχια ἀγγείων τοῦ ἀρχαιοτέρου μυκηναίου τρόπου ἤτοι φέροντα ἐπὶ ἐδάφους μέλανος ἀμαυροῦ κοσμήματα χρώματος ἐρυθροῦ βαθέος καὶ λευκὰ ἐπιτεθειμένα· πρὸς τούτοις ἀνεκαλύφθησαν ἐνταῦθα καὶ αἱ πλάκες αἱ φέρουσαι τὸ ὄνομα Ἀμενόφιου τοῦ τρίτου, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν ἤδη (σελ. 18 ἐξ.). Οὐχ ἤττον ὅμως εὐρήματα πλεῖστα μαρτυροῦσιν, ὡς εἴδομεν, ὅτι αἱ οἰκίαι αὐταὶ κατακοῦντο μέχρι τῶν νεωτάτων μυκηναίων χρόνων, εὐρήματα οἷα αἱ πόρπαι τοῦ δευτέρου τύπου, τὰ ἔχοντα ἀετσοειδῆς τὸ ἄκρον τῆς λαβῆς ξίφη, αἱ τετράπλευροι αἰχμαὶ βελῶν², τὸ ἀγγεῖον τῶν πολεμιστῶν, αἱ ἐκ τῶν παιδικῶν τάφων βελόναι καὶ τὸ ἀπεικονισθὲν ἀγγεῖον καὶ τινα ἄλλα ἀπαριθμηθέντα ἀνωτέρω.

Ἐπανερχόμενοι ἤδη εἰς τὰ χαλκᾶ ἀγαλμάτια παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἐκ Μυκηναίων εὐρέθη ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ, ἐν ᾧ καὶ ἡ μία τῶν κεφαλῶν βοῶν, ἐν παρακειμένοις δὲ δωματίοις ἀνεκαλύφθησαν αἱ τοῦ νέου τύπου πόρπαι καὶ ἐν ἄλλῳ ὡσαύτως παρακειμένῳ καὶ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς κατασκευῆς εὐρον ἤδη τὸ 1886 ἐν μικρᾷ ἀποπειρατηρίῳ σκαφῆ τὸ ἐν πίν. 2, 3 εἰς τὸ πραγματικὸν μέγεθος ἀπεικονισθὲν ἀρχαικώτατον χαλκοῦν ζῳάριον, ὃ ἀνέφερα ἤδη. Ὁ τόπος λοιπὸν τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀγαλματίου συνηγορεῖ προδήλως καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τοῦ χρονολογικοῦ ὀρισμοῦ, εἰς ὃν ἤγαγεν ἡμᾶς ἡ παραβολὴ πρὸς τὸ ἐκ Τίρυνθος τεμάχιον ἀγγείου καὶ ἡ σκέψις περὶ τῆς σπανιότητος τῶν χαλκῶν εἰδωλίων ἐν τῇ μυκηναίᾳ ἐποχῇ.

Δ

Εἰς τὴν φυσικὴν ἐρώτησιν, ἐὰν τὸ ἐκ Μυκηναίων

¹ Ὁ Steffen, Kärten von Mykenæ, Text σ. 33 παραδέχεται περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Schliemann ἀποκαλυφθέντων ἐρειπίων πρὸς Μ τοῦ περιβόλου τῶν τάφων ὅτι εἶναι ὀλίγον μεταγενέστερα· ἴσως ἔχει δίκαιον, δὲν πρόκειται ὅμως ἐνταῦθα περὶ μιᾶς οἰκίας ὀρισμένως, ἀλλὰ περὶ τοῦ συστήματος ἐν γένει.

² Τοῦ καθαρῶς μυκηναίου βέλους ἡ μορφή προσεγγίζει πολὺ τῇ τῶν λιθίνων ἢ εἶναι ὅλως ἡ αὐτή· πρὸς Schliemann, Myc. εἰκ. 435 καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1888 πίν. 9, 22, ἐν ᾧ ἡ τετράπλευρος μόνον περὶ τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ἀναφαίνεται.

¹ Πρὸς Becker-Göll, Charikles II σ. 140. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ ἰσόγεια τῶν ἐν Ἀθήναις οἰκιῶν ἦσαν βεβαίως καὶ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ προσιτά, κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως, εἰς οὓς ἀνάγονται τὰ μυκηναῖα ἐρεῖπια καὶ τὰ οἰκόπεδα τῆς Πυκνῆς, ἄνευ θυρῶν καὶ παραθύρων ὄντα εἰς τί ἄλλο ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ἢ εἰς ταμεία; μήπως ἐξηγεῖται οὕτω — γνωστῆς οὐσῆς τῆς τυπικῆς γλώσσης τῶν ἠμυρικών ἐπῶν — ὅτι ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ δὲν εἰσέρχονται, ἀλλὰ καταβαίνουσιν εἰς τοὺς θαλάμους, ἐν οἷς ἀπόκεινται τὰ κειμήλια καὶ αἱ τροφαί;

ἀγαλμάτιον καὶ τὸ ἐκ Τίρυνθος παριστώσι θεὸν τινα ἢ θνητόν δὲν θὰ προσπαθήσω ν' ἀπαντήσω, διότι δὲν θεωρῶ εὐκόλον νὰ κρίνωμεν περὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου γνωρίσματος, τοῦ δὲ τύπου ἀρμόζοντος ἐξ ἴσου καὶ θεῶ καὶ θνητῶ ὀπλίτη· ἀφορμὴν ὅμως δίδει ὁ τύπος νὰ ἐξετάσωμεν ἐκ νέου δύο γνωστάς ἤδη εἰκόνας μυκηναίων μνημείων, ἐφ' ὧν ἀνευρίσκομεν αὐτόν, διότι ἐν ἐκείναις δὲν λείπουν καὶ ἄλλα γνωρίσματα, ἐννοοῦμεν δὲ τὰς παραστάσεις ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ ἐκ Μυκηναίων δακτυλίου¹ καὶ τῆς ὠσαύτως ἐκ Μυκηναίων προερχομένης πηλίνης πλίνθου ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 πίν. 10, 2², χωρὶς ὅμως φυσικῶς νὰ νομίζω, ὅτι ἐπὶ τῶν παραστάσεων ἐκείνων ἔχομεν ἐξ ἀνάγκης τὸ αὐτὸ ὄν, ὅπερ παριστώσι καὶ τὰ χαλκᾶ ἀγαλμάτια· διότι εἶπον ἤδη περὶ τούτων, ὅτι δὲν γινώσκω, ἐὰν παριστώσιν θεὸν ἢ θνητόν, ἐν ᾧ αἱ ἐπὶ τοῦ δακτυλίου καὶ τῆς πλίνθου ὀπλισμένοι μορφαὶ εἶναι ἀναμφισβόλως θεῶν μορφαί· χαρακτηριστικὰ δὲ γνωρίσματα αὐτῶν εἶναι τὸ παλλόμενον δόρυ καὶ ἡ μεγάλη ἀσπίς ἢ σκεπάζουσα ὀλόκληρον τὸ σῶμα αὐτῶν· τὸ παλλόμενον δόρυ εἶναι, ὡς γνωστόν, χαρακτηριστικὸν καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων εἰκόνων τῆς Ἀθηνᾶς, τῶν Παλλαδίων, ἐν οἷς δηλοῖ τὸν κεραυνόν, ὅπως τῷ ὄντι παρίσταται ἐνίοτε ἢ θεὰ αὕτη κεραυνὸν ἐν τῇ χειρὶ κρατοῦσα καὶ ἐν τοῖς μύθοις οὕτως ἀναφέρεται (Preller-Robert, Gr. Myth. I σ. 119)· ὁμοίως ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Ἡρακλῆς πάλλουσι δόρατα δηλοῦντα τὰ πύρινα βέλη, δι' ὧν οἱ θεοὶ οὕτοι καταβάλλουσι τοὺς κακοὺς δαίμονας (Furtwängler ἐν Roschers Lex. der Myth. I σελ. 2138). Καὶ ἀληθῶς εἶναι αὐτονόητον, ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσι τὸν κεραυνὸν ἄλλως ἢ ὡς ὄπλον ὅμοιον ἐκείνοις, ἃ αὐτοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἔπαλλον, ὡς δόρυ, πέλεκυν, σφῦραν· ὁ πέλεκυς εἶναι γνωστόν σύμβολον τοῦ Διὸς καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἔξω αὐτῆς (Milchhöfer, Anf. d. Kunst σελ. 116)· ἰδίως ὅμως γνωστὴ εἶναι ἡ παράστασις τοῦ ἐν Καρίᾳ λατρευομένου Στρατίου ἢ Λαβρανδέως Διὸς, ὅστις κρατεῖ πέλεκυν τῇ μιᾷ χειρὶ καὶ δόρυ τῇ ἑτέρᾳ (Overbeck, Kunstmyth. des Zeus σ. 269

ἐξ.), ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ μυκηναίου δακτυλίου εὐρίσκομεν κάτωθι τοῦ τὸ δόρυ πάλλοντος θεοῦ ἀπεικονισμένον καὶ τὸν ἀμφίστομον πέλεκυν. Ἡ παράστασις τοῦ κεραυνοῦ ὑφ' ἣν μορφήν ἡμεῖς συνήθως γινώσκουμεν αὐτὸν προσεγγίζει—ἐὰν δύναται νὰ ῥηθῇ τοῦτο—μᾶλλον ἢ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ πρὸς τὴν ἀόριστον φύσιν αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως ἡ ἀρχαιοτάτη· ἄλλως εὐρίσκομεν ἐν λίαν ἀρχαίαις μνημείοις τὸν Δία—διότι τοῦτον παριστώσι κατὰ τὴν γνώμην μου αἱ δύο μυκηναῖαι εἰκόνες—ὀπλισμένον ὡς ἦρωα· οὕτω ἐπὶ ἀγγείου παριστῶντος τὴν γιγαντομαχίαν¹ καὶ ἐν τῷ ἀετώματι τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ θησαυροῦ τῶν Μεγαρέων, ἐν ᾧ διατρυπᾶ τὰς πλευράς τοῦ ἀντιπάλου του διὰ δόρατος, ὡς φαίνεται². Ἐπειτα ἐπιθετα ὡς τὸ πινακίδιον ἐργεικέραυτος (Ὀλυμπ. 13, 77), τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ θεωρῶμεν πάντοτε ὡς ἀπλῆς ποιητικὰς μεταφοράς, ἐκ τοιούτων παραστάσεων τοῦ Διὸς βεβαίως ἐπήγασαν.

Τὸ ἄλλο γινώρισμα τοῦ ἐπὶ τῶν δύο μυκηναίων μνημείων θεοῦ, ἡ ποδηγετῆς ἀσπίς, δύναται κάλλιστα νὰ σημαίνει ἐνταῦθα τὴν αἰγίδα τοῦ Διὸς, διότι μοὶ φαίνεται βέβαιον, ὅτι ταύτην οἱ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες ὡς πραγματικὴν ἀσπίδα ἐφαντάζοντο³, εἰκόνες δὲ τινες ἐπικαί, ἐν αἷς ἢ αἰγίς ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν τῆς σημασίαν ὡς νεφέλη σκοτεινὴ, τὸν κεραυνὸν καὶ τὴν καταγίδα ἐγκυμοῦσα ἀναφαίνεται⁴, ἐφαρμόζονται κάλλιον ἐπὶ τῶν μνημείων, περὶ ὧν ὁμιλοῦμεν, ἢ ἐπὶ τῶν κατόπιν, ἐνθα φοροῦσι τὴν αἰγίδα ὡς κόσμον ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ κρατοῦσιν αὐτὴν ὡς ῥάκος ἐν χερσὶ π. γ. Ἰλ. P 593 :

καὶ τότε ἄρα Κρονίδης ἔλετ' αἰγίδα θυσανόεσσαν
μαρμαρέην, Ἰδὴν δὲ κατὰ νεφέεσσι κάλυψεν,
ἀστράψας δὲ μάλα μεγάλ' ἔκτυπε, τὴν δ' ἐτίναξεν·

¹ Monum. d. Inst. VI. VII 78. — Overbeck Kunstmyth. Atlas IV 8.

² Ausgr. von Olympia IV πίν. 18. — Friederichs-Wollters, Gypsabgüsse σ. 137. — Mayer, Giganten und Titanen σ. 287

³ Ὁρα Stengel ἐν Fleckeisens Jahrb. 1882 σ. 518. — Ὁ Roscher, Lex. der Myth. I σ. 149 θεωρεῖ πιθανόν, ὅτι ἡ αἰγίς ἀρχικῶς ἐσήμαινε δέρμα, ᾧ ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἀντὶ ἀσπίδος ἴσως ἐχρῶντο. Πρβ. καὶ Preller-Plew, Gr. Myth. I σ. 96, ἐνθα λέγεται, ὅτι τὴν αἰγίδα οἱ ἐπικοὶ ἐφαντάζοντο ὡς ἀσπίδα, ἀσπίδα τοῦ Διὸς.

⁴ Ὅτι ἡ αἰγίς τοῦτο δηλοῖ, παραδέχονται σήμερον, ὅσον γινώσκω, πάντες.

¹ Schliemann, Mycènes εἰκ. 530 καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις βιβλίοις.

² Ἄνευ χρωμάτων παρὰ Schuchhardt, Schliemanns Ausgr. εἰκ. 288.

Ἔσασύτως Ο 307 :

πρόσθεν δὲ κί' αὐτοῦ Φοῖβος Ἀπόλλων
εἰμένος ὤμουιν νεφέλην, ἔχε δ' αἰγίδα θοῦριν.

Ἐν ταῖς εἰκόσι ταύταις βλέπομεν, ὅτι μόλις ὁ Ζεὺς λάβῃ ἐν χερσὶ τὴν αἰγίδα, καλύπτεται ἢ Ἴδῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπ' αὐτῆς καθήμενος θεὸς ὑπὸ νεφῶν, ἐπίσης δ' ὁ Ἀπόλλων κρατῶν τὴν αἰγίδα φορεῖ περὶ τοὺς ὤμους νεφέλην ὑφ' ἧς ἀποκρύπτεται¹, ὅπως ὁ ἐπὶ τοῦ δακτυλίου καὶ τῆς πλίνθου θεὸς καλύπτεται ὅλος ὑπὸ τῆς ἀσπίδος του. Ὁ Ὀμηρος βεβαίως δὲν ἐφαντάζετο πλέον ἀκριβῶς οὕτω τὸν Δία, τὰς ὑπ' αὐτοῦ ὅμως διασωθείσας παναρχαίας εἰκόνας δυσκόλως, νομίζω, ἠδύναντο νὰ μεταφράσωσι κατὰ τὴν μυκηναίαν ἐποχὴν ἐν τῇ τέχνῃ ἄλλως ἢ ὅπως κατ' ἐμὲ τὰς μετέφρασαν, ἤτοι παριστῶντες τὸν θεὸν τινάσσοντα ποδηνεκῆ ἀσπίδα — κεκρυμμένον δηλαδὴ ἐν νεφέλαις — καὶ πάλλοντα τὸ δόρυ — ἤτοι ἀστράπτοντα καὶ κεραυνοὺς βάλλοντα. Ὁ τοῦ χρυσοῦ δακτυλίου τεχνίτης προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ σαφέστερον τὸ ὅτι περὶ τοῦ Διὸς πρόκειται διὰ τοῦ οὐρανοῦ (οὐχὶ θαλάσσης), τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, κατωτέρω δ' ἔθηκε καὶ τὸν πέλεκυν, ὅστις ὡς εἶδομεν οὐχ ἤττον τοῦ δόρατος εἶναι σύμβολον τοῦ κεραυνοῦ. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς ἐν νεφέλαις κεκαλυμμένος καὶ τὸν κεραυνὸν βάλλον εἶναι αὐτὸς ὁ οὐρανός, ὃν ἐν καταιγίδι διασχίζουσιν οἱ κεραυνοί, ὁ οὐρανὸς ὁ ἐκκενῶν ἐπὶ τῆς γῆς τοὺς ἀφθόνους ὄμβρους, ἕνεκα τῶν ὁποίων αὕτη φύει τὰ ἄνθη καὶ φυτὰ καὶ τοὺς καρπούς, ἐξ ὧν τρέφονται οἱ ἄνθρωποι. Τὰ εὐεργετικά δὲ ταῦτα ἀποτελέσματα τοῦ Διὸς παριστᾷ, νομίζω, ἢ κάτω σκηνῆ, ἔνθα βλέπομεν γυναῖκα καθήμενην καὶ τρεῖς ἄλλας προσφερούσας αὐτῇ ἄνθη· τὴν καθήμενην δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν Γαῖαν, Πέαν, ὡς θέλει ὁ Milchhöfer², Ἀφροδίτην Οὐρανίαν ἐν κήπῳ ὡς νομίζει ὁ Furtwängler (und Löschke Myk. Va-

¹ Ἄξιος παρατηρήσεως εἶναι ὁ παρατεθεὶς στίχος Ο 308 διὰ τὴν σύνταξίν του· ἡ δευτέρα πρότασις ἔχε δ' αἰγίδα θοῦριν φαίνεται ὡς ἐπεξηγησὶς τῆς πρώτης εἰμένος ὤμουιν νεφέλην, ἂν καὶ ὁ ποιητὴς διακρίνει τὴν αἰγίδα τῆς νεφέλης, ἀσυνειδήτως ὅμως ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχικὴν ἔνοιαν τῆς αἰγίδος.

² Anf. d. Kunst. σ. 135. Τοῦ Μ. ἡ ἔρμηνεία συμφωνεῖ πλεῖστον μετὰ τῆς ἡμετέρας, τὸν ὀπισθισμένον δαίμονα ὅμως ὀνομάζει ἐκεῖνος Κορύθαντα· ἀλλ' εἰς τοῦτον δὲν ἀρμόζει, νομίζω, ἡ λατρεία, ἢ ἀπονεμομένη αὐτῇ ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῆς πλίνθου, ἣν ἄλλως δὲν ἐγίνωσκε τότε ὁ Milchhöfer.

sen σ. 79), διότι πάντα ταῦτα τὰ ὀνόματα καὶ ἄλλα, ὡς τὰ Δήμητρα, Διώνη τὴν αὐτὴν κατ' οὐσίαν θεότητα δηλοῦσιν, δὲν πρόκειται δὲ περὶ ὀρισμένου μυθολογικοῦ γεγονότος. Παράδοξον ὅμως ἴσως φανῇ, ὅτι ἀπέναντι τῆς καθήμενης καὶ τῶν δύο ὀρθίων γυναικῶν ὁ Ζεὺς τόσον μικρὸς παρίσταται, ἀληθῶς δ' ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἔνστασις αὕτη δὲν εἶναι ἄμοιρος σπουδαιότητος· ἴσως ὅμως ὁ τεχνίτης διὰ τῆς σμικρότητος τοῦ θεοῦ ἠθέλησε τρόπον τινὰ προοπτικῶς νὰ παραστήσῃ τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπὶ γῆς σκηνῆς· ἔπειτα ἡ πλίνθος δεικνύει σαφῶς, ὅτι περὶ κυρίου θεοῦ πρόκειται.

Διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης ἐξηγεῖται ἱκανῶς καὶ ἄνευ βίας ἢ παράστασις τῆς πλίνθου, τὰ πλεῖστα δὲ καὶ τῆς παραστάσεως τοῦ δακτυλίου¹, οὕτω δὲ νομίζω ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῶσι καὶ ἄλλαι παραστάσεις μυκηναίων μνημείων σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὴν Ὀρησκείαν· βεβαίως δὲν θεωρῶ οὐδ' ἐγὼ τὰς ἐρμηνείας ταύτας, διότι βεβαιότης ἐν τοῖς τοιοῦτοις — ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον — δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, νομίζω ὅμως ὅτι ὀφείλομεν, πρὶν προσδράμωμεν πρὸς ἐξηγήσιν αὐτῶν εἰς τὰς ξένας Ὀρησκείας, νὰ ἐρευνήσωμεν πρῶτον καλῶς ἐν τῇ ἐλληνικῇ, ὅπως ἔπραξεν ἤδη ὁ Milchhöfer.

Μία τῶν παραστάσεων τούτων, ἣτις σήμερον δύναται νὰ ὀνομασθῇ κοινῇ ἐν τῇ μυκηναίᾳ τέχνῃ, εἶναι ἡ τῆς περσικῆς λεγομένης Ἀρτέμιδος, ἀπτέρου ὅμως· ἀλλὰ περὶ αὐτῆς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκταθῶμεν πολὺ, διότι ὁ Studniczka, ὁ ἄλλως θερμὸς ὑπέρμαχος τῆς ξενικῆς καταγωγῆς τοῦ μυκηναίου πολιτισμοῦ, ἀκολουθῶν ἄλλοις ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι ἐλληνικωτάτη (Kyrene σ. 153 ἐξ.), περὶ δὲ τοῦ παρὰ Milchhöfer (Anf. d. Kunst εἰκ. 56^a) ἐγγεγλυμμένου λίθου, ἐφ' οὗ παρίσταται αὕτη κρατοῦσα ἑκατέρω τῇ χειρὶ πτηνὸν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, πιστεύει ὅτι ἀνήκει εἰς καθαρῶς ἐλληνικοὺς χρόνους²· ἐὰν ὅμως, ἐπιλέγει, ἀληθῶς ἀνέρχεται μέ-

¹ Ὅτι αἱ ἐπ' αὐτοῦ κεφαλαὶ εἶναι λεόντων ἀποδεικνύει παραβολὴ πρὸς λίθους ἐγγεγλυμένους, οἷος ὁ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 πίν. 10, 39, περὶ δὲ τῆς ἐνοίας αὐτῶν ὅρα εἰκασίαν τινὰ κατωτέρω. Περὶ τοῦ δένδρου, ἂν ἦναι πίτυς, ἄμπελος ἢ ἐλαία, (οὕτω ὁ Winter Arch. Anz. 1890 σ. 130), θεωρῶ περιττὸν νὰ ἐκφέρω γνώμην, ἀφοῦ οὐδεμίαν ἔνδειξιν πιθανὴν περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ ἔχομεν.

² Ὅπως διάφορος εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Knoll (Studien zur ältesten Kunst in Griechenland, Progr. der Studienanstalt Bamberg, Bamberg 1890) περὶ τε τοῦ λίθου τούτου καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ ἀπεικονιζομένου παρὰ Milchhöfer, ἐφ' οὗ ἡ θεὰ κρατεῖ τράγον ἀπὸ

χρι τῆς μυκηναίας ἐποχῆς, τότε πρέπει νὰ θεωρησώμεν, ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα παρὰ λαῶν συγγενεῖ τῶν ἑλληνικῶν προδρόμους, ἴσως πρότυπα τῶν μετὰ ταῦτα παραστάσεων τῆς θεᾶς. Ἡ πρώτη ὑπόθεσις δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ἡ παράστασις εὐρέθη καὶ ἐν τῶ τάφῳ τοῦ Βαφειοῦ, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐξαρκεῖ ἡμῖν ἡ ὁμολογία, ὅτι ἐν αὐτῇ ἔχομεν πρότυπον τῆς Ἀρτεμίδος καὶ πρότυπον τοιοῦτο, ὥστε νὰ μὴ διακρίνηται ἀπὸ τῶν γνησίων ἑλληνικῶν ἔργων τῶν καθαρῶς ἑλληνικῶν χρόνων· διότι τότε τίνα ἀπόδειξιν ἔχομεν, ὅτι οἱ τεχνῖται οἱ ποιήσαντες αὐτὰ ἀνῆκον εἰς λαὸν συγγενῆ μόνον τῶν ἑλληνικῶν καὶ δὲν ἦσαν ἐξ ἴσου τοῦλάχιστον γνήσιοι Ἕλληνες, ὅσον καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὑστερώτεροι, οἵτινες ἐπὶ τίνα περίοδον χρόνου ξένη ἐπιρροή ὑπέκρινον ἐνόμιζον, ὅτι ἔπρεπε νὰ στολιζώσι τὴν θεάν καὶ διὰ πτερυγῶν, μέχρις οὗ τὸ ἀναγεννώμενον ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀποκατέστησε τὴν μορφὴν αὐτῆς πάλιν, ὅποια ἦτο ἐπὶ τῶν Μυκηναίων; διότι καὶ τοῦτο πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐπὶ ἄλλου ἐγγεγλυμμένου λίθου τῆς ἐποχῆς ταύτης δημοσιευθέντος παρὰ Furtwängler und Löschke Myk. Vasen E 36 βλέπομεν γυναῖκα τοξεύουσαν, ἣν οἱ ἐχδοῦναι τοῦ βιβλίου τούτου διαστάζοντες μὲν, ἀποκαλοῦσιν ὅμως Ἄρτεμιν — ὀρθῶς νομίζω.

Ἄλλην κατηγορίαν παραστάσεων ἰκανῶς πολυἀριθμον τῆς μυκηναίας ἐποχῆς ἀποτελοῦσι τὰ γνωστὰ ζωόμορφα, πρὸ πάντων λεοντόμορφα τέρατα, ἅτινα ἐν διαφόροις στάσεσι καὶ δράσεσι παρίστανται καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων καὶ ἐπὶ ἐγγεγλυμμένων λίθων· ὅσα ἐξ αὐτῶν κρατοῦσιν ἀγγεῖα ἠρμηνεύθησαν, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Milehhöfer (Anf. d. Kunst σ. 67 ἐξ.) ὡς παραστάσεις τῆς Ἴριδος· ὑπὸ τοῦ Rossbach ὅμως (Archäol. Ztg. 1883 σελ. 175 ἐξ. καὶ Annali dell'Inst. 1885 σελ. 196) ὡς παρανοήσεις ἀσσυριακῶν τύπων, ὑπὸ δὲ τοῦ Winter (Archäol. Anz. 1890 σελ. 108 ἐξ.) πάλιν ὡς παρανοήσεις, ἀλλὰ τῆς αἰγυπτίας θεᾶς Thueris νῦν ὁμολογουμένης δ' οὔσης, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, τῆς

τῶν κεράτων· διότι ἐν σελ. 65 ἀποφαίνεται, ὅτι ἀμφότεροι οἱ λίθοι « εἶναι ἀπομιμήσεις ἑλληνικῶν περσικῶν πρωτοτύπων ἢ κάλλιον αὐτόχρημα περσικὰ ἔργα οὐχὶ ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τοῦ Δαρείου ». Οἱ ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ ὅμως τέσσαρες λίθοι, ἐφ' ὧν αἱ αὐτὰ ἀκριβῶς παραστάσεις ἀνευρίσκονται (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 πίν. 10 ἀρ. 5, 13, 33, 34), ἀπέδειξαν ὅτι ἡ θεὰ αὕτη εἶναι ἐν Ἑλλάδι πολὺ ἀρχαιότερα πάντων Δαρείων καὶ Μεγαδᾶζων.

μεῖζονος ἐπιδράσεως τῆς αἰγυπτιακῆς τέχνης ἐπὶ τῆς μυκηναίας, θ' ἀσχοληθῶμεν ἐπ' ὀλίγον μόνον περὶ τὴν εἰκασίαν τοῦ Winter. Ὅστις ἀπροκαταλήπτως παραβάλλῃ εἰκόνας τῆς Thueris¹ πρὸς τὰς μυκηναίας παραστάσεις, θὰ παρατηρήσῃ ἀμέσως τὴν μεγίστην διαφορὰν τούτων ἀπ' ἐκείνης· διότι ἡ αἰγυπτία θεὰ ἔχει κεφαλὴν καὶ σῶμα ἵπποποτάμου, μαστούς δὲ κρεμαμένους καὶ χαρακτηριστικώτατους αὐτῆς, διότι δηλοῦσι τὴν φύσιν τῆς² καὶ ἀποτελοῦσι κύριον γνώρισμα αὐτῆς, ἐν ᾧ αἱ ἐπὶ τῶν μυκηναίων μνημείων μορφαὶ οὐδέποτε ἔχουσι μαστούς, κεφαλὴν δὲ ἔχουσι καὶ σκέλη λέοντος³, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦλάχιστον, καὶ κρατοῦσιν ἐν χερσὶν ἀγγεῖον· ἐπὶ ἐνός δὲ τῶν ἐκ Βαφειοῦ λίθων παρίστανται δύο τοιαῦτα τέρατα ἀντιμέτωπα καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει δενδρύλλιον, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐκ Κύπρου ἀγγείου ἐπαναλαμβάνονται πλεονάκις αἱ δύο ἀντιμέτωποι μορφαί, ἀλλ' ἄνευ τοῦ δενδρύλλιου. Ταῦτα εἶναι γνωρίσματα ἀποδεικνύοντα, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μιμήσεως ἀσυνειδήτου, ἀλλὰ περὶ ὄντος ἔχοντος ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ ἴδια ἀκριβῶς ὀρισμένα χαρακτηριστικά, ὧν οὐδὲν ἀναμιμνήσκει τὴν αἰγυπτίαν θεάν.

Ὅμοιās φύσεως εἶναι καὶ τὰ ἵπποκέφαλα, ὄνοκέφαλα ἢ λεοντοκέφαλα ὄντα, τὰ ὅποια φέρουσιν ἀμέσως ἐπὶ τῶν ὠμων ἢ ἀπὸ ξύλου κρεμάμενα ἐν ἡ πλείονα ζωᾶ⁴ καὶ περὶ τῶν ὁποίων ὁ Milehhöfer σ. 71 ἐξ. καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Schuchhardt (Schliemanns Ausgr. σ. 327) ὑπέδειξαν, ὅτι παριστῶσι τὰ πρότυπα τῶν Σειληγῶν, Σατύρων καὶ τῶν παραπλησίων τούτοις δαιμόνων⁵· ἐὰν ὅμως τὰ κρα-

¹ Ὅσα τοιαῦτα ἐν Gazette archéol. 1888 πίν. 1, εἰς ἣν καὶ ὁ Winter παραπέμπει. — Perrot et Chipiez I σ. 63 εἰκ. 42. — Maspero, Archéol. égypt. σ. 225.

² Ἡ Thueris προστατεύει τὰς ἐγκύους γυναῖκας καὶ παρίσταται κατὰ τὸν τοκετὸν αὐτῶν (Maspero ἔ. ἀ.), εἶναι δὲ καὶ θεὰ τοῦ θηλασμοῦ (Pierret, Diction. d'archéol. égypt. ἐν λ. Thueris).

³ Τοῦτο εἶναι βέβαιον περὶ ἐνός τοῦλάχιστον τῶν παρὰ Milehhöfer (ἔ. ἀ. εἰκ. 41α), περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ ἐκ Κύπρου ἀγγείου (Perrot et Chipiez III εἰκ. 555, 556) καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 πίν. 10, 35, 36 ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ λίθων. Περὶ τοῦ παρὰ Milehhöfer 466 τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀμφίβολον. Πρβ. Milehhöfer ἔ. ἀ. καὶ Archäol. Ztg. 1883 σ. 247 ἐξ. Rossbach ἔ. ἀ. καὶ ὅσους αὐτοὶ ἀναφέρουν· πρὸς τούτους Knoll Studien κλ. σ. 41 ἐξ.

⁴ Ὅνου κεφαλὰς ἔχουσιν ἐπὶ τῆς τοιχογραφίας Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 πίν. 10, 1, ἔππου δὲ κεφαλὴν τὸ παρὰ Milehhöfer εἰκ. 446 (ἢ μήπως εἶναι καὶ τοῦτο ὄνοκέφαλον;), λέοντος δ' ἴσως τὰ λοιπὰ παρὰ Milehhöfer αὐτόθι. Πρβ. τοὺς ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει ἀναφερόμενους συγγραφεῖς.

⁵ Καὶ ὁ Reinach τὴν αὐτὴν περίπτωσιν γνώμην ἐδήλωσε, διότι ἀν-

τοῦντα τὰ ἀγγεῖα τέρατα εἶναι ἀπομιμήσεις τῆς Thueris, τότε ἐξ ἀνάγκης καὶ ταῦτα· ἀλλ' ἐπιτρέπεται νὰ ὀμιλῶμεν περὶ ἀπομιμήσεως ἢ παρανοήσεως, ὅταν οὔτε ἐν ταῖς μορφαῖς, οὔτε ἐν ταῖς πράξεσι οὔτε ἐν ἄλλῳ τινὶ ὑπάρχει ἢ ἐλαχίστη ὁμοιότης μεταξὺ ἀπομιμήσεως καὶ δῆθεν προτύπου;

Ἀποκλειομένης τῆς αἰγυπτίας θεᾶς μένει νὰ ἴδωμεν, ἐὰν ἦναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῶσιν αἱ περιεργοὶ αὐταὶ μορφαὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας· περὶ τῶν φερόντων ζῶα τεράτων δὲν μοι φαίνεται, ὅτι θὰ εὐρεθῆ εὐκόλως ἐρμηνεῖα καλλιτέρα τῆς θεωρούσης αὐτὰ ὡς δαίμονας τῶν δασῶν, περὶ δὲ τῶν κρατούντων ἀγγεῖα εἶπον ἤδη ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 σ. 169 ὅτι κατὰ τὴν γνώμην μου παριστῶσι δαίμονας τῶν ὑδάτων· τῷ ὄντι εἶναι γνωστὸν, ὅτι τοὺς ποταμοὺς παρωμοιάζον οἱ Ἕλληνες ἕνεκα τοῦ ρεύματος καὶ τῆς ὀρμῆς των πρὸς ταύρους, λέοντας, κάπρους, ἵππους, κριοὺς καὶ ἄλλα ζῶα (ἴδε Preller-Plew Gr. Myth. I σ. 448) καὶ ὅτι καὶ ὀνόματα ἔθετον αὐτοῖς τοιαῦτα· οὕτω ἔχομεν ποταμοὺς Κριόν, Σῶν, Τράγον, Ταύριον ἢ Ταῦρον, Λύκον, Ἐλαφον, ἔπειτα Ἴππου κρήνην ἐπὶ τοῦ Ἐλικῶνος καὶ ἄλλην ἐν Τροιζῆνι, ὁμοίως πηγὴν Ἴππῶ κ. ἄ. (πρὸς περὶ πάντων Pape, Wörterb. der gr. Eigenn.). Ἰδιαιτέρως ὅμως τοῦ λέοντος ἢ μορφῆ καὶ τὸ ὄνομα ἀπαντᾶται οὐχὶ σπανίως ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὕδωρ· ὁ λέων τῆς Νεμέας, ὃν φονεῖ ὁ Ἡρακλῆς, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ χεῖμαρρος ὀρμητικὸς, ὅπως ὁ Ἐρυμάνθιος κάπρος εἶναι αὐτὸς ὁ ποταμὸς Ἐρύμανθος¹. ὁ Ἀλφειὸς ἐκαλεῖτο *Λεόντειος πόρος*, διότι παρὰ τὰς πηγὰς αὐτοῦ ὑπῆρχον ἰδρυμένοι δύο λέοντες², ἐν Ἀθήναις δὲ ὑπῆρχεν ἐπὶ τινος κρήνης ἰδρυμένον ἄγαλμα χαλκοῦν λέοντος, ὅστις ἐκαλεῖτο *κρηνοφύλαξ* (Πολυδ. Ὄνομ. 8, 113)· ἔπειτα εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἐν ταῖς κρήναις ἔθετον πολλάκις ὡς κρουνοὺς κεφαλὰς καὶ

ἄλλων μὲν ζῶων, πρὸ πάντων δὲ λεόντων, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ ἀναμφιβόλως ὀρθῶς ὁ Curtius (Plastik κλ. σ. 143) ἐκ τῆς κοινῆς Ἑλληνιστῆ καὶ Ἰταλοῖς παραστάσεως, τῆς σωζομένης καὶ σήμερον ἔτι ἐν Ἑλλάδι, καθ' ἣν ἡ πηγὴ θεωρεῖται ὡς κεφαλὴ τοῦ ὕδατος¹. ὅταν δὲ ἡ κεφαλὴ αὕτη εἶναι λέοντος, δὲν ἀκολουθεῖ ὅτι καὶ τοῦ σώματος τὴν μορφήν ἀνάλογον ἐφαντάζοντο; ἀπὸ τῶν κρηνῶν δὲ μετήνεγκαν τὰς λεοντοκεφαλὰς οὐ μόνον εἰς τὰς ὑδρορροὰς τῶν οἰκοδομημάτων, ἀλλ' ἤδη εἰς λίαν ἀρχαίους χρόνους καὶ εἰς ἄλλα παρεμφερῆ ἀντικείμενα². Τέλος ὀνόματα ποταμῶν, οἷα τὰ Βοάγριος καὶ Βουφάγος, εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καθ' οὓς τὰ πάντα καὶ κατ' ἐξοχὴν τοὺς ποταμοὺς ὑπὸ τὴν μορφήν ἐμφύχων ὄντων ἐφαντάζοντο, βεβαίως σαρκοβόρα θηρία καὶ δὴ λέοντας ἐδήλουν. Ἀληθὲς ὅμως εἶναι ἀπ' ἐτέρου, ὅτι βραδύτερον ἐν τῇ τέχνῃ ὑπερίσχυσε πάντων τῶν ἄλλων ζῶων ὁ ταῦρος καὶ τούτου τὴν μορφήν ἢ μέρος αὐτῆς φέρουσιν οἱ ποταμοί, οὐχὶ δὲ τὴν τοῦ λέοντος ἢ τοῦ συός³. Τούτου αἴτιος ἐγένετο πιθανῶς ὁ Ἀχελῷος, ὅστις πολλαχού τῆς Ἑλλάδος λατρευόμενος ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ποταμὸς παρίστατο συνηθέστερον ὑπὸ μορφήν ἀνθρωποκεφάλου ταύρου (Stoll ἐν Roschers Lex. I σ. 7 ἐξ.), τούτου δὲ τὴν μορφήν ἔδωκαν φαίνεται οἱ τεχνῖται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ἰδίως ἐν Σικελίᾳ. Τὸ ἀγγεῖον, ὅπερ ἐπὶ τῶν μυκηναίων μνημείων κρατοῦσι τὰ ὄντα, περὶ ὧν ὀμιλοῦμεν, εἶναι γνωστὸν σύμβολον τῶν ποταμῶν καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ, ἀπὸ τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων ὅμως μόνον (Lehnerdt ἔ. ἄ. σ. 1492)· ἴσως ὑπόκειται τῇ ἐμφανίσει ταύτη παράδοσις λαϊκῆ ἀρχαιοτάτη, ἴσως ὅμως καὶ αἱ αὐταὶ ἰδέαι ἐξεφράσθησαν διὰ τῶν αὐτῶν συμβόλων κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ περὶ τὸ τέλος τῆς μακραιωνοῦς ἐξελίξεως τῆς τῶν ποταμῶν θεῶν μορφῆς.

Ἐπεὶ τῆς ἐρμηνείας ταύτης τῶν ἀγγεῖα κρατούντων τεράτων συνηγορεῖ πρὸ παντὸς ὁ ἐκ Βα-

φέρων (Revue archéol. 1889 t. 14 σ. 134) τὴν μυκηναίαν τοιχογραφίαν ἀνέμνησε τὸν μῦθον τοῦ Μίδα, μορφῆς δηλαδὴ συγγενοῦς τοῖς Σειληνοῖς καὶ Σατύροις.

¹ Bursian, Geogr. 2, 35. — Curtius, Pelop. II σ. 506. Πρὸς Θεοκρ. 25, 201 περὶ τοῦ λέοντος τῆς Νεμέας: πάντας γάρ, πίση τις ἐπικλύζων ποταμὸς ὡς, λῖς ἄμωτον κεράτζει. Τοῦτο τὸ χωρίον ἀναφέρειν ὁ Curtius ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι ὁ μῦθος ἔνοεε κυρίως τὸ ἀντίστροφον, ἐκεῖνος δηλαδὴ παραβάλλει τὸν ποταμὸν πρὸς λέοντα, ὁ δὲ Θεόκριτος τὸν λέοντα πρὸς ποταμὸν.

² Πaus. 8, 44, 3. — Curtius, Plastik der Hellenen an Quellen und Brunnen σ. 145 ἐν Abhdl. der Akad. zu Berlin 1876.

¹ *Κεφαλάρια* καλοῦμεν ἡμεῖς τὰς ἀσθόνους πηγὰς.

² Ὅρα τὴν ἐν Journal of hell. Studies 1890 πίν. 1 δημοσιευθεῖσαν ὀρασιότατην μικρὰν λήκυθον, βυθμοῦ τοῦ λεγομένου πρωτοκορινθιακοῦ, ἥτις ἀντὶ λαίμου καὶ στομίου ἔχει κεφαλὴν λέοντος.

³ Οἱ ποταμοὶ ὅμως Λύκος καὶ Κάπρος παρίστανται ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ οἰκείου ζώου ἐκάτερος ἐπὶ νομίσματος τῆς ἐν Φρυγίᾳ Λαοδικείας. Head. hist. num. σ. 566. Mionnet, Suppl. 7 σ. 587. Lehnerdt ἐν Roschers Lex. der Myth. I σ. 1493. Εἰκόνα τοῦ νομίσματος δὲν εἶδον ἐγώ.

φειοῦ λίθος καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ δενδρύλλιον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἀρδεύουσιν οἱ δαίμονες· ἀλλὰ καὶ ὡς κοσμηματικαὶ μορφαὶ ἐπὶ τῶν λαβῶν τοῦ μεγάλου ἐκ Κύπρου χαλκοῦ ἀγγείου — λέβητος ἢ κρατῆρος — εὐρηνται βεβαίως ἐν θέσει λίαν ἀρμοζούση τῇ φύσει αὐτῶν· τρίτον ἐξηγεῖται οὕτω καὶ τὸ γεγονός, ὅτι συνήθως μὲν παρίστανται τὰ τέρατα λεοντόμορφα, ἐνίοτε ὅμως ἔχουσιν ἴσως κεφαλὴν ἵππου ἢ ἄλλου τινὸς ζώου, ὅπως καὶ τοὺς ποταμούςς ὑπὸ διαφόρων ζῶων μορφὰς ἐφαντάζοντο. Τέλος προσθέτω ἐνταῦθα τὴν εἰκασίαν, ὅτι καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ ἐκ Μυκηνῶν δακτυλίου λεοντοκεφαλαί, ἐὰν δὲν ἦναι ὅλως κοσμηματικαί, ἴσως πηγὰς ποταμῶν παριστῶσι¹.

Ε

Ἐρχόμεθα νῦν εἰς ζήτημα ἀρορῶν εἰς τὴν τροφήν. Ὡς γνωστόν, ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οἱ ἥρωες δὲν τρώγουσιν ἰχθῦς εἰμὴ ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ (Buchholz, Hom. Real. II 1 σ. 161)· ἀφ' ἐτέρου ὅμως εἶναι ἀληθές, ὅτι πολλὰ χωρία τῆς τε Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἀποδεικνύουσιν ὅχι μόνον ὅτι ἡ ἀλιεΐα δὲν ἦτο ἄγνωστος, ἀλλὰ καὶ ὅτι εὐτύχημα μέγα ἐθεωρεῖτο, ἐὰν ἡ πλησίον θάλασσα παρεῖχεν ἀφθόνοους ἰχθῦς, ὡς Ὀδυσ. T 113. Πῶς δ' ἐξηγεῖται ἡ ἀντίφασις αὕτη; ὅπως καὶ αἱ τόσαι ἄλλαι αἱ ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἡθῶν τῆς ὁμηρικῆς κοινωνίας παρατηρούμεναι· ὡς π. χ. ὅτι οἱ ἥρωες δὲν ἀναφέρονται γράφοντες ἢ ἱππεύοντες ἢ τρώγοντες ἐφθὰ κρέατα, ἀν καὶ ἦναι ὅλως ἀπίθανον ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα ἦσαν ἄγνωστα τοῖς Ἑλλησι μέχρι τέλους τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς· ἀλλ' ἡ ἐπική ποίησις ἐγενήθη καὶ διεμορφώθη ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν τῶ ὄντι οἱ Ἕλληνες οὔτε ἔγραφον οὔτε ἵππευον οὔτε ἔτρωγον ἰχθῦς ἢ ἐφθὰ κρέατα, οἱ δ' ὕστερότεροι ἐπικοί ποιηταί, καὶ περ ζῶντες ἐν χρόνοις, καθ' οὓς τὰ ἦθη ἦσαν διάφορα, διέσωζον ὅμως διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ ἔπους γνώσιν τοῦ βίου τῶν ἡρώων, οὓς ἐψάλλον, ἢ γνώσιν δ' αὕτη προεφύλαττεν αὐ-

¹ Ὁ Knoll ἔ. ἀ. πραγματευόμενος περὶ τῶν τερατομόρφων τούτων ὄντων τῶν τε ἀγγεία κρατούντων καὶ τῶν ζῶα φερόντων καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀνατίθενται ἐνταῦθα τοῖς ζῴοις πράξεις δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων χάριν τοῦ γελίου, ἐν τισὶ δὲ καὶ χάριν διδασκαλίας (ὅπως ἐν τοῖς μύθοις τοῦ Αἰσώπου). Περιττόν ἴσως νὰ εἴπω, ὅτι δὲν συμφωνῶ.

τοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ ἀναχρονισμῶν¹. Μεταξὺ λοιπὸν τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς μακρᾶς περιόδου, καθ' ἣν ἤκμασεν ἡ ἐπική ποίησις, ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες συνειθίζοντες νὰ τρώγωσιν ἰχθῦς· πρότερον ἀπεῖχον τῆς τροφῆς ταύτης, ἀν καὶ κατὰ τὸν χρόνον προκαλούσας εἰς ἀλιεΐαν. Τὸ συμπέρασμα δὲ τοῦτο ἐπικυροῖ καὶ ἡ γλωσσολογία, διότι ὁ Helbig (Italiker in der Poebene σ. 75 ἔξ.) ἀπέδειξεν, ὅτι πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ καὶ λατινικαὶ λέξεις αἱ εἰς τὴν ἀλιεΐαν καὶ τὴν ἰχθυολογίαν ἀναφερόμεναι διαφέρουσιν ἀλλήλων, καὶ συμπεραίνει ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἴταλοι μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀλιεΐαν καὶ ἰχθυοφαγίαν (πρβ. καὶ Schrader, Sprachvergleichung und Urgeschichte σ. 171). Πρὸς μείζονα τούτου τεκμηρίωσιν ἀναφέρει ὁ Helbig (αὐτ. σ. 15), ὅτι ἐν ταῖς terramare τῆς Ἰταλίας, ἐνθα ἀνευρίσκονται τὰ λείψανα τῶν οἰκήσεων τῶν ἀρχαιοτάτων Ἰταλῶν, μόνον ἀπαξ εὐρέθη ἄκανθα ἰχθύος, ἣτις ὅμως καὶ τυχαίως δύναται νὰ κατήντησεν ἐκεῖ· πλὴν ταύτης δὲ οὐδὲν ἄλλο ἰχθῦς ἰχθυοφαγίας οὐδ' ἄγκιστρον ἀνεκαλύφθη ἐν αὐταῖς.

Τοῦτ' αὐτὸ ὅμως συμβαίνει καὶ ἐν Μυκῆναις· διότι ἐν ᾧ ἐν τε τοῖς ἐρειπίοις αὐτῶν καὶ τοῖς τάφοις ἀνεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε ὅχι μόνον πλεῖστα ὀστᾶ ζῶων, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὄστρεα εἰδῶν διαφόρων, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ θαλάσσια ἔργα δὲν ἦσαν ἄγνωστα τοῖς Μυκηναίοις, ὅμως εἰσέτι δὲν ἀνεκαλύφθη, ὅσον ἐγὼ οἶδα, οὔτε ἐν Μυκῆναις, οὔτε ἐν Τίρυνθι² οὔτε ἄλλοθι που ἡ ἐλαχίστη ἔνδειξις, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς μυκηναίας ἐποχῆς ἔτρωγον τοὺς ἰχθῦς, οὔτε ἄγκιστρον δηλαδὴ οὔτε ἄκανθα ἰχθύος οὔτε ἄλλο τι παραπλήσιον, ἀν καὶ ἐν Μυκῆναις τοῦλάχιστον ἐγὼ ἀπὸ πολλοῦ ἰδιαιτέρως προσέχω ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου³. Τὸ πόρισμα ἡμῶν ἐκ τῶν φαινομένων τού-

¹ Σχεδὸν αὐτολεξεῖ ἐκ ν. Wilamowitz-Möllendorf, Homerische Untersuchungen σ. 292.

² Ἐν τῷ βιβλίῳ Tiryns οὐδαμοῦ βλέπω νὰ γίνηται λόγος περὶ ἰχθῶν ἢ τινος σχετικοῦ εὐρήματος· ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι καὶ ὄστρεα δὲν ἀναφέρονται.

³ Τὸ μόνον ὅπερ ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ ὑπὲρ τῆς ἐναντίας γνώμης εἶναι νομίζω ὁ τοῦ βρετανικοῦ μουσείου αἰματίτης λίθος (Katal. of Gems of the Br. Mus. ἀρ. 80 μετ' εἰκόνας), ἐφ' οὗ παρίσταται ἀνὴρ φορῶν τὸ γνωστότατον περίζωμα καὶ κρατῶν ἰχθῶν ἀπὸ σχοινοῦ· ἴσως ὑποτίθεται νῦν δὴ ἀλιεύσας αὐτόν, καὶ ἐὰν τὸν ἠλίευσε, τὸ ἔπραξε πιθανῶς ἵνα τὸν φάγῃ· ἀλλ' ἀπέναντι τῶν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἐξαγομῶν ὁ λίθος οὗτος ἐν μόνον δύναται ν' ἀποδείξῃ, γνωστὸν καὶ ἄλλοθεν,

των θά παραθέσωμεν κατωτέρω, ἂν καὶ εἶναι εὐνόητον, παρατηροῦμεν μόνον ἐνταῦθα, ὅτι ἐν ᾧ ἢ ἰχθυοφαγία ἦτο ἄγνωστος τοῖς Μυκηναίοις, ἄγνωστος τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐπικῆ ποιήσει, ἄγνωστος τοῖς ἀρχαιοτάτοις Ἰταλοῖς, ἦτο ὅμως γνωστοτάτη τοῖς τὴν Τροίαν κατοικοῦσι, διότι ἀνεκαλύφθησαν αὐτόθι ἐν τοῖς ἑρειπίοις καὶ τῆς δευτέρας πόλεως, ἧς τὸ ἀνάκτορον τόσον ὁμοιάζει πρὸς τὰ τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν, τόσα λείψανα διαφόρων εἰδῶν ἰχθύων, ὥστε κατὰ τὸν Virchow (Hios ἔκδ. γαλ. σ. 366) ἐσχηματίζον ἐνιαχοῦ στρώματα πάχους μιᾶς σπιθαμῆς.

Αἱ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἔρευναι κατέδειξαν ἄξια λόγου σημεῖα παραλληλισμοῦ μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ὃν καλοῦμεν συντόμως *μυκηναῖον*, καὶ τῶν ἀρχαίων Ἰταλῶν ἐν γένει, συγγενείας δὲ μετὰ τῶν ὑστερωτέρων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐν πολλοῖς ἠκολούθησαν τὴν ἐν τῇ μυκηναίᾳ ἐποχῇ ἀρξαμένην ἐξέλιξιν, ἰδίᾳ ἐν τῇ θρησκείᾳ· δὲν ἀμφιδάλλω λοιπόν, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἀπὸ Βορρᾶ κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ὅτι εἶναι ἑλληνικός. Πρὸς μείζονα ὅμως τούτου ἐντύπωσιν ἀνακεφαλαιοῦμεν τὰ κυριώτατα τῶν πορισμάτων. Αἱ οἰκίαι εἶχον συνήθως στέγας ἀετοειδεῖς ἢ ἐπικλινεῖς πρὸς τὰς τέσσαρας πλευράς τοῦ οἰκήματος, οἶαι ἰδιάζουσι τοῖς βορείοις κλίμασιν, ὁ τρόπος δ' οὗτος ἦν ὁ ἐγγχώριος, ἐν ᾧ ἢ τῶν ἡλιαστηρίων κατασκευὴ διὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐγένετο γνωστή· τὰ ἀνάκτορα καὶ τινες οἰκίαι εἶναι κυρίως ἰσόγειοι, ἄλλαι ὅμως εἶναι προσιταὶ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μόνον διὰ κλιμάκων μᾶλλον ἢ ἦττον ὑψηλῶν, ὁμοίως δ' οἰκίας εὐρίσκομεν ἐν ταῖς παναρχαίαις Ἀθήναις, ἐν αἷς καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικούς ἐτι χρόνους οἱ πύργοι ἔξωθεν ἦσαν πολλάκις ἀναβατοί, ὅπως πάλιν ἐν ταῖς ἀρχαίαις τῶν Ῥωμαίων οἰκίαις¹. Ἰδέαν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τῆς μυ-

κηναίας οἰκίας σχηματίζομεν ἐκ τῶν ὀστεοδόχων λαρνάκων τῆς Κρήτης, διότι εἰς τινὰς τούτων ἔδωκαν μορφήν οἰκίας, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἰταλίᾳ· ἐπὶ μιᾶς δὲ τῶν ἐκ Κρήτης λαρνάκων εὐρομεν καὶ τὴν ἀρχὴν συνηθεστάτου ἐν τῇ μυκηναίᾳ τέχνη κοσμήματος ἐκ τῆς ξυλουργικῆς ἀναπτυχθέντος. Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐσθῆτα εἶδομεν ὅτι ἐν Μυκῆναις ὑπῆρχον συγχρόνως δύο τύποι πορπῶν, ὁ μὲν ἀρχαιώτερος, ὁ δὲ μᾶλλον ἀνεπτυγμένος, ἀμφότεροι δ' οὗτοι οἱ τύποι ὡσαύτως συγχρόνως εὐρίσκονται καὶ ἐν ταῖς *terramare* τῆς Ἰταλίας ταῖς εἰς τὴν καθαρὰν χαλκῆν περίοδον ἀνηκούσαις, ὥστε ἂν μὴ τι ἄλλο, ἐπικοινωνίαν τοῦλάχιστον μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν. Μετὰ τῶν κατοίκων τῶν *terramare* ἔχουσιν οἱ Μυκηναῖοι καὶ ἄλλο γνώρισμα κοινόν, τὴν ἄγνωσιν τῆς ἰχθυοφαγίας, τὸ γνώρισμα δὲ τοῦτο ἔχει μεγίστην σημασίαν, διότι, ὡς διδάσκουσι τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα καὶ ἡ γλωσσολογία, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἰταλοὶ ἐν χρόνοις σχετικῶς ὑστέροις ἤρχισαν συνειθίζοντες εἰς τὴν τροφήν ταύτην. Πάλιν δ' ἡ γλωσσολογία παρέχει ἡμῖν ἐξήγησιν τοῦ παραδόξου ἀληθῶς φαινομένου, ὅτι οἱ Μυκηναῖοι οἱ μὴ τρώγοντες ἰχθῦς ἦσαν, ὡς αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν¹, δεινοὶ ὀστρεοφάγοι· διότι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἰχθῦς τὸ ὄνομα τῶν ὀστρέων ἔχει τὴν αὐτὴν ρίζαν παρὰ τοῖς Ἑλλησι, Λατίνοις, Γερμανοῖς, Ῥώσοις, Ἰρλανδοῖς (Schrader ἔ. ἀ. σ. 120 καὶ 169). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θρησκείαν εἶδομεν, ὅτι πολλαὶ τῶν σωζομένων παραστάσεων τῶν εἰς θεοὺς ἀναφερομένων, καὶ δὴ αἱ σπουδαιότεραι, δύνανται νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας, ἐρμηνευόμεναι δ' οὕτω παρέχουσιν ἡμῖν εἰκόνα τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀκριβῶς ὁποῖαν ἔπρεπε νὰ προσδοκῶμεν· διότι εὐρίσκομεν

Gebäude auf hohen Substructionen zu errichten, vermöge einer Reihe von Zwischengliedern, deren Kenntniss uns verloren gegangen ist, mit dem uralten Pfahlbau in Zusammenhang steht. Διότι ἡ αὐτὴ ἐρώτησις προβάλλει καὶ σχετικῶς πρὸς τὰς οἰκίας τῶν Μυκηνῶν καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Πυλῆς· πρὸς τοῦτοις δὲ τολμῶ νὰ ἐκδηλώσω τὴν εἰκασίαν, ὅτι καὶ ἡ παράδοξος ἔντασις τῶν κίωνων τῆς μυκηναίας ἐποχῆς πρὸς τὰ ἄνω ἐκ τοιαύτης τινὸς ἀρχῆς πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ, ἐκ τοῦ ὅτι δηλαδὴ εἶναι οὗτοι κυρίως *πάσσαλοι* ἐκ κορμῶν ὄλων δένδρων, ὧν ἡ κορυφὴ ἐμπηγνύεται εἰς τὴν γῆν.

¹ Πρὸς περὶ τῆς ὀστρεοφαγίας τῶν Μυκηναίων, ἧς τεκμήρια ἀνεύρισκε τις ἐν Μυκῆναις ὁποῦδήποτε σκάψῃ, Schliemann, Mycènes σ. 366.

ὅτι ἀκριβῶς τῶν λίθων τούτων πολλοὶ ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέρην τῆς καθαρῆς μυκηναίας· ἐξ ὅσων ὅμως εἶπομεν ἐν τῷ κειμένῳ ἐννοεῖται, ὅτι ὁ αἰματίτης τοῦ βρεττανικοῦ μουσείου δύναται νὰ ἦναι — καὶ πιθανώτατα εἶναι — ἀρχαιότερος πολλῶν μερῶν τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεύς.

¹ Ἐνταῦθα δὲν δύναμαι νὰ μὴ παραθέσω τὴν ἐξῆς περιχοπὴν ἐκ τοῦ Helbig Italiker in der Poebene σ. 60: Unwillkürlich drängt sich die Frage auf, ob nicht gewisse Erscheinungen in der späteren italischen Architektur, wie die hohe Terrasse, die dem italischen Tempel im Gegensatz zum griechischen eigenthümlich ist, und überhaupt die Tendenz der Italiker, die

τὸν Δία καὶ τὴν Γῆν (ὕπο οἰονδήποτε ὄνομα), ἔπειτα τὴν Ἄρτεμιν καὶ δαίμονας τερατομόρφους τῶν ὀρέων καὶ τῶν ὑδάτων, θεοὺς δηλαδὴ πάντας τῆς φύσεως καὶ ὁμολογουμένως ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων· ἰδίως ἀξία προσοχῆς εἶναι ἢ ἐπὶ μυκηναίων ἔργων ἀναγνώρισις τῆς Ἄρτέμιδος ὑπὸ μορφῆν, ἣν καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους εἶχεν· διότι ἡ Ἄρτεμις εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ μεγίστων θεῶν τῆς Ἑλλάδος, ἢ δὲ λατρεία τῆς διέσωσε πολλοῦ ἀναμνήσεις ἀνθρωποθυσιῶν· εἶναι ἢ μεγάλη θεὰ τῆς φύσεως καὶ ὡς τοιαύτη ἐν τισὶ μύθοις — π. χ. τοῖς ἀρκαδικοῖς — γυνὴ τοῦ Διός· αὐτὴ δίδει καὶ ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν, διὰ τοῦτο προστατεύει τὸν τοκετὸν τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ φονεῖ αὐτὰς — λέων ἐν γυναιξί (Ἰλ. Φ 483)· εἶναι κυρία τῶν θηρίων τοῦ δάσους — πότνια θηρῶν, εἶναι κουροτρόφος. Ἐχει λοιπὸν δύο ὄψεις, τὴν μὲν ζωοπάροχον, τὴν δὲ φθοροποιόν· διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐγγεγλυμμένου λίθου, ἐν ἀνωτέρῳ (σ. 35) ἀνεφέραμεν, παρίσταται ἀφ' ἐνὸς μὲν φόνον διὰ τῶν βελῶν προπέμπουσα¹, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔχουσα, ὡς ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν περιγράφεται, μαστοὺς μεγάλους καὶ λαγόνας εὐρείας, ἣτοι τὰ χαρακτηριστικὰ οὐχὶ παρθένου, ἀλλὰ γυναικὸς καρποφόρου· τοιαύτη δ' εἰκονίζεται καὶ ἐπὶ ἄλλων λίθων, ἐφ' ὧν κρατεῖ ζῶα ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἢ τῶν κεράτων².

³ Ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι συμπτώσεις τυχαῖαι ἢ

ἀπομιμήσεις ἢ καὶ παρανοήσεις ἢ ὅτι προέρχονται ἐξ ἐπιδράσεως ἑλληνικῆς ἐπὶ τοῦ μυκηναίου πολιτισμοῦ καθ' ὃν χρόνον Ἕλληνες ἀληθεῖς καὶ Μυκηναῖοι κατὰ τὸ μεταίχμιον τῶν δύο ἐποχῶν ἦλθον εἰς ἐπιμιξίαν¹, δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ ἐν τῇ τέχνῃ βλέπομεν ἐπίδρασιν κυρίως αἰγυπτιακῆν, ἢ δὲ τέχνη τῶν χυτῶν χαλκῶν εἰδωλίων, ἣτις ἐκ Φοινίκης πιθανῶς εἰσήχθη, μόνον κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ἐμφανίζεται· ἐν τῇ θρησκείᾳ ὅμως ἀνευρίσκομεν τὸν πυρῆνα τῆς μετὰ ταῦτα ἑλληνικῆς θρησκείας, ἐν τοῖς ἥθεσι δὲ — τροφῇ, οἰκίαις, πόρπαις κλ. συγγένειαν μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐν γένει τῆς Εὐρώπης. Μετὰ τῶν πορισμάτων δὲ τούτων συμπίπτουσι παραδόξως αἱ νεώταται ἀποφάνσεις δύο ἐρευνητῶν, τοῦ Flinders Petrie καὶ τοῦ A. S. Murray· ὁ πρῶτος γράφει (Journal of hell. Studies 1890 σ. 276) ὅτι ὁ μυκηναῖος πολιτισμὸς εἶναι κλάδος τοῦ ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν χαλκῆν ἐποχὴν ἐπικρατήσαντος καὶ ἐπὶ τὴν Γαλλίαν, Οὐγγαρίαν, Ἰταλίαν, Ἑλλάδα καὶ Λιβύην ἐκταθέντος πολιτισμοῦ, ὁ δὲ Murray (American Journal of Arch. 1890 σ. 443) ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐκ Βαφειοῦ χρυσῶν ποτηρίων λέγει, ὅτι οἱ ἐπ' αὐτῶν ἄνδρες προξενούσιν αὐτῷ ἐντύπωσιν μᾶλλον κελτικοῦ ἢ ἀνατολικοῦ λαοῦ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

¹ Καὶ τὸ ὄνομά τῆς Ἄρτεμις τοῦτο δηλοῖ, ὡς λαμπρῶς ἠρμήνευσεν αὐτὸ ὁ Robert (Preller-Robert Gr. Myth. I σ. 296)· ἀρταμος λέγεται ὁ σφαγεύς.

² Περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης θρησκείας τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει πρὸ Curtius Studien zur Gesch. des gr. Olympos ἐν Sitzungsber. der berl. Akad. 1890 σ. 1141 ἐξ. Ὁ Ζεὺς, οἱ δαίμονες τῶν ὑδάτων ἐν γένει, ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ ἡ Ἥως — αὗται εἶναι κατὰ τὸν Curtius αἱ ἀρχαιόταται θεότητες τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τῆς Ἄρτέμιδος ὅρα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέντος Studien zur Gesch. der Artemis ἔ. ἀ. 1887 σ. 1169 ἐξ., ἐνθα ἐκτενέστερον ἀναπτύσσεται ἡ ἀρχικὴ φύσις καὶ εὐ-

ρεῖα δύναμις τῆς θεᾶς, ἀλλὰ καὶ συνάπτεται μετὰ τῆς Ἀσίας — ζήτημα περὶ ὃ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐνταῦθα. Προσπαρητῶ δὲ περὶ τῆς Ἄρτέμιδος τοῦτο μόνον, ὅτι ἀρχικῶς τὸ εἰς αὐτὴν ἀφιερωμένον ζῶον εἶναι οὐχὶ ἡ ἔλαφος, ἀλλ' ἡ χίμαιρα, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ εἰς τὴν Ἀγροτέραν θυσίαι τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, ἐπὶ δὲ τῶν μυκηναίων λίθων κρατεῖ, ὡς εἶδομεν, ἀπὸ τῶν κεράτων ζῶον, ὃ συνήθως ὀνομάζομεν τράγον, ἀλλὰ ὀρθότερον βεβαίως θὰ ἐκαλεῖτο καὶ τοῦτο χίμαιρα.

³ Οὕτω ἐδικαιολόγησαν τὴν ἐν Μυκῆναις ἀνακάλυψιν τῶν πορπῶν.

ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΕΚ ΡΑΜΝΟΥΝΤΟΣ

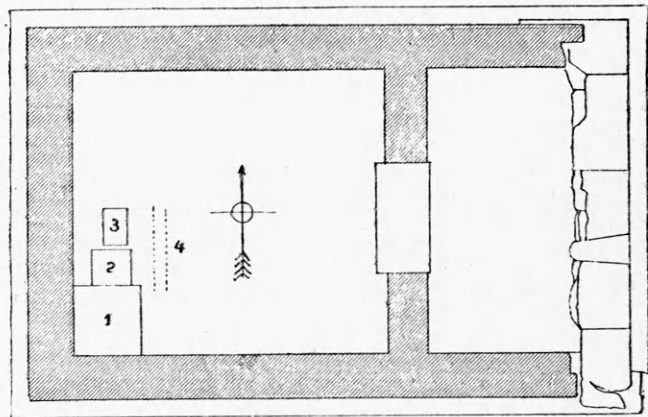
(Πίν. 4, 5, 6 καὶ 7)

Ἐντὸς τοῦ σηκοῦ τοῦ ἐν παραστάσι μικροῦ ναοῦ τοῦ καλουμένου τῆς *Θέμιδος* ἐν Ραμνουῦντι (ἴδ. Uned. Antiqu. of Attika publ. b. the society of Dilet. Cap. VII Tav. 5) εὑρομεν κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον ἐνεργοῦντες ἀνασκαφὰς ἀναλώμασι καὶ ἐν-τολῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας τὰ ἐν τοῖς πίναξι 4-7 φωτοτυπικῶς δημοσιευόμενα τρία ἀγάλματα μετὰ τῶν ἐνεπιγράφων βάθρων αὐτῶν, κειμένων κατὰ χώραν. Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ σηκοῦ εὑρομεν καὶ δύο ἕτερα ἀρχαῖκα ἀγαλμάτια, οἷς παρεμπερῆ τινα τῶν ἐν Ἀκροπόλει, ἀκέφαλα, καὶ δύο ἐπίσης ἀρχαῖκὰς κεφαλὰς ἐτέρων ἀγαλματίων, ἅτινα παρελείψαμεν ἐν τῇ δημοσιεύσει ταύτῃ τῶν ἐκ Ραμνουῦντος γλυπτῶν ἔργων, ἅτε ἥσσανος ὄντα λόγου ἄξια, διὰ τε τὸ κοινὸν τοῦ τύπου καὶ τὴν πλημμελῆ αὐτῶν διατήρησιν.

Ὁ ναὸς οὗτος, οὐτινος κατωτέρω δίδομεν πρόχειρον σχέδιον πρὸς κατανόησιν κυρίως τῆς θέσεως τῶν ἀγαλμάτων, ὁ ἀρχαιότερος, ὡς θὰ καλέσωμεν ἡμεῖς αὐτὸν ἐν τῇ δημοσιεύσει ταύτῃ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν παραπλευρῶς αὐτῷ ἀνεγερθέντα κατὰ τὰ μέσα τῆς Εἰς π. Χ. ἑκατονταετηρίδος νεώτερον, ὁ ναός, λέγομεν, οὗτος, τοῦ ὁποίου οἱ πολυγωνικῶς ἐκτισμένοι τοῖχοι ὑφίστανται καὶ τὰ νῦν ἔτι ἐς ἱκανὸν ἀπὸ τῶν θεμελιῶν αὐτῶν, διετηρήθη ἐν καλῇ καὶ χρησίμῳ καταστάσει, οὐ μόνον μετὰ τὴν ἀνεγερσιν τοῦ νεωτέρου ναοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ὅλας μετὰ τὴν ἀνοικοδομὴν τούτου, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἀνιδρύσεως ἐν αὐτῷ τοῦ τῆς ἱερείας ἀγάλματος (Πίν. 5) τασσομένου εἰκότως εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους, καὶ ἐκ τάφου ἀποκαλυφθέντος ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ ναοῦ (σχ. 4), πρὸ τοῦ βάρου τοῦ ἀγάλματος τούτου, περιέχοντος δὲ λύχνους κοινούς ἐξ ὀπτῆς γῆς Ρωμαϊκῶν χρόνων, καὶ νομίσματα τῶν Ρωμαίων αυτοκρατόρων.

Τὰ τρία ἐν τοῖς πίναξι 4-6 εἰκονιζόμενα ἀγάλ-

ματα ἴδρυντο, ὡς εἶπομεν, ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ τούτου, κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ πλευράν, ἔναντι τῆς εἰσόδου.

Καὶ τὸ μὲν τῆς *Θέμιδος* (Πίν. 4) ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι κατὰ τὸ ἄκρον (σχ. 1), τὸ τῆς ἱερείας (Πίν. 5) ἐν τῷ μέσῳ (σχ. 2), ἀνιδρυμένον τοῦτο ἐπὶ ὑψηλοτέρου βάρου, ἵνα ἐξήκη που εἰς τὸ ὕψος τῆς *Θέμιδος*, καὶ τὸ τοῦ παιδὸς (Πίν. 6) ἐτέρωθεν τῆς ἱερείας (σχ. 3) ἐπὶ βάρου ἀρχαῖκου σχήματος, ἱκανῶς ἐπιμήκους. Τὰ ἀγάλματα δὲ ταῦτα εὑρέθησαν κατερριμμένα ἔμπροσθεν τῶν βάρων αὐτῶν, ὑπὸ τοὺς ὀγκολίθους τοῦ σηκοῦ· ἔκειντο δὲ τὸ μὲν τῆς *Θέμιδος* παραδόξως ὕπιον, τὸ τῆς ἱερείας δὲ καὶ τὸ τοῦ παιδὸς πρηνηῖ. Φανερόν δ' εἶνε, ὅτι ἢ ἐκ τοῦ βάρου κατάπτωσις τοῦ κολοσσιαίου ἀγάλματος τῆς *Θέμιδος* δὲν προῆλθεν ἐκ τυχαίου μόνον συμβάντος, οἷον σεισμοῦ λ. χ., ἀλλ' ὅτι προηγήθη πάντως σκόπιμος μετακίνησις τούτου ἢ μεταστροφή ἐπὶ τοῦ βάρου αὐτοῦ, διότι ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ ἔκειτο καὶ τοῦτο πρηνὲς πρὸ τοῦ βάρου, ὡς τὰ δύο ἄλλα.

Ἡ τοποθέτησις δὲ τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἐν τῷ σηκῷ, καθ' ἣν εὑρομεν αὐτὰ τάξιν, ἥτις, ὡς ἐκ τῆς

εὐρέσεως τῶν κατὰ χώραν κειμένων βάρων αὐτῶν τυγχάνει ἀναμφισβήτητος, τοῦτο παρέχει τὸ ἀξιοσημείωτον, ὅτι τὴν ἐπίσημον, οὕτως εἰπεῖν, θέσιν ἐν τῷ ναῷ, τὴν ἐν τῷ μέσῳ δηλαδή, ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, κατεῖχεν οὐχὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Θεᾶς, ἀλλὰ τὸ τοῦ παιδὸς (Πίν. 6, σχ. 3). Σημειωτέον ἕμως πρῶτον, ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦτο τῆς Θέμιδος ἦν ἀναθηματικὸν καὶ οὐχὶ τὸ τῆς λατρείας (Kultusbild)· δεύτερον ὅτι ὁ ναὸς οὗτος δὲν ἦτο ναὸς τῆς Θέμιδος, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις· διότι ἐν ἐναντία περιπτώσει τοιοῦτον ἄγαλμα, καίτοι ἀναθηματικόν, θὰ ἰδρύνετο, φρονοῦμεν, ἐν ἐπισήμῳ θέσει, μετατοπιζομένων ἄλλων πρωϊαίτερον τυχόν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἀνιδρυμένων, ἀφοῦ μάλιστα δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ ναῷ, ὡς φαίνεται, ἕτερον ἄγαλμα λατρευτικόν. Τὸ πρᾶγμα δ' ἔχει οὕτως· τὸ ἄγαλματιον τοῦ παιδὸς, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, τοῦ σχήματος τοῦ βάρου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς, ἀνακτέον εἶνε εἰς τὴν Ε^α π. X. ἑκατονταετηρίδα, συνεπῶς κατὰ πολὺ ἀρχαιότερον τοῦ ἀγάλματος τῆς Θεᾶς. Φυσικῶς δὲ ὁ ἀναθέτης τούτου ἐξελέξατο τότε τὴν ἐπισημοτέραν θέσιν πρὸς ἀνιδρυσιν αὐτοῦ, τὴν ἀπέναντι τῆς εἰσόδου. Τὸ ἄγαλμα τῆς Θέμιδος ποιηθὲν πολὺ μεταγενεστέρως, ἐτοποθετήθη ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀναθημάτων πλησίον ἐκείνου κατὰ τὸ ἄκρον· τοιοτοτρόπως καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς ἱερείας, ἀναθηματικὸν καὶ τοῦτο, ἐτέθη κατόπιν ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ καὶ δὴ μεταξύ τούτου καὶ ἐκείνου, πληροῦν οὕτως ἅμα καὶ κενὸν χώρον. Πιθανώτατα εἶποντο ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ, πρὸς ἀριστερὰν τοῦ ἀγάλματος τοῦ παιδὸς καὶ ἕτερα ἀναθηματικὰ ἀγάλματα ἀπολεσθέντα, ὡς προκύπτει ἐκ βάρου ἐκτετοπισμένου ἀνευρεθέντος ἐν τῷ σηκῷ κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον, φέροντος τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

ΑΝΤΙΦΙΛΟΝΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΛΕΩΝΙΚΗΗΜΗΤΗΡ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

(Υψ. 0,95. Πλ. πλίνθου 0,30. Μηκ. 41).
γράμμασι τῆς Δ^α π. X. ἑκατονταετηρίδος—ἐφ' οὗ ἰδρυντο πιθανῶς χαλκοῦν ἀγαλματιὸν παιδὸς, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς πλίνθου αὐτοῦ κοιλωμάτων τῶν ποδῶν—τοῦτο δὲ ἐπικυροῦσι καὶ τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἀρχαῖα ἀκέφαλα ἀγαλ-

μάτια, ἅτινα εὐρέθησαν ἐπίσης κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ σηκοῦ, πλησίον τῶν δημοσιευομένων ἀγαλμάτων. Παράδοξος ὅπως δῆποτε εἶνε ἡ ἀνιδρυσὶς ἀγαλμάτων θεῶν ἐν στοίχῳ, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς ἀγάλματα ἱερείων καὶ παιδῶν ἄνευ διακρίσεως θέσεως.

ΑΓΓΛΜΑ ΘΕΜΙΔΟΣ

Ἐν τῷ πίνακι 4 εἰκονίζεται ἐν φωτοτυπία τὸ ὑπερφυσικοῦ μεγέθους (Υψ. 2 μ. 0,22) ἐκ πεντελησίου λίθου ἄγαλμα τὸ ἀνατεθὲν ὑπὸ Μεγακλέους τῇ Θέμιδι. Ἡ θεὰ παρίσταται μεγαλοπρεπῶς ἰσταμένη, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, τοῦ δεξιοῦ προτεταμένου μικρὸν καὶ θλωμένου κατὰ τὸ γόνυ. Ἐπὶ τοῦ ποδῆρους χιτῶνος, τοῦ ἐζωσμένου ὑπὸ τοὺς μαστοὺς διὰ δέματος κατερχομένου ἐκ τῶν ὤμων, φέρει μακρὸν ἱμάτιον, μὴ καλύπτον τὸ στῆθος, ἀλλὰ συστρεφόμενον περὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, ἀφ' οὗ καταπίπτει εἰς φυσικώτατας πτυχάς. Παραλείποντες τὰ καθέκαστα ἐν τῇ περιγραφῇ, ἅτε εἰκονιζομένου τοῦ ἀγάλματος πιστότατα ἐν τῷ πίνακι, μνημονεύομεν τοῦ χρωματισμοῦ, οὗτινος ἱκανὰ ἴχνη διακρίνονται ἔτι ἐπὶ τοῦ ἱματίου κυρίως· ἀλλὰ δυστυχῶς οὔτε τὸ χρῶμα δυνατὸν νὰ καθορίσῃ τις ἐκ τῶν λειψάνων τούτων, οὔτε τὸ σχῆμα τῶν κοσμημάτων, εἴ ποῦ ὑπῆρχον τοιαῦτα ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων. Γραμμαίτινες ὑπέρυθροι κάθειτοι, ἀπολήγουσαι εἰς ὄξύ, διακρίνονται κατὰ τὰς κνήμας τοῦ ἀγάλματος, ἀλλὰ καὶ αὗται δυνατὸν νὰ ἔχῃσι τυχαῖον λόγον ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ χρωματισμοῦ. Ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ τραχήλου ἦν ἔνθετος ἐν τῷ κορμῷ, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ χεῖρες, ὧν ἡ δεξιὰ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἀποκεκομμένη οὔσα, δὲν ἀνευρέθη. Ἡ ἐλλείπουσα ἄκρα ἀριστερὰ χεῖρ τοῦναντίον εὐρέθη ἐν τῷ σηκῷ πλησίον τοῦ ἀγάλματος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἠγέρθησαν ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀκριβοῦς αὐτῆς ἐφαρμογῆς, ἐλλείποντος μεταξύ μικροῦ τεμαχίου, δὲν ἐφηρμόσθη ἔτι ἐν τῷ ἀγάλματι, εἰ καὶ καθ' ἡμᾶς οὐδεμία δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι ἀνήκει τῷ ἀγάλματι· ἔχει αὕτη ἡμίκλειστον φυσικὴν θέσιν, ἐλλείπουσι δὲ τρεῖς τῶν δακτύλων.

Ἡ ἀπώλεια τῆς δεξιᾶς χειρὸς ζῆμισι ὄντως μεγάλως τὸ ἄγαλμα οὐ μόνον ὑπὸ αἰσθητικὴν ἔπο-

ψιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐρμηνευτικῆν. Ὁ τύπος κατὰ τὸν ὅποιον εἰκονίζετο παρ' Ἑλλησι ἢ τοσοῦτον σπανίως παρασταθεῖσα πλαστικῶς θεὰ αὕτη¹, περιέρχεται εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ νῦν ἐλλιπῆς καὶ δυσαναπαράστατος. Ἡ χεὶρ ἦτο κεκαμμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα καὶ προτεταμένη· ὥστε ἡ θεὰ θὰ ἐκράτει πάντως ἐν τῇ χειρὶ ταύτῃ σύμβολόν τι, ὅπερ ἐξ οὐδεμιᾶς ἀναλογίας δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἀναπληρώσωμεν. Ὑπέθεσαν τινὲς ὅτι ἡ θεὰ ἐκράτει χαλκῆν πλάστιγγα· ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, εἰ καὶ ἔντως φυσικὴ καὶ ἀρμόζουσα εἰς θεὰν ἐκπροσωποῦσαν τὸ Δίκαιον², εἶνε ἀποκρουστέα, ἅτε στερουμένη ἀναλόγου τινὸς ἐν τῇ πλαστικῇ τῶν ἀρχαίων³.

Οἰασθῆποτε ὅμως τῆς ὑποτιθεμένης συμπληρώσεως τοῦ ἀγάλματος, ἀλλὰ καὶ ὅπως τὰ νῦν ἔχει τοῦτο, ἐκφράζει ἀπαραμίλλως τὴν ἰδέαν τῆς προσωποποιήσεως τῆς «εὐβούλου» καὶ «ὀρθοβούλου» θεᾶς, τῆς «Οὐρανίας» κατὰ Σοφοκλῆ. Ὁ γλύπτῃς ἐνεπνεύσθη ἀληθῶς ὅπως ἐξεύρη τύπον προσώπου ἀρμόζοντα οὕτως ἀμιμήτως εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ «Θείου Δικαίου», ὅπως παραστήσῃ ἐν θείῳ καὶ ἀρμονικῶς κάλλει τὴν σεμνοτέραν τῶν Θεαινῶν, τὴν πάρεδρον τοῦ Διὸς καὶ Σώτειραν Θέμιδα. Ἡ μεγαλοπρέπεια ἐν τῇ στάσει καὶ διαθέσει τῆς ὅλης μορφῆς, τὸ σεμνὸν καὶ ὠραῖον ἐν τῷ προσώπῳ, τὸ θεῖον καὶ ἰδανικὸν ἐν τῇ ἐκφράσει σπανίως ἀπετυπώθησαν ἐν τῷ λίθῳ τόσο ἐπιτυχῶς, ὅσον ἐν τῷ ἀγάλματι τούτῳ τοῦ τέως ἀγνώστου ἡμῖν Ραμνουσίου τεχνίτου, ὅστις, κατὰ τοὺς πρώτους, πιθανώτατα, Ἀλέξανδρον

χρόνους ἀκμάσας, ἀπέδωκεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ τὰς τεχνικὰς ἐκείνας ιδιότητας, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὰ ἔργα τῆς μακρᾶς περιόδου τῆς τέχνης, καθ' ἣν ἐτεχνουργήθησαν τὰ ἀγάλματα τοῦ Μαυσωλείου καὶ ἡ ἐκ Σαμοθράκης Νίκη. Τὸ μεγαλοπρεπὲς τουτέστι καὶ ἐπιβλητικὸν διὰ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ, τὸ αὐστηρὸν καὶ σεμνὸν διὰ τοῦ ὠραίου καὶ ἀληθοῦς. Ἡ ἐξέγερσις αἰσθήματος ἰσχυροῦ καὶ ἐντυπώσεως ζωηρᾶς ἦτο κυρίως τὸ μέλημα τῶν τεχνιτῶν τῆς περιόδου ταύτης, μὴ ἀμελούντων οὐχ ἥττον τῆς ἀκριβείας ἐν τοῖς καθέκαστον οὐδὲ τῆς φυσικότητος ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Μαρτύριον δὲ τούτου ἐν τῷ ἀγάλματι τοῦ Ραμνουσίου τεχνίτου ἢ φυσικότης τῶν πτυχῶν τοῦ ἱματισμοῦ, ἢ κανονικότης τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου καὶ ἡ ἀφελῆς ἀλλ' ἐπιμελῆς διάταξις τῆς κόμης. Τὰ ὀπισθεν μόνον τῆς κεφαλῆς, ὡς καὶ τοῦ ὄλου ἀγάλματος ἢ ὀπισθεν ὄψις δεικνύουσι ἀμέλειαν ἐπεξεργασίας· τοῦτο δὲ διότι τὸ ἀγαλμα ἦν ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ καὶ τῆς θέσεως προωρισμένον νὰ ὁρᾶται κάτωθεν καὶ τὴν ἔμπροσθεν μόνον ὄψιν· ἔλλειψις ἄλλως κοινὴ καὶ συνηθῆς τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῆς τέχνης, ἀφορώσης, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν πρόκλησιν ἐντυπώσεως μᾶλλον ἢ εἰς τὸ ἀπολύτως τέλειον τῶν χρόνων λ. γ. τῆς φειδιακῆς τέχνης.

Ἡ ἐπὶ τοῦ βάρου τοῦ ἀγάλματος ἐπιγραφὴ, τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ὁποίας ἐπικυροῖ τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν τοῦ ἀγάλματος εἰς τοὺς κατ' Ἀλέξανδρον χρόνους, ἔχει οὕτω:

ΜΕΓΑΚΛΗΣΜΕΓΑΚΛ...ΣΡΑΜΝΟΥΣ.ΟΣΑΝΕΘΗΚΕΝΘΕΜΙΔΙΣΤΕΦΑΝΩΘΕΙΣΥΠΟΤΩΝΔΗΜΟΤΩΝΔΙΚΑΙ
ΟΣΥΝΗΣΕΝΕΚΑΕ...ΕΡΕΙΑΣΚΑΛΛΙΣΤΟΥΣΚΑΙΝΙΚΗΣΑΣΓΑΙΣΙΚΑΙΑΝΔΡΑΣΙΓΥΜΑΣΙΑΡΧΩΝ
ΚΑΙΚΩΜΩΔΟΙΣΧΟΡΗΓΩΝ

ΚΑΙΦΕΙΔΟΣΤΡΑΤΗΣΝΕΜΕΣΕΙΙΕΡΕΙΑΣ

ΧΑΙΡΕΣΤΡΑΤΟΣΧΑΙΡΕΔΗΜΟΥ
ΡΑΜΝΟΥΣΙΟΣΕΓΟΙΗΣΕ

ἦτοι ἐν μεταγραφῇ:

Μεγακλῆς Μεγακ[λέου]ς Ραμνουσίος ἀνέθηκεν Θέμιδι

¹ Ἐν τῇ ζωφόρῳ τῆς Περγάμου πιθανώτατα παρίσταται καὶ ἡ θεὰ αὕτη ἐν τῇ στρατιᾷ τῶν θεοτήτων. Πρβλ. Overbeck Gr., Pl. II, σ. 235.

² Πρβλ. Preller gr. Myth. I σ. 373.

³ Ἐπὶ νομισμάτων Αἰγυπτιακῶν ἀπαντᾷ ὄντως ἡ Θέμις κρατοῦσα πλάστιγγα ἢ κέρας· ἐνίοτε δὲ φέρουσα καὶ ἀσπίδα καὶ κράνος, ὡς ἡ Ἄθηνᾶ.

στεφανωθείς ὑπὸ τῶν δημοτῶν δικαιοσύνης ἕνεκα ἐ[πὶ] ἱερείας Καλλιστοῦς (Φειδοστράτης Νεμέσει ἱερείας) καὶ νικήσας παισὶ καὶ ἀνδράσι γυμνασιαρχῶν] καὶ κωμωδοῖς χορηγῶν.

Χαιρέστρατος Χαιρεδήμου
Ραμνουσίος ἐποίησε.

Ἡ ἐπιγραφή ἀποτελεῖται ἐκ δύο σειρῶν γραμμάτων κεχαραγμένων ἐπὶ τοῦ ἐπικράνου τῆς πλίνθου, ἀλλ' ὁ χαρακτὴς λησμονήσας τὸ πρῶτον, φαίνεται, νὰ χαραξῆ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἱερείας Φειδοστράτης προσέθηκε τοῦτο κάτωθεν τοῦ ἐπικράνου ἐπὶ τῆς πλακῶς τοῦ βάρου, ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου· οὕτως ἡ φράσις «καὶ Φειδοστράτης Νεμέσει ἱερείας» ἦν ἐν τῇ μεταγραφῇ ἐθέσαμεν ἐντὸς παρενθέσεως, ἐχαράχθη κατόπιν συμπληρωματικῶς. Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ φράσις «καὶ κωμωδοῖς χορηγῶν» ἐχαράχθη κάτωθεν τοῦ ἐπικράνου ὡσαύτως ἐλλεῖπει χώρου.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν ὅτι τὸ ἄγαλμα ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Ραμνουσίου Μεγακλέους τῆς Θέμιδι στεφανωθέντος κτλ. συνεπὲς δὲ εἶνε ὅτι τὸ ἄγαλμα παρίστησι αὐτὴν τὴν θεάν, εἰς ἣν ἡ ἀνάθεσις. Παράδοξον ὅμως εἶνε ὅτι ἀφ' οὗ τὸ ἄγαλμα ἀνετέθη εἰς τὴν Θέμιδα καὶ ἰδρύθη ἐντὸς τοῦ ναοῦ ταύτης, ὡς πιστεύεται, ὅτι, λέγομεν, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲν ἀναφέρεται ἡ ἱερεία τῆς Θεᾶς ταύτης ἀλλ' ἡ τῆς Νεμέσεως. Καὶ ἀληθῶς μὲν ἀναγράφονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δύο ὀνόματα ἱερείων, τὸ τῆς Καλλιστοῦς καὶ Φειδοστράτης, ἐξ οὗ ἡδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ πρώτη τούτων ἦτο ἱερεία τῆς Θέμιδος καὶ ἡ δευτέρα τῆς Νεμέσεως, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ προσδιορισμὸς «Νεμέσει ἱερείας» ἀναγράφεται ἐν τῷ ἐνικῷ ἀριθμῷ, ὡς ἀφορῶν εἰς τὴν Φειδοστράτην καὶ μόνην, ἀλλὰ τότε διατὶ παρελείφθη ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ὡς πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν δύο μόνον; Ἐξ ἄλλου τὰ ὀνόματα τῶν δύο τούτων ἱερείων εὐρηγνται ἀναγεγραμμένα ἐπὶ δύο μαρμαρίνων θρόνων τοποθετημένων τὸ πάλαι ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ τοῦ καλουμένου τῆς Θέμιδος, ἐδημοσιεύθησαν δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Society of Dilet. (ἐνθ. ἀνωτ.)

Αἱ ἐπὶ τῶν θρόνων τούτων ἐπιγραφαὶ ἔχουσι κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Boeckh ἐν τῷ C. I. G. 461, 462 ἀναδημοσίευσιν τούτων¹, οὕτως:

1

ΕΠΙΠΕΡΕΙΑΣΦΙΔΟΣΤΡΑ[της
ΘΕΜΙΔΙ

¹ Οἱ θρόνοι εὐρηγνται τὰ νῦν ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ, ἄνευ ὅμως τῶν ἐπὶ τῶν ἀνακλίσεων ἐπιγραφῶν τῶν ἀναγραφουσῶν τὰ ὀνόματα τῶν ἱερείων, ἀφαιρηθέντες ταύτας ἀγνώστον ὑπὸ τίνων καὶ πότε.

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

2

ΕΠΙΠΕΡΕΙΑΣΚΑΛΛΙΣΤΟ[υς
ΝΕΜΕΣΕΙ

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

(Παρθ. καὶ C. I. A. II 1570, 1571 καὶ Lol-ling Mitth. d. arch. Inst. IV σ. 283). Φανερόν εἶνε ὅτι αἱ ἐπὶ τῶν θρόνων τούτων ἀναφερόμεναι ἱερεῖαι τὰ αὐτὰ εἶνε πρόσωπα τὰ καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἀγάλματος μνημονεύμενα. Ὅμως, ὡς παρατηρεῖ τις, ὁ εἰς τὴν Θέμιδα ἀνατεθείς θρόνος φέρει τὸ ὄνομα τῆς Φειδοστράτης ὡς ἱερείας, ἐνῶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἀγάλματος ρητῶς καλεῖται αὕτη ἱερεία τῆς Νεμέσεως· τούναντίον δὲ ὁ θρόνος ὁ εἰς τὴν Νέμεσιν ἀφιερωμένος φέρει τὸ ὄνομα τῆς Καλλιστοῦς ἦν, ὡς εἶπομεν, ἡδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ ὡς ἱερείαν τῆς Θέμιδος. Ἐν τῶν δύο λοιπὸν συμβαίνει, ἡ ἡ Θέμις δὲν εἶχεν ἱερείαν, ἢ αἱ δύο αὗται ἱερεῖαι, αἱ μνημονεύμεναι ἀντιθέτως εἰς τὰς δύο ἐπιγραφάς, ὑπηρέτου ἀδιαφόρως παρὰ ταύτη ἡ ἐκείνη τῶν Θεαινῶν. Ἀλλὰ παρατηροῦντες ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ τῆς ἱερείας Ἀριστονόης (Πίν. 5) ἀγάλματος, μνημονεύεται αὕτη ρητῶς ὡς ἱερεία τῆς Νεμέσεως, καίπερ τῆς ἀναθέσεως γενομένης καὶ εἰς τὰς δύο θεάς, πειθόμεθα ὅτι ἡ πρώτη τῶν ὑποθέσεων τούτων ἀληθεύει, ἀφ' οὗ οὐδαμοῦ ρητῶς ἀναγράφεται ἱερεία τῆς Θέμιδος, ἀλλὰ τούναντίον καὶ ὅπου ἀπητεῖτο τοῦτο παρελείφθη. Συνέπεια δὲ τούτου εἶνε, φρονοῦμεν, καὶ ἡ ἄρνησις τῆς ὑπάρξεως ναοῦ τῆς Θέμιδος ἐν Ραμνουῦντι. Καὶ ἀληθῶς δὲν εἶνε παράδοξον ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀναφέρει τί πού περὶ ναοῦ τῆς Θέμιδος ἐν Ραμνουῦντι; Ὁ Πausanias δὲ (I 33,2) ὁ ἐπισκεφθεὶς τὸ ἱερόν καὶ μνημονεύσας διὰ μακρῶν τοῦ ναοῦ τῆς Νεμέσεως καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀγάλματος τῆς θεοῦ, δὲν θὰ ἐμνημόνευεν ἄρα καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θέμιδος, ἐὰν ὑπῆρχε τοιοῦτος; Ὅτι δὲ ὁ Πausanias οὐδένα λόγον ποιεῖται περὶ τοῦ ἀρχαιότερου ναοῦ τούτου, τοῦ ὑφισταμένου πάντως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς περιηγήσεώς του,

εἶνε ἀκριβῶς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἦτο τῆς Νεμέσεως, ἀλλ' ἄσημος πλέον μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ περιπτόρου ναοῦ, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἀγάλμα ποιηθὲν (κατ' αὐτὸν) ὑπὸ τοῦ Φειδίου, δι' ὃ καὶ δὲν ἠξίωσε τοῦτον καὶ μνείας. Ἄλλως ὅμως, φρονοῦμεν, θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα ἐὰν ὁ ναὸς οὗτος ἐλατρεύετο ἐν ὀνόματι ἄλλης θεᾶς. Ὁ Παυσανίας πάντως θὰ ἐμνημόνευε καὶ τούτου. Ἄλλως ἢ εἰκασία ὅτι ὁ παλαιὸς ναὸς ἦν τῆς Θέμιδος ἔσχε τὴν ἀρχὴν μόνον ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐπιγραφῆς (πρβλ. Leake Demen v. Attika σελ. 118 τῆς γερμ. μεταφράσεως) ἦν, φυσικῶς, δὲν ἠδυνήθησαν ἄλλως νὰ ἐρμηνεύσωσιν. Ἡμεῖς ἐξ ἀπάντων τούτων συμπεραίνομεν ὅτι ἐν Ραμνουντι δὲν ὑπῆρχε ναὸς τῆς Θέμιδος, ὅτι δὲ ἡ θεὰ αὕτη συνελατρεύετο ἴσως τῇ Νεμέσει¹, ἀγνωστον ἐν τίνι λατρευτικῇ σχέσει πρὸς ταύτην διατελοῦσα, εἰ μὴ ἐν ἀμφοτέροις, τοῦλάχιστον ἐν τῷ παλαιότερῳ τούτῳ ναῷ, τῷ φέροντι οὐχ ἦττον τὸ ὄνομα τῆς Νεμέσεως καὶ μόνης ταύτης.

Ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ βάθρου ἡμῶν ἐπιγραφῆς μανθάνομεν σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ ἀναθέτης Μεγακλῆς ἐνίκησε παισὶ καὶ ἀνδράσι γυμνασιαρχῶν καὶ χορηγῶν κωμωδοῖς, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι ἐν Ραμνουντι οὐ μόνον ἀγῶνες ἐτελοῦντο γυμναστικοί, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν γνωστὸν γίγνεται, ἀλλ' ὅτι καὶ θεάτρον ὑπῆρχεν ἐκεῖ, ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο κωμῳδία, ὅπερ ἀγνωστον.

ΑΓΓΑΜΑ ΙΕΡΕΙΑΣ

Τὸ ἐν τῷ πίνακι ὃ εἰκονιζόμενον ἀγάλμα παριστᾷ τὴν ἐν τῷ σηκῷ τοῦ παλαιότερου ναοῦ, παρὰ τῷ ἀγάλματι τῆς Θέμιδος, εὔρεθεισαν ἱέρειαν. Ἐκ πεντελησίου λίθου πεποιημένον ἔχει ὕψος 1 μ. 0,62 ἄνευ τοῦ ἐνεπιγράφου βάθρου αὐτοῦ. Ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ καὶ αἱ χεῖρες, ὧν ἡ ἀριστερὰ ἐλλιπῆς τοὺς δακτύλους, ἦσαν ἐνθετοί· τὸ ἀγάλμα κατὰ τὰ ἄλλα ἄρτιον.

Εἰκονίζει τοῦτο, ὡς εἶπομεν, γυναῖκα καὶ δὴ τὴν Ἀριστονόην, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ βάθρου αὐτοῦ ἐπιγραφὴν, τὴν ἱέρειαν τῆς Νεμέσεως. Εἰκονίζει δὲ ταύτην μεσήλικα ἐν ἐξιδανικευμένῳ πως τύπῳ,

¹ Ὅπως ἐν Ἐρεχθεῖω λ.χ. καὶ ἐν ἄλλοις ναοῖς ἐνθα συνελατρεύοντο πλείονες τοῦ ἐνός θεοί.

κρατοῦσαν φιάλην ἐν τῇ χειρὶ καὶ ἐνδεδυμένην ἱμάτιον ἐπὶ τὸν χιτῶνα. Τὸ ἔργον εἶνε τεχνίτου κοινού τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς δῆλον καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ἐπὶ τοῦ βάθρου αὐτοῦ γραμμάτων, χειρωνακτικῶς ἐργαζομένου καὶ ἀπομιμουμένου τύπους συνήθεις ἔργων δεξιωτέρων γλυπτῶν. Ἐν τῷ ἀγάλματι τούτῳ ὁ τεχνίτης δὲν ἀπέτυχε ἐν τῇ διαθέσει τῆς μορφῆς καὶ τῇ διατάξει τοῦ ἱματισμοῦ καὶ τῇ ἐπεξεργασίᾳ τούτου ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἔχων πάντως πρὸ αὐτοῦ ὡς πρότυπον, ἔργον τῶν καλῶν χρόνων τῆς τέχνης· πιθανῶς ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον. Ἀπέτυχε ὅμως ἐντελῶς εἰς τὴν διάθεσιν καὶ προσαρμογὴν τῶν χειρῶν· ποιῶν εἰκόνα ἱερείας ὧφειλε νὰ παραστήσῃ ταύτην κρατοῦσαν φιάλην, τὸ σύμβολον τοῦτο, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ ἀξιώματος αὐτῆς, ὧφειλε δ' οὕτως νὰ παρεκκλίνῃ τοῦ προτύπου πλάττων αὐτὸς καὶ αὐτενεργῶν. Αἱ χεῖρες οὕτω τοῦ ἀγάλματος προσετέθησαν τόσον ἀτέχνως καὶ κακοζήλως, ὥστε φαίνονται ὡσεὶ καθηλωμένοι ἐν τῷ σώματι, δυσανάλογοι ὄλως καὶ παρὰ φύσιν. Προκαλεῖται δὲ τοιοῦτοτρόπως αἰσθησις ζημιώδης εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου, ὅπερ κατὰ τὰ ἄλλα δὲν στερεῖται τέχνης, ἐπεικῶς πάντοτε κρινόμενον.

Ἐπὶ τοῦ βάθρου αὐτοῦ φέρεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

Θ Ε Μ Ι Δ Ι Κ Α Ι Ν Ε Μ Ε Σ Ε Ι
Ι Ε Ρ Ο Κ Λ Η Σ Ι Ε Ρ Ο Π Ο Ι Ο Υ Ρ Α Μ Ν Ο Υ Σ Ι Ο Σ
Α Ν Ε Θ Η Κ Ε Τ Η Ν Μ Η Τ Ε Ρ Α Α Ρ Ι Σ Τ Ο Ν Ο Η Ν
Ν Ι Κ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Ρ Α Μ Ν Ο Υ Σ Ι Ο Υ Ι Ε Ρ Ε Ι Α Ν
Ν Ε Μ Ε Σ Ε Ω Σ

ἦτοι ἐν μεταγραφῇ:

Θέμιδι καὶ Νεμέσει
Ἱεροκλῆς Ἱεροποιοῦ Ραμνούσιος
ἀνέθηκε τὴν μητέρα Ἀριστονόην
Νικοκράτου Ραμνουσίου ἱέρειαν
Νεμέσεως

Ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ ναοῦ ἔμπροσθεν τοῦ βάθρου τοῦ ἀγάλματος τούτου εὑρομεν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τάφον (σχ. 4) περιέχοντα πηλίνους λύχνους καὶ νομίσματα χαλκᾶ τῶν Ρωμαίων αυτοκρατόρων. Ἴσως δὲ ὁ τάφος οὗτος

ἦτο ὁ τῆς Ἀριστονόης, ἦν, ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματος αὐτῆς ἐνεταφίασαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἀνίδρυσαν δὲ ὑπερβεν τοῦ τάφου καὶ τὸ ἀγαλμα τοῦτο. Ἐὰν ἀληθεύῃ ἢ ὑπόθεσις ἡμῶν αὕτη, ἔχομεν διὰ τῶν νομισμάτων τούτων ἀκριβεστέραν χρονολογίαν τοῦ ἔργου, ἔπερ ἄλλως καὶ ἄνευ τούτων εἰκότως θὰ ἐτάσσετο εἰς τοὺς χρόνους τῶν πρώτων Ρωμαίων αὐτοκρατόρων.

ΑΓΑΛΜΑ ΠΑΙΔΟΣ

Τὸ ἐν τῷ Πίνακι 6 εἰκονιζόμενον ἀγαλμα παιδός, μετὰ τοῦ ὑπομέλανος ἐκ τιτανολίθου ἐνεπιγράφου βάρου αὐτοῦ, εἶνε τὸ τρίτον τῶν ἐν τῷ παλαιῷ ναῷ ἀνευρεθέντων. Τὸ ἀγαλμα ἐκ λευκοῦ λίθου πεντελησίου πεπονημένον ἔχει ὕψος 0,88. Εἰκονίζει δὲ παῖδα, μόλις ἠβῶντα, ἰστάμενον καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, φέροντα δὲ ἀπλοῦν ἱμάτιον καλύπτον τὸ κάτω τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου πίπτον. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχει διάδημα, τύπον δὲ προσώπου ἑλως ἐξιδανικευμένον. Αἱ χεῖρες τοῦ ἀγαλματίου, ὧν ἡ μὲν δεξιὰ κεκαμμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα οὕσα ἀνυψοῦτο ἢ ἀριστερὰ δὲ ἐπιπτεν, εἰσὶν ἀποκεκομμένα μὴ ἀνευρεθεῖσαι. Δυσχερῆς δ' εἶνε καὶ ἐν τῷ ἀγάλματι τούτῳ ἢ συμπλήρωσις τῆς δεξιᾶς χειρός· ὁ παῖς ἐκράτει ἴσως ἐν τῇ χειρὶ ταύτῃ δάδα, ὧν τις πιθανῶς τῶν λαμπαδηφόρων.

Τὸ ἀγαλματίον ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, τοῦ σχήματος τοῦ βάρου καὶ τῆς ἐπὶ τούτου ἐπιγραφῆς ἀνακτέον εἶνε εἰς τὸν Ε'οῦ π. Χ. αἰῶνα· πιθανώτερον περὶ τὰ τέλη τούτου. Εἶνε ὁμοῦς ἔργον χειρωνακτικὸν ἀνάξιον τῆς τέχνης τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐποιήθη. Ἀμφιβολίαι δ' ὡς ἐκ τούτου ἠγέρθησαν μὴ τὸ βάρον, οὕτινος κυρίως ἢ εἰς τὴν Ε'οῦ ἑκατονταετηρίδα ἀναγωγὴ τυγχάνει οὕσα ἀναμφισβήτητος, δὲν ἀνήκει τῷ ἀγαλματίῳ. Αἱ ἀμφιβολίαι ὁμοῦς αὐταὶ εἶνε καθ' ἡμᾶς ἀδύσιστοι· τὸ ἀγαλματίον εὐρέθη ἔμπροσθεν τοῦ βάρου, τὸ ἐπὶ τούτου δὲ κοίλωμα ἀρμόζει εἰς τὰς διαστάσεις τῆς πλίνθου τοῦ ἀγαλματίου οὕτως, ὥστε μόνον ὁ ἐκ προκαταλήψεως παρατηρητῆς δυνατὸν νὰ βλέπῃ τὸ ἐναντίον. Ἄλλως ἢ πλίνθος ἦν στερεοποιημένη ἐπὶ τοῦ βάρου διὰ μολύβδου ἐλλείποντος, ἐξ οὗ καὶ μικρὰ τις αὐλαξ κύκλω περιθεεὶ κενή.

Ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ἀναγωγὴ τούτου εἰς τὴν τῶν χρόνων τοῦ βάρου τεχνικὴν περίοδον, ἔχει ἀνάλογα παραδείγματα. Ἐν τῷ ἐθνικῷ Μουσείῳ ὑπάρχει ἀγαλματίον Ἀφροδίτης (Gazette archéol. 1887 σ. 250) ἢ κόρης (Friederichs-Wolters Bausteine N. 1209) ἐκ Πειραιῶς, πρὸς ὃ τὸ ἡμέτερον ἀγαλματίον μεγίστην ἔχει ὁμοιότητα ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας καὶ τὴν διάθεσιν τῆς ὄλης μορφῆς· εἶνε δὲ καὶ τοῦτο ἔργον ἀτελὲς τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου.

Ἡ ἐπὶ τοῦ βάρου τοῦ ἀγαλματίου τούτου ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ δίστιχον ἔμμετρον κεχαραγμένον εἰς τέσσαρας σειρὰς γραμμῶν στοιχηδόν, οὕτω:

Λ Υ Σ Ι Κ Λ Ε Ι Δ Η Σ Α Ν Ε Θ Η Κ
Ε Ν Ε Π Α Ν Δ Ρ Ι Δ Ο Υ Ο Σ Α Π Η
Α Ρ Χ Η Ν Τ Ο Ν Δ Ε Θ Ε Α Ι Τ Η Ι
Δ Ε Η Τ Ο Δ Ι Χ Ε Ι Τ Ε Μ Ε Ν Ο Σ

ἦτοι ἐν μεταγραφῇ:

Λυσικλείδης ἀνέθηκεν Ἐ|πανδρίδου|ὄς ἀ|παρχῆν
τόνδε Θε|ᾶ τῆ|δε, ἢ τὸδ' [εἰ]|χει τέμε|νος.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δὲν μανθάνομεν δυστυχῶς οὔτε τὸν ἀνατιθέμενον, οὔτε τὴν Θεάν εἰς ἣν ἀνετέθη. « Τόνδε Θεᾶ τῆδε ἢ τὸδ' ἔχει τέμενος » οὐδὲν τούτου ἀφελέστερον. Ὡς πρὸς τὸν ἀνατιθέμενον ὁμοῦς πιθανῶς εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ ἀναθέτης, ἢ φίλος τοῦ τις. Ὡς πρὸς τὴν Θεάν δέ, ἐὰν ἀληθεύσιν ὅσα ἀνωτέρω εἶπομεν περὶ τοῦ ναοῦ, δέον αὕτη νὰ εἶνε ἡ Νέμεσις.

ΑΓΑΛΜΑ ΕΡΜΑΪΚΟΝ

Τὸ ἐν τῷ Πίνακι 7 εἰκονιζόμενον ἑρμαϊκὸν ἀγαλμα εὐρέθη ἔξωθεν τοῦ περιβόλου τῶν ναῶν καὶ ὑπὸ τὸ τεῖχος τούτου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν λιμένα· ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ εὐρέθη καὶ τὸ κυκλοτερές βάρον αὐτοῦ μετὰ δύο ἄλλων βάρων ἐνεπιγράφων τετραγωνικοῦ σχήματος, ὧν τὸ ἕτερον κατὰ χώραν κεῖται. Τούτων τὰς ἐπιγραφὰς δημοσιεύομεν κατωτέρω. Εὐρέθησαν ἐπίσης ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τρεῖς κορμοὶ καὶ δύο κεφαλαὶ παρεμπερῶν ἑρμαϊκῶν ἀγαλμάτων, ὧν ἡ δημοσίευσίς ἐθεωρήθη

περιττή, διδομένου ἐν τῷ ὑπὸ ἐρμηναίαν πίνακι τοῦ τύπου αὐτῶν, διὰ τοῦ ἀρτιωτέρου καὶ τεχνικωτέρου τῶν ἀγάλματων τούτων.

Ὡς βλέπει τις ἐν τῇ εἰκόνι (Πίν. 7), τὸ ἄγαλμα παριστᾷ κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπὸ τῶν μηρῶν δέ που πρὸς τὰ κάτω ἀπολήγει εἰς τετράγωνον στήλην, εἰς Ἑρμῆν, ἐντεθειμένην εἰς κοιλίωμα τετράγωνον τοῦ κυκλοτεροῦς αὐτοῦ βᾶθρου¹. Μετέχει τοῦτο δηλ. Ἑρμοῦ τῆς τετραγώνου ἐργασίας, τοῦ γνωστοῦ καὶ κοινοῦ τύπου, καὶ ἀγάλματος· πλέον δὲ τούτου ἢ ἐκεῖνου. Ὁ τοιοῦτος τύπος δὲν εἶνε ἐν τούτοις ὅλως πρωτοφανής· ἐν Ρωμαϊκῶς χρόνοις ἐποιοῦντο ἀγάλματα αὐτοκρατόρων (κυρίως ὑπὸ τὸ πρόσχημα Ἡρακλέους, ὡς τὸ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Σπάρτης καὶ ἀλλαχοῦ) ἀπολήγοντα οὕτως εἰς τετράγωνον στήλην. Πρωτοφανής ὁμοίως εἶνε ἡ παράστασις Ἑρμοῦ ἐν τοιοῦτῳ σχήματι, εἰ ὄντως τὸ ἄγαλμα ἡμῶν εἰκονίζει τὸν θεὸν τοῦτον, ὡς θὰ ἐξετάσωμεν ἐν ταῖς ἐπομένοις.

Τὸ ἄγαλμα φέρει εἶδος χιτῶνος καὶ ἐπ' αὐτὸν χλαμύδα ἐμπεπορημένην ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὤμου οὕτως, ὥστε ὁ δεξιὸς βραχίον, (ἐλλείπων ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος) νὰ μὲν γυμνός. Ὁ ἀριστερὸς βραχίον, ὑπὸ τοῦ ἐνδύματος καλυπτόμενος, κάμπτεται κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐρειδομένης τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ ἰσχίου καὶ συγκρατούσης ἅμα τὸ ἐνδύμα.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς, ἧτις φιλαρέσκως κλίνει πρὸς τὰ ἀριστερά, εἰσὶ λεπτὰ καὶ γυναικοπρεπῆ· ἐπίσης δὲ καὶ ἡ κόμη, ἧτις φέρει διάδημα ἀποτελοῦν οἰονεὶ τρίγωνον ὑπεράνω τοῦ μετώπου, εἶνε διατεταγμένη κατὰ τρόπον ἀρμόζοντα εἰς γυναῖκα μᾶλλον ἢ εἰς ἄνδρα. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ κορμοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ στήθους ἔχει πολὺ τὸ γυναικεῖον, δι' ὃ καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἐκλαμβάνει

τις τὸ ἄγαλμα ὡς εἰκονίζον γυναῖκα. Μετὰ βᾶσανον ὁμοίως τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἄλλως ἔχον· διότι πρῶτον ὁ ἱματισμὸς τοῦ ἀγάλματος εἶνε ἴδιος ἀνδρὶ μᾶλλον ἢ γυναικί· δεύτερον, ἡ ἀνίδρυσις τοῦ ἐπὶ βᾶθρου φέροντος ἀναγεγραμμένα ὀνόματα λαμπαδηφόρων καὶ ἡ τοποθέτησις τούτου κατὰ τὴν ὁδὸν μαρτυρεῖ ἰκανῶς, ὅτι τὸ ἄγαλμα ἦν Ἑρμῆς. Ἐξ ἄλλου τὸ παρεμφερὲς τοῦ προκειμένου ἀγάλματος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τύπον, πρὸς τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἀνευρεθέντας κορμούς ἄλλων ἀνδρῶν τοιοῦτων ἀγαλμάτων — Ἑρμῶν δὲ τούτων ἀναμφιβόλως — ὡς καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ ἀγάλματος τούτου πρὸς ἀκέφαλον τοῦ αὐτοῦ τύπου ἀγαλμάτιον ἀνευρεθὲν ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ (νῦν ἐν τῷ ἐθν. Μουσεῖῳ) ἀνέκδοτον ἔτι, εἰκονίζον πάντως, ὡς δηλὸν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ¹, Ἑρμῆν, πείθουσιν ὅτι καὶ τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἄγαλμα παριστᾷ Ἑρμῆν καὶ δὴ, ὡς εἶπομεν, ὅλως πρωτοφανοῦς τύπου, ἀναγομένου πάντως εἰς τὰ μέσα τῆς Γ^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων τοῦ βᾶθρου καὶ ἐν γένει τῆς τεχνικῆς ἐργασίας τοῦ ἀγάλματος δηλὸν γίνεταί.

Ἡ ἐπὶ τοῦ βᾶθρου ἐπιγραφή, ἧτις δυστυχῶς εἶνε ἐλλιπής, γνωρίζει ἡμῖν τὰ ὀνόματα τῶν λαμπαδηφόρων μετὰ τῶν συγκεκριμένων δημοτικῶν αὐτῶν, πάντων ἐκ γνωστῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς. Ἐλλείπει δὲ τὸ ὄνομα, διατηρηθέντος μόνου τοῦ δημοτικοῦ, τοῦ ἐτέρου τῶν γυμνασιαρχῶν τῶν καὶ ἀναθετῶν ἅμα, ὡς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος, πιθανῶς δὲ καὶ τὸ τοῦ θεοῦ εἰς ὃν ἀνέθεσαν τὸ ἔργον, κεχαραγμένον ὄν, πιθανῶς, ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ ἐπιγράνου γραμμῇ ἐξ ἧς μόνον τὸ τέλος τῆς λέξεως «... ασιος» σώζεται.

Ἡ ἐπιγραφή ἔχει οὕτω:

..... Α Σ Ι Ο Σ
 ..... γμ]ΝΑΣΙΑΡΧΟΙΑΝΕΟΕΣΑΝ
 ..... ἄρ]ΧΟΝΤΟΣΛΑΜΠΑΔΙΝΙΚΗΣΑΝΤΕΣ
 ..... ΕΥΩΝΥΜΕΥΣΧΑΡΙΚΛΗΣΑΛΕΞΙΜΕΝΟΥΠΕΡΓΑΣΗΘΕΝ

¹ Ἡ τετράγωνος αὕτη στήλη ἦν ἐν τῷ ἀγάλματι ἡμῶν ἀποκεκομμένη κάτωθεν τοῦ ἐνδύματος, συνεπληρώθη δὲ γύψῳ, τῶν διαστάσεων τοῦ κοιλώματος τοῦ βᾶθρου οὕτων ἐν προφανεῖ ἀναλογίᾳ πρὸς τὰς διαστάσεις τῆς ἀποκεκομμένης τοῦ ἀγάλματος στήλης.

¹ Ἡ ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ ἀγαλμάτιου ἀνέκδοτος ἔτι ἔμμετρος ἐπιγραφή ἔχει οὕτω:

ΟΥΧΟΥΤΩΣΑΓΟΡΗCΙΝΕΝΙCΤΑΔΙΟΙCΙΤΕΧΑΙΡΩ
 ΟC CΟΝΕΦΙΜΕΡΤΗΙΤΗΙΔΕΓΕΓΗΘΑΒΑCΕΙ
 ΔΗΓΑΡΑΘΗΝΑΙΟCΜΕCΟΦΟΝΘΕΟΝΕΝΠΡΟΠΥΛΑΙΟΙC
 ΑΡΗΤΗΡΓΕΓΑΩCΕΙCΑΤΟΠΡΑΞΑΓΟΡΑC

Ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφή αὕτη καὶ ἐπο-

Λ Α Μ [π]

Α Δ Η Φ Ο Ρ Ο Ι

1

2

ΑΓΑΚΛΗΣΠΕΡΓΑΣΗ
ΑΡΧΑΓΑΘΟΣΛΑΝΠΤΡ
ΣΟΛΩΝΑΓΡΥΛΗΘΕΝ
ΠΥΘΟΚΛΗΣΛΑΝΠΤΡΕ
ΔΗΜΟΚΡΙΝΗΣΠΕΡΓΑ
ΔΙΚΑΙΟΚΡΑΤΗΣΠΕΡ
ΧΑΡΙΝΑΥΤΗΣΛΑΝ
ΦΙΛΗΜΩΝΑΓΡΥΛΗ
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣΛΑΝΠ
ΦΙΛΟΧΑΡΗΣΑΝΑΓΥ

ΦΑΝΟΜΑ[χος - - -
ΑΛΚΙΜΑΧΙΔΗΣΠΕΡ
ΚΙΜΩΝΠΕΡΓΑΣΗ
ΤΙΜΟΚΡΑΤΗΣΚΗΦΙ
ΣΩΣΙΒ(ι)ΟΣΕΥΩΝΥΜ
ΔΙΟΚΛΗΣΛΑΝΠΤΡΕ
ΙΕΡΩΝΛΑΜΠΤΡΕ
ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣΕΥΩΝ
ΞΕΝΟΦΩΝΛΑΜΠΤΡ
ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕΥΩΝ

3

4

ΥΠΕΡΒΟΛΟΣΛΑΜ
ΦΙΛΟΚΛΗΣΑΝΑ
ΑΡΙΣΤΙΩΝΠΕΡΓΑΣ
ΤΕΛΕΝΙΚΟΣΠΕΡΓΑΣ
ΕΙΔΩΝΑΓΡΥΛΗΘΕΝ
ΦΙΛΙΠΠΟΣΑΝΑΓΥΡΑ
ΦΙΛΟΔΗΜΟΣΛΑΝΠΤ
ΑΝΤΙΦΗΜΟΣΠΕΡΓΑΣ
ΑΝΤΙΦΑΝΗΣΚΗΦΙΣΙ
ΦΙΛΟΝΕΩΣΠΕΡΓΑΣΗΘ
ΝΙΚΙΑΣΚΗΦΙΣΙΕΥΣ
ΦΑΝΟΤΕΛΗΣΕΥΩΝ
Διοπ]ΕΙΘΗΣΛΑΜ

ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΑΝΑΓΥ
ΘΗΡΑΜΕΝΗΣΚΗΦΙ[Σ]Ι
ΦΙΛΩΝΛΑΜΠΤΡ
ΘΕΟΦΙΛΟΣΑ(να)ΓΥΡΑ
ΑΓΝΩΝΙΔΗΣΚΗΦΙΣΙ
ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣΛΑΜ
ΚΑΛΛΙΠ(π)ΟΣΛΑΜΠΤ
ΓΛΑΥΚΟΣΕΥΩΝΥ
ΝΙΚΟΦΗΜΟΣΕΥΩ
ΦΙΛΩΝΙΔΗΣΕΥΩΝ
ΚΗΦΙΣΟΓΕΝΗΣΚΗΦ
ΠΟΛΥΜΗΔΗΣΛΑΜΠΤ

Λ Ε Ω (τυ) Χ Ι Δ Η Σ Ε Υ Ω Ν

Ὁ κατάλογος τῶν λαμπαδηφόρων, τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἐν ὄλῳ, διαιρεῖται ἐπὶ τοῦ βάρου εἰς τέσσαρας στήλας, τὴν διαίρεσιν δὲ ταύτην διηγήσαμεν καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ δημοσιεύσει ταύτης. Ἡ διαίρεσις ὁμοίως αὕτη οὐδένα ἄλλον λόγον ἔχει, ἢ τὴν μικρότητα τοῦ βάρου, ἐφ' οὗ ἦτο ἀδύνατον νὰ χαραχθῶσι τόσα ὀνόματα ἐν μιᾷ στήλῃ. Μετὰ τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς πρώτης στήλης ἐπὶ τοῦ βάρου διακρίνεται κενὸς χώρος ὀνόματος ἀπεξεσμένου. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι τὸ δημοτικὸν «Λαμπρεὺς» γέγραπται διὰ τοῦ ρ ἢ μ ἀδιαφόρως.

μένως καὶ τὸ ἀγαλματίον τάσσονται εἰς τοὺς τελευταίους Ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Ἡ συγκοπὴ δὲ τῶν δημοτικῶν γίνεταί ἀναλόγως τοῦ μήκους τῶν ὀνομάτων μείζων ἢ ἐλάσσων ὅπως τηρῆται ἡ συμμετρία ἐν τοῖς στίχοις. Τὸ τελευταῖον τῶν ὀνομάτων κεχαραγμένον εἶνε οὕτω: ΛΕΩΧΙΔΗΣ, τοῦ τετάρτου γράμματος κ ἢ χ ὄντος· ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν τὸ ὄνομα «Λεωτυχίδης» καθόσον ὄνομα Λεωχίδης ἢ Λεωκίδης φαίνεται ἡμῖν δύσκολον νὰ ὑπῆρχε· ὕψος ἔχει τὸ βάρον 0,22.

Αἱ δύο κατωτέρω δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαὶ εἰσὶ κεχαραγμέναι ἐπὶ τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων βάρων, ἐφ' ὧν ἴδρυντο πάντως παρεμφερῇ ἀγάλματα Ἑρμῶν, εὐρεθέντων δὲ ἐν τῷ αὐτῷ

χώρῳ, κατὰ τὴν ὁδόν, ἐν ᾧ καὶ τὸ προκείμενον ἀγάλμα· κεῖται δὲ τὸ ἕτερον τούτων (ἀρθ. 2) κατὰ χώραν.

Ἄρθ. 1. Βάθρον τετράγωνον ἐκ λευκοῦ λίθου, μετὰ κοιλώματος τετραγώνου ἄνωθεν· ὕψ. 0,35. πλ. 0,38. μῆκ. 0,45 φέρον τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν γράμμασι τῶν χρόνων πιθανῶς τῆς Γ^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος:

οἱ σ] ΤΡΑΤΙΩΤΑΙΕΣΤΕΦΑΝΩΣ[αν
ΤΟΝΣΤΡΑΤΗΓΟΝΚΑΙΤΟΝΠΕΡΙΠΟΛΑΡΧΟ[ν
ΑΡΕΤΗΣΕΝΕΚΑΚΑΙΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ[ς
ΤΗΣΕΙΣΤΟΥΣΣΤΡΑΤΙΩΤΑΣ

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ	ΠΕΡΙΠΟΛΑΡΧΟΣ
ΦΕΡΕΚΛΕΙΔΗΣ	ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ
ΦΕΡΕΚΛΕΟΥΣ	ΚΑΝΝΩΝΟΥ
ΠΕΡΙΘΟΙΔΗΣ	ΦΙΛΑΙΔΗΣ

Ἄρθ. 2. Βάθρον ἐκ λευκοῦ λίθου ὀρθογωνίου σχήματος τεθλασμένον τὴν ἄνω δεξιὰν γωνίαν (ὕψ. 0,75 πλ. 0,70) φέρον ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν ὀψείως ἐξ ἀναγεγλυμμένους στεφάνους, ἐντὸς τῶν τριῶν δὲ τούτων ἀναγινώσκονται αἱ ἐπιγραφαί:

1

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ

ΚΛΕΟ-----
ΑΧΑΡΝΕΥΣ

2

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΣ
ΔΗΜΟΧΑΡΙΔΟΥ
ΓΟΡΙΟΣ

3

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ
ΕΥΔΙΚΟΣ
ΕΥΔΙΚΟΥ
ΙΚΑΡΙΕΥΣ

Ἐντὸς τῶν ἄλλων στεφάνων ἢ τὰ γράμματα ἐξηλείφθησαν καθ' ὀλοκληρίαν ἢ δὲν εἶχον παντάπασι χαραχθῆ.

Οἱ ἀναφερόμενοι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ «ἐπιμεληταὶ» θὰ ἦσαν πιθανῶς ἐπιμεληταὶ τῶν γυμνασίων καὶ ἀγώνων, ἢ ἴσως καὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Νεμέσεως.

Β. ΣΤΑΗΣ

ΛΕΙΨΑΝΑ ΦΕΙΔΙΑΚΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ

(Πίν. 8, 9)

Αἱ ἐν Ραμνοῦντι ἀνασκαφαὶ ἤγαγον εἰς φῶς ἐκ-
τός τῶν ἐν τοῖς πίναξι 4—7 δημοσιευομένων ἀγαλ-
μάτων πολυτιμότερα λείψανα τοῦ ἐπὶ τοῦ βάρου
τῆς Νεμέσεως γλυπτοῦ κόσμου, ἦτοι τὰ ἐν τοῖς πί-
ναξι 8 καὶ 9 εἰκονιζόμενα τεμάχια ἀναγλύπτων μορ-
φῶν. Τὰ γλυπτὰ ταῦτα ἐκ Παρίου πιθανῶς λίθου
πεποιημένα (πάντως οὐχὶ πεντελησίου) εἰσὶ λίαν
μικρομεγέθη, ὡς ὁρᾷ τις ἐν τοῖς πίναξι 8 καὶ 9 ἔν-
θα ἀποδίδονται αἱ κεφαλαὶ μὲν εἰς τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ με-
γέθους αὐτῶν οἱ κορμοὶ δὲ εἰς τὸ $\frac{1}{3}$ καὶ ἔλασσαν
τούτου. Τὰ τεμάχια ταῦτα δὲν προσαρμόζουσιν εἰς
ἄλληλα, καίπερ ἔνια τούτων βεβαίως τὴν αὐτὴν
ἀποτελοῦντα μορφήν, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐπομέ-
νοισι· εἰσὶ δὲ πάντα ἔκτυπα λίαν ἀνάγλυφα, δια-
φόρου πάχους, (0,06—0,10 μ.) ἀναλόγως τῆς εἰ-
κονιζομένης μορφῆς, εὐρέθησαν δὲ ἐν τοῖς ἐρειπίοις
τοῦ νεωτέρου ναοῦ τῆς Νεμέσεως ἐσπαρμένα κατὰ
τὴν ἀρκτικὴν αὐτοῦ πλευρὰν, μετεκομίσθησαν δὲ
εἰς τὸ ἐθνικὸν Μουσεῖον μετὰ τῶν ἄλλων ἐκ Ρα-
μνοῦντος γλυπτῶν. Ἐν τοῖς εὐρήμασι τούτοις ἔ-
χομεν δύο ἀνελλιπεῖς κεφαλὰς γυναικείας (Πίν. 8
ἀριθ. 1, 2), μίαν κατὰ τὸ ἄνω ἡμισυ σωζομένην
(ἀρθ. 4) ἐπίσης γυναικείαν· μίαν ἀνδρικήν (ἀρθ. 3)
νεανίου καὶ μίαν ἵππου (ἀριθ. 5) ἀποκεκομμένην
καὶ ἐλλιπῆ κατὰ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα. Τεμάχια
δὲ ἐκ κορμῶν ἐξ (Πίν. 9), ὧν τὰ ὑπ' ἀρθ. 2 καὶ 3
ἀνδρικῆς μορφῆς καὶ δὴ τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ὀσφύος
ἄνω μέχρι τοῦ λαιμοῦ, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν μηρῶν μέ-
χρι τῶν κνημῶν¹. Τὰ τεμάχια ταῦτα προέρχονται
φανερῶς ἐκ τοῦ περὶ τὸ βάρρον τοῦ ἀγάλματος
τῆς Νεμέσεως γλυπτοῦ κόσμου, ὃν ἰδοῦ πῶς περι-
γράφει ὁ Πausanias ἐν βιβλ. I. 33, 7 μετὰ τὴν
περιγραφὴν τοῦ ἀγάλματος: «Νῦν δὲ ἤδη δίδειμι
» ὅποσα ἐπὶ τῷ βάρρῳ τοῦ ἀγάλματος ἐστὶν εἰρ-
» γασμένα, τοσόνδε ἐς τὸ σαφές προδηλώσας. Ἐ-

» λένη Νέμεσιν μητέρα εἶναι λέγουσι, Λήδαν δὲ
» μαστὸν ἐπισχεῖν αὐτῇ καὶ θρέψαι· πατέρα δὲ καὶ
» οὔτοι καὶ πάντες κατὰ ταῦτά Ἑλληνας Δία καὶ
» οὐ Τυνδάρεων εἶναι νομίζουσι. Ταῦτα ἀκηκῶς
» Φειδίας πεποίηκεν Ἑλένην ὑπὸ Λήδας ἀγομένην
» παρὰ τὴν Νέμεσιν, πεποίηκε δὲ Τυνδάρεῶν τε
» καὶ τοὺς παῖδας καὶ ἄνδρα σὺν ἵππῳ παρεστη-
» κότα, Ἴππέα ὄνομα· ἐστὶ δὲ Ἀγαμέμνων καὶ Με-
» νέλαος καὶ Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως, πρῶτος οὗτος
» Ἑρμιόνην τὴν Ἑλένης γυναῖκα λαβῶν. Ὅρέ-
» στης δὲ διὰ τὸ εἰς τὴν Μητέρα τόλμημα παρεί-
» θη, παραμεινάσης τε ἐς ἅπαν Ἑρμιόνης αὐτῷ
» καὶ τεκούσης παῖδα· ἐξῆς δὲ ἐπὶ τῷ βάρρῳ καὶ
» Ἐποχος καλούμενος καὶ νεανίας ἐστὶν ἕτερος· ἐς
» τοῦτο ἄλλο μὲν ἤκουσα οὐδέν, ἀδελφοὺς δὲ εἶναι
» σφᾶς Οἰνός, ἀφ' ἧς ἐστὶ τὸ ὄνομα τῷ δήμῳ ».

Εὐτύχημα ἀληθῶς εἶναι ὅτι κατέλιπεν ἡμῖν ὁ
Pausanias τὴν ἀνωτέρω ἰσχνὴν μὲν καὶ ἐλλιπῆ
περιγραφὴν τοῦ ἔργου, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως
πάσης ἄλλης πληροφορίας, ἀνεκτίμητον ὄντως·
ἄνευ τῶν ὀλίγων τούτων τοῦ Pausanias γραμμῶν
οὐδεμίαν θὰ εἶχομεν ἔννοιαν τῶν λειψάνων τούτων
τοῦ ἐπὶ τῷ βάρρῳ γλυπτοῦ κόσμου, ἀλλ' οὐδὲ θὰ
ἐμαντεύομεν, πιθανῶς, ὅτι προέρχονται ἐξ αὐτοῦ
τούτου. Ἡ περιγραφὴ τοῦ Pausanias εἶνε, ὡς
εἶπομεν, ἐλλιπῆς, κατὰ τύχην ὅμως λίαν εὐνοῦς
πρὸς τὰ εὐρήματα ἡμῶν, ἅτινα ἐρμηνεύονται διὰ
ταύτης ἐπαρκῶς. Ἐν τοῖς εὐρήμασι τούτοις ἔχο-
μεν ὡς εἶπομεν, δύο μὲν ἀρτίας (Ἄρθ. 1, 2) κεφα-
λὰς γυναικῶν καὶ μίαν ἐλλιπῆ (Ἄρθ. 4) σωζομέ-
νην κατὰ τὰ ἄνω μόνον ἀπὸ τῆς ρινός. Ἐχομεν δὲ
τοιουτοτρόπως πάντως τὰς κεφαλὰς τῶν τριῶν ὑπὸ
τοῦ Pausanias ἀναφερομένων γυναικῶν: τῆς Νε-
μέσεως τῆς Λήδας καὶ τῆς Ἑλένης· μὴ ἀναφερο-
μένων δὲ γυναικῶν ἄλλων ἐν τῇ παραστάσει τοῦ
βάρρου, τὰ ἀνευρεθέντα λείψανα τῶν γυναικείων
κορμῶν (Πίν. 9 ἀρθ. 1, 4, 5, 6 καὶ τινὰ μικρὰ
τεμάχια ἐν τοῖς μὴ ἀπεικονισθεῖσιν) ἀνήκουσι φυ-
σικῶς εἰς τὰς τρεῖς ταύτας μορφάς, ὧν τὰς κεφα-

¹. Ἐτερον τεμάχιον ἀνδρικῆς γυνῆς μορφῆς, ἐκ τοῦ περὶ τὴν ὀ-
σφύον μέρους, δὲν ἀπεικονίσθη διὰ τὴν ἐλλείψιν χώρου καὶ τὴν κα-
κὴν αὐτοῦ διατήρησιν· ὁμοίως δὲν ἀπεικονίσθησαν καὶ ἕτερα μικρὰ καὶ
ἄσημα τεμάχια.

λάς ανεύρομεν. Ἐκ τῆς ἐρεῦνης δέ, ἣν ἐπὶ τῶν τεμαχίων τούτων ἐποιησάμεθα, ἐπίστημεν ὅτι τὸ ὑπ' ἀρθ. 4 τεμάχιον τοῦ κορμοῦ ἀνήκει, καίτοι ὡς ἐκ τῆς ἀποκρούσεως μὴ ἐφαρμοζόμενον ἀκριβῶς, εἰς τὴν ὑπ' ἀρθ. 2 κεφαλὴν, ἣν ὑπολαμβάνομεν οὖσαν τῆς Λήδας. Ἐπίσης τὸ τεμάχιον ὑπ' ἀρθ. 6, τὸ ἀκρότατον ὄν τῶν ποδῶν καθημένης πιθανῶς μορφῆς, δὲν δύναται ἢ νὰ ἀνήκη εἰς τὴν Νέμεσιν, τῆς ὁποίας ἔχομεν πάντως τὴν κεφαλὴν ἐν τῇ ὑπ' ἀρθ. 1 εἰκόνι. Ὑπολείπεται ὁ ὑπ' ἀρθ. 1 κορμός, ὁ εἰς δύο τεμάχια ἀποκεκομμένος καὶ συγκεκολλημένος, ὅστις μὴ ἀνήκων προφανῶς εἰς τὸ ὑπ' ἀρθ. 4 τεμάχιον τοῦ στήθους, ὡς ἐκ τῆς διαφόρου πτυχώσεως τοῦ ἐνδύματος, δέον νὰ ἀνήκη εἰς τὴν τρίτην τῶν γυναικῶν, τὴν Ἑλένην, ἣς μέρος τῆς κεφαλῆς ἔχομεν ἐν τῇ ὑπ' ἀρθ. 4 εἰκόνι. Τοιοῦτοτρόπως εὐρίσκομεν ἐν τοῖς τεμαχίοις τούτοις ἐκτὸς τῶν κεφαλῶν καὶ μέρη τῶν κορμῶν τῶν τριῶν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερομένων γυναικῶν. Ἐκ τῆς λοιπῆς παραστάσεως βέβαιον λείψανον ἔχομεν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἵππου, (ἀρθ. 6) ρητῶς ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένου, καὶ τινα μικρὰ τεμάχια τῶν ποδῶν τούτου ἐν τοῖς μὴ ἀπεικονισθεῖσι τεμαχίοις. Ἀβεβαίου προσδιορισμοῦ εἶνε τὰ τεμάχια τῶν ἀνδρικῶν κορμῶν ἐν τῷ πίν. 9 καὶ ἐν τοῖς μὴ ἀπεικονισθεῖσι λειψάνοις. Οὐχ' ἤττον λίαν πιθανὸν εἶνε ὁ ὑπ' ἀρθ. 2 κορμὸς νὰ παριστᾷ τὸν Τυνδάρειον, τὸ ὑπ' ἀρθ. 3 δὲ τεμάχιον τῶν ποδῶν νὰ ἀνήκη εἰς ἓνα τῶν τριῶν ὀνομαστῶν ἀναφερομένων ἀνδρῶν. Ὁμοίως ἀβεβαίου προσδιορισμοῦ εἶνε καὶ ἡ ἀνδρική κεφαλὴ ὑπ' ἀρθ. 3 μετὰ τοῦ ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τεμαχίου ἐκ τῆς ὁσφύος ἀνδρικῆς μορφῆς (ὅπερ πιθανῶς ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν μορφήν, ἅτε ἐν ἀναλογία ὄν ταῖς διαστάσεσι πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ στασιν εχὼν ἀνωπὴν, ὅπως αὕτη) ἅτινα πιθανῶς

ἀνήκουσι τῷ ἐν τῷ τέλει μνημονευομένῳ νεανία.

Ἡ ὄλη λοιπὸν ἐπὶ τοῦ βάρου παράστασις εἶχε, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, πιθανῶς οὕτω: ἐν τῷ μέσῳ εἰκονίζετο ἡ Νέμεσις, καθημένη ἴσως καὶ φέρουσα πέπλον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀνεχόμενον πρὸ τοῦ προσώπου διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἀριστερὰ δὲ ταύτης ἡ Λήδα ἰσταμένη, τὸν ἀριστερὸν βραχίονα (Πίν. 9, ἀρθ. 4.) ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς παρ' αὐτῇ ἰσταμένης (ἀριστερὰ καὶ ταύτης) Ἑλένης ἔχουσα, ἣν καὶ ἐκράτει ἴσως διὰ τῆς ἄλλης χειρός. Τὸ πρόσωπον τῆς Λήδας (Πίν. 8, ἀρθ. 2) εἶνε ἐστραμμένον μικρὸν πρὸς ἀριστεράν, τὴν παρὰ τὴν Νέμεσιν ἀγομένην Ἑλένην προσατενίζον. Εἶπετο ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ, πάντοτε πρὸς ἀριστεράν τῆς Νεμέσεως, ὁ Τυνδάρειος μετὰ τῶν παιδῶν, τούτων πιθανῶς ἐν μικρῷ μεγέθει εἰκονισμένων, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τεμάχιον (ἐν τοῖς ἀνεκδότοις) μορφῆς μικροτέρων διαστάσεων ἢ αἱ λοιπαί. Ἐληγε δὲ ἡ παράστασις πρὸς ἀριστεράν διὰ τοῦ ἵππεως καὶ τοῦ παρ' αὐτῷ ἵππου, οὐτινος ἡ εὐρεθεῖσα κεφαλὴ (ἀρθ. 5) ἐπικυροῖ τὴν κατάταξιν ταύτην, ἅτε ἐπεξεργασμένη οὖσα ἐντελέστερον ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτῆς, ἀποκεκομμένη δὲ τῆς πλακῶς τοῦ βάρου ἐκ τοῦ δεξιοῦ· ἠτένιζεν ἄρα ὁ ἵππος πρὸς τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως, ἰστάμενος ἀριστερὰ τούτου πλαγίως. Δεξιὰ δὲ τῆς Νεμέσεως ἴστατο ὁ Ἀγαμέμνων ὁ Μενέλαος καὶ ὁ Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως υἱός, ὁ ὡς ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἑρμιόνης, τῆς θυγατρὸς τῆς Ἑλένης, δικαίωματα προσποκτήσας συμπαραστάσεως ἐν τῷ οἰκογενειακῷ τούτῳ κύκλῳ. Εἶπετο δὲ ὁ Ἐποχος καὶ ὁ νεανίας, οἱ ἀδελφοὶ τῆς Οἰνός («ἀφ' ἧς ἐστὶ τὸ ὄνομα τῷ δήμῳ») ἐὰν καλῶς ἐρμηνεύῃ ὁ Παυσανίας, ὅπερ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀμφίβολον. Ἡ παράστασις ἐπὶ τῷ βάρῳ εἶχε, κατὰ ταῦτα τὴν ἐξῆς τάξιν περίπου:

νεανίας Ἐποχος Πύρρος Μενέλαος Ἀγαμέμνων ΝΕΜΕΣΙΣ, Λήδα Ἑλένη, Τυνδάρειος παῖδες, ἵππος ἵππεύς:

Ἐκ τῆς κατατάξεως ὅμως ταύτης προκύπτει ὅτι τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς παραστάσεως ἦν πληρέστερον τοῦ δεξιοῦ καί, ὡς ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως τοῦ ἵππου ἐτέρωθεν μόνον, ἀσύμμετρον, τοῦθ' ὅπερ δύσκολον εἶνε νὰ συνέβαινε.

Ἐξ ἄλλου δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερόμενα ὀνόματα τῶν δύο ἐκατέρωθεν κατὰ τὰ ἄκρα μορφῶν «Ἴππεύς» καὶ «Ἐποχος» ἀδύνατον εἶνε, ἀληθῶς, νὰ ἦνε τὰ κύρια ὀνόματα τῶν μορφῶν τούτων, ὡς ὑπελήφθησαν, φαίνεται, ταῦτα ὑπὸ

τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Παυσανίου τῶν ἀναγραφόντων ταῦτα διὰ κεφαλαίου τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος¹, ἀλλὰ πάντως ἀναφορικά εἰς τὴν παράστασιν· καὶ «ἰππεὺς» μὲν ἦτο ἡ ἀγνοουμένη μορφή ἢ παρὰ τῷ ἴππῳ, «Ἐποχος» δὲ ἢ κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον μορφή ἢ ἐπὶ ἄρματός τινος ἴσως, ἢν ἡδυνάτου ἀλλως νὰ ἐρμηνεύσωσιν. Ὁ Παυσανίας ἔγραφεν ὅτι καὶ ὅπως τῷ ὑπηγόρευον οἱ ἐξηγηταί· οὗτοι δὲ πάντως ἀγνοοῦντες τὰ πρόσωπα ἀπεκάλουν ταῦτα δι' ὀνομάτων γενικῶν, σχετικῶν τῆς παραστάσεως. Ἡμεῖς διὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν συμμετρίαν κυρίως, φρονοῦμεν ὅτι κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς παραστάσεως εἰκονίζετο ἄρμα, οὗτινος ἐπέβαινε ἀνὴρ «Ἐποχος» ἀορίστως κληθείς. Ἡ πρὸς ὑπεκφυγὴν δὲ ἐρμηνεία τοῦ Παυσανίου, ὅτι δῆθεν οὗτος μετὰ τοῦ παρ' αὐτῷ νεανίου ἀδελφοὶ ἦσαν τῆς Οἰνόης, φαίνεται ἡμῖν ἀπαράδεκτος καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπουσίαν ταύτης ἐκ τῆς παραστάσεως, ἥτις πάντως ἔδει νὰ προτιμηθῇ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς.

Ἐὰν ἀληθεύῃ ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν αὕτη καὶ ἡ ἐρμηνεία, ἢ τε συμμετρία ἐν τῇ εἰκόνι καὶ ἡ ἀναλογία ἐν ταῖς μορφαῖς εὐοδοῦται· ἡ παράστασις δὲ ἀναπαρίσταται οὕτως ἀρτία καὶ πλήρης. Ἀλλὰ θὰ εἴπη τις διατὶ τάχα ὁ Παυσανίας ὁ μνησθεὶς τοῦ ἴππου κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον δὲν ἀνέφερε καὶ τὸ ἄρμα, τὸ κατὰ τὸ δεξιόν, ἀλλ' ἠρέσθη εἰς τὸ «Ἐποχος»; Ἀπαντῶμεν δὲ ὅτι, ὡς γνωστόν, οὐχὶ τὸ πρῶτον τὰ νῦν ὁ Παυσανίας φωρᾶται λεπτολογῶν ἐν οὐδέοντι, παραλείπων ἐν ταῖς περιγραφαῖς αὐτοῦ οὐσιώδεις λεπτομερείας. Πρόχειρον παράδειγμα ἔστω ὁ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ἀγάλματος τῆς Νεμέσεως (ἐνθ. ἀνωτ.) μακρὸς αὐτοῦ λόγος περὶ Αἰθιόπων, ἐν ᾧ διὰ βραχέων παρῆλθε πρὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς Θεᾶς, ὅπερ ἠδύνατο καὶ ὤφειλεν, ἴσως, νὰ περιγράψῃ λεπτομερέστερον. Ἀλλὰ τοιαῦτα ἐλλείψεις καὶ ἀσυνέπειαι ἀπαντῶσι πλεῖσται, ὡς εἴπομεν, παρὰ Παυσανίαν, ὅστις, ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη ἤδη, γράφων πρὸς συγχρόνους αὐτῷ καὶ αὐτόπτας τῶν περιγραφόμενων δὲν ὤφειλεν, ἴσως, καὶ νὰ ἐνδιατρίβῃ μακρότερον εἰς λεπτομερείας ὁρατὰς καὶ μὴ χρηζούσας ὡς πρὸς αὐτοὺς μνείας.

Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι μεταξὺ τῶν τεμαχίων

¹ Καὶ ἐν γένει ὑπὸ πάντων τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἀσχοληθέντων τὰ ὀνόματα ἐξελέγηθησαν ὡς κύρια.

ἄτινα δὲν ἀπεικονίσθησαν ὑπάρχει καὶ τεμαχίον κορμοῦ ἵππου ἐλόγλυφον, συμφωνοῦν μὲν ταῖς διαστάσεσι πρὸς τὸ μέγεθος τῶν ἀναγλύφων τούτων τοῦ βάρου, ἀλλ' ἦσσαν δεικνύον ἐπεξεργασίαν, ὅπερ δυνατὸν νὰ προέρχηται ἐκ τοῦ ἄρματος, ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅπερ οὐδόλως ἀπίθανον, ὅτι ἐποιήθη ἰδιαιτέρως καὶ προσεκολλήθη ἀκολούθως τῷ βάρῳ.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν· ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν δὲ κατάταξιν τοῦ ἔργου καὶ τὸν τεχνικὸν αὐτοῦ προσδιορισμὸν εὐρισκόμεθα εἰς κρείσσονα ἐρμηνευτικὴν θέσιν· ὡς γνωστόν τρεῖς ὑπάρχουσι παραδόσεις ὡς πρὸς τὸν ποιητὴν τοῦ ἀγάλματος τῆς Νεμέσεως ἐν Ραμνοῦντι καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ βάρου, ὧν αἱ δύο μὲν, σχετικαὶ οὖσαι, δυνατὸν νὰ συναληθεύωσιν, ἡ τρίτη ὅμως τυγχάνει ὅλως ἀπορριπτέα. Ὁ Παυσανίας δηλονότι (ἐνθ. ἀνωτ.), ὁ Ἡσύχιος («Ραμνοῦσία Νέμεσις»), ὁ Σουΐδας («Ραμν. Νέμεσις») καὶ ὁ Ζηνόβιος (B, 82) ἀποδίδουσι ρητῶς τὸ ἔργον εἰς τὸν Φειδίαν, ὁ Στράβων δὲ (9. σ. 396) καὶ ὁ Πλίνιος (h. n. 36, 5) εἰς τὸν μαθητὴν τοῦ Φειδίου Ἀγοράκριτον. Ὁ Ἀντίγονος δὲ ὁ ἐκ Καρύστου (παρὰ Ζηνοβίῳ ἐνθ. ἀνωτ.) παρέδιδεν ὅτι αἱ λέξεις «Ἀγοράκριτος Πάριος ἐποίησεν» ἦσαν κεχαραγμέναι ἐπὶ μικροῦ πτυχίου ὅπερ ἐξηρτᾶτο ἐκ κλάδου μηλέας, ὃν ἡ θεὰ ἐκράτει ἐν τῇ χειρὶ, καὶ ἐπομένως ὅτι θὰ ἦσαν ἐπιπρόσθετοι¹. Ἐν γένει δὲ ὅτε Σουΐδας καὶ ὁ Ζηνόβιος θεωροῦσιν ὡς παραδεδεγμένον καὶ βέβαιον ὅτι ὁ Φειδίας μὲν ἐποίησε τὸ ἔργον, ἀλλ' ὅτι οὗτος, χαριζόμενος, παρητήθη τῆς τιμῆς ταύτης ὑπὲρ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀγορακρίτου, ὃν περὶ πολλοῦ εἶχεν. Ὑπάρχει, ὡς εἴπομεν, καὶ τρίτη παράδοσις διασωθεῖσα παρὰ Στράβωνι (ἐνθ. ἀνωτ.) ὅτι τὸ ἔργον ἐποιήθη ὑπὸ Διοδότου τινος, τοῦ ὅπερ ὅμως παντάπασιν τυγχάνει ἀπαράδεκτον. Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι αἱ δύο παραδόσεις περὶ Φειδίου δηλ. καὶ Ἀγορακρίτου δυνατὸν νὰ συναληθεύωσι· καὶ ἀληθῶς οὐδόλως ἀπίθανον εἶνε, ὡς ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον, ἐκεῖνος μὲν νὰ εἰργάσθη τὸ ἔργον, οὗτος δὲ νὰ ἐσχεδιάσῃ καὶ ἐξεργάσθη. Οὐδετέρα των παραδόσεων εἶνε ὅλως ψευδής· ἀλλὰ φυσικὸν εἶνε ὁ Ἀγοράκριτος νὰ ἐποίησε τὸ ἔργον κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Φειδίου, τούτου ἐπιβλέποντος καὶ ἐπεξεργαζομένου, πιθα-

¹ Πρὸς. Ἐρμηνείαν Wilamowitz (Antigonos von Karystos).

νώσ, τοῦτο. Καί ἀληθῶς ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων λειψάνων τῶν ἐπὶ τῷ βάρῳ ἀναγλύφῳ, ἅτινα ἐν πολλοῖς ἀναπολοῦσι τὰ τοῦ Παρθενῶνος γλυπτὰ, ἐπικυροῦται ἡ παράδοσις περὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ διδασκάλου εἰς τὸ ἔργον, εἴτε σχεδιάσαντος ἀπλῶς εἴτε καὶ ἐπεξεργασθέντος τοῦτο. Βεβαίως ὅμως τὸ πρῶτον, ἡ σύλληψις δηλ. καὶ ἡ σχεδίασις τοῦ τε ἀγάλματος τῆς Νεμέσεως καὶ τοῦ ἐπὶ τῷ βάρῳ γλυπτοῦ κόσμου ἀνήκει εἰς τὸν διδάσκαλον εἰς τὸν μέγαν Φειδίαν, οὗτινος ἡ παραστατικὴ δύναμις καὶ το συνθετικὸν ἐν τῇ ἀπεικονίσει μυθολογικῶν σχημάτων ἦν ἀνυπέβλητος καὶ ἀπαράμιλλος. Δι' ὃ καὶ ὀρθῶς ὁ Πausanias, καίπερ ἴσως ἐν γνώσει ὦν τῆς ἐργασίας τοῦ Ἀγορακρίτου ἐν τῷ ἔργῳ, ἔγραψεν οὐχ ἤττον «Ταῦτα ἀκηκῶς Φειδίας ἐποίησε... κτλ. Ὁ Leake ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Οἱ Δῆμοι τῆς Ἀττικῆς» (σελ. 120 τῆς γερμ. μεταφρ.) ἀναφέρει ὅτι εὐρέθησαν (ἀλλ' ὑπὸ τίνος καὶ πότε;) τεμάχια ἐκτύπου ἀναγλύφου, ἅτινα προήρχοντο ἐκ τοῦ ἐπὶ τῷ βάρῳ γλυπτοῦ κόσμου· ἐξ ὧν δὲ περὶ αὐτῶν λέγει, φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶνε ἀληθές. Νεώτεροι ὅμως ἐρευνῆται (Πρβλ. Stephani ἐν N. Rhein. Mus. IV σ. 16 καὶ Overbeck Plast. I. σελ. 278) οὐδὲ τεμάχιον τούτων ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακαλύψωσι. Ποῦ ἄρα νὰ εὐρίσκωνται ταῦτα; Εὐκταῖον θὰ ἦτο ἐάν, οἱ κάτοχοι τούτων τὰ ἀπεκάλυπτον (διότι βεβαίως δὲν θὰ ἐξηφανίσθησαν τέλει) ὅπως συμπληρωθῶσι τυχὸν τὰ νέα εὐρήματα δι' ἐκείνων καὶ προκύψῃ οὕτως ἀρτιωτέρα ἢ ἄλλη ἐπὶ τοῦ βάρου παράστασις.

Ἐν τέλει μνημονεύσωμεν καὶ τοῦ παραδοξολογήματος, ὅπερ ἀναγράφει ὁ Pausanias (ἐνθ. ἀνωτ.), ἐπιγράμματά τινα δὲ ὑπαινίσσονται¹, καθ' ὃ δῆθεν τὸ ἄγαλμα ἐποιήθη ἐκ τεμαχίου Παρίου λίθου,

ὅπερ οἱ Πέρσαι κατέλιπον ἠττηθέντες καὶ ὅπερ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν πρὸς ἀνέγερσιν τροπαίου, βεβαίοι ὄντες ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ τῇ νίκῃ!

Πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ προφανῶς μυθολογήματος τούτου ἐγράφησαν ἤδη πολλὰ (Παρβλ. Zoega's Διατριβ. ἐκδ. ὑπὸ Welcker σ. 62 καὶ ἐξ. καὶ 417—Overbeck Pl. I σελ. 278 καὶ ἄλλ.) περιπτὸν δὲ θεωροῦμεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν. Ὁ Leake ἐν τῷ προμνημονευθέντι συγγράμματι αὐτοῦ (σελ. 119) ἀποκρούει καὶ οὗτος τὸ μυθολόγημα βασιζόμενος κυρίως ἐπὶ τούτου, ὅτι ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ ναοῦ τῆς Νεμέσεως εἶδε τεμάχια κολοσσιαίου ἀγάλματος, ἅτινα θὰ ἀνήκον εἰς τὸ ἄγαλμα τῆς Νεμέσεως τὸ ὑπὸ Φειδίου ποιητὴν (ἐὰν μὴ τοῦτο, λέγει, ἀντικατέστη ὑπὸ ἐτέρου κατὰ τοὺς Ρωμ. χρόνους!) καὶ τὰ ὅποια ἦσαν ἐκ λίθου Ἀττικοῦ, ὁμοίου τῷ χρησιμοποιοῦντι εἰς τὴν ἑλλην οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ. Ἡ εὕρεσις ὅμως τῶν τεμαχίων ἅτινα δημοσιεύομεν, τὰ ὅποια πάντως εἶνε οὐχὶ ἐξ Ἀττικοῦ λίθου πεποιημένα ἀλλὰ πιθανώτατα ἐκ Παρίου (ἐπομένως δὲ καὶ τὸ ἄγαλμα θὰ ἦτο ἐξ ὁμοίου λίθου) μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Leake ἢ δὲν ἀνεγνώρισε τὸν λίθον τῶν τεμαχίων τούτων, ἐὰν ὄντως εἶδε τοιαῦτα, ἢ ὅτι τὰ τεμάχια ταῦτα προήρχοντο ἐξ ἄλλου ἀγάλματος ὑπερφυσικοῦ μεγέθους¹. Τὰ ὑφ' ἡμῶν εὐρεθέντα τεμάχια καθιστῶσι μὲν πιθανωτέραν, βεβαίαν σχεδόν, τὴν παράδοσιν ὅτι τὸ ἄγαλμα σὺν τῷ βάρῳ αὐτοῦ ἐποιήθη ἐκ Παρίου λίθου, τοῦτο ὅμως οὐδαμῶς συντελεῖ καὶ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ μύθου, ὅτι ὁ λίθος προήρχετο ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Περσῶν, μύθου, ὅστις μόνον μετὰ τὰ Περσικὰ ἠδύνατο νὰ εἶνε πιστευτός ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἀρεστός.

B. ΣΤΑΣΣ

¹ Anth. Graec. T. II σ. 555, T. III σ. 205.

¹ Πρβλ. O. Rossbach «Zur Nemesis des Agorakritos» Mitth. d. arch. Inst. Zahrg. 1890 σ. 64.

ΑΜΦΙΑΡΕΙΟΥ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

(Συνέχεια ὄρα Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σ. 1).

34

ο Ε ο Ι
ΕΝΑΜΦΙΑΡΑΟΥΕΚΤΟΥΛΟΤΡΗΝΟΣΤΟΥΛΗΑΝΔΡΕΙΟ
ΥΟΠΛΣΑΝΤΟΥΔΗΡΜΗΚΛΛΥΗΤΑΙΡΕΙΝΥΠΟΤΗΣΧ
ΑΡΛΔΡΑΣΟ.ΑΝΦΕΙΛΛΕΙΧΡΗΣΙΜΟΣΟΛΟΥΤΡΗΝΟ
5 ΤΑΝΧΕΙΜΑΣΕΙΟΟΕΟΣΟΧΕΤΟΜΠΡΟΗΣΑΙΛΙΟΙΝΟΝΚ
ΡΥΡΤΟΝΤΟΜΕΝΜΗΚΟΣΛΡΞΑΜΕΝΟΝΑΠΟΤΟΥΣΤΡ
ΛΜΑΤΟΣΤΟΥΤΗΣΓΕΦΥΡΑΣΜΕΧΡΙΤΗΣΚΑΤΑΒΑΣ
ΕΙΛ.ΤΗΣΠΛΑΤΟΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝΛΟΥΤΡΗΝΑΤΑ
ΦΡΟΝΟΥΞΑΝΤΑΜΗΚΟΣΜΕΝΤΟΓΕΓΑΡΜΜΕΝΟΝΠΑ
10 ΛΤΟΣΔΕΑΠΟΤΟΥΑΝΑΛΗΜΜΑΤΟΣΤΟΥΤΗΣΧΑΡΑ
ΔΡΑΣΤΕΤΤΑΡΗΝΠΟΔΗΝΒΑΘΟΣΔΕΤΡΙΠΟΥΝΟΗΣΕΙΛ
ΙΟΟΥΣΤΟΥΣΜΕΝΕΝΤΗΙΕΔΑΦΕΙΦΟΡΜΗΔΟΝΣΥΝΤΙΟ
ΕΙΣΠΡΟΣΑΛΛΗΛΟΥΣΑΡΜΟΤΤΟΝΤΑΣΚΑΙΕΙΣΕΔΡΑΝ
ΑΣΚΑΣΤΟΥΣΚΑΤΑΚΡΟΥΝΤΟΝΛΙΘΟΝΕΚΑΣΤΟΝ
15 ΜΟΛΥΒΔΛΗΛΙΟΗΙΕΠΙΚΟΥΑΣΔΕΚΑΤΑΚΕΦΑΛΗΝΚΛΙΣ
ΥΝΟΜΑΛΙΣΑΣΠΡΟΣΤΗΝΚΑΤΑΦΟΡΑΝΟΠΛΣΣΑΝΕΙ
ΕΥΡΟΝΕΠΙΟΗΣΕΙΕΠΙΤΟΥΤΗΝΕΞΕΡΓΑΣΜΕΝΟΥΣ
ΤΗΝΛΙΟΗΝΤΑΣΕΔΡΑΣΟΡΟΑΣΚΛΙΑΣΤΡΛΦΕΙΣΚΑΙΤ
ΟΥΣΑΡΜΟΥΣΟΛΟΥΣΤΑΔΕΜΕΤΗΠΑΑΝΑΠΕΛΕΚΗΣ
20 ΕΙ ΕΥΤΕΝΗΟΗΣΕΙΔΕΤΟΥΣΛΙΘΟΥΣΟΡΟΟΥΣΕΠΙΤΑΤ
ΡΙΗΜΙΠΟΔΙΑΔΙΑΛΕΙΠΗΝΔΙΑΡΡΟΥΝΠΛΛΤΟΣΠΡΟΔΟΣ
ΟΗΣΕΙΔΕΕΙΣΕΔΡΑΝΑΣΚΑΣΤΟΥΣΕ. . . ΠΡΟΣΑΛΛΗΛ
ΟΥΣΑΡΜΟΤΤΟΝΤΑΣΣΥΜΒΛ. . . . ΤΟΥΣΑΡΜΟΥΣ
ΟΛΟΥΣΕΠΙΚΟΥΑΣΔΕΤΑΤΑΚΕΦΑΛΗΝΕΥΤΕΝΗΣΥ
25 ΝΣΤΗΡΣΕΙΛΙΟΟΙΣΣΥΝΤΙΟΕΙΣΠΡΟΣΑΛΛΗΛΟΥΣΑ
ΡΜΟΤΤΟΝΤΑΣΚΑΙΙΣΕΔΡΑΝΑΣΚΑΣΤΟΥΣΤΙΟΕΙΣ
ΑΡΤΙΛΙΟΙΑΝΜΗΔΛΜΟΥΡΟΙΗΝΠΛΡΑΣΑΞΕΙΔΕΤΟΥ
ΣΛΙΟΥΣΛΠΑΝΤΑΣΓΕΙΤΕΙΕΚΤΗΣΤΑΦΡΟΥΛΙΟΙΣ
ΔΕΧΡΗΣΕΤΑΙΤΟΙΣΕΚΤΟΥΟΣΑΤΡΟΥΤΟΥΚΑΤΑΤ
30 ΟΜΒΛΜΟΝΠΡΟΣΑΓΟΜΕΝΟΣΑΥΤΟΣΑΥΤΗΠΡΟ
ΣΤΟΕΡΓΟΝΕΑΝΔΕΜΗΙΚΛΗΝΟΙΗΣΙΝΠΛΡΕΞΟΥΣΙΝ
ΟΣΗΝΑΝΠΡΟΣΔΕΙΟΙΕΠΙΜΕΛΗΤΛΙΠΡΟΣΤΗΙΕΡΓΗ
ΙΑΝΔΙΡΗΣΕΤΑΙΔΕΤΟΕΡΓΟΝΚΑΤΑΤΕΤΡΑΠΟΔΙΑΝΚΑ
ΙΑΠΟΔΗΣΕΙΤΕΛΟΣΕΧΟΝΕΙΚΟΣΙΗΜΕΡΗΝΑΦΗΣΑΝ
35 ΛΛΒΕΙΤΟΑΡΓΥΡΙΟΝΕΜΙΣΟΛΣΑΤΟΤΗΝΤΕΤΡΑΠΟ
ΔΙΛΗΓΓΜΙΣΟΛΤΗΣΦΡΥΝΟΣΑΛΛΠΕΚΗΣΙΟΙΚΗΝΕΓΓ
ΥΗΤΗΣΤΕΛΕΣΙΑΣΤΕΛΛΙΟΥΕΥΗΝΥΜΕΥΣ

Θεοί.

- Ἐν Ἀμφιαράκου ἐκ τοῦ λουτρῶνος τοῦ <αν> ἀνδρείο-
[υ], ὅπως ἂν τὸ ὕδωρ μὴ κωλύηται ρεῖν ὑπὸ τῆς χα-
ραδράς, ὅ[τ]αν [ρ:]εῖ, ἀλλ' εἰ χρήσιμος ὁ λουτρῶν, ὅ-
5 ταν χειμάζει ὁ θεός, ὀχετόμ ποῆσαι λίθινον κ-
ρυπτόν, τὸ μὲν μῆκος ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ στρ-
ώματος τοῦ τῆς γεφύρας μέχρι τῆς καταβάσ-
ε[ι]ω[ς] τῆς παρὰ τὸν γυναικείον λουτρῶνα, τά-
φρον ὀρύξαντα μῆκος μὲν τὸ γεγαρμμένον, πλ-
10 ἄτος δὲ ἀπὸ τοῦ ἀναλήμματος τοῦ τῆς χαρά-
δρας τεττάρων ποδῶν, βάθος δὲ τρίπουν, θήσει λι-
θίους τοὺς μὲν ἐν τῷ ἐδάφει φορητῶν συντιθ-
εῖς πρὸς ἀλλήλους ἀρμόττοντας καὶ εἰς ἕδραν
ἀσκάστους κατακρούων τὸν λίθον ἕκαστον
15 μολύβδι ἢ λίθω, ἐπικόψας δὲ κατὰ κεφαλὴν καὶ σ-
υνομαλίσας πρὸς τὴν καταφορὰν ὅπως<ε> ἂν εἰ
εὔρον ἐπιθήσει ἐπὶ τούτων ἐξεργασμένους
τῶν λίθων τὰς ἕδρας ὀρθὰς καὶ ἀστραφεῖς καὶ [τ-
οὺς ἀρμούς ὄλους, τὰ δὲ μέτωπα ἀναπελεκῆσ-
20 εἰ εὐτενῆ, θήσει δὲ τοὺς λίθους ὀρθοὺς ἐπὶ τὰ τε-
ριμημιόδια διαλείπων διέρρουεν πλάτος ποδῶν,
θήσει δὲ εἰς ἕδραν ἀσκάστους [καὶ] πρὸς ἀλλήλο-
ους ἀρμόττοντας, συμβ[άλλων] τοὺς ἀρμούς
ὄλους, ἐπικόψας δὲ κατὰ κεφαλὴν εὐτενῆ συ-
25 ναστῶσει λίθοις συντιθεῖς πρὸς ἀλλήλους ἀ-
ρμόττοντας καὶ εἰς ἕδραν ἀσκάστους τιθεῖς
ἀρ[τ]ιλιθίαν μηδαμοῦ ποιῶν, παρασάξει δὲ τοῦ-
ς λίους ἅπαντας γεῖ τεῖ ἐκ τῆς τάφρου, λίοις
δὲ χρήσεται τοῖς ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ κατὰ τε-
30 ὄ[μ:] βωμόν, προσαγόμενος αὐτὸς αὐτῶι πρὸς
τὸ ἔργον, ἂν δὲ μὴ ἱκανοὶ ὦσιν, παρέξουσιν
ὄσων ἂν προσδεῖ οἱ ἐπιμεληταὶ πρὸς τῷ ἔργω-
ι· ἀναιρήσεται δὲ τὸ ἔργον κατὰ τετραποδῖαν κα-
ὶ ἀποδώσει τέλος ἔχον εἰκοσι ἡμερῶν ἀφ' ἧς ἂν
35 λάθει τὸ ἀργύριον. Ἐμισθώσατο τὴν τετραπο-
δῖαν . . . μισθωτῆς Φρύνος Ἀλωπεκῆσι οἰκῶν· ἐγγ-
υητῆς Τελεσίας Τελλίου Εὐωνυμεύς.

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου, ἀπολήγουσα ἄνω εἰς
τριγωνικὸν χῶρον, δίκην ἀετώματος, ἐξέχοντα ὀλί-
γον τῆς ἄλλης ἐνεπιγράφου ἐπιφανείας ἔμπροσθεν,
ἀλλὰ μὴ φέροντα πλαίσιον. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ τυμ-
πάνου τούτου γέγλυπται ὁ 1^{ος} στίχος, κατωτέρω
δὲ οἱ λοιποὶ. Ἡ στήλη εἶνε δίχρα τετραυσιμένη (ἀπὸ
τῆς ἀρχῆς τοῦ 27^{ου} στίχου πρὸς τὸ τέλος τοῦ 20^{ου}).
Ὑψος ὄλον 0.83, πλ. 0.25-0.27, πᾶχ. 0.06.
Ὑψος γραμμ. 0.003-0.005. Εὐρέθη πρανῆς μετὰ

τινῶν ἄλλων (κατωτ. ἀριθ. 37, 38, 51, 50, 36)
παρὰ τὸ δεξιὸν τοῦ περιβωμίου (Γ) ἑπισκέπουσα
ὀχετόν κατιόντα αὐτόθεν (ἀπὸ τοῦ ὕδραγωγείου Δ)
πρὸς τὸ ρεῦμα.

Ἡ παρούσα ἐπιγραφή χορηγεῖ ἡμῖν σπουδαιο-
τάτας εἰς τὴν τοπογραφίαν τοῦ τεμένου εἰδήσεις.
Ὡς πρὸς τοὺς λίθους, ὧν ἐπιτρέπεται χρῆσις ἐν τῇ
κατασκευῇ τοῦ ὀχετοῦ (στίχ. 28-30), παρατή-
ρησα ὅτι μεταξὺ περιβωμίου καὶ βωμοῦ (Β) ἐπι-
καλύπτουσι τὸ ὕδραγωγεῖον Δ πῶροι ἔχοντες τὸ
αὐτὸ καὶ οἱ τοῦ περιβωμίου σχῆμα, ἦγουν τετμη-
μένοι τρόπον ἀναβαθμοῦ ἢ ἐδωλίου μετὰ νώτου·
ἂν δὲ μὴ σφάλλωμαι, διακρίνεται καὶ τὸ τοξοειδὲς
ἢ ὑπόκοilon τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῶν λίθων.
Τὸ ὕδραγωγεῖον τοῦτο ἐρχόμενον ἔξωθεν τῆς βο-
ρείου πλευρᾶς τοῦ Ναοῦ σύγκειται ἐκ πῶρων, δύο
συνήθως δόμων ἐν ἑκατέρᾳ πλευρᾷ (ὑψ. περ. 1,00),
κάτω δὲ μεταξὺ (κενὸν περ. 0.30) ἦτο ἐστρωμέ-
νον, κατὰ τὰ ἐνιαχοῦ σφιζόμενα, διὰ πλίνθων ἐπι-
πέδων μετὰ καθέτων πρὸς τὰ ἄνω προεξοχῶν (ἐν
σχῆματι Π). Ἐκ τῆς ὑποκάτω δὲ τοῦ βάθρου Σύλ-
λα (Κ)² διαρροῆς αὐτοῦ (ἐν βάθει ἡμίσεος καὶ
πλέον μέτρου) ἀριδῆλως ἐξάγεται ὅτι εἶνε ἀρχαιό-
τερον τοῦ βάθρου. Ἀλλὰ τὸ μνημεῖον τοῦτο δὲν
ἀνῆκεν ἀρχῆθεν τῷ Σύλλᾳ· διότι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ
τεχνίτου (Τεισικράτης Θεοῦ ἐποίησε) καὶ τὰ
προξενικὰ ψηφίσματα, τὰ ἐπὶ τῆς ὄψεως τοῦ βά-
θρου κεχαραγμένα μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ ἀνάθεσις τοῦ
Σύλλα εἶνε ἐπὶ προγενεστέρας γεγλυμμένη. Τοῦ
τεχνίτου δὲ ἀκμάσαντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3^{ου} αἰ-
ῶνος π. Χρ. (Ὀλυμπ. 115-124) καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς
βασιλείας Δημητρίου (μετὰ τὸ 294)³, ἔπεται ὅτι τὸ
εἰρημένον ὕδραγωγεῖον ἐκτίσθη πρὸ τῶν χρόνων
τούτων. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἐν παραβολῇ πρὸς
τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὀρωποῦ εἰς τὸ αὐτὸ ἄγει καὶ ἡ
ἢ χρῆσις δημοτικῶν ἀντὶ τοῦ Ἀθηναῖος. Σημειω-
τέον ὅτι τὸ ὕδραγωγεῖον οὐπω ἀνεσκάφη ἐντελῶς.

Ἐκ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς προσέτι συνάγε-
ται ὅτι καὶ ὁ βωμός, τοῦλάχιστον ὁ παλαιός (διότι
φαίνεται πολυμερῶς μετεσκευασμένος⁴), μετὰ τοῦ

¹ Ὁρα πίν. Ε'. τῶν «Πρακτικῶν» τοῦ 1884.

² Ἐφ. Ἀρχ. 1885 σελ. 103.

³ Πρβ. Löwy *Inscr. griech. Bildhauer* n. 120 a.

⁴ Πρβ. Πausan. 1, 34, 3 καὶ τὸ κατωτ. ἀπ. ψηφίσμα ἀριθ. 37,
ὅπου περὶ πλείονων θεσιῶν ὁ λόγος.

περιβωμίου ἤτοι θεάτρου ἐστὶν ἀρχαιότερος τοῦ τε ὑδραγωγείου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν καμπῶν, ἃς ἕνεκα τῶν δύο ἐκείνων κτιρίων ἠναγκάσθη τὸ ὑδραγωγεῖον, μεταξὺ αὐτῶν χωροῦν, νὰ ὑποστῇ (ἄρα πίν. Ε΄). Ὅτι δὲ πολλάκις καὶ δὴ ἐν ἐλλείψει ἄλλων μαρτυριῶν αἱ θλάσεις τῆς γραμμῆς τῶν ὀχετῶν, ὅπου ἂν ὑπάρχωσι τοιαῦται, ἄγουσιν εἰς ὄρισμόν τοῦ χρόνου παρακειμένων μνημείων ἢ καὶ αὐτῆς τῆς θέσεως μηκέτι σφωζομένων, κατεδείχθη μάλιστα ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅπου καὶ εὐλόγως ἀπεδόθη αὐταῖς ἡ προσήκουσα ἀξία. Ὡς πρὸς δὲ τὸ περιβώμιον εἰρήσθω ἐν τέλει ὅτι εἶχε πάντως περιέλθῃ εἰς ποιάν τινα φθοράν, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπετράπη τῷ Φρύνῳ ἢ χρῆσις λίθων ἐκ τοῦ κατὰ τὸν βωμὸν θεάτρου. Τανῦν ἐκ τῶν ἀναβαθμῶν περιλείπονται τρεῖς, τοῦ δ' ἀνωτάτου ἢ ἄνω ἐπιφάνεια δὲν ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ ἐπιπέδου τῶν πλησίον αὐτοῦ βάθρων, ἀλλὰ κεῖται ταπεινότερον· ἴσως δὲ οὐδ' ἐσφύζοντο πλείονες σειραὶ ἀναβαθμῶν καθ' οὓς χρόνους ἴσταντο τὰ γενεώτατα τῶν βάθρων. Προσπεθήτω ὅτι μεταξὺ τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ περιβωμίου εὐρέθησαν λείψανα καμίνου· ἐν αὐτῇ πιθανῶς κατεστράφησαν μετὰ μαρμάρων τῶν πλησίον βάθρων καὶ πολλοὶ λίθοι τοῦ βωμοῦ μᾶλλον ἢ τοῦ περιβωμίου καθὸ διὰ τὴν σκληρότητα προσφορώτεροι τούτων εἰς κατασκευὴν ἀσβέστου.

Περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευομένων λουτρῶνων γενήσεται ὁ δέων λόγος μετὰ τὴν τελείαν ἀποκάλυψιν τοῦ ἐν δεξιᾷ τῆς Στοᾶς ἀνασκαπτομένου λουτρῶνος¹.

Ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ τηρεῖται ἡ τυχαία (οὐ συλλαβικὴ) διαίρεσις τῶν λέξεων ἐν τέλει τῶν στίχων (πρβ. καὶ ἀριθ. 49 κλπ.) σημειωτέον δὲ τὰς γραφὰς *λουτρῶνος* (ἀλλὰ καὶ *λουτρῶν*, *λουτρῶνα*), *εὔρον* (ἀλλὰ *διύρρον*), *ἐξεργασμένους*, *καταβάσειως* (πρβ. ἀρ. 36), τὴν ὑπέρθεσιν ἐν τῷ *γεγραμμένον* καὶ *συνστῶσει* (ὅπου καὶ τὸ *ν* ἐφυλάχθη πρὸ τοῦ *στ*) καὶ τὴν ἐκασταχοῦ ἀναπλήρωσιν τῆς *η* διὰ τῆς *ει* (*λάβει*, *γεῖ* κλπ.)· πρβ. ρ;]εῖ, προσδεῖ (Meisterhans *Grammatik d. att. Inschriften*² S. 140). Ὡς πρὸς τεχνικούς ὄρους

¹ Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων πρβ. τὰ ἐκδοθησάμενα «Πρακτικά» τοῦ 1890.

κλπ. ἄρα καὶ τὴν ὑπὸ Στ. Κουμανούδη ἐκδοθεῖσαν Λεβαδείας ἐπιγραφὴν («Ἀθήναιον» 4, 369 ἐξ., Fabricius *de Archit.*), ἐν ἣ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἀσχάστους καὶ ἀστραβεῖς, καὶ τὴν περὶ τῆς Φίλωνος σκευοθήκης («Ἀθήναιον» 1881 σελ. 557, Choisy *L'arsenal du Pirée*. Paris 1883). Ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ (στίχ. 27) λέξις *ἀρτυλιθία*, ἣν ἀλλαχοῦ δὲν ἀπῆντησα, εὔρηται, καθ' ἃ εὐγενῶς μοι ἀνεκοινώθη ὑπὸ Homolle, ἐν ἀνεκδότῳ δηλιακῇ (τοῦ 296 π. Χρ.) ἐπιγραφῇ ἐν τῇ φράσει *φρέων ἀρτυλιθίαν τὸ ἐλάχιστον ἡμιποδι . . .* Πρβ. Ἡσύχ. ἐν λέξ. *ἀρτικόλ(λ)α*, *ἀρτίτονον* κλπ. καὶ Ἰπποκρ. 809 g «οἱ σπόνδυλοι (τῆς ράχιος) ἐντὸς ἄρτιοι εἰσὶν ἀλλήλοισι, καὶ δέδενται πρὸς ἀλλήλους».

Τοῦ γράμματος *α* δὲν διακρίνεται πανταχοῦ ἡ μέση γραμμὴ· ὡσαύτως οὐδὲ τοῦ *θ* ἡ στιγμῆ. Τοῦ σ τὰ σκέλη ὀλίγον εἰσὶν ἀνοικτά, ἐνιαχοῦ δὲ μονοῦ παράλληλα, τοῦ δὲ *υ* πολλαχοῦ τὸ κάτω μετὰ τοῦ ἑτέρου βραχίονος σχηματίζει καμπύλη (Γ).

Στίχ. 8. Μετὰ τὸ τὸν κενὸν ἢ ὡσεὶ ἔχνη *ν* (ἢ *γ*;) ἐξαλημιμένον.

Στίχ. 16. Μεταξὺ τοῦ ὅπως καὶ ἂν ἐν *ς* περισσόν.

Στίχ. 24. Μετὰ τὸ δὲ ἐκ παραδρομῆς τοῦ χάρακτος φαίνεται τατὰ ἀντὶ κατὰ.

Στίχ. 25. Τὰ 7 τελευταῖα γράμματα τοῦ *συντιθεῖς* φαίνονται ὡς ἐπὶ ἄλλων ἐπιγεγλυμμένα, ἰδίᾳ δὲ τὸ *ιτ* καὶ τὸ *θεῖς*.

Στίχ. 28. Ἐν λέξεσι *λί(θ)ους* καὶ *λί(θ)οις* παρελείφθη τὸ ἕτερον τῶν κυκλικῶν γραμμάτων (*θ* ἢ *ο*).

Στίχ. 30. Τὸ πρὸ τοῦ βωμῶν γράμμα φαίνεται *μ* μᾶλλον ἢ *ν* (πρβ. ὀχετῶν ἐν στίχ. 5).

Στίχ. 36. Τὰ μετὰ τὸ *διαν* δύο γράμματα δὲν διακρίνονται καλῶς.

Στίχ. 37. Μετὰ τὸ *Εὐωνυμεὺς* τὰ λοιπὰ τοῦ στίχου εἰσὶν ἐπίτηδες ἀπεσβεσμένα· ὁμοίως δὲ καὶ μετ' αὐτὸν φαίνεται χῶρος βαθύτερον γεγλυμμένος ὡς δύο ἐπίτηδες ἀπεσβεσμένων στίχων.

Ἐπιμεληταὶ ἀναγράφονται καὶ ἐν τῷ ἀττικῷ ψηφίσματι ἀριθ. 36 (Πρβ. ἐπιμελητοῦ ΕΑ. 1889 σελ. 7-10).

Θ Ε Ο Ι

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ ΕΙΠΕΝ Ο ΠΛΗΣΑΜΠΟΡΟΣ ΧΡΗΜΑΤΛΓ
 ΓΙΝΗΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΔΟΜΙΑΝ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ ΚΑΙ
 ΣΥΝΤΕΛΕΣΘΕΝΤΛΝΤΛΝΤΕΙΧΛΝΧΡΗΣΙΜΟΙ
 5 ΛΜΕΝΑΥΤΟΙΤΕ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΤΛΙΚΟΙΝΛΙΒΟΙΛΤΛΝ
 ΔΕΔΟΧΘΑΙ ΤΛΙΔΗΜΛΙΤΟΥΣ ΤΕΙΧΟΡΟΙΟΥΣ ΚΑΙ
 ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΥΣ ΔΑΝΕΙΣ ΑΣΘΑΙΧΡΗΜΑ
 ΤΑ ΕΑΜΠΟΘΕΝ ΔΥΝΛΝΤΑΙ ΤΟΚΛΝΟΤΙΑΝΕΛΑ
 ΧΙΣ ΤΛΝ ΔΥΝΛΝΤΑΙ: ΤΟΙΣ ΔΕ ΔΑΝΕΙΣ ΑΣΙΝ
 10 ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΕΝ ΤΛΙΕΝΙΑΥΤΛΙ
 ΤΛΙΜΕΤΑΛΡΛΠΟΔΛΡΟΝΙΕΡΕΑ ΑΥΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ
 ΤΟΚΟΥΣ ΛΝΑΝΕΚΑΣ ΤΑ ΔΑΝΕΙΣ ΛΝΤΑΙ ΤΟΥΣ ΔΕ
 ΔΑΝΕΙΣ ΑΝΤΑΣΤΗΙ ΠΟΛΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΙΧΙΣΜΟΝ
 ΜΕΧΡΙ ΤΑΛΑΝΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΕΟΝΟΣ ΤΟΚΛΝ
 15 ΤΛΝΕΠΙΔΕΚΑ ΤΛΝΠΡΟΞΕΝΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΥ
 ΕΡΓΕΤΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΣ ΛΡΛΠΙΛΝΚΑΙ ΑΥΤΟΥΣ
 ΚΑΙ ΕΚΓΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ
 ΕΓΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΙΣΟΤΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ ΚΑΙ
 ΑΣΥΛΙΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΗΝ
 20 ΚΑΙ ΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝ ΚΑΙ ΤΑ ΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΑΠΕΡ
 ΤΟΙΣ ΠΟΛΙΤΑΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΠΑΤΡΟ
 ΘΕΝΣΤΗΛΗΙΛΙΘΙΝΗ ΚΑΙ ΣΤΗΣΑΙ ΕΝ ΤΛΙΙΕΡΛΙ
 ΤΟΥ ΑΜΦΙΑΡΑΟΥ ΟΣΟΙ ΔΑΝΕΛΑΤΤΟΝ ΤΑΛΑΝΤΟΥ
 ΔΑΝΕΙΣ ΛΣΙΝ ΤΗΙ ΠΟΛΕΙ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΤΛΝΤΟΝ ΔΗΜΟΝ
 25 ΕΡΙΣΚΕΥΑΣΘΑΙ ΚΑΘΟΤΙΑΝΕΚΑΣ ΤΟΣ ΑΥΤΛΝΑΞΙΟΣ
 ΗΙΤΙΜΗΘΗΝΑΙ ΥΠΟ ΤΗΣ ΠΟΛΕΛΣ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΤΟΥΣ
 ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΥΣ ΤΟΥ ΗΦΙΣΜΑΕΝΣΤΗΛΗΙΛΙΘΙΝΗ
 ΚΑΙ ΣΤΗΣΑΙ ΕΝ ΤΛΙΙΕΡΛΙ ΤΟΥ ΑΜΦΙΑΡΑΟΥ: ΤΟΝ ΔΕ
 30 ΤΑΜΙΑΝ ΤΟ ΑΛΛΛΜΑ ΔΟΥΝΑΙ
 ΟΙ ΔΕ ΠΡΟΞΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΗΦΙΣΜΑ
 ΝΙΚΛΝΧΑΡΜΙΔΟΣ

Θεοί.

Λύσανδρος εἶπεν ὅπως ἄμ πόρος χρημάτων
 γίνηται εἰς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ τείχους καὶ
 συντελεσθέντων τῶν τειχῶν χρήσιμοι

- 5 ὦμεν αὐτοὶ τε αὐτοῖς καὶ τῶι κοινῶι Βοιωτῶν,
 δεδόχθαι τῶι δήμῳ τοὺς τειχοποιούς καὶ
 τοὺς πολεμάρχους δανείσασθαι χρήμα-
 τα, ἐξμ ποθεν δύνωνται, τόκων ὅτι ἂν ἔλα-
 χίστων δύνωνται. Τοῖς δὲ δανείσασιν
 10 ἀποδοῦναι τὰ χρήματα ἐν τῶι ἐνιαυτῶι
 τῶι μετὰ Ὀρωπόδωρον ἱερέα, αὐτὰ καὶ τοὺς
 τόκους, ὧν ἂν ἕκκστα δανείσωνται· τοὺς δὲ

- δανείσαντας τῆι πόλει εἰς τὸν τειχισμὸν
 μέχρι ταλάντου καὶ τοῦ πλέονος τόκων
 15 τῶν ἐπιδικάτων προξένους εἶναι καὶ εὐ-
 εργέτας τῆς πόλεως Ὀρωπίων, καὶ αὐτοὺς
 καὶ ἐκγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας
 ἔγκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν καὶ ἀσφάλειαν καὶ
 20 ἀσυλίαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν
 καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ
 τοῖς πολίταις, καὶ ἀναγράψαι αὐτοὺς πατρό-
 θεν ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ στήσαι ἐν τῶι ἱερῶι
 τοῦ Ἀμφιαράου· ὅσοι δ' ἂν ἔλαττον ταλάντου
 δανείσωσιν τῆι πόλει, ὑπὲρ τούτων τὸν δῆμον

25 ἐπισκέψασθαι καθ' ὃ τι ἂν ἕκαστος αὐτῶν ἄξιος ἦ[ι] τιμηθῆναι ὑπὸ τῆς πόλεως· ἀναγράψαι τοὺς πολεμάρχους τὸ ψήφισμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ στήσαι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀμφιαρέου. Τὸν δὲ ταμίαν τὸ Ἀλωμα δοῦναι.

30 Οἷδε πρόξενοι καὶ εὐεργέται κατὰ τὸ ψήφισμα·
Νίκων Χάρμιδος.

Στήλῃ λευκοῦ μαρμάρου, ἄνευ κόσμου τινός. Τψ. 1, 17, πλ. 0, 42—0, 46, πάχ. 0, 09—0, 11.

Εὐρέθη πρανῆς ἔξωθεν τοῦ σφζομένου μακροῦ τοίχου τοῦ Ναοῦ κατὰ τὸ μέσον (περὶ τὰ 15^μ ἀπὸ τοῦ βάθρου Σύλλα), ἐπὶ τοῦ ὑδραγωγείου Δ.

Τὰ γράμματα τοῦ 1^{ου} στίχου εἰσὶ μεγάλα (0, 02) τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐλάσσονα. Τὸ ο, θ καὶ ω σχεδὸν ἰσοῦψῃ τοῖς ἄλλοις. Ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἐπιμελέστατα καὶ κάλλιστα κεχαραγμένη.

Στίχ. 2. *Γίνηται*. Ἐν τῷ ἀπτ. ψηφίσματι ἀριθ. 37 *γίνηται*. Πρβ. Meisterhans *Gramm.* σελ. 59 καὶ 141.

Στίχ. 16. Τὸ πόλεος γέγραπται διὰ τοῦ ο, κατωτέρω δὲ (στίχ. 26), διὰ τοῦ ω¹. Πρβ. πόλεος (EA. 1885 σελ. 96, EA. 1886 σελ. 71) ἐν ἐτέραις ἐπιγραφαῖς τοῦ Ὀρωποῦ, εἰς οὗ ἄλλως τὴν γλῶσσαν εἶχε ροπήν τινα καὶ ἡ τῶν γειτόνων λαῶν.

Στίχ. 29. ἄλωμα (ἄνευ τοῦ ἀν) ἀπαντᾷ μόνον ἐν τῇ περὶ Νικαρέτης ἐπιγραφῇ τοῦ Ὀρχομενοῦ (Larfeld *Sylloge* 16 στίχ. 38). Τὸ αὐτὸ δὲ μόνον χωρὶον ἀναφέρεται καὶ ἐν Στ. Κουμανούδη *Συνα-*

γωγῇ (= *Bull. de Corr. hell.* 4, σ. 4 στ. 139).

Περὶ τοῦ ὀνόματος Λύσανδρος πρβ. κατωτ. (ἀριθ. 52, 1).

Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὀνόματος Ὀρωπό-δωρος (ἄλλον ὄρα ἐν EA. 1889 σελ. 35) πρβ. καὶ «Κλεομέδων Ὀρωποκλέων» ἐν Ἐρετρίας ἐπι-τυμβίῳ στήλῃ (ἐλληνικῶν χρόνων· Δελτ. Ἀρχ. 1889 σελ. 168· γρμ. κ, μ σχεδὸν παραλληλο-σκελές, Ν, Π), Ὀρωποκλήης ἐν Ἐρετρίας κατα-λόγῳ (EA. 1887 σελ. 101-102 στίχ. 141. Πρβ. καὶ τὰ περὶ Εὐβοικοῦ Ὀρωποῦ). Ἐτι δὲ Ὀρώπι-χος, αὐτ. στίχ. 286 (πρβ. Chr. Blinkenberg *Eretriske Gravskrifter* [Kobenhavn 1891] N° 72, ὅπου μνημονεύεται καὶ τὸ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1859 ἀριθ. 3524, διορθούμενον εἰς Ὀρωποκλήης Βιότ-του ... καὶ Βιόττος Ὀρωποκλέων ...). Τὰς συν-θέσεις ταύτας ἐτυμολογεῖ ὁ Blinkenberg οὐχὶ ἀπὸ τοῦ τοπικοῦ Ὀρωπόος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ἤρωος (ὄρα Στέφ. Βυζ. ἐν λέξ. Ὀρωπόος).

Πολέμαρχοι ἀναφέρονται καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν ἀργυρωμάτων ψηφίσματι (CIG 1570)¹. Τοῖς πο-λεμάρχοις ἀνατίθεται ἡ ἀναγραφή ψηφίσματος καὶ κατωτέρω (ἀριθ. 53, 1). Ὅρα καὶ ἀριθ. 39, 40, 57.

Σημειωτέον ὅτι ἐν τέλει κάτωθεν τοῦ Νίκων Χάρμιδος δὲν ὑπάρχει ἄλλο ὄνομα προξένου καὶ εὐεργέτου.

Ἐπιγραφή ἀνάγεται εἰς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Ὀρωπόος δὲν ἦτο ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους, ἐξάγεται ἐκ τοῦ 5^{ου} στίχου.

36

Θ Ε Ο Ι
Ε Π Ι Ν Ι Κ Η Τ Ο Υ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Ξ Ε Π Ι Τ Η Ξ Ε Ρ Ε
Χ Θ Η Ι Δ Ο Ξ Ε Ν Α Τ Η Ξ Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Α Ξ Η Ι Α Ρ Ι
Ξ Τ Ο Ν Ο Υ Ξ Α Ρ Ι Ξ Τ Ο Ν Ο Υ Α Ν Α Γ Υ Ρ Α Ξ Ι Ο Ξ
5 Ε Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Υ Ε Ν Ε Ν Δ Ε Κ Α Τ Η Ι Τ Ρ Ι Τ Η Ι
Κ Α Ι Ε Ι Κ Ο Ξ Τ Η Ι Τ Η Ξ Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Ξ Ε Κ Κ
Λ Η Ξ Ι Α Κ Υ Ρ Ι Α Τ Η Ν Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Η Ν Ε Π Ε Υ Η Φ
Ι Ξ Ε Ν Ε Π Ι Χ Α Ρ Η Ξ Α Γ Ν Ο Υ Ξ Ι Ο Ξ Ε Δ Ο Ξ Ε Ν
Τ Η Ι Δ Η Μ Η Ι Φ Α Ν Ο Δ Η Μ Ο Ξ Δ Ι Υ Λ Λ Ο Υ Θ Υ Μ

¹. Περὶ τῆς τυστολῆς τοῦ ω εἰς ο πρβ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ καθηγ. Θ. Παπαδημητρακοπούλου γεγραμμένα ἐν «Βασάνῳ τῶν περὶ τῆς ἑλλη-νικῆς προφορᾶς Ἑρασμικῶν ἀποδείξεων» 1889 σελ. 399 ἔξ. καὶ ἐν «Nouveaux documents épigraphiques démontrant l'antiquité de la prononciation des Grecs modernes». Leiden 1890 (ex-trait de la Revue de la Société philhellénique «Ἑλλάς»),

ὅπου καὶ πολλὰ παραδείγματα (Εὐβαίονος C. I. A. II 836 παρα-γελλέτοσαν EA 1884 σελ. 137-138 (πρβ. Meisterhans σελ. 133 c), Λεύκοτος Δελτ. Ἀρχ. 1889 σελ. 56, κλπ).

¹ Πρβ. Bull. de Corr. hellén. 4 p. 85, 3 p. 413 καὶ τὰ ἐν τῇ ἀρτιφανεί τοῦ Ἀριστοτέλους «Ἀθηναίων πολιτεία» § 58.

10 Α Ι Τ Α Δ Η Ξ Ε Ι Π Ε Ν Α Γ Α Θ Η Ι Τ Υ Χ Η Ι Τ Ο Υ Δ
 Η Μ Ο Υ Τ Ο Υ Α Θ Η Ν Α Ι Λ Ν Ε Π Ε Ι Δ Η Θ Θ Ε Ι Ο Ξ
 Κ Α Λ Λ Ξ Ε Π Ι Μ Ε Λ Ε Ι Τ Α Ι Τ Λ Ν Α Φ Ι Κ Ν Ο Υ Μ
 Ε Ν Λ Ν Α Θ Η Ν Α Ι Λ Ν Κ Α Ι Τ Λ Ν Α Λ Λ Λ Ν Ε Ι Ξ Τ
 Ο Ι Ε Ρ Ο Ν Ε Φ Υ Γ Ι Ε Ι Α Ι Κ Α Ι Ξ Λ Τ Η Ρ Ι Α Ι Π
 15 Α Ν Τ Λ Ν Τ Λ Ν Ε Ν Τ Η Ι Χ Λ Ρ Α Ι Ξ Τ Ε Φ Α Ν Λ Ξ Α
 Ι Τ Ο Ν Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Ν Χ Ρ Υ Ξ Λ Ι Ξ Τ Ε Φ Α Ν Λ Ι
 Α Π Ο : Χ : Δ Ρ Α Χ Μ Λ Ν Κ Α Ι Α Ν Ε Ι Π Ε Ι Ν Τ Ο Ν
 Κ Η Ρ Υ Κ Α Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Ο Τ Ι Ξ Τ Ε Φ Α Ν Ο Ι Ο Δ
 Η Μ Ο Ξ Ο Α Θ Η Ν Α Ι Λ Ν Τ Ο Ν Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Ν Χ Ρ
 20 Υ Ξ Λ Ι Ξ Τ Ε Φ Α Ν Λ Ι Α Π Ο : Χ : Δ Ρ Α Χ Μ Λ Ν Τ Ο
 Δ Ε Α Ρ Γ Υ Ρ Ι Ο Ν Τ Ο Ε Ι Ξ Τ Ο Ν Ξ Τ Ε Φ Α Ν Ο Ν Δ
 Ο Υ Ν Α Ι Τ Ο Ν Τ Α Μ Ι Α Ν Τ Λ Ν Ξ Τ Ρ Α Τ Ι Λ Τ Ι Κ
 Λ Ν Κ Α Ι Π Α Ρ Α Δ Ο Υ Ν Α Ι Τ Ο Ν Ξ Τ Ε Φ Α Ν Ο Ν Π
 Ο Η Ξ Α Μ Ε Ν Ο Ν Τ Ο Ι Ξ Ε Π Ι Μ Ε Λ Η Τ Α Ι Ξ Α Ν Α
 25 Θ Ε Ι Ν Α Ι Ε Ι Ξ Τ Ο Ι Ε Ρ Ο Ν Τ Ο Υ Ξ Δ Ε Ε Π Ι Μ Ε
 Λ Η Τ Α Ξ Α Ν Ε Ι Π Ο Ν Τ Α Ξ Τ Α Ε Ψ Η Φ Ι Ξ Μ Ε Ν Α
 Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι Ε Ν Τ Λ Ι Ι Ε Ρ Λ Ι Α Ν Α Θ Ε Ι Ν Α Ι
 Τ Ο Ν Ξ Τ Ε Φ Α Ν Ο Ν Τ Λ Ι Θ Ε Λ Ι Ε Φ Υ Γ Ι Ε Ι Α Ι
 Κ Α Ι Ξ Λ Τ Η Ρ Ι Α Ι Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Τ Ο Υ Α Θ Η Ν Α
 30 Ι Λ Ν Κ Α Ι Π Α Ι Δ Λ Ν Κ Α Ι Γ Υ Ν Α Ι Κ Λ Ν Κ Α Ι Τ
 Λ Ν Ε Ν Τ Η Ι Χ Λ Ρ Α Ι Π Α Ν Τ Λ Ν Α Ν Α Γ Ρ Α Ψ Α Ι
 Δ Ε Τ Ο Δ Ε Τ Ο Υ Η Φ Ι Ξ Μ Α Ε Ν Ξ Τ Η Λ Η Ι Λ Ι Θ Ι
 Ν Ε Ι Κ Α Ι Ξ Τ Η Ξ Α Ι Ε Ν Τ Λ Ι Ι Ε Ρ Λ Ι Τ Ο Ν Κ Α
 Τ Α Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Ν Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Α Ε Ι Ξ Δ Ε Τ
 35 Ν Α Ν Α Γ Ρ Α Φ Η Ν Τ Η Ξ Ξ Τ Η Λ Η Ξ Δ Ο Υ Ν Α Ι Τ Ο
 Ν Τ Α Μ Ι Α Ν Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ : Δ Δ : Δ Ρ Α Χ Μ Α Ξ Ε
 Κ Τ Λ Ν Κ Α Τ Α Ψ Η Φ Ι Λ Ν Α Τ Α Α Ν Α Λ Ι Ξ Κ Ο Μ Ε
 Ν Λ Ν Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι

Θεοί.

Ἐπὶ Νικήτου ἄρχοντος, ἐπὶ τῆς Ἐρε-
 χθηίδος ἐνάτης πρυτανείας, ἢ Ἀρι-
 στόνους Ἀριστόνου Ἀναγυράσιος
 5 ἐγραμμάτευεν, ἐνδεκάτη, τρίτη
 καὶ εἰκοστῇ τῆς πρυτανείας· ἐκ-
 λησία κυρία· τῶν προέδρων ἐπεψήφ-
 ιζεν Ἐπιχάρης Ἀγνούσιος. Ἔδοξεν
 τῷ δήμῳ, Φανόδημος Διύλλου Θυμ-
 10 αιτάδης εἶπεν· ἀγαθῇ τύχῃ τοῦ δ-
 ῆμου τοῦ Ἀθηναίων, ἐπειδὴ ὁ θεὸς
 καλῶς ἐπιμελεῖται τῶν ἀφικνουμ-
 ἐνων Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων εἰς τ-
 ὸ ἱερόν ἐφ' ὑγίαια καὶ σωτηρία π-
 15 ἄντων τῶν ἐν τῇ χώρῃ στεφανῶσα-
 ι τὸν Ἀμφιάραον χρυσοῖ στεφάνωι

ΦΗΜΕΡΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ 1891.

ἀπὸ : Χ : δραχμῶν καὶ ἀνειπεῖν τὸν
 κήρυκα τοῦ δήμου ὅτι στεφανοῖ ὁ δ-
 ῆμος ὁ Ἀθηναίων τὸν Ἀμφιάραον χρ-
 20 υσοῖ στεφάνωι ἀπὸ : Χ : δραχμῶν, τὸ
 δὲ ἀργύριον τὸ εἰς τὸν στέφανον δ-
 οῦναι τὸν ταμίαν τῶν στρατιωτικ-
 ῶν καὶ παραδοῦναι τὸν στέφανον π-
 οσησάμενον τοῖς ἐπιμεληταῖς ἀνα-
 25 θεῖναι εἰς τὸ ἱερόν, τοὺς δὲ ἐπιμε-
 λητὰς ἀνειπόντας τὰ ἐψηφισμένα
 τῷ δήμῳ ἐν τῷ ἱερῷ ἀναθεῖναι
 τὸν στέφανον τῷ θεῷ ἐφ' ὑγίαια
 καὶ σωτηρία τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηνα-
 30 ῶν καὶ παιδῶν καὶ γυναικῶν καὶ τ-
 ῶν ἐν τῇ χώρῃ πάντων, ἀναγράψαι
 δὲ τότε τὸ ψήφισμα ἐν στήλῃ λιθί-

νει και στῆσαι ἐν τῷ ἱερῷ τὸν κα-
τὰ πρυτανεῖαν γραμματεῖα, εἰς δὲ τ-
35 (ἡ)ν ἀναγραφὴν τῆς στήλης δοῦναι τὸν
ταμίαν τοῦ δήμου : ΔΔ : δραχμὰς ἐ-
κ τῶν κατὰ ψηφισμ[α]τα ἀναλισκομέ-
νων τῷ δήμῳ.

Στήλη πεντελησίου λίθου, ἀπολήγουσα ἄνω εἰς
τρίγωνον, ἐν ᾧ ἀναγεγλυμμένον ἀέτωμα. Ὑψ.
0,85, πλ. 0,30-0,32, πᾶχ. 0,07 περίπου. Ὑψ.
γρμ. 0,005. Εὐρέθη ὑπτία ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ και ἡ
ὑπ' ἀρ. 34 ὀχετοῦ.

Τὸ γράμμα *v* πολλαχοῦ φαίνεται ὡς ἰσοσκελές.

Ἐν τῇ δοτικῇ τοῦ θηλυκοῦ παρατηροῦνται ἀμ-
φότεραι αἱ γραφαὶ *η* και *ει*. Ὁμοίως και ἐν ἀρ. 37.

Στίχ. 3. Πρυτανεῖας¹ ἐν στίχ. 6 πρυτανεῖας
και στίχ. 34 πρυτανεῖαν.

Στίχ. 5. Παρελείφθη ὁ μὴν Θαρρηλιῶν (πρβ.
ἐξῆς ἀρ. 37, ἄλλως δὲ ἀρ. 38).

Στίχ. 11. Θεῖος. Πρβ. καταβάσειως (ἀριθ. 34),
δειόμενον (ΕΑ. 1885 σελ. 96)· Meisterhans
σελ. 36.

Στίχ. 34-35. Παρελείφθη τὸ *η* τοῦ *τήν*.

Στίχ. 36. Τὸ πρῶτον Δ τοῦ ΔΔ φέρει ἴχνη ἐρυ-
θροῦ χρώματος (μίλτου).

Τὸ ἔτος τοῦ Νικήτου ἀρχοντος ἀντιστοιχεῖ τῷ
332/1 π. Χ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐγράφη και
ἡ ἐξῆς (ἀριθ. 37), ἐν ἧ ὁ Φανόδημος στεφανοῦται·
ἐν τῇ κατόπιν δὲ (ἀρ. 38) ὁ αὐτὸς στεφανοῦται
μετ' ἄλλων. Ἀρχοντας τῶν ἐτῶν 333 και 329
π. Χ. ἔρα ἐν ἀριθ. 28 (ΕΑ. 1889 σελ. 14) και
κατωτ. ἀριθ. 38. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους
(ἀπὸ τοῦ 338 π. Χ.) ὁ Ὄρωπος ἦν, ὡς γνωστὸν,
ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους.

37

Θ Ε Ο Ι
Ε Π Ι Ν Ι Κ Η Τ Ο Υ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Ξ Ε Π Ι Τ Η Ξ Ε Ρ Ε Χ Ο Η
Ι Δ Ο Ξ Ε Ν Α Τ Η Ξ Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Ξ Η Ι Λ Ρ Ι Ξ Τ Ο Ν Ο
Υ Ξ Α Ρ Ι Ξ Τ Ο Ν Ο Υ Α Ν Α Γ Υ Ρ Α Ξ Ι Ο Ξ Ε Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ
5 Ε Υ Ε Ν Ο Α Ρ Γ Η Λ Ι Λ Ν Ο Ξ Ε Ν Δ Ε Κ Α Τ Ε Ι Τ Ρ Ι Τ Η Ι
Κ Α Ι Ε Ι Κ Ο Ξ Τ Η Ι Τ Η Ξ Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Ξ Ε Κ Κ Λ Η Ξ
Ι Α Κ Υ Ρ Ι Α Τ Λ Ν Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Λ Ν Ε Π Ε Ψ Η Φ Ι Ξ Ε Ν Ε Π
Ι Χ Α Ρ Η Ξ Α Γ Ν Ο Υ Ξ Ι Ο Ξ Ε Δ Ο Ξ Ε Ν Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι :
Δ Η Μ Η Τ Ρ Ι Ο Ξ Ε Υ Κ Τ Η Μ Ο Ν Ο Ξ Α Φ Ι Δ Ν Α Ι Ο Ξ Ε Ι
10 Π Ε Ν Ε Π Ε Ι Δ Η Φ Α Ν Ο Δ Η Μ Ο Ξ Ο Υ Μ Α Ι Τ Α Δ Η Ξ Κ Α
Λ Λ Ξ Κ Α Ι Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ Λ Ξ Ν Ε Ν Ο Μ Ο Ο Ε Τ Η Κ Ε Ν Π Ε
Ρ Ι Τ Ο Ι Ε Ρ Ο Ν Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ Ο Π Λ Ξ Α Ν Η Τ Ε
Π Ε Ν Τ Ε Τ Η Ρ Ι Ξ Λ Ξ Κ Α Λ Λ Ι Ξ Τ Η Γ Ι Γ Ν Η Τ Α Ι Κ Α
ΙΑ Ι Α Λ Λ Α Ι Θ Υ Ξ Ι Α Ι Τ Ο Ι Ξ Θ Ε Ο Ι Ξ Τ Ο Ι Ξ Ε Ν Τ
15 Λ Ι Ι Ε Ρ Λ Ι Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ Κ Α Ι Π Ο Ρ Ο Υ Ξ Π Ε
Π Ο Ρ Ι Κ Ε Ν Ε Ι Ξ Τ Α Υ Τ Α Κ Α Ι Ε Ι Ξ Τ Η Ν Κ Α Τ Α Ξ Κ
Ε Υ Η Ν Τ Ο Υ Ι Ε Ρ Ο Υ Δ Ε Δ Ο Χ Ο Α Ι Τ Η Ι Β Ο Υ Λ Η Ι Τ
Ο Υ Ξ Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ο Υ Ξ Ο Ι Α Ν Λ Α Χ Λ Ξ Ι Ν Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ε
Υ Ε Ι Ν Ε Ι Ξ Τ Η Ν Π Ρ Λ Τ Η Ν Ε Κ Κ Λ Η Ξ Ι Α Ν Π Ρ Ο Ξ Α
20 Γ Α Γ Ε Ι Ν Φ Α Ν Ο Δ Η Μ Ο Ν Π Ρ Ο Ξ Τ Ο Ν Δ Η Μ Ο Ν Κ Α Ι
Χ Ρ Η Μ Α Τ Ι Ξ Α Ι Γ Ν Λ Μ Η Ν Δ Ε Ξ Υ Μ Β Α Λ Λ Ε Ξ Ο Α Ι
Τ Η Ξ Β Ο Υ Λ Η Ξ Ε Ι Ξ Τ Ο Ν Δ Η Μ Ο Ν Ο Τ Ι Δ Ο Κ Ε Ι Τ Η
Ι Β Ο Υ Λ Η Ι Ε Π Α Ι Ν Ε Ξ Α Ι Φ Α Ν Ο Δ Η Μ Ο Ν Δ Ι Υ Λ Λ
Ο Υ Ο Υ Μ Α Ι Τ Α Δ Η Ν Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ Ι Α Ξ Ε Ν Ε Κ Α Τ Η Ξ
25 Π Ρ Ο Ξ Τ Ο Ν Ο Ε Ο Ν Κ Α Ι Τ Ο Ι Ε Ρ Ο Ν Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ

¹ C. I. A. II 829 στίχ. 8, και 62 στίχ. 5, Meisterhans σ. 32, « Βάσανος » (ἀνωτ.) σ. 199 και 715 ἐξ.

Α Ο Υ Κ Α Ι Ξ Τ Ε Φ Α Ν Λ Ξ Α Ι Χ Ρ Υ Ξ Λ Ι Ξ Τ Ε Φ Α Ν Λ Ι
 Α Γ Ο : Χ : Δ Ρ Α Χ Μ Λ Ν Α Ν Α Γ Ρ Α Ψ Α Ι Δ Ε Τ Ο Δ Ε Τ Ο
 Υ Η Φ Ι Ξ Μ Α Ε Ν Ξ Τ Η Λ Η Ι Λ Ι Ο Ι Ν Ε Ι Τ Ο Γ Γ Ρ Α Μ Μ
 Α Τ Ε Α Τ Ο Ν Κ Α Τ Α Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Ξ Τ Η Ξ Α Ι
 30 Ε Ν Τ Λ Ι Ι Ε Ρ Λ Ι Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ Ε Ι Ξ Δ Ε Τ Η Ν
 Α Ν Α Γ Ρ Α Φ Η Ν Τ Η Ξ Ξ Τ Η Λ Η Ξ Δ Ο Υ Ν Α Ι Τ Ο Ν Τ Α Μ
 Ι Α Ν Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ : Δ Δ : Δ Ρ Α Χ Μ Α Ξ Ε Κ Τ Λ Ν Κ Α Τ
 Α Ψ Η Φ Ι Ξ Μ Α Τ Α Α Ν Α Λ Ι Ξ Κ Ο Μ Ε Ν Λ Ν Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι

Θεοί.

- Ἐπὶ Νικήτου ἄρχοντος, ἐπὶ τῆς Ἐρεχθι-
 ἰδος ἐνάτης πρυτανείας, ἧ Ἀριστόνο-
 υς Ἀριστόνου Ἀναγυράσιος ἐγραμμάτ-
 5 ευεν, Θαρρηλιῶνος ἐνδεκάτει, τρίτη
 καὶ εἰκοστῇ τῆς πρυτανείας, ἐκκλησι-
 α κυρία τῶν προέδρων ἐπεψήφισεν Ἐπι-
 χάρης Ἀγνούσιος. Ἔδοξεν τῶι δήμῳ:
 Δημήτριος Εὐκτῆμονος Ἀφιδναῖος εἰ-
 10 πεν· ἐπειδὴ Φανόδημος Θυμαϊτάδης κα-
 λῶς καὶ φιλοτίμως νενομοθέτηκεν πε-
 ρὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀμφιαράου, ὅπως ἂν ἡ τε
 πεντετηρίς ὡς καλλίστη γίγνηται κα-
 ἰ αὶ ἄλλαι θυσίαι τοῖς θεοῖς τοῖς ἐν τ-
 15 ῶι ἱερῶι τοῦ Ἀμφιαράου, καὶ πόρους πε-
 πόρικεν εἰς ταῦτα καὶ εἰς τὴν κατασκ-
 ευὴν τοῦ ἱεροῦ, δεδόχθαι τῇ βουλῇ τι-
 οὺς προέδρους οἱ ἂν λάχωσιν προεδρε-
 ῦειν εἰς τὴν πρώτην ἐκκλησίαν προσα-
 20 γαγεῖν Φανόδημον πρὸς τὸν δῆμον καὶ
 χρηματίσαι, γνώμην δὲ ξυμβάλλεσθαι
 τῆς βουλῆς εἰς τὸν δῆμον ὅτι δοκεῖ τῇ-
 βουλῇ ἐπαίνεσαι Φανόδημον Διύλλ-
 ου Θυμαϊτάδην φιλοτιμίας ἕνεκα τῆς
 25 πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀμφιαρ-
 άου καὶ στεφανῶσαι χρυσῶι στεφάνωι

ἀπὸ : Χ : δραχμῶν, ἀναγράψαι δὲ τότε τὸ
 ψήφισμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ τὸν γραμμ-
 ατέα τὸν κατὰ πρυτανείαν καὶ στήσαι

- 30 ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ Ἀμφιαράου, εἰς δὲ τὴν
 ἀναγραφὴν τῆς στήλης δοῦναι τὸν ταμ-
 ῖαν τοῦ δήμου : Δ Δ : δραχμᾶς ἐκ τῶν κατ-
 ἄ ψήφισματα ἀναλισκομένων τῶι δήμῳ.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου. Ὑψ.
 0,77, πλ. 0,32, πάχ. 0,06. Ὑψ. γρμ. 0,004-
 0,005. Εὐρέθη πρηνῆς παρὰ τῇ ἀνωτέρῳ (ἀρ. 34)
 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὀχετοῦ.

Ἐκαστος στίχος ἔχει 30 γράμματα πλὴν τοῦ
 τελευταίου ἔχοντος 31, συσφιγθέντων τῶν δύο
 τελευταίων (ωι) ἐν χώρῳ ἐνὸς γράμματος· τοῦτο
 δὲ ἵνα μὴ μείνη, φαίνεται, μόνον τὸ ι ἐν ἰδίῳ (34^ο)
 στίχῳ.

Τοῦ γράμματος θ δὲν διακρίνεται πανταχοῦ ἢ
 κεντρικῇ στιγμῇ.

Στίχ. 8. Ἐν τέλει μετὰ τὸ δήμῳ φαίνονται
 ὡσεὶ ἴχνη ἄνω καὶ κάτω τελείας στιγμῆς.

Περὶ Νικήτου ἄρχοντος πρβ. ἀρ. 36. Καὶ ὁ
 γραμματεὺς εἶνε γνωστὸς ἐκ τοῦ C. I. A.

Περὶ Φανοδήμου πρβ. ἀρ. 36 καὶ 38.

Ο Ε Ο Ι
 Ε Π Ι Κ Η Φ Ι Ξ Ο Φ Λ Ν Τ Ο Ξ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Ξ Ε Π Ι Τ
 Η Ξ Ι Π Ρ Ο Θ Λ Ν Τ Ι Δ Ο Ξ Τ Ρ Ι Τ Η Ξ Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε
 Ι Α Ξ Η Ι Ξ Λ Ξ Τ Ρ Α Τ Ι Δ Η Ξ Ε Χ Φ Α Ν Τ Ο Υ Ε Υ Ρ
 5 Υ Ρ Ι Δ Η Ξ Ε Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Υ Ε Ν
 Ε Κ Τ Ε Ι Ε Π Ι Δ Ε Κ Α Τ Ρ Ι Τ Ε Ι Κ Α Ι Τ Ρ Ι Α Κ Ο
 Ξ Τ Ε Ι Τ Η Ξ Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Ξ Ε Κ Κ Λ Η Ξ Ι Α Τ Λ

Μ Π Ρ Ο Ε Δ Ρ ῶ Ν Ε Π Ε Υ Η Φ Ι Ξ Ι Ε Ν Δ Η Μ Ο Χ Α Ρ
 Η Ξ Φ Λ Υ Ε Υ Ξ Ε Δ Ο Ξ Ε Ν Τ ῶ Ι Δ Η Μ ῶ Ι Δ Η Μ Ο Ξ
 10 Ο Ε Ν Η Ξ Δ Η Μ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Ξ Λ Α Μ Π Τ Ρ Ε Υ Ξ Ε Ι Π
 Ε Ν Ε Π Ε Ι Δ Η Ο Ι Χ Ε Ι Ρ Ο Τ Ο Ν Η Θ Ε Ν Τ Ε Ξ Υ Ρ
 Ο Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Ε Π Ι Τ Η Ν Ε Π Ι Μ Ε Λ Ε Ι Α Ν Τ Ο
 Υ Α Γ ῶ Ν Ο Ξ Κ Α Ι Τ ῶ Ν Α Λ Λ ῶ Ν Τ ῶ Ν Π Ε Ρ Ι Τ Η
 15 Ν Ε Ο Ρ Τ Η Ν Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ Κ Α Λ ῶ Ξ Κ Α Ι
 Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ ῶ Ξ Ε Π Ε Μ Ε Λ Η Θ Η Ξ Α Ν Τ Η Ξ Τ Ε Π
 Ο Μ Π Η Ξ Τ ῶ Ι Α Μ Φ Ι Α Ρ Α ῶ Ι Κ Α Ι Τ Ο Υ Α Γ ῶ Ν
 Ο Ξ Τ Ο Υ Γ Υ Μ Ν Ι Κ Ο Υ Κ Α Ι Ι Π Π Ι Κ Ο Υ Κ Α Ι Τ
 Η Ξ Α Π Ο Β Α Ξ Ε ῶ Ξ Κ Α Ι Τ ῶ Ν Α Λ Λ ῶ Ν Π Α Ν Τ ῶ
 20 Ν Τ ῶ Ν Π Ε Ρ Ι Τ Η Ν Π Α Ν Η Γ Υ Ρ Ι Ν ῶ Ν Α Υ Τ Ο Ι
 Ξ Π Ρ Ο Ξ Ε Τ Α Ξ Ε Ν Ο Δ Η Μ Ο Ξ Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ ῶ
 Ι Δ Η Μ ῶ Ι Ε Π Α Ι Ν Ε Ξ Α Ι Τ Ο Υ Ξ Α Ι Ρ Ε Ο Ε Ν Τ
 Α Ξ Φ Α Ν Ο Δ Η Μ Ο Ν Δ Ι Υ Λ Λ Ο Υ Θ Υ Μ Α Ι Τ Α Δ Η
 Ν Λ Υ Κ Ο Υ Ρ Γ Ο Ν Λ Υ Κ Ο Φ Ρ Ο Ν Ο Ξ Β Ο Υ Τ Α Δ Η
 25 Ν : Δ Η Μ Α Δ Η Ν Δ Η Μ Ε Ο Υ Π Α Ι Α Ν Ι Ε Α : Ξ ῶ Φ Ι Λ
 Ο Ν Α Ρ Ι Ξ Τ Ο Τ Ε Λ Ο Υ Ξ Φ Υ Λ Α Ξ Ι Ο Ν : Θ Ρ Α Ξ Υ
 Λ Ε Ο Ν Τ Α Θ Ε Ο Φ ῶ Ν Τ Ο Ξ Α Χ Α Ρ Ν Ε Α : Ε Π Ι Τ Ε
 Λ Η Ν Ξ ῶ Ι Ν Ο Μ Ο Υ Π Ε Ρ Γ Α Ξ Η Θ Ε Ν : Ν Ι Κ Η Ρ Α
 Τ Ο Ν Ν Ι Κ Ι Ο Υ Κ Υ Δ Α Ν Τ Ι Δ Η Ν : Ε Π Ι Χ Α Ρ Η Ν
 Α Γ ῶ Ν Ο Χ Α Ρ Ο Υ Ξ Π Α Ι Α Ν Ι Ε Α : Θ Υ Μ Ο Χ Α Ρ Η
 30 Ν Φ Α Ι Δ Ρ Ο Υ Ξ Φ Η Τ Τ Ι Ο Ν : Κ Η Φ Ι Ξ Ο Φ ῶ Ν Τ Α
 Λ Υ Ξ Ι Φ ῶ Ν Τ Ο Ξ Χ Ο Λ Α Ρ Γ Ε : Δ Ι Κ Α Ι Ο Ξ Υ Ν Η
 Ξ Ε Ν Ε Κ Α Κ Α Ι Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ Ι Α Ξ Τ Η Ξ Π Ρ Ο Ξ Τ
 Ο Ν Θ Ε Ο Ν Κ Α Ι Τ Ο Ν Δ Η Μ Ο Ν Τ ῶ Ν Α Θ Η Ν Α Ι ῶ
 Ν Κ Α Ι Ξ Τ Ε Φ Α Ν ῶ Ξ Α Ι Α Υ Τ Ο Υ Ξ Χ Ρ Υ Ξ ῶ Ι Ξ
 35 Τ Ε Φ Α Ν ῶ Ι Α Π Ο : Χ : Δ Ρ Α Χ Μ ῶ Ν Δ Ο Υ Ν Α Ι Δ Ε Α
 Υ Τ Ο Ι Ξ Κ Α Ι Ε Ι Ξ Θ Υ Ξ Ι Α Ν Κ Α Ι Α Ν Α Θ Η Μ Α
 Η : Δ Ρ Α Χ Μ Α Ξ Τ Ο Δ Ε Α Ρ Γ Υ Ρ Ι Ο Ν Τ Ε Ι Ξ Τ Η
 Ν Θ Υ Ξ Ι Α Ν Π Ρ Ο Δ Α Ν Ε Ι Ξ Α Ι Τ Ο Ν Τ Α Μ Ι Α Ν
 Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Ε Ν Δ Ε Τ Ο Ι Ξ Π Ρ ῶ Τ Ο Ι Ξ Ν Ο Μ Ο
 40 Θ Ε Τ Α Ι Ξ Π Ρ Ο Ξ Ν Ο Μ Ο Θ Ε Τ Η Ξ Α Ι Τ ῶ Ι Τ Α Μ
 Α Ι Δ Ο Υ Ν Α Ι Δ Ε Κ Α Ι Τ Α Ξ Τ Ρ Ι Α Κ Ο Ν Τ Α Δ
 Α Χ Μ Α Ξ Τ Ο Ν Τ Α Μ Ι Α Ν Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Τ Ο Ι Ξ
 Ι Ρ Ε Θ Ε Ι Ξ Ι Ν Ε Π Ι Τ Ο Ν Α Γ ῶ Ν Α Α Ξ Ε Ι Ρ Η
 Τ Α Ι Δ Ι Δ Ο Ν Α Ι Ε Ν Τ ῶ Ι Ν Ο Μ ῶ Ι Τ ῶ Ι Α Ι Ρ Ε
 45 Θ Ε Ν Τ Ι Ε Π Ι Τ Η Ν Ε Υ Τ Α Ξ Ι Α Ν Α Ν Α Γ Ρ Α Υ Α
 Ι Δ Ε Τ Ο Δ Ε Τ Ο Υ Η Φ Ι Ξ Μ Α Τ Ο Γ Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε
 Α Τ Η Ξ Β Ο Υ Λ Η Ξ Κ Α Ι Ξ Τ Η Ξ Α Ι Ε Ν Τ ῶ Ι Ι Ε Ρ
 ῶ Ι Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ Ε Ι Ξ Δ Ε Τ Η Ν Α Ν Α Γ Ρ
 Α Φ Η Ν Τ Η Ξ Ξ Τ Η Λ Η Ξ Δ Ο Υ Ν Α Ι Τ Ο Ν Τ Α Μ Ι Α
 50 Ν Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ : Δ Δ Δ : Δ Ρ Α Χ Μ Α Ξ Ε Κ Τ ῶ Ν Κ Α Τ
 Α Υ Η Φ Ι Ξ Μ Α Τ Α Μ Ε Ρ Ι Ι Ο Μ Ε Ν ῶ Ν Τ ῶ Ι Δ Η Μ
 ῶ Ι

Θεοί.

- Ἐπί Κηφισοφώντος ἄρχοντος, ἐπὶ τῆς Ἰπποθωντίδος τρίτης πρυτανείας, ἥ Σωστρατίδης Ἐρχφάντου Εὐπυρίδης ἐγραμμάτευεν·
- ἔκτει ἐπὶ δέκα, τρίτει καὶ τριακοστῇ τῆς πρυτανείας, ἐκκλησίᾳ τῶν προέδρων ἐπεψήφισεν Δημοχάρης Φλυεύς. Ἐδοξεν τῷ δήμῳ, Δημοσθένης Δημοκλέους Λαμπτρέυς εἶπεν· ἐπειδὴ οἱ χειροτονηθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου ἐπὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀμφιαράου καλῶς καὶ φιλοτιμῶς ἐπεμελήθησαν τῆς τε πρυτανείας τῷ Ἀμφιαράῳ καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ γυμνικοῦ καὶ ἵππικοῦ καὶ τῆς ἀποβάσεως καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν περὶ τὴν πανήγυριν, ὧν αὐτοῖς προσέταξεν ὁ δῆμος, δεδόχθαι τῷ δήμῳ ἐπαινεῖσαι τοὺς αἰρεθέντας Φανόδημον Διύλλου Θυματιτάδην[:] Λυκοῦργον Λυκόφρονος Βουτάδην: Δημάδην Δημέου Παιανία: Σώφιλον Ἀριστοτέλους Φυλάσιον: Θρασυλέοντα Θεοφώντος Ἀχαρνεά: Ἐπιτέλην Σωινόμου¹ Περγασῆθεν: Νικήρατον Νικίου Κυδαντίδην: Ἐπιχάρην Ἀγωνοχάρους Παιανία: Θυμοχάρην Φαίδρου Σφήττιον: Κηφισοφώντα Λυσιφώντος Χολαργέ: δικαιοσύνης ἕνεκα καὶ φιλοτιμίας τῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων, καὶ στεφανῶσαι αὐτοὺς χρυσῶι στερφάνῳ ἀπὸ: Χ: δραχμῶν, δοῦναι δὲ αὐτοῖς καὶ εἰς θυσίαν καὶ ἀνάθημα Η: δραχμᾶς, τὸ δὲ ἀργύριον τ[ὸ] εἰς τὴν θυσίαν προδανείσαι τὸν ταμίαν τοῦ δήμου, ἐν δὲ τοῖς πρώτοις νομοθέταις προσνομοθετῆσαι τῷ ταμίᾳ, δοῦναι δὲ καὶ τὰς τριάκοντα δραχμᾶς τὸν ταμίαν τοῦ δήμου τοῖς αἰρεθεῖσιν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, ἃς εἴρηται διδόναι ἐν τῷ νόμῳ τῷ αἰρεθέντι ἐπὶ τὴν εὐταξίαν· ἀναγράψαι δὲ τὸδε τὸ ψήφισμα τὸν γραμματέ-

α τῆς βουλῆς, καὶ στήσαι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀμφιαράου, εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν τῆς στήλης δοῦναι τὸν ταμίαν τοῦ δήμου: ΔΔΔ: δραχμᾶς ἐκ τῶν κατὰ ψήφισματα μεριζομένων τῷ δήμῳ.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου· δίχα τεθραυσμένη ὑπὸ τὸν 21^{ον} καὶ ἐπὶ τοῦ 22^{ου} στίχου. Ὅλον ὑψ. 0,895, πλ. 0,36, πᾶχ. 0,07.

Εὐρέθη πρᾶνῆς παρὰ τῇ ἀνωτέρῳ (ἀρ. 37).

Ὁ πρῶτος στίχος γέγλυπται ἐπὶ τοῦ γείσου. Τὰ γράμματα (ὑψ. 0,005-0,006) μικρόν τι διάφορα τῶν τῆς προηγούμενης (πρβ. φ, ὅπερ ἄλλως ἐνιαχοῦ ἐν τῇ προκειμένῃ δὲν εἶνε εὐδιάκριτον, καὶ ξ). Τοῦ μ ἡ μέση γωνία φθάνει μέχρι τοῦ κάτω μέρους.

Ἡ δοτικὴ τοῦ θηλυκοῦ γέγραπται διὰ τῆς ει, ἀλλὰ ἦι (στίχ. 4).

Στίχ. 4 Ἐρχφάντου. Περὶ τῆς τροπῆς τοῦ κ εἰς χ πρβ. «Βάσανον» (ἀνωτ.) σελ. 653, ἔνθα ἐρμηνεύεται ὁ λόγος τῆς τοιαύτης τροπῆς ὡς συμφωνῶν πρὸς τὴν νῦν παρ' ἡμῖν προφορὰν τῶν δασέων. Καὶ ἐν Meisterhans σελ. 82 ἄλλα παραδείγματα. Τὸν ἐνταῦθα γραμματέα συμπληρωτέον καὶ ἐν C. I. A. II 178.

Στίχ. 5. Μετὰ τὸ ἐγραμμάτευεν δὲν διακρίνεται γράμματα. Μὴν ἀντιστοιχῶν καὶ συμπληρωτέος ἐνταῦθα εἶνε ὁ Πυανοψίων.

Στίχ. 8. Ἐπεψήφισεν. Τὸ σζ εὔρηται καὶ ἐν τοῖς καρπίσζεσθαι (EA. 1884 σελ. 100^α στίχ. 2 = 28, ἀλλὰ καὶ πολλάκις αὐτόθι τὸ αὐτὸ ρῆμα διὰ μόνου τοῦ ζ), μασζορόμου (EA. 1889 σελ. 7-10). Meisterhans σελ. 70.

Στίχ. 23. Περὶ τελειῶν (:) πρὸ τοῦ Λυκοῦργον δὲν εἶμαι βέβαιος.

Στίχ. 27. Σωινόμου (μετὰ τοῦ ι), ἀλλὰ στίχ. 24-25 Σώφιλον. Ἐκ τούτου συμπληρωτέον καὶ ἐν C. I. A. II 181 (Meisterhans σ. 52) Σ[ω]ιν[ό]μου, οὐχὶ Σ[ω]ιν[ό]μου.

Κηφισοφῶν ἄρχων ἐγένετο τῷ 329/8 π. X.

Ὁ Φανόδημος εἶπε τὸ ἀνωτ. (ἀρ. 36) ψήφισμα, στεφανοῦται δὲ ἐν ἀριθ. 37.

Οἱ δέκα ἐνταῦθα τιμώμενοι ἄνδρες εἰσὶ σχεδὸν πάντες ἐπιφανεῖς καὶ γνωστοί, ἀντιπρόσωποι, ὡς

¹ Ἡ διὰ κεκλιμένων στοιχείων τύπωσις κυρίων ὀνομάτων ἐν τῇ μεταγραφῇ δηλοῖ ὅτι ταῦτα δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Pape.

φαίνεται, τῶν 10 φυλῶν, καί τοι πολλοὶ ἐκ τῆς αὐ-
τῆς εἰσι φυλῆς.

Οἱ ἵππικοὶ κλπ. ἀγῶνες ἐν Ἀμφιαρείῳ ἐτελοῦντο

πιθανῶς κατὰ τὰ ΒΔ. ὄπισθεν τοῦ Ἱεροῦ, ἐπὶ τῆς
εἰς Σχάλαν ὁδοῦ, ἐν θέσει τανῦν καλουμένη « αὐ-
λοτόπι ».

39

Θ Ε Ο Ι Τ Υ Χ Η Ι Ἀ Γ Α Θ Η Ι Ε Π Ι Χ Α Ρ Ο Π Ι Δ Ο Υ Ι Ε
Ρ Ε Ω Σ Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ Π Ο Λ Ε Μ Α Ρ Χ Ω Ν Α Μ Φ
Ι Δ Η Μ Ο Υ Α Μ Φ Ι Μ Η Δ Ο Υ Σ Χ Α Ι Ρ Ε Σ Τ Ρ Α Τ Ο Υ Ε
Υ Χ Α Ρ Ι Δ Ο Σ Ν Ι Κ Ο Ξ Ε Ν Ο Υ Σ Ι Μ Ι Ο Υ Α Μ Φ Ι Δ Η
5 Μ Ο Σ Α Μ Φ Ι Μ Η Δ Ο Υ Σ Ε Λ Ε Ξ Ε Ν Ε Δ Ο Ξ Ε Ν Τ Η Ι Β
Ο Υ Λ Η Ι Κ Α Ι Τ Η Ι Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α Ι Ε Π Ε Ι Δ Η Α Ν Δ
Ρ Ε Σ Α Γ Α Θ Ο Ι Κ Α Ι Δ Ι Κ Α Ι Ο Ι Π Ε Ρ Ι Τ Η Μ Π Ο Λ
Ι Ν Τ Η Ν Ω Ρ Ω Π Ι Ω Ν Γ Ε Γ Ε Ν Η Ν Τ Α Ι Α Ι Σ Υ Μ Ν Ο
Σ Ο Ξ Υ Μ Ε Ν Ο Υ Σ Α Ν Τ Ι Π Α Τ Ρ Ο Σ Σ Ω Σ Ι Ο Σ Μ Α Κ
10 Ε Δ Ο Ν Ε Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Α Σ Ε Ι
Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Κ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α
Υ Τ Ο Ι Σ Π Ο Λ Ι Τ Ε Ι Α Ν Α Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν Π Α Ν Τ Ω Ν Γ
Η Σ Ο Ι Κ Ι Ω Ν Ε Γ Κ Τ Η Σ Ι Ν Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Α Σ Φ Α Λ Ε
Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι Κ Α Τ
15 Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ Α Ν

Θεοί. Τύχη: [ἄ]γαθῆ: ἐπὶ *Χαροπίδου* ἱε-
ρέως τοῦ Ἀμφιαρέου, πολεμάρχων Ἀμφ-
ιδήμου Ἀμφιμήδους, Χαιρεστράτου Ε-
υχάριδος, Νικοξένου Σιμίου, Ἀμφιδη-
5 μος Ἀμφιμήδους ἔλεξεν· ἔδοξεν τῆι β-
ουλῆι καὶ τῆι ἐκκλησίῃ, ἐπειδὴ ἄνδ-
ρες ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι περὶ τῆμ πόλ-
ιν τὴν Ὠρωπίων γεγέννηται Αἴσυμνο-
ς Ὀξυμένους, Ἀντίπατρος Σώσιος, Μακ-
10 εδόνες, προξένους καὶ εὐεργέτας εἶ-
ναι αὐτοὺς καὶ ἐκγόνους, καὶ εἶναι α-
ὐτοῖς πολιτείαν, ἀτέλειαν πάντων, γ-
ῆς, οἰκιῶν ἔγκτησιν, ἀσυλίαν, ἀσφάλε-
ϊαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατ-
15 ἄ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

Στήλη μετ' αἰτώματος, λευκοῦ μαρμάρου, τε-
θραυσμένη. Ταύτης εὐρέθησαν δύο τεμάχια, ἡγουν
ἄλον κατὰ πλάτος τὸ ἄνω καὶ τὸ ἀριστερὸν μέρος
τοῦ κάτω· καὶ τὸ μὲν ἄνω περιέχει τὴν προκειμέ-

νην ἐπιγραφὴν, τὸ δὲ εἶνε ἀνεπίγραφον ὡς βεβαίως
ἦτο καὶ τὸ ἐλλείπον δεξιὸν τοῦ κάτω. Ὑψος ἄλον
1,10, πλ. 0,45, πάχ. 0,08. Ἐπὶ τοῦ αἰτώ-
ματος διακρίνονται ἴχνη ὡσεὶ χρώματος ἐρυθροῦ.
Εὐρέθη πρηνῆς ἔξωθεν τοῦ σφριζομένου μακροῦ
τοίχου τοῦ Ναοῦ ὑπὸ ἄλλα ἐνεπίγραφα τεμάχια
καὶ κοινούς λίθους, ἐπὶ τοῦ αὐτόθι παρήκοντος καὶ
ὑπὸ τὸ βάθρον Σύλλα χωροῦντος ὑδραγωγείου Δ.

Ὑψ. γρμ. 0,007. Τὸ ο καὶ ω σχεδὸν ἰσοῦψῆ
τοῖς ἄλλοις γράμμασι.

Κατὰ τὰ ἐν αὐτῇ ὀνόματα, τὴν ἀπαράλλακτον
ταυτότητα τοῦ τύπου καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμά-
των ἢ παροῦσα ἐπιγραφὴ ἐγγράφη κατὰ τὸν αὐτὸν
καὶ ἡ ἐξῆς (ἀρ. 40) χρόνον. Καὶ οἱ πρόξενοι ἐν
ἀμφοτέραις Μακεδόνες. Πρβ. καὶ ἀριθ. 50 καὶ 51,
ἄπου καὶ « ἔδοξε τεῖ ἐκκλησίῃ ».

Περὶ πολεμάρχων ἰδὲ καὶ ἀριθ. 35.

Ὡς πρὸς τὰς γενικὰς *Εὐχάριδος* καὶ *Σώσιος*
πρβ. Meisterhans σελ. 101-102.

40

Θ Ε Ο Ι Τ Υ Χ Η Ι Α Γ Α Θ Η Ι Ε Π Ι Χ Α Ρ Ο Π Ι Δ Ο
Υ Ι Ε Ρ Ε Ω Σ Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ Π Ο Λ Ε Μ Α Ρ

Χ Ω Ν Α Μ Φ Ι Δ Η Μ Ο Υ Λ Μ Φ Ι Μ Η Δ Ο Υ Σ Χ Α Ι Ρ
 Ε Σ Τ Ρ Α Τ Ο Υ Ε Υ Χ Α Ρ Ι Λ Ο Σ Ν Ι Ξ Ε Ν Ο Υ
 5 Σ Ι Μ Ι Ο Υ Α Μ Φ Ι Δ Η Μ Ο Σ Α Μ Φ Ι Μ Η Δ Ο Υ Σ Ε
 Λ Ε Ξ Ε Ν Ε Δ Ο Ξ Ε Ν Τ Η Ι Β Ο Υ Λ Η Ι Κ Α Ι Τ Η Ι
 Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α Ι Ε Π Ε Ι Δ Η Α Ν Η Ρ Α Γ Α Θ Ο Σ Κ
 Α Ι Δ Ι Κ Α Ι Ο Σ Π Ε Ρ Ι Τ Η Μ Π Ο Λ Ι Ν Τ Η Ν Ω Ρ
 10 Ω Π Ι Ω Ν Π Ε Γ Ε Ν Η Τ Α Ι Α Λ Κ Α Ν Ω Ρ Α Ρ Κ Ε Σ Ι
 Λ Α Ο Υ Μ Α Κ Ε Δ Ω Ν Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ
 Γ Ε Τ Η Ν Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Ε Κ Γ Ο Ν Ο Υ Σ
 Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ω Ι Π Ο Λ Ι Τ Ε Ι Α Ν Α Τ Ε Λ
 Ε Ι Α Ν Π Α Ν Τ Ω Ν Γ Η Σ Ο Ι Κ Ι Ω Ν Ε Γ Κ Τ Η Σ Ι
 15 Ν Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Α Σ Φ Α Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο
 Υ Κ Λ Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι Κ Α Τ Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α
 Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ Α Ν

Θεοί. Τύχη ἀγαθῆ· ἐπὶ Χαροπίδου
 ἱερέως τοῦ Ἀμφιαρέου, πολεμάρ-
 χων Ἀμφιδήμου Ἀμφιμήδους, Χαιρ-
 εστράτου Εὐχάριδος, Νικοξένου

- 5 Σιμίου, Ἀμφιδήμος Ἀμφιμήδους ἔ-
 λεξεν· ἔδοξεν τῆι βουλῆι καὶ τῆι
 ἐκκλησίᾳ, ἐπειδὴ ἀνὴρ ἀγαθὸς κα-
 αὶ δίκαιος περὶ τῆμ πόλιν τὴν Ὠρ-
 10 ωπίων γεγένηται Ἀλκάνωρ Ἀρκεσι-
 λάου Μακεδῶν, πρόξενον καὶ εὐερ-
 γέτην εἶναι αὐτὸν καὶ ἐγγόνους,
 καὶ εἶναι αὐτῶι πολιτεῖαν, ἀτέλ-
 15 εϊαν πάντων, γῆς, οἰκιῶν ἐγκτησι-
 υ καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κα-
 τὰ θάλατταν.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου. ΥΨ.

0,95, πλ. 0,41, πάχ. 0,08. Εὐρέθη ὑπτία πλη-
 σίον τῆς προηγουμένης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑδραγω-
 γείου, ἐν βάρθει ἀντιστοιχοῦντι πρὸς 1 μέτρον σχε-
 δὸν ὑπὸ τὴν εὐθυνηρίαν τοῦ Ναοῦ. Ἡ στοιχηδὸν
 τάξις ταρασσεται ἐν στίχῳ 9^ω ἔχοντι ἐν πλείον τοῦ
 δέοντος γράμμα.

Στίχ. 3. Ἐν τῷ *a* τοῦ Ἀμφιμήδους δὲν δια-
 κρίνεται ἡ μέση γραμμὴ. Ὡσαύτως οὐδὲ ἐν στίχ.
 15 ἐν τῷ πρώτῳ *a*.

Στίχ. 4. Δὲν διακρίνεται ἡ κάτω γραμμὴ τοῦ
 δ τοῦ Εὐχάριδος καὶ τὰ δύο σκέλη τοῦ *κ* ἐν τῷ
 Νικοξένου.

Στίχ. 9. Ἐν τῷ πρώτῳ *γ* τοῦ γεγένηται φαί-
 νονται ὡσεὶ ἴχνη καὶ τρίτης γραμμῆς· ἴσως ἐκ
 παραδρομῆς εἶχε χαραχθῆ *π* πρότερον.

Ἡ ἐπιγραφή εἶνε σύγχρονος τῆ ἀνωτέρῳ (ἀρ. 39).

41

Ν Ι Κ Ο Ξ Ε Ν Ο Σ Κ Ρ Α Τ Ι Ν Ο Υ Ε Ι
 Π Ε Ν Ε Π Ε Ι Δ Η Σ Λ Σ Τ Ρ Α Τ Ο Σ
 Κ Α Λ Λ Ι Ο Υ Α Θ Η Ν Α Ι Ο Σ Ε Υ Ν Ο Υ Σ
 Κ Α Ι Χ Ρ Η Σ Ι Μ Ο Σ Λ Ν Δ Ι Α Τ Ε Λ Ε Ι
 5 Κ Ο Ι Ν Ε Ι Π Α Σ Ι Ν Λ Ρ Λ Π Ι Ο Ι Σ
 Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι Ε Ι Ν Α Ι
 Α Υ Τ Ο Ν Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ
 Γ Ε Τ Η Ν Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Λ Σ Λ Ρ Λ Π Ι Λ Ν
 Κ Α Ι Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Ε Γ Γ Ο Ν Ο Υ Σ
 10 Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ι Σ Γ Η Σ Κ Α Ι
 Ο Ι Κ Ι Α Σ Ε Γ Κ Τ Η Σ Ι Ν Κ Α Ι Α Σ Φ Α
 Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο

Λ Ε Μ Ο Υ Ο Ν Τ Ο Σ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ
 Κ Α Ι Κ Α Τ Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α
 15 Λ Α Τ Τ Α Ν Κ Α Ι Ι Σ Ο Π Ο Λ Ι Τ Ε Ι Α Ν
 Κ Λ Ι Τ Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α Κ Α Θ Α Π Ε Ρ
 Τ Ο Ι Σ Α Λ Λ Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Α Ι
 Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Α Ι . // Ν Α Γ Ρ Α Ψ Α Ι Δ Ε
 Τ Η Ν Π Ρ Ο Ξ Ε . . Λ Ν Ε Ν Σ Τ Η . . Ι Λ Ι
 20 Θ Ι Ν Ε Ι Κ Α Ι . . Η Σ Α Ι Ε Ν Τ Η Ι
 Ι Ε Ρ Η Ι Τ Ο Υ . . Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ

- Νικόξενος Κρατίνου εἶ-
 πεν· ἐπειδὴ Σώστρατος
 Καλλίου Ἀθηναῖος εὔνους
 καὶ χρήσιμος ὦν διατελεῖ
 5 κοινῆ πᾶσιν Ὠρωπίοις,
 δεδόχθαι τῶι δήμῳ εἶναι
 αὐτὸν πρόξενον καὶ εὐερ-
 γέτην τῆς πόλεως Ὠρωπίων,
 καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους,
 10 καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ
 οἰκίας ἐγκτησιν, καὶ ἀσφά-
 λειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ πο-
 λέμου ὄντος καὶ εἰρήνης,
 καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά-
 15 λατταν, καὶ ἰσοπολιτείαν,
 καὶ τᾶλλα πάντα καθάπερ
 τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ
 εὐεργέται[ς]· ἀναγράψαι δὲ
 τὴν προξενίαν ἐν στ[ήλει] λι-
 20 θίνει καὶ [στ]ῆσαι ἐν τῶι
 ἱερῶι τοῦ [Ἀμ]φιαράου.

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου, ἄνευ ἀετώματος, φέ-
 ρουσα γείσωμα ἐξ ἄβακς καὶ κυματίου, ἐφ' οὗ
 ὑπῆρχε γραπτὸν κόσμημα (ράβδος ὠῶν). Εἶνε τε-
 θραυσμένη εἰς 4 τεμάχια (ὅσον σφίζεται), ἐλλεί-
 πει δὲ τὸ κάτω ἀριστερόν, ἔπερ ὅμως ἦν ἀνεπίγρα-
 φον. Ὅλον ὕψ. 0,83, πλ. 0,35, πᾶχ. 0,08. Ὑψ.
 γρμ. 0,008. Τῶν τεμαχίων τὰ μὲν εὐρέθησαν
 ἄνωθεν τῆς ὑπ' ἀρ. 39, ἐν δὲ κάτωθεν τῆς προη-
 γουμένης (ἀρ. 40) ἐπὶ τοῦ ὑδραγωγείου Δ.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ φαίνεται ὡς ἐπιδιωκο-
 μένη ἢ κατὰ συλλαβὴν διαίρεσις τῶν λέξεων ἐν
 τέλει τῶν στίχων, ὅπου καὶ ἔνθα μὲν κενά, ἔνθα
 δὲ πύκνωσις καὶ ὀλιγωρία τῆς στοιχηθὸν τά-
 ξεως.

Ἄξια μνείας εἰσὶ λέξεις τινὲς καὶ φράσεις ἀ-
 συνήθεις ἐν Ἀμφιαρείῳ (ἰσοπολιτείαν, προξε-
 νίαν [πρβ. ἀριθ. 49], πᾶσιν Ὠρωπίοις κλπ.).
 Ὡς πρὸς τὸ ὄνομα Κρατίνου εἰρήσθω καὶ «Παρά-
 μυθος Κρατίνου» ΕΑ. 1889 σελ. 23, ψηφ. 4
 καὶ 5.

42

Κ Τ Η . Ι . . . . Λ Ε Μ Ο Σ Τ Ο Υ Ε Ι . . Ν . Π Ε
 Ι Δ Η Φ Ι Λ . . . Υ Ν Ο Υ Σ Η Ν . . Α Τ Ε Λ Ε Ι Τ
 Ε Ι Ρ Ο . . . . Η Γ . . . < Α Ι Χ Ρ Ε Ι Α Σ Π Α
 Ρ Ε Χ Ο Μ Ε . Ο Σ . . . Λ Γ Γ Η Ν Κ Α Ι Π Ρ Α Τ Τ
 5 Η Ν Τ / Σ . . . . . Α Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ Η Ι
 Δ Η . . . . . Ι Α Η Ν Ο Σ Ε Φ Ε Σ Ι Ο Ν
 Π Ρ Ο . . . . . Α Ι Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Ξ Η Ρ Η
 Π Ι Η Ν Κ Α Ι Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Ε Κ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Κ Α
 Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ι Σ Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Α Σ Ε
 10 Ν Κ Τ Η Σ Ι Ν Κ Α Ι Ι Σ Ο Τ Ε Λ Γ Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ
 Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ
 Κ Α Ι Κ Α Τ Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ Α Ν
 Κ Α Ι Τ Α Α Λ Λ Α . Α Ν Τ Α Κ Α Θ Α Π Ε Ρ Τ Ο Ι Σ

Α Λ Λ Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ
 15 Α Ι Σ Α Ν Α Γ Ρ Α Ψ Α Ι Δ Ε Τ Ο Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α Ε Ν
 Σ Τ Η Λ Η Ι Λ Ι Θ Ι Ν Η Ι Κ Α Ι Σ Τ Η Σ Α Ι Ε . Τ
 Η Ι Ι Ε Ρ Η Ι Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Α Ρ Α Ο Υ Ο Υ Α Ν . Ο
 Κ Ε Ι Ε Ν Κ Α Λ Λ Ι Σ Τ Η Ι Ε Ι Ν Α Ι

Κτη[σίας 'Εφ;]αρμόστου εἰ[πε]ν· [ε]πε-
 ιδῆ Φίλ[ων ε]ϋνους ὦν [δι]ατελεῖ τ-
 εἰ πόλ[ει 'Ωρ]ωπ[ίω]ν καὶ χρεῖας πα-
 ρεχόμενος [καὶ] λέγων καὶ πράττ-
 5 ων τὰ [συμφέροντ]α, δεδόχθαι τῷ
 δήμῳ [Φίλωνα Φ]ίλωνος 'Εφέσιον
 πρό[ξενον εἶ]ναι τῆς πόλεως 'Ωρω-
 πίων καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόνους, κα-
 ῖ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐ-
 10 νκτησιν καὶ ἰσοτέλειαν καὶ ἀσ-
 υλίαν καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης
 καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν
 καὶ τὰ ἄλλα [π]άντα καθάπερ τοῖς
 ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέτ-
 15 αῖς, ἀναγράψαι δὲ τὸ ψήφισμα ἐν
 στήλ[ε;]ι λιθίν[ε;]ι καὶ στήσαι ἐ[ν] τ-
 ῶι ἱερῶι τοῦ 'Αμφιαράου οὐ ἂν [δ]ο-
 [κ]εῖ ἐν καλλίστῳ εἶναι.
 Στήλη λευκοῦ μαρμάρου, φέρουσα ἀπλοῦν γει-

σον ἐξ ἄβακος καὶ κυματίου. Δίχα τεθραυσμένη
 ὀριζοντίως κατὰ τὸν 16^{ον} στίχον. Ὑψ. 0,51, πλ.
 0,30, πάχ. 0,05. Εὐρέθη πρᾶνῆς ἐμπροσθεν τοῦ
 Ναοῦ, κατὰ τὸ μεταξύ τοῦ βάθρου Σύλλα καὶ τοῦ
 ἀριστεροῦ ἄκρου τοῦ περιβωμίου μέρος τοῦ ὑδρα-
 γωγείου Δ. Τὰ γράμματα (ὑψ. 0,005) πολλαχοῦ
 λίαν τετριμμένα, φαίνονται δὲ παραπλήσια τοῖς
 τῶν ἀνωτέρω ἀττικῶν ψηφισμάτων.
 Τὸ δεύτερον ὄνομα ἴσως εἶνε ΕΦαρμόστου. Ἐν
 τῇ κατωτέρῳ, βοιωτικῆς διαλέκτου, ἐπιγραφῇ (ἀρ.
 44) φέρεται ΕΓαρμόστω. Εἰρήσθω ὅτι εὐρέθη καὶ
 ὄνομα Πανάρμωστος ἐν 'Αμφιαρείῳ, ἀλλ' ἂν τὸ
 πρῶτον ὄνομα τῆς προκειμένης εἶνε Κτησίας, δὲν
 ὑπάρχει χώρος εἰς τοιαύτην συμπλήρωσιν. Ση-
 μειωθήτω ἐν παρόδῳ καὶ «Κτεισίαο ἄρχοντος Βοιω-
 τῆς» παρὰ Larfeld *Sylloge* 21 καὶ 162.
 Ἐν καλλίστῳ τόπῳ τοῦ ἱεροῦ ὀρίζεται καὶ ἡ
 ἀναγραφή τοῦ CIG 1570 καὶ EA. 1885, σ. 103.

43

Χ Α Ρ Ο Π Ι Ν Η Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Ε Υ Φ Ρ
 Α Ι Ν Η Ν Π Τ Η Ι Ο Δ Η Ρ Ο Υ Η Ρ Η Π Ι
 Ο Σ Ε Λ Ε Ξ Ε Δ Ε Δ Ο Χ Θ Η Τ Ο Ι Δ Α Μ
 Ο Ι Α Π Ο Λ Λ Ο Δ Η Ρ Ο Ν Φ Ρ Ο Υ Ν Ι Χ
 5 Ο Υ Α Θ Α Ν Η Ο Ν Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Ε Ι Μ
 Ε Ν Κ Η Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Α Ν Τ Η Κ Ο Ι Ν Η
 Β Ο Ι Η Τ Η Ν Α Υ Τ Ο Ν Κ Η Ε Γ Γ Ο Ν Η
 Σ Κ Η Ε Ι Μ Ε Ν Α Υ Τ Ο Ι Σ Γ Α Σ Ε Π Π
 Α Σ Ι Ν Κ Η Ι Ι Κ Ι Α Σ Κ Η Α Σ Φ Α Λ Ι
 10 Α Ν Κ Η Α Σ Ο Υ Λ Ι Α Ν Κ Η Π Ο Λ Ε Μ Η
 Ι Ο Ν Τ Ο Σ Κ Η Ι Ρ Α Ν Α Σ Κ Η Κ Α Τ Α
 Γ Α Ν Κ Η Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ Α Ν Κ Η Τ
 Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α Ο Σ Α . Η Τ Ο Ι Σ Λ Ο
 Ι Π Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Η Ε Υ Ε Ρ
 15 Γ Ε Τ Η Ι Σ Τ Η Κ Ο Ι Ν Η Β Ο Ι Η Τ Η Ν

Χαροπίνω ἄρχοντος, Εὐφρ-
 αίνων Πτωιδώρου 'Ωρωπι-
 ος ἔλεξε· δεδόχθαι τοῖ δάμ-
 οῖ 'Απολλόδωρον Φρουνίχ-
 5 ου 'Αθανῆον πρόξενον εἰμ-
 εν κὴ εὐεργέταν τῷ κοινῷ

- Βοιωτῶν, αὐτὸν κὴ ἐγγόνω-
 ς, κὴ εἶμεν αὐτοῖς γᾶς ἔππα-
 σιν κὴ ῥικίας; καὶ ἀσφάλι-
 10 αν, καὶ ἀσουλίαν, κὴ πολέμω
 ἰόντος κὴ ἱράνας, κὴ κατὰ
 γᾶν κὴ κατὰ θάλατταν, κὴ τ-
 ἄλλα πάντα ὅσα [κ]ῆ τοῖς λο-
 ιποῖς προξένους κὴ εὐερ-
 15 γέτης τῷ κοινῷ Βοιωτῶν.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου, δίχα
 τεθραυσμένη (κάτωθεν τοῦ τέλους τῆς ἐπιγραφῆς).
 Ὑψ. 0,63, πλ. 0,27, πάχ. 0,06. Εὐρέθη πρηνῆς
 ἀριστερόθεν τοῦ περιβωμίου ἐπὶ τοῦ πρὸς τὸν Ναὸν
 τοίχου τοῦ ὑδραγωγείου Δ. Τὰ γράμματα ἐλάχι-
 στόν τι μείζω τῶν τῆς προηγουμένης (ἀρ. 42).

Τὸ *ν* πολλαχρῶ δὲν διακρίνεται ἀν εἶνε ἰσοσκελές.

Ἄνωθεν τοῦ *Χαροπίνω* ὡσεὶ ἰχνη δύο στίχων
 (ἴσως *αρχ;* *αρχοντ;*).

Τὸ μετὰ τὰς λέξεις ἔππασιν κὴ γράμμα φαίνε-
 ται ὡς *F*, ἴσως δ' ἔχει καὶ τι τοῦ *κ* (πιθανῶς σφάλμα
 τοῦ χαρακτοῦ).

Τὸ *η* ἀντικαθίστησι τὴν δίφθογγον *αι* πλὴν ἐν
 τῷ ὀνόματι *Εὐφροαίνων* (πρβ. *εὐεργέτης*), οὐδαμοῦ
 ὅμως τὸ *υ* τὴν *οι*. Σημειωθήτωσαν ἔτι αἱ γενικαὶ
Πτωιδώρον καὶ *Φρονίχον*.

Χαροπίνω ἄρχοντος φέρει καὶ τὸ ἐξῆς ψήφισμα,
 ὅπερ ὅμως πρὸς τοῖς ἄλλοις διαφέρει καὶ κατὰ τὰ
 γράμματα. *Χαροπίνω* ἄρχοντος Βοιωτοῖς ἀπαντᾷ
 ἐν *Larfeld Sylloge* 68 (ὀλίγον πρὸ τοῦ 200 π.Χ.)
 = *Collitz Sammlung d. griech. Dialekt-Inschr.*
 418.

44

Χ Α Ρ Ο Π Ι Ν Ω Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Μ Ε Ι Ν Ο Σ Π Α Ν Α Μ Ω
 Ε Π Ε Ψ Α Φ Ι Δ Ε Δ Ι Δ Υ Μ Μ Ω Ν Ε Π Α Ρ Μ Ο Σ Σ Τ Λ Ο Ρ Ο
 Ε Ν Τ Ι Ο Σ Δ Α Μ Ο Κ Ρ Ι Τ Ο Σ Τ Ι Μ Ο Γ Ε Ν Ι Ο Σ Ω Ρ Ω Π Ι Ο Σ
 Ε Λ Ε Ξ Ε Δ Ε Δ Ο Χ Θ Η Τ Υ Δ Α Μ Υ Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Ε Ι Μ Ε Ν
 5 Κ Η Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Α Ν Τ Ω Κ Υ Ν Ω Β Ο Ι Ω Τ Ω Ν Κ Λ Ε Ο Φ Α Ν Τ Σ
 Κ Λ Ε Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ Χ Α Λ Κ Ι Δ Ε Ι Α Κ Η Α Υ Τ Ο Ν Κ Η
 Ε Γ Γ Ο Ν Ω Σ Κ Η Ε Ι Μ Ε Ν Α Υ Τ Ο Ι Κ Η Γ Α Σ Κ Η Υ Κ Ι Α Σ
 Ε Π Π Α Σ Ι Ν Κ Η Φ Ι Σ Ο Τ Ε Λ Ι Α Ν Κ Η Α Σ Φ Α Λ Ι Α Ν
 Κ Η Α Σ Ο Υ Λ Ι Α Ν Κ Η Ρ Ο Λ Ε Μ Ω Κ Η Ι Ρ Α Ν Α Σ Ι Ω Σ Α Σ
 10 Κ Η Κ Α Τ Α Γ Α Ν Κ Η Κ Α Τ Α Θ Α Τ Τ Α Ν Κ Η Τ Α Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α
 Ψ Α Θ Α Π Ε Ρ Κ Η Τ Υ Σ Α Λ Λ Υ Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Υ Σ Κ Η Ε Υ
 Ρ Γ Ε Τ Η Σ

- Χαροπίνω ἄρχοντος, μεινὸς Πανάμω,
 ἐπεψάφιδε Διδύμων Ἐπαρμόστω Ὀπο-
 έντιος, Δαμόκριτος Τιμογένιος Ὠρώπιος
 ἔλεξε· δεδόχθη τῷ δάμω πρόξενον εἶμε[ν]
 5 κὴ εὐεργέταν τῷ κοινῷ Βοιωτῶν Κλεόφαντ[ον]
 Κλεοφῶντος Χαλκιδεῖα κὴ αὐτὸν κὴ
 ἐγγόνως, κὴ εἶμεν αὐτοῖς κὴ γᾶς κὴ ὑκίας
 ἔππασιν, κὴ Φισοτέλιαν κὴ ἀσφάλιαν
 κὴ ἀσουλίαν, κὴ πολέμω κὴ ἱράνας ἰώσας,
 10 κὴ κατὰ γᾶν κὴ κατὰ θά[λα]τταν, κὴ τὰ ἄλλα πάντα
 κ]αθάπερ κὴ τῆς ἄλλης προξένους κὴ εὐ-
 ε]ργέτης.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου. Ὑψ.

0,65, πλ. 0,35, πάχ. 0,07. Εὐρέθη ἐν τῷ Ναῷ
 ἔμπροσθεν τῆς εἰς τὸ πρόθυρον *α'* ἀγούσης θύρας.
 Τὰ γράμματα (ὑψ. μέχρι 0,009) εἰσὶ μείζω, πα-
 χύτερα (ἰδίᾳ κατὰ τὰκτρα τῶν γραμμῶν) καὶ ἀμε-
 λέστερα τῶν τῆς προηγουμένης. Τὸ *μ* ἔχει ἔνθα
 μὲν ἀνοικτά, ἔνθα δὲ κάθετα τὰ σκέλη.

Στίχ. 2. Ἐπεψάφιδε δι' ἐνὸς δ' Διδύμων δια
 δύο *μ*. Σύγχυσις τῆς ἐλλείψεως καὶ τοῦ πλεονα-
 σμοῦ τῶν διττῶν καὶ ἀπλῶν συμφώνων.

Στίχ. 3. Ἐν λέξει Τιμογένιος τὸ *μ* φαίνεται
 ὡς ἐπὶ *ο* ἐπιγεγλυμμένον. Ἴσως ὁ χαρακτὴς παρα-
 λιπὼν τὸ *μ* ἔγραψε τὸ μετ' αὐτὸ γράμμα, εἶτα
 δ' εὐθύς διώρθωσε τὸ σφάλμα.

Στίχ. 10. Ὁ χαρακτήης παρέλιπε τὸ λα τοῦ θάλατταν.

Ἡ δίφθογγος *οι* μόνον ἐν λέξεσι Βοιωτῶν (πρβ. ἀλλαχοῦ Βυωτῶν Bull. de corr. hell. 9,430 ἀρ. 45) καὶ αὐτοῦ παρατηρεῖται.

Ὡς πρὸς τὸν ἄρχοντα πρβ. ἀνωτέρω (ἀριθ. 43).

45

ΠΑΜΠΕΙΡΙΧΛΑΡΧΟΝΤΟΣΕΝΔΙΟΣ
 ΤΗΛΕΓΟΝΛΠΛΑΤΑΙΕΥΣΕΛΕΞΕΤΥ
 ΔΑΜΥΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΜΕΝΚΗΕΥΕΡΓΕ
 ΤΑΝΤΛΚΟΙΝΛΒΟΙΛΤΛΝΑΡΙΣΤΗΛΝΑ
 5 ΑΡΙΣΤΕΛΣΡΟΔΙΟΝΚΗΑΥΤΟΝΚΗ
 ΕΓΓΟΝΛΣΚΗΕΙΜΕΝΑΥΤΛΓΑΣΚΗΟ
 ΚΙΑΣΕΜΠΑΣΙΝΚΗΙΣΟΤΕΛΕΙΑΝΚΗΑ
 ΣΦΑΛΙΑΝΚΗΑΣΥΛΙΑΝΚΗΠΟΛΕΜΛ
 ΚΗΙΡΑΝΑΣΙΛΣΑΣΚΗΚΑΤΑΓΑΝΚΗ
 10 ΛΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝΚΗΤΑΑΛΛΑΠΑΝ
 ΤΑΚΑΘΑΠΕΡΚΗΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕ
 ΝΟΙΣΚΗΕΥΓΕΤΑΙΣΤΛΚΟΙΝΛΒΟΙΛΤΛΝ

Παμπειρίχῳ ἄρχοντος, Ἐνδίου
 Τηλεγόνῳ Πλαταίου ἐλεξε τῷ

δάμῳ πρόξενον εἶμεν κὴ εὐεργέ-
 ταν τῷ κοινῷ Βοιωτῶν Ἀριστήωνα

5 Ἀριστέως Ρόδιον κὴ αὐτὸν κὴ
 ἐγγόνως, κὴ εἶμεν αὐτῷ γᾶς κὴ ο[ι]-
 κίας ἔμπασιν, κὴ ἰσοτέλιαν κὴ ἀ-
 σφάλιαν κὴ ἀσυλίαν, κὴ πολέμω
 κὴ εἰράνας ἰώσας, κὴ κατὰ γᾶν κὴ
 10 κ]ατὰ θάλατταν, κὴ τὰ ἄλλα πάν-
 τα καθάπερ κὴ τοῖς ἄλλοις προξέ-
 νοις κὴ εὐ(ε)ργέταις τῷ κοινῷ Βοιωτῶν.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου. Ὑψ. 0,57, πλ. 0,30, πάχ. 0,07. Εὐρέθη πρηνῆς ὄπου καὶ ἡ 43, ἐπὶ τοῦ πρὸς τὸ περιβόμιον τοίχου τοῦ ὑδραγωγείου Δ (πρβ. ἀρ. 47). Τὰ γράμματα (ὑψ. 0,007) εἰσὶν ἐπιμελῶς κεχαραγμένα.

Ἡ δίφθογγος *αι* εὐρηται ἐν λέξεσι Πλαταίων καὶ εὐ(ε)ργέταις. Ὡσαύτως ἀπαντῶσιν ἀμφότεραι αἱ γραφαὶ *ι* καὶ *ει*, *υ* καὶ *οι* (πρβ. καὶ αὐτῷ στ. 6).

Στίχ. 4. Ἀριστήωνα. Ἴσως = Ἀρισταίωνα μᾶλλον ἢ ἀντὶ τοῦ Ἀριστίωνα ἢ Ἀριστέωνα, καί-
 τοι Ἀρισταίων ὄνομα δὲν ὑπάρχει παρὰ Pape.

Παμπειρίχῳ ἄρχοντος φέρει τὸ ἐξῆς ψήφισμα.

46

ΠΑΝΠΙΡΙΧΛΑΡΧΟΝΤΟΣΜΕΙΝΟΣΠΑΝΑΜΛ
 ΕΠΕΨΑΦΙΔΔΕΛΥΣΑΝΔΡΟΣΜΕΙΛΙΧΛΡΠΙΟΣ
 ΜΙΚΡΙΝΑΣΞΕΝΛΝΟΣΘΕΙΣΠΙΕΥΣΕΛΕΞΕΔΕΔΟΧΘΗ
 ΤΟΙΔΑΜΟΙΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΜΕΝΚΗΕΥΕΡΓΕΤΑΝ
 5 ΤΛΚΥΝΛΒΟΙΛΤΛΝΣΤΡΑΤΛΝΑΑΠΟΛΛΟΦΑΝΙΟΣ
 ΣΙΔΛΝΙΟΝΚΗΑΥΤΟΝΚΗΕΓΓΟΝΛΣΚΗΕΙΜΕΝΑΥΤΟΙ
 ΓΑΣΚΗΦΟΙΚΙΑΣΕΠΡΑΣΙΝΚΗΦΙΣΟΤΕΛΙΑΝ
 ΚΗΑΣΦΑΛΙΑΝΚΗΑΣΟΥΛΙΑΝΚΗΠΟΛΕΜΛΚΗΙΡΑΝΛ
 ΕΛΣΑΣΚΗΚΑΤΑΓΑΝΚΗΚΑΤΘΑΛΑΤΤΑΝ
 10 ΚΗΤΑΑΛΛΑΠΑΝΤΑΚΑΘΑΠΕΡΚΗΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣ
 ΡΟΞΕΝΟΙΣΚΗΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

Παμπειρίχῳ ἄρχοντος, μεινὸς Πανάμῳ,
 ἐπεψάφιδδε Λύσανδρος Μειλίχῳ Ὠρώπιος,
 Μικρίνας Ξένωνος Θεισπιεύς ἐλεξε· δεδόχθη
 τοῖ δάμοι πρόξενον εἶμεν κὴ εὐεργέταν

5 τῷ κοινῷ Βοιωτῶν Στράτωνα Ἀπολλοφάνιος
 Σιδώνιον, κὴ αὐτὸν κὴ ἐγγόνως, κὴ εἶμεν αὐτοῖ
 γᾶς κὴ Φοικίας ἔμπασιν, κὴ Φισοτέλιαν,
 κὴ ἀσφάλιαν, κὴ ἀσυλίαν, κὴ πολέμω κὴ ἰράνα[ς
 ἐ]ώσας, κὴ κατὰ γᾶν κὴ κατὰ θάλατταν,

10 κὴ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ κὴ τ[ο]ῖς ἄλλοις
 π]ροξένοις κὴ εὐεργέτης.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου. Ὑψ. 0,65, πλ. 0,34-0,37, πάχ. 0,07. Εὐρέθη ὄπισθεν τῶν τελευταίων ἐν ἀριστερᾷ βάθρων ἐντὸς λεκάνης πωρίνης ὀρθῇ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς ἐγκειμένη.

Ἡ δίφθογγος *οι* μόνον ἐν λέξει *κινῶ* ἀντικατε-
στάθη διὰ τοῦ *υ*.

Παμπειρίχῳ ἄρχοντος φέρει τὸ προηγούμενον
ψήφισμα (ἀριθ. 45). Ἀλλὰ τὰ γράμματα τοῦ πα-
ρόντος (ὑψ. 0,008) εἰσὶ πῶς μᾶλλον τοῖς τοῦ 44
ἴμοια κατὰ τὴν χάραξιν. Τὸ *α* φαίνεται ἐνιαχοῦ
μὴ ἔχον εὐθείαν τὴν μεταξὺ τῶν σκελῶν γραμμὴν.
Τοῦ *ω* τὰ ἄκρα τῆς καμπύλης ἐξέρχονται τῶν ὀρι-
ζοντιῶν γραμμῶν. Τὸ *μ* ἔχει σχεδὸν παράλληλα
τὰ σκέλη, τὸ δὲ *ν* σχεδὸν ἴσας τὰς καθέτους.

Λύσανδρος Μειλίχῳ κατωτέρω (ἀριθ. 52.1).
Κλεομάχος Μειλίχου εἶπεν ἐν ΕΑ. 1889 σελ. 31
τρία ψήφισματα (2, 3, 6), ὧν ἐν ὀνομάζει πρόξε-
νον τὸν *Γερραῖον Κλέωρος Ἐλατιά*¹. Ἐνταῦθα μνη-
μονευτέον ὅτι οἱ αὐτοὶ ἄνδρες ἀπαντῶσι καὶ ἐν
Bull. de corr. hellén. 10,361: «*Ἄγα*]θαὶ τύχαι·
ἄρχοντος *Γερραῖου* ἔδωκεν ἡ πόλις τῶν *Ἐλα-
τέων* [*Κλεομ*]άχῳ *Μειλίχου Βοιωτίῳ* ἐξ Ὀρω-
ποῦ προξενίας . . . », τὸ δὲ ψήφισμα τοῦτο ἀνά-
γεται εἰς τὸ τέλος τοῦ 3^{ου} ἢ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 2^{ου}
αἰῶνος π. Χ. Πρβ. καὶ *ιερέως* . . . *Κλεομάχου*
(κατωτ. ἀρ. 56.3, τῶν αὐτῶν χρόνων). Λύσαν-
δρος εἶπεν ἀνωτ. ἀρ. 35. Ἄλλον Λύσανδρον
πρβ. ΕΑ. 1889 σελ. 10. (Ἐν τῇ μεταγραφῇ ἐκεῖ
ἐκ παραδρομῆς ἐγράφη στίχ. 26 ἐπὶ ἀντὶ *περί*,
στ. 55 *ἄλλης* ἀντὶ *ἄλλη*, στ. 57 ἤ[μ]ισυ ἀντὶ
ἤ[μ]ισυ· προστεθῆτω ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ ὅτι τὰ
γράμματα *α* καὶ *β* ἐν οἰκείοις τόποις ἐν ἀρχῇ τῶν
ἀριθμῶν ἔχουσι καμπυλοειδῆ τὴν προεκβολὴν πρὸς
τὰ ἀριστερὰ τῆς κορυφῆς, τοῦ κυρτοῦ ὄντος πρὸς
τὰ ἄνω).

Στίχ. 3. Φαίνεται ὡσεὶ [*Μικ*]ρίνας· τοιοῦτον
ὄνομα δὲν ἀπαντᾷ παρὰ Pape, ἀλλὰ παρὰ Larfeld
Sylloge 156.

47

ΠΥΡΙΔΗΣΔΗΜΟΧΑΡΟΥΕΙΠΕΝ
ΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΙΔΗΜΗΙΦΙΛΟΚΛΗΝ
ΘΕΟΔΟΤΟΥΕΦΕΣΙΟΝΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΝΑ
ΤΗΣΠΟΛΕΛΣΗΡΗΠΙΛΗΝΚΑΙΑΥΤΟΝΚΑΙ
5 ΕΓΓΟΝΟΥΣΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΗΙΓΗΣΚΑΙ
ΟΙΚΙΑΣΕΓΚΤΗΣΙΝΚΑΙΙΣΟΤΕΛΕΙΑΝ

¹ Ὡς πρὸς τὸ 6^{ον} ψήφισμα *Καλλίας Νίκωρος Ἐλατιά* εἰρήσθω
ἵτι: Νίκων ἄρχων ἀναγράφεται (δὲς) ἐν Ἐλατ. ἐπιγρ. Bull. de corr.
hell. 10,379.

ΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΑΣΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙ
ΠΟΛΕΜΟΥΚΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΚΑΤΑΓΗΝ
ΚΑΙΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝΚΑΙΤΑΛΛΑΠΑΝ
10 ΤΑΚΑΘΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕ
ΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

Πυρίδης Δημοχάρου εἶπεν·
δεδοχθαι τῷ δήμῳ Φιλοκλῆν
Θεοδότου Ἐφέσιον πρόξενον εἰνα[ι
τῆς πόλεως Ὀρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ
5 ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτῷ γῆς καὶ
οἰκίας ἐγκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν,
καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ
πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν
καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τᾶλλα πάν-
10 τα καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξέ-
νοις καὶ εὐεργέταις.

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου, ἄνευ ἀετώματος, φέ-
ρουσα γείσον μετὰ κυματίων. Δίχα τεθραυσμένη
ὑπὸ τὸν 7^{ον} στίχον μέχρι τοῦ 9^{ου}. Ὑψ. 0.57, πλ.
0.21—0.23. Εὐρέθη πρᾶνῆς παρὰ τῇ 45 κάτω-
θεν ἄλλων λίθων, ἴσως ἐν ἐπισκευῇ τοῦ ὑδραγω-
γείου τεθεῖσα.

Ἐν ἀριστερᾷ ὁ λίθος κατὰ τὴν ἄνω καὶ κάτω
γωνίαν φέρει ἀνά μίαν μικρὰν διαμπερῆ ὀπήν. Ἡ
κάτω ἐπιφάνεια ὑπὸ τὴν ὀπήν ὀλίγον τι κεκομμένη
ἐπίτηδες. Ἡ ὀπισθεν ἐπιφάνεια φέρει ἐν μέρει πλαί-
σιον. Ἡ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἐπιφάνεια καλῶς γε-
γλυμμένα. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι τοῦ λίθου δὲν
ἐγένετο μόνον χάριν τῆς παρουσίας ἐπιγραφῆς χρῆσις.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιγραφῆς δὲν κεῖται πλησίον ὑπὸ
τὸ γείσον, ἀλλὰ κατωτέρω (0.20 ἀπὸ τῆς κορυφῆς
τοῦ λίθου).

Ὑψ. γρμ. περ. 0.007. Τοῦ σ ἐνιαχοῦ τὸ ἕτε-
ρον σκέλος ἀφίσταται.

Πυρίδης (δι' ἐνὸς ρ) δὲν ὑπάρχει παρὰ Pape.

48

ΠΑΡΑΜΟΝΟΣΒΟΗΘ
ΕΙΠΕΝΕΠΕΙΔΗΣΙΜΙΑ
ΕΥΝΟΥΣΗΝΔΙΑΤΕ/
ΤΗΙΠΟΛΕΙΛΡΗΠΙΛ
5 ΚΑΙΙΔΙΑΙΚΑΙΚΟΙΝΗΤΟ
ΑΕΙΔΕΟΜΕΝΟΙΣΤΗ
ΠΟΛΙΤΗΝΧΡΕΙΑΣΠΑ
ΡΕΧΟΜΕΝΟΣΚΑΙΛΕΓΗΝ

Κ Α Ι Π Ρ Α Τ Τ Λ Ν Τ Α Σ Υ Μ Φ Ε
 10 Ρ Ο Ν Τ Α Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ Λ Ι
 Δ Η Μ Λ Ι Σ Ι Μ Ι Α Ν Τ Α Τ Τ Α Β Ο
 Λ Α Μ Ψ Α Κ Η Ν Ο Ν Π Ρ Ο Ξ Ε
 Ν Ο Ν Ε Ι Ν Α Ι Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Λ Σ
 Λ Ρ Λ Π Ι Λ Ν Κ Α Ι Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι
 15 Γ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ
 Ο Ι Σ Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Α Σ Ε Γ
 Τ Η Σ Ι Ν Κ Α Ι Ι Σ Ο Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν
 Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε
 Μ Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι Κ Α Τ Α
 20 Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ
 Α Ν Κ Α Ι Τ Α Λ Λ Α Π Α Ν
 Α Κ Α Θ Α Π Ε Ρ Τ Ο Ι Σ Α Λ
 Λ Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ

Παράμονος Βοήθ[ου
 εἶπεν· ἐπειδὴ Σιμία[ς
 εὔνου ὦν διατε[λεῖ
 τῆι πόλει Ὀρωπίω[ν
 5 καὶ ἰδίαι καὶ κοινῆι το[ῖς
 ἀεὶ δεομένοις τῶ[ν
 πολιτῶν χρεῖας πα-
 ρεχόμενος, καὶ λέγω[ν
 καὶ πράττων τὰ συμφέ-
 10 ροντα, δεδόχθαι τῶι
 δήμωι Σιμίαν Τατάβο[ν
 Λαμφακηνὸν πρόξε-

νον εἶναι τῆς πόλεως
 Ὀρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ
 15 ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐ-
 τοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγ-
 κ]τησιν, καὶ ἰσοτέλεια[ν,
 καὶ ἀσυλίαν, καὶ πολέ-
 μου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ
 20 γ]ῆν καὶ κατὰ θάλατ-
 τ]αν, καὶ τὰλλα πάν-
 τ]α καθάπερ τοῖς ἄλ-
 λοις προξένοις.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου. Ὑψ.
 0.60, πλ. 0.20—0.22, πᾶχ. 0.05. Εὐρέθη πρα-
 νῆς κατὰ τὸν αὐτὸν που καὶ ἡ 43 τόπον.

Τὰ γράμματα (ὑψ. 0.01 περ.) παχέα καὶ ἀμε-
 λῶς μᾶλλον γεγλυμμένα. Τὸ ξ τοῦ πρόξε (στίχ.
 12) φαίνεται ὡσεὶ ἔχον κάθετον λεπτήν διατέμνου-
 σαν τὰς τρεῖς παραλλήλους. Κατωτέρω ὁμοῦς ἐν
 λέξει προξένοις (στίχ. 23) δὲν φαίνεται τοιαύτη.

Πρβ. «Παραμόνου» Ἐρ. Ἀρχ. 1889 σελ. 7.
 κατωτ. ἀριθ. 56, 3.

Τάτταβος ὄνομα δὲν ὑπάρχει παρὰ Pape. Ση-
 μειωτέον ὅτι Τάττα ἀναφέρεται παρὰ Στράβωνι (568)
 λίμνη (ἀλοπήγιον αὐτοφυῆς) παρακειμένη τῆ με-
 γάλῃ Καππαδοκίᾳ.

49

Ο Ε Ο Ι
 Φ Ι Λ Ο Ξ Ε Ν Ο Σ Ε Υ Κ Λ Ε Ο Υ Ε Ι Π Ε Ν Ε Π Ε Ι Δ Η
 Α Υ Τ Ι Α Σ Α Υ Τ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Α Θ Η Ν Α Ι Ο Σ Δ Ι
 Α Τ Ε Λ Ε Ι Ε Υ Ν Ο Υ Σ Κ Α Ι Χ Ρ Η Σ Ι Μ Ο Σ Ω Ν
 5 Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ Ω Ι Δ Η Μ Ω Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ν Π
 Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Η Ν Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Ω
 Σ Ω Ρ Ω Π Ι Ω Ν Κ Α Ι Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Ε Γ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Κ
 Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ι Σ Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Α Σ Ε Ν Κ Τ
 Η Σ Ι Ν Κ Α Ι Α Σ Φ Α Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε
 10 Μ Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι Κ Α Τ Α Γ Η Ν Κ Λ Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ
 Τ Α Ν Κ Α Ι Ι Σ Ο Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Τ Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α Κ Α
 Θ Α Π Ε Ρ Τ Ο Ι Σ Α Λ Λ Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Α Ν // Γ Ρ Α Υ
 Α Ι Δ Ε Τ Η Ν Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ι Α Ν Ε Ν Σ Τ Η Λ Η Ι Λ Ι Θ Ι Ν Η Ι
 Κ Α Ι Σ Τ Η Σ Α Ι Ε Ν Τ Ω Ι Ε Ρ Ω Ι Τ Ο Υ Α Μ Φ Ι Ε Ρ Α Ο Υ

Θεοί.
 Φιλόξενος Εὐκλέου εἶπεν· ἐπειδὴ
 Αὐτίας Αὐτοκλέου Ἀθηναῖος δι-

ατελεῖ εὔνου καὶ χρήσιμος ὦν,
 5 δεδόχθαι τῶι δήμωι εἶναι αὐτὸν π-
 ρόξενον καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεω-

ς Ὀρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἔνκτησιν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ τᾶλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις· ἀν[α]γράφαι δὲ τὴν προξενίαν ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ στήσαι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀμφιεράου.

Στήλη μετ' ἀετώματος, λευκοῦ μαρμάρου. Ὑψ. 0.80, πλ. 0.42, παχ. 0.09. Εὐρέθη ὑπτία παρὰ τῇ 43.

Τὰ γράμματα (ὑψ. 0.012) εἰσὶ καλῶς κεραραγμένα· τὸ σ ὀλίγον ἀνοικτοσκελές. Τὰ τοῦ 2^{ου} στίχου ὀλίγον ἐλάσσω τῶν λοιπῶν.

Καὶ ἐνταῦθα ἡ γραφὴ Ἀμφιεράου (στίχ. 14).

50

Θ Ε Ο Σ
Δ Ρ Ι Μ Λ Ν Ε Λ Ε Ξ Ε Ε Δ Ο Ξ Ε
Τ Ε Ι Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Ε Ι Α Γ Α Θ Ε Ι Τ Υ Χ Ε Ι
Α Μ Υ Ν Τ Α Ν Α Ν Τ Ι Ο Χ Ο Υ Μ Α Κ Ε
5 Δ Ο Ν Α Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Ε Ι Ν Λ Ρ Λ Π Ι
Ω Ν Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Η Ν Α Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν Δ Ε
Δ Ε Ε Ι Ν Κ Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Ὑ
Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Η Σ
Ε Ν Κ Τ Η Σ Ι Ν Α Υ Τ Ω Ι Κ Α Ι Ε Κ Γ Ο Ν Ο Ι Σ

Θεός.

Δρίμων ἔλεξε· ἔδοξε

τεῖ ἐκκλησίαι, ἀγαθεῖ τύχει,

Ἀμύνταν Ἀντιόχου Μακε-

5 δόνα πρόξενον εἶν Ὀρωπί-

ων καὶ εὐεργέτην, ἀτέλειαν

δὲ εἶν καὶ ἀσυλίαν, καὶ πολέμου

καὶ εἰρήνης, καὶ γῆς καὶ οἰκίας

ἐνκτησιν, αὐτῷ καὶ ἐγγόνους.

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου ἀπολήγουσα ἄνω εἰς ἀπλοῦν τριγωνικὸν χώρον ἐξέχοντα ὀλίγον ὡς ἡ πρώτη (ἀριθ. 34). Ὑψ. 0.70, πλ. 0.29, πάχ. 0.05. Εὐρέθη πρηνῆς κάτωθεν τῆς ὑπ' ἀριθ. 36.

Ὑψ. γρμ. ὡς 0.012. Τὰ ο, θ, ω σχεδὸν ἰσοῦψῃ τοῖς λοιποῖς.

Στίχ. 2. Τὰ μετὰ τὸ Δρίμων ἔ γράμματα (λεξε ἔδοξε) εἶνε ἐπὶ ἐσβεσμένων ἐπιγεγλυμμένα (ἔρα καὶ τὴν σύγχρονον ἐξῆς ἀριθ. 51).

Στίχ. 9. Τὸ ι τοῦ ἐγγόνους φαίνεται ὡσεὶ ἔπειτα ἐνσφηνωθέν.

Εἰρήσθω ὅτι Δρύμων ὑπάρχει παρὰ Pape.

Παρατηρητέοι οἱ ἰωνικοὶ τύποι ἐκκλησίαι, οἰκίας κτλ. Πρβ. καὶ ἀνωτ. ἀριθ. 39 καὶ 40.

51

Μ Λ Ν Ε Λ Ε Ξ Ε Ε Δ Ο Ξ Ε
Ε Ι Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Ε Ι Α Γ Α Θ Ε Ι Τ Υ Χ Ε Ι
Α Υ Ν Τ Α Ν Π Ε Ρ Δ Ι Κ Κ Α Μ Α Κ Ε Δ Ο Ν Ὑ
5 Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Ε Ι Ν Λ Ρ Λ Π Ι Λ Ν
Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Η Ν Α Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν Δ Ε
Ι Ν Κ Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Υ
Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Η Σ
Ε Ν Κ Τ Η Σ Ι Ν Α Υ Τ Ω Ι Κ Α Ι Ε Κ Γ Ο Ν Ο Ι Σ

[Θεός].

Δρίμων ἔλεξε· ἔδοξε

τεῖ ἐκκλησίαι, ἀγαθεῖ τύχει,

Ἀμύνταν Περδικκα Μακεδόν[α

5 πρ]όξενον εἶν Ὀρωπίων

καὶ εὐεργέτην, ἀτέλειαν δὲ

εἶν καὶ ἀσυλίαν, καὶ πολέμου

καὶ εἰρήνης, καὶ γῆς καὶ οἰκίας

ἐνκτησιν, αὐτῷ καὶ ἐγγόνους.

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου, ἐλλειπῆς τὰ ἄνω καὶ κάτω (ἡ ἐπιγραφή πλήρης ἐν τέλει).

Σχῆμα εἶχεν ὁ λίθος πιθανῶς τὸ αὐτὸ καὶ ὁ προηγούμενος, ὡς ἔχει ὅμοια τὰ τε γράμματα καὶ τὸν τύπον αὐτολεξεί (πρβ. καὶ τὰ ὀνόματα). Καὶ ἐνταῦθα τὰ λεξε ἔδοξε, ὡς φαίνεται δὲ καὶ τὸ Μακεδόν[α] εἰσὶν ἐπὶ ἀπεξεσμένων γεγλυμμένα. Ὑψ. σφζ. 0.39. Πλάτος καὶ πάχος τὸ αὐτὸ που καὶ ἡ 50. Εὐρέθη πρηνῆς παρὰ τὴν προηγούμενην (50) καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 38.

52

(Πρβ. ἀριθ. 3.)

Τὰ ἐξῆς τρία ψηφίσματα εὑρηγται ἐπὶ τοῦ βάρου Βασιλεὺς Λυσίμαχος¹ γεγλυμμένα ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας εὐθὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου. Τὸ βάρου κείται δεξιόθεν τῆς βάσεως Σῶσις ἐποίησε (Ἐφ. Ἀρχ. 1886 σελ. 53).

¹ Ἐφ. Ἀρχ. 1885, σελ. 102, ἀρ. 3. « Πρακτικά » τοῦ 1884, πίν. Β'. σ'.

1 ΑΝΤΙΓΛΗΝΟ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ ΜΕΙΛΙΧΛΛΡΛΓΙΟΣ ΕΛΕΞΕ ΕΠΙΔΕΙΘΕΟΜΝΑΣ ΤΟΣ
 ΕΥΝΟΣ ΕΛΝΔΙΑΤΕ ΔΙΤΟΙΚΟΙΝΟΙΒΟΙΛΤΛΝΚΗΓΑΡΕΧΕΤΗΧΡΕΙΑΣ ΤΟΙΣ ΔΕΙΟΜΕΝΟΙΣ
 ΕΝ ΠΑΝΤΙΚΗΡΟΙ ΔΕ ΔΟΧΘΗΤΟΙ ΔΑΜΟΙΘΕΟΜΝΑΣ ΤΟΝ ΣΚΥΛΑΚΟΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣ ΣΕΙ ΑΓΡ
 ΞΕΝΟΝΕΙΜΕΝΚΗ ΕΥΕΡΓΕΤΑΝΤΛΚΟΙΝΛΒΟΙΛΤΛΝΑΥΤΟΝ ΚΗΕΣ ΓΟΝΛΣΚΗΕΙΜΕΝΑΥΤ
 ΟΙΓΑΣΚΗΦΟΙΚΙΑΣ ΕΝ ΠΑΣΙΝ ΚΗΑΣΥΛΙΑΝΚΗΑΣΦΑΛΙΑΝΚΗΚΑΤΑΓΑΝΚΑΤΑΘΑΛΑ
 -ΑΝΚΗΓΟΛΕΜΛΙΟΝΤΟΣ ΚΗΕΙΡΑΝΑΣΚΗΤΑ ΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑΥΓΑΡΧΕΜΕΝΑΥΤΟΙΚΑΘΑΚΗΤΟΙ
 ΑΛΛΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΚΗΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

2 ΥΒΟΥΛΟΣ ΑΜΥΝΤΟΥ ΕΙΠΕΝ ΕΡΕΙΔΗ ΕΚΑΤΑΙΟΣ ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ ΜΕΣΗΛ
 ΡΙΑΝΟΣ ΔΙΑΤΕΛΕΙ ΕΥΝΟΥΣ ΛΝΚΑΙΧΡΗΣΙΜΟΣ ΤΕΙΓΟΛΕΙ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙΤΛΙΔΗΜΛ
 ΙΝΑΙΑΥΤΟΝ ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΣ ΛΡΛΠΙΛΝΚΑΙΑΥΤΟΝ
 <ΑΙ ΕΚΓΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΔΕ ΔΟΣΘΑΙΑΥΤΛΙΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ ΕΝ ΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙΑΣΦΑΛΕΙ
 ΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΗΝΚΑΙ ΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝ
 ΚΑΙ ΙΙΣΟΤΕΛΕΙ ΑΝΚΑΙΤΑ ΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΑΠΕΡ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΚΑΙ
 ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

3 ΕΥΒΟΥΛΟΣ ΑΜΥΝΤΟΥ ΕΙΠΕΝ ΕΡΕΙΔΗ ΠΛΑΤΛΡΕΥΝΟΥΣ ΛΝΔΙΑΤΕΛΕΙ ΚΑΙΤΛΝ ΠΟΛΙΤΛΝ ΑΕΙΤΟΙΣ ΔΕ
 ΟΜΕΝΟΙΣ ΧΡΕΙΑΣ ΓΑΡΕΧΕΤΑΙ ΕΝ ΠΑΝΤΙΚΑΙΡΛΙ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙΤΕΙΒΟΥΛΕΙ ΚΑΙΤΛΙΔΗΜΛΙ ΠΛΑΤΟΡΑΕΠΙ
 ΚΑΘΟΥΔΙΜΑ ΛΛΙΤΗΝ ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΣ ΛΡΛΠΙΛΝΚΑΙΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΚΓΟ
 ΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙΑΥΤΛΠΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ ΕΝ ΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΙΙΣΟΤΕΛΕΙ ΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΑΣΦΑΛΕΙΑΝ ΚΑ
 ΤΑΓΗΝΚΑΙ ΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙΤΑ ΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑΥΓΑΡΧΕΙΝΑΥΤΛ
 ΚΑΘΑΠΕΡ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

- 1 Ἀντίγωνο[ς] ἄρχοντος, Λύσανδρος Μειλίχῳ Ὠρώπιος ἔλεξε· ἐπιδὲι Θεόμναστος εὖνοος ἔων διατελεῖ τοῖ κοινῶ Βοιωτῶν κῆ παρέχεται χρεῖας τοῖς δειομένοις ἐν παντὶ κηροῖ, δεδόχθη τοῖ δάμοι Θεόμναστον Σκύλακος Ἀλικαρνασσεῖα πρῆξον εἶμεν κῆ εὐεργέταν τῷ κοινῷ Βοιωτῶν, αὐτὸν κῆ ἐσγόνως, κῆ εἶμεν αὐτοῖ γὰς κῆ Φοικίας ἐνπασιν, κῆ ἀσυλίαν, κῆ ἀσφάλιαν, κῆ κατὰ γῆν κατὰ θάλατταν, κῆ πολέμω ἰόντος κῆ εἰράνας, κῆ τὰ ἄλλα πάντα ὑπαρχέμεν αὐτοῖ καθὰ κῆ τοῖς ἄλλοις προξένοις κῆ εὐεργέτης.
- 2 Εὐβούλος Ἀμύντου εἶπεν· ἐπειδὴ Ἐκαταῖος Νουμηνίου Μεση[μ]βριανὸς διατελεῖ εὖνοος ὦν καὶ χρήσιμος τεῖ πόλει, δεδόχθαι τῷ δήμῳ εἶναι αὐτὸν πρόξενον καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὠρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόνους, καὶ δεδόσθαι αὐτῷ γῆς καὶ οἰκίας ἐνκτησιν, καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ τὰλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις.
- 3 Εὐβούλος Ἀμύντου εἶπεν· ἐπειδὴ Πλάτωρ εὖνοος ὦν διατελεῖ καὶ τῶν πολιτῶν ἀεὶ τοῖς δειομένοις χρεῖας παρέχεται ἐν παντὶ καιρῷ, δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ καὶ τῷ δήμῳ Πλάτορα Ἐπικάρου Διμαλίτην πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὠρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόνους, καὶ εἶναι αὐτῷ γῆς καὶ οἰκίας ἐνκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης, καὶ τὰλλα πάντα ὑπάρχειν αὐτῷ καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις.

Τὰ γράμματα τοῦ 1^{ου} ψηφίσματος (ὑψ. 0.007) φέρουσι κατὰ τὰ ἄκρα τῶν γραμμῶν βαθυτέραν τὴν χάραξιν ἐν εἰδὲι στιγμῆς. Τὰ τοῦ 2^{ου} (ὑψ. 0.005) εἰσὶν ἀραιότερα, ὀλίγον ἐλάσσω καὶ κανονικώτερα τῶν τοῦ 3^{ου}. Δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι τὰ δύο τελευταῖα ψηφίσματα ἐγράφησαν πρὸ τοῦ 1^{ου}· τοῦτο δὲ δύναται πῶς νὰ εἰκασθῆ καὶ ἐκ τῶν ὀνομάτων. Εὐβούλος Ἀμύντου (Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 47) καὶ Μειλίχης Ἀριστογείτονος (Ἐφ. Ἀρχ. 1886 σελ. 68) εἰπόντες ψηφίσματα ἐπὶ ἄρχοντος Φίλωνος φαίνονται ὄντες σύγχρονοι· ἐὰν δὲ ὁ παρῶν Λύσανδρος εἶνε ἐκείνου τοῦ Μειλίχου υἱός (πρβ. ἀρ. 46), τὸ ψήφισμα αὐτοῦ (1^{ου}) ἀνακτέον εἰς τοὺς χρόνους τῶν μετὰ Φίλωνα ἀρχόντων καὶ δὴ μετὰ τὸν χρόνον τῶν τοῦ Εὐβούλου ψηφισμάτων. Προστεθῆτω δὲ ὅτι καὶ ὁ ἀλλαχοῦ ἀπαντῶν Κλεόμαχος Μειλίχου (Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 31) εἶπε ψηφίσματα ἐπὶ Στράτωνος ἄρχοντος ὑστέρου τοῦ Φίλωνος, καὶ Κλεόμαχος (ἀπλῶς) ἀναγράφεται ἱερεὺς ἐπὶ Καφισίου ὡσαύτως ἄρχοντος ὑστέρου τοῦ Φίλωνος (ἀρ. 56)· ἐὰν δὲ εἶνε ἀδελφὸς τοῦ Λυσάνδρου, ὁ χρόνος αὐτοῦ

συμπίπτων τῷ τοῦ Λυσάνδρου προσυποδεικνύει τὸ ὑστερόχρονον τοῦ 1^{ου} ψηφίσματος. Σημειωθῆτω ἐν τούτοις ὅτι ὁ Κλεόμαχος Μειλίχου εἶπε ψήφισμα (Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 31) καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ Μειλίχης (αὐτ. σελ. 25) ἄρχοντος Διονυσίου.

1^{ον} ψήφισμα. Τὸ πρῶτον ο τοῦ πρόξενον (στ. 3-4) καὶ τὸ πρῶτον τ τοῦ θάλατταν (στ. 5-6) δὲν φαίνονται. Ἐν ἀριστερᾷ ὁ λίθος εἶνε βεβλαμμένος. Ἐν τούτοις ἐὰν ἐτηρήθη ἡ κατὰ κάθετον τάξις ἐν τῇ χάραξί τῆς ἀρχῆς τῶν στίχων, πιθανώτερον ἴσως εἶνε ὅτι τὰ δύο εἰρημένα γράμματα παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ μᾶλλον ἢ ὅτι εὐρίσκοντο ἐν ἀρχῇ τοῦ 4^{ου} καὶ 6^{ου} στίχου.

Στίχ. 5. Μετὰ τὸ κατὰ γῆν παρελείφθη ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ τὸ κῆ.

Στίχ. 6. καθὰ ἀντὶ τοῦ συνήθους καθάπερ.

2^{ον} ψήφισμα. Στίχ. 4. δεδόσθαι ἀντὶ τοῦ συνήθους εἶναι.

3^{ον} ψήφισμα. Στίχ. 1. Ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ ἐγράφη Ἀμύντου.

Στίχ. 3. Ἡ πόλις φέρεται Δίμαλος, Διμάλη

καὶ *Διμάλλη* (*Dimallum*). Περὶ τῆς ὑπὸ Αἰμιλίου πολιορκίας αὐτῆς κτλ. Πολύβ. 3, 18. 7, 9. Liv. 29, 12 (3 καὶ 13).

Στίχ. 4. Τὸ *ι* τοῦ αὐτῶι εἶχε παραλειφθῆ ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ, προσεχαραχθῆ δ' ἔπειτα, ὡς φαίνεται, πρὸς διόρθωσιν ἐν τῷ Γ τοῦ γῆς δευτέρα κάθετος γραμμὴ παράλληλος τῇ πρώτῃ.

Στ. 4. Μετὰ τὸ ἀσφάλειαν παρελείφθη τὸ σύνθηρες καὶ.

53

Τμῆμα βάρου, λευκοῦ μαρμάρου, τὰ δεξιὰ ἀποτεθραυσμένον εἰς τεμάχια. Ὑψ. 0.69, πλ. περ. 0.50, πλάχ. 1.08 (ἄνω) καὶ 1.04 (κάτω). Εὐρίσκειται σεσαλευμένον ἐπὶ ὁμοίας βάσεως (πλάτ. σωζ.

1.33), πιθανῶς αὐτῶ ἀνηκούσης καὶ 3 μέτρ. περ. ἀριστερόθεν τοῦ *Πόλχρον* (Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 50) κειμένης· εἰ κείται κατὰ χώραν ἢ βάσις, εἶνε ἀβέβαιον.

Ἀμφότερα τὰ μάρμαρα φέρουσι κόσμον περίξ (ἢ βάσις ἐκ κυματίου, ταινίας καὶ πλίνθου, μονόλιθος) πλὴν ἐν δεξιᾷ, ὅπου ἐκ τῆς ἀναθურώσεως, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἔμπροσθεν ἐπιγραφῆς, συναγεται ὅτι τὸ βάρου συνέκειτο ἐκ πλείονων μαρμάρων, κατὰ τὰ μέτρα δὲ κρίνοντι ἔστιν εἰκάσαι ὅτι ὑπῆρχεν ἔτι πρὸς μὲν τῷ τῆς βάσεως ἐν, πρὸς δὲ τῷ ἐπ' αὐτῆς ἐνεπιγράφω πλείονα μαρμάρηνα τμήματα.

Τὸ ἐπὶ τῆς βάσεως εἰρημένον τμῆμα φέρει ἔμπροσθεν μὲν τὸ *Βασιλισσαν Ἀρ* καὶ ὑπ' αὐτῶ τὸ 1^{ον} ψήφισμα, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἐπιφανείας τὸ 2^{ον} ψήφισμα.

Β Α Σ Ι Λ Ι Σ Σ Α Ν Α Ρ

1) ΑΡΧΟΝΤΟΣΕΝΚΟΙΝΩΙΒΟΙΩΤΩΝΔΙΟΝΥΣΙΟΥΕΠΙΔΕΠΟ
ΚΛΕΟΥΣΙΕΡΕΩΣΔΕΤΟΥΑΜΦΙΑΡΑΟΥΔΗΜΟΚΡΑΤΟΥΤΟΥΔΕ
ΝΕΑΝΔΡΟΣΝΕΑΝΔΡΙΔΟΥΕΙΠΕΝΠΡΟΒΕΒΟΥΛΕΥΜΕΝΟΝΑΥ
ΝΑΙΠΡΟΣΤΟΝΔΗΜΟΝΕΠΕΙΔΗΦΟΡΜΙΩΝΟΒΥΙΑΝΤΙΟΣΦΙΛ
ΤΟΥΒΑΣΙΛΕΩΣΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥΚΑΙΛΕΓΩΝΚΑΙΠΡΑΤΤΩΝ
ΛΕΙΤΑΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑΤΩΙΔΗΜΩΙΚΑΙΚΑΘΙΔΙΑΝΑΕΙΤΩ
ΤΩΝΤΩΙΧΡΕΙΑΝΕΧΟΝΤΙΤΗΝΠΑΣΑΝΣΠΟΥΔΗΝΠΟΙΕΙΤΑΙ
ΜΟΝΟΝΕΝΤΗΙΔΙΑΙΩΝΕΥΝΟΥΝΕΑΥΤΟΝΠΑΡΕΙΧΕΤΟΤΩ
ΑΛΛΑΚΑΙΝΥΝΠΑΡΑΤΩΙΒΑΣΙΛΕΙΠΤΟΛΕΜΑΙΩΙΠΟΛΛ
ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑΣΛΟΓΟΥΣΠΟΙΕΙΤΑΙΥΠΕΡΤΗΣΠΟΛΕΩ
ΟΥΝΚΑΙΟΔΗΜΟΣΦΑΙΝΗΤΑΙΤΗΝΠΑΣΑΝΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΜΕΝΟΣΤΩΝΕΥΕΡΓΕΤΟΥΝΤΩΝΕΑΥΤΟΝΔΕΔΟΧΘΑΙ
ΛΗΙΚΑΙΤΩΙΔΗΜΩΙΦΟΡΜΙΩΝΑΝΥΜΦΑΙΟΥΒΥΙΑ
ΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΗΝΤΗΣΠΟΛΕΩΣΩΡΩΠΙ
ΚΑΙΕΚΓΟΝΟΥΣΕΙΝΑΙΔΕΑΥΤΟΙΣΙΣΟΤΕΛΕΙΑΝΚΑΙΑΣΦΑΛΕ
ΣΥΛΙΑΝΚΑΙΠΟΛΕΜΟΥΟΝΤΟΣΚΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΚΑ
ΚΑΙΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝΚΑΙΕΝΚΤΗΣΙΝΓΗΣΚΑΙΟΙΚ'
ΠΡΟΕΔΡΙΑΝΕΝΤΟΙΣΑΓΩΣΙΝΟΙΣΤΙΘΗΣΙΝΗΠΟΛ
ΣΟΔΟΝΠΡΟΣΤΗΝΒΟΥΛΗΝΚΑΙΤΟΝΔΗΜΟΝΠΡΩΤΟ
ΤΑΙΕΡΑΚΑΙΤΑΑΛΛΑΠΑΝΤΑΚΑΘΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΣΛ
ΞΕΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣΤΗΣΠΟΛΕΩΣΥΠΑΡΧ'
ΥΑΙΔΕΤΟΔΕΤΟΥΗΦΙΣΜΑΤΟΥΣΠΟΛΕΜΑΡΧΟ
ΠΙΕΡΕΩΣΔΗΜΟΚΡΑΤΟΥΤΟΥΔΕΥΤΕΡΟΥΕΝ
ΑΜΦΙΑΡΑΟΥΕΠΙΤΗΣΒΑΣΕΩΣΤΩΝΕΙΚΟΝ
ΣΙΛΕΩΣΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥΚΑΙΤΗΣΒΑΣΙΑ'

Β α σ ί λ ι σ σ α ν Ἄ ρ [σ ι ν ό η ν

- 1) Ἄρχοντος ἐν κοινῶι Βοιωτῶν Διονυσίου, ἐπὶ δὲ πόλειως Νικολέους, ἱερέως δὲ τοῦ Ἀμφιαράου Δημοκράτου τοῦ δευτέρου, Νέαανδρος Νεαρδρίδου εἶπεν· προβεβουλευμένον αὐτῶι εἶναι πρὸς τὸν δῆμον· ἐπειδὴ Φορμίων ὁ Βυζάντιος φίλος ὢν τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ λέγων καὶ πράττων [διατελεῖ τὰ συμφέροντα τῶι δῆμωι καὶ καθ' ἰδίαν αἰεὶ τῶν πολιτῶν τῶι χρεῖαν ἔχοντι τὴν πᾶσαν σπουδὴν ποιεῖται, [καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ ἰδίᾳ ὢν εὖνον ἑαυτὸν παρείχετο τῶι δῆμωι, ἀλλὰ καὶ νῦν παρὰ τῷ βασιλεῖ Πτολεμαίωι πολλοὺς καὶ συμφέροντας λόγους ποιεῖται ὑπὲρ τῆς πόλεως· ὅπως οὖν καὶ ὁ δῆμος φαίνεται τὴν πᾶσαν ἐπιμέλειαν ποιούμενος τῶν εὐεργετούντων ἑαυτὸν, δεδόχθαι [τῇ βουλῇ καὶ τῶι δῆμωι Φορμίωνα Νυμφαίου Βυζάντιον πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὀρωπίων, αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, εἶναι δὲ αὐτοῖς ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐνκτησιν γῆς καὶ οἰκίας, καὶ προεδρίαν ἐν τοῖς ἀγῶσιν, οἷς τίθησιν ἢ πόλεις, καὶ πρόσσodon πρὸς τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον πρώτοισι μετὰ τὰ ἱερά, καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις τῆς πόλεως ὑπάρχει· ἀναγράφαι δὲ τότε τὸ ψήφισμα τοὺς πολεμάρχους τοὺς ἐπὶ ἱερέως Δημοκράτου τοῦ δευτέρου ἐν [τῶι ἱερωῖ τοῦ Ἀμφιαράου ἐπὶ τῆς βάσεως τῶν εἰκόνων τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ τῆς βασιλίσσης Ἀρσινόης.

Τοῦ Βασίλισσαν Ἄρ (ὑψ. γρμ. ὡς 0.03) τὸ α ἔχει καμπύλην τὴν μεταξὺ τῶν σκελῶν γραμμὴν.

1^{ον} ψήφισμα. Τὰ γράμματα (ὑψ. 0.007) ἀπολήγουσι σφηνοειδῶς πλατέα. Τὸ ψήφισμα τοῦτο, οὗ τὸ πρῶτον μέρος (ἀπὸ τοῦ Ἄρχοντος μέχρι καὶ τοῦ εὐεργέτην) κατεχωρίσθη μικροῖς γράμμασιν ὑπὸ Dürrbach ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ «De Orope et Amphiarai sacro» p. 59, ἐκδίδωμι πλήρες ἐνταῦθα μετὰ μικρῶν τινῶν διαφορῶν. Ἐκεῖ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος τοῦ κοινῶ εἰκάζεται ὅτι Πτολεμαῖος ἐνταῦθα (ὁ καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως μετὰ τῆς Ἀρσινόης τιμηθεὶς) εἶνε ὁ Φιλοπάτωρ (βασιλ. 221¹-204 π. Χρ.)· ἐξ οὗ καὶ Ἀρσινόη ἐκείνη, ἥτις συνεπολέμησεν ἐν Ραφία καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ Πτολεμαίου, φονευθεῖσα τῇ συναινέσει αὐτοῦ μετὰ

¹ Droysen *Gesch. d. Epig.* II S. 163.

τὸ 210 π. Χ. (Πολύβ. 5, 83. 84· 15, 25 κλπ.). Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὁ χρόνος τοῦ παρόντος ψηφίσματος δύναται πῶς ἀκριβέστερον ἄλλων ψηφισμάτων νὰ ὀρισθῇ· ἐὰν δὲ οἱ συμφέροντες λόγοι, οὓς ὁ Φορμίων «νῦν παρὰ τῷ βασιλεῖ Πτολεμαίωι ποιεῖται ὑπὲρ τῆς πόλεως», ἀναφέρονται εἰς τοὺς μετὰ τὴν ὑπὸ Φιλίππου ἄλωσιν τῶν Φθιωτῶν Θηβῶν χρόνους, ὅτε «πάλιν ἦγον ὑπὲρ τῶν διαλύσεων παρὰ τε Χίων καὶ Ροδίων καὶ Βυζαντίων πρέσβεις, καὶ παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως»¹ πρὸς τὸν Φίλιππον, τὸ ψήφισμα δὲν εἶνε ἀρχαιότερον τοῦ 217 π. Χρ.

Ἄξιος λόγου εἶνε ὁ διαρρήδη ὀρισμὸς τοῦ τόπου τῆς ἀναγραφῆς τοῦ ψηφίσματος ἐπὶ τῆς βά-

¹ Πολύβ. 5, 24, 11. 5, 99-100. Πρβ. καὶ τὰ περὶ Σωκράτους τοῦ Βοιωτίου 5, 63. 65.

σεως τῶν εικόνων τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς Ἀρσι-
νόης.

Ὡς πρὸς τὸ « φίλος βασιλέως » πρβ. τοὺς παρὰ
Πτολεμαίους τίτλους « συγγενεῖς », « πρῶτοι φίλοι »
κτλ. C. I. G. III. p. 290.

Πρβ. καὶ βασιλέως Πτολεμαίου (Ἐφ. Ἀρχ.
1889 σελ. 10).

Τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ ἱερέως τοῦ παρόντος ψη-
φίσματος ἐποησάμην μνείαν ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1889
σελ. 27. Πρβ. καὶ « Νικοκλέους χρυσοῦς » C. I. G.
1570.

Πολέμαρχοι ἀναφέρονται ἐν ἀριθ. 35.

Καθ' ἰδίαν εὑρηται καὶ ἐν Ραγκαβῇ Ant. hell.

N° 681 ἐν Ἀμφιαρείῳ. Πρβ. Meisterhans *Gramm.*
σελ. 67.

Μεταξὺ τοῦ πολέμαρχου καὶ ἐπὶ ἱερέως, καί-
τοι ὁ χῶρος ποθεῖ μακροτέραν πως συμπλήρωσιν,
ἢ μόνη, ὡς γε φαίνεται, ἀφ' οὗ καὶ οἱ στίχοι δὲν
ἦσαν πάντες ἰσομήκεις, εἶνε τούς. Ταύτην ἔχουσιν
αἱ ὑπὸ Dittenberger ἐκδοθησόμενα IGS., ὧν τὸ
ὠρωπικὸν μέρος εὐγενῶς μοι ὑπὸ Lolling δανεισθὲν
εἶδον ἄρτι ἐνταῦθα.

Σημειωθήτω ὅτι ὁ χρόνος (ἐπὶ ἱερέως Δημοκρά-
του τοῦ δευτέρου) ὀρίζεται, ὡς πρὸς τὸ μέλλον,
κατὰ τὸν ἱερέα καὶ ἀνωτ. ἀριθ. 35 (ἐν τῷ ἐνιαυτῷ
τῷ μετὰ Ὄρωπόδωρον ἱερέα).

2) ΑΡΧΟΝΤΟΞΕΝΚΟΙΝΛΙΒΟΙΛΤΛΝ // // Α΄ ΑΡΕΤΟΥΕΠΙΠΟΛΕΛΞΔΕ
ΜΗΤΡΟΔΛΡΟΥΙΕΡΕΛΞΤΟΥΑΜΦΙΑΡΑΟΥΦΑΙΝΙΟΥΜΗΝΟΞΑΛΛΑΛΚΟ
ΜΕΝΕΙΟΥΑΞΛΠΟΞΔΕΡΚΛΝΟΞΕΙΠΕΝΠΡΟΒΕΒΟΥΛΕΥΜΕΝΟΝ
ΑΥΤΛΙΕΙΝΑΙΠΡΟΞΤΟΝΔΗΜΟΝΕΠΕΙΔΗΡΟΔΛΝΕΥΝΟΥΞΛΝ
ΔΙΑΤΕΛΕΙΤΗΙΤΕΠΟΛΕΙΚΟΙΝΕΙΚΑΙΙΔΙΑΙΤΟΙΞΔΕΟΜΕΝΟΙΞ
ΤΛΝΠΟΛΙΤΛΝΠΑΡΕΧΕΤΑΙΧΡΕΙΑΞΕΜΠΑΝΤΙΚΑΙΡΛΙ
ΔΕΔΟΧΘΑΙΤΕΙΒΟΥΛΕΙΚΑΙΤΛΙΔΗΜΛΙΡΟΔΛΝΑ // ΡΟΔ // ΟΚΛΕ
ΟΥΞΑΘΗΝΑΙΟΝΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΗΝΤΗΞ
ΠΟΛΕΛΞΛΡΛΠΙΛΝΑΥΤΟΝΚΑΙΕΚΓΟΝΟΥΞΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΟΙΞ
ΓΗΞΚΑΙΟΙΚΙΑΞΕΓΚΤΗΞΙΝΚΑΙΑΞΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙΑΞΥΛΙΑΝ
ΚΑΙΚ // ΤΑΓΗΝΚΑΙΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝΚΑΙΠΟΛΕΜΟΥ
ΟΝΤΟΞΚΑΙΕΙΡΗΝΗΞΚΑΙΤΑΑΛΛΑΠΑΝΤΑΥΠΑΡΧΕΙΝ
ΑΥΤΟΙΞΚΑΘΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΞΑΛΛΟΙΞΠΡΟΞΕΝΟΙΞΚΑΙΕΥΕΡ
ΓΕΤΑΙΞΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

- 2) Ἄρχοντος ἐν κοινῷ Βοιωτῶν [Μr;]α[σ;]αρέτου, ἐπὶ πόλεως δὲ
Μητροδώρου, ἱερέως τοῦ Ἀμφιαράου Φαινίου, μηνός Ἀλαλκο-
μενείου, Ἀσωπος Δέρκωτος εἶπεν· προβεβουλευμένον
αὐτῷ εἶναι πρὸς τὸν δῆμον· ἐπειδὴ Ρόδων εὔνοους ὧν
διατελεῖ τῆι τε πόλει κοινεῖ καὶ ἴδια τοῖς δεομένοις
τῶν πολιτῶν παρέχεται χρείας ἐμ παντὶ καιρῷ,
δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ καὶ τῷ δήμῳ Ρόδωνα Ροδοκλέ-
ους Ἀθηναῖον πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς
πόλεως Ὄρωπίων, αὐτὸν καὶ ἐκγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς
γῆς καὶ οἰκίας ἔγκτησιν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ ἀσυλίαν,
καὶ κ[α]τὰ γῆν καὶ κατὰ θαλατταν, καὶ πολέμου
ὄντος καὶ εἰρήνης, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὑπάρχειν
αὐτοῖς, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐερ-
γέταις γέγραπται.

2^{ον} ψηφίσμα. Τὰ γράμματα τούτου εἰσι διάφορα τῶν τοῦ 1^{ου}. Τὸ ο εἶνε ἐλάχιστον (0.003), τὸ δὲ ρ ὑψηλότατον (0.015) ἀλλὰ πάνυ στενόν, ὡς καὶ τὸ ρ. Τοῦ η ἢ μεταξὺ τῶν σκελῶν γραμμῆ φέρεται οὐχὶ ὀριζοντίως ἀλλὰ λοξῶς καὶ ἐνιαχοῦ καμπυλοειδῶς, καμπύλη δὲ εἶνε καὶ ἡ τοῦ α. Τοῦ π ἐνιαχοῦ ἐξέχει ἐτέρωστε ἢ στέγουσα κεραία.

Στίχ. 1. Συνεπλήρωσα *Μρασαρῆτον* τοιοῦτον ὄνομα δὲν ἀπαντᾷ παρὰ Pape (ἀλλὰ μόνον *Μη-σαρῆτη*), ὑπάρχει ὁμως ἐν Larfeld *Sylloge* 66^a καὶ app. 11.

Στίχ. 3. *Δόρκων* ὄνομα οὐχ εὑρηται παρὰ Pape (πρὸς *Δόρκων*), ἀλλὰ ἐν Bull. d. corr. hell. 8, 170.

Στίχ. 7. Μετὰ τὸ *Ρόδωνα* φαίνεται ὡς τριῶν γραμμάτων ἀπεσθεσμένων χώρος, ἐφ' οὗ κεχάρακται τὸ Ρο (τοῦ *Ροδοκλέους*), ὡσαύτως δὲ μεταξὺ τοῦ δ καὶ τοῦ οκλέ ὡσεὶ ἀπεσθεσμένου γράμματος κενόν τι.

54

(Πρὸς ἀριθ. 17)

Τὰ ἐξῆς ὀκτὼ ψηφίσματα (ὑψ. γραμμ. 0,008) εἰσι κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ βάρου *Κουρίωνα* (Ἐφ.

Ἄρχ. 1886 σελ. 55 ἀρ. 17). Καὶ τὸ μὲν 1^{ον} γέγραπται ἐπὶ τῆς ὄψεως τοῦ βάρου ὑπὸ τὸ *Ξενοκράτης ἐπόησε*· τὰ δὲ λοιπὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἐπιφανείας τοῦ βάρου καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μαρμάρου πάντα, πλὴν τοῦ δεξιοῦ ἡμίσεος τῶν τεσσάρων τελευταίων (5, 6, 7, 8) ψηφισμάτων, ὅπερ γέγλυπται ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τῆς παρακειμένης ἀριστερᾶς ἐπιφανείας τῆς ὄψεως. Τὸ 2^{ον}, 3^{ον} καὶ 4^{ον} εἶνε γεγλυμμένα ἐν ἀριστερᾷ ὑπὸ ἀλλήλοις, τὰ δὲ τέσσαρα τελευταῖα ὁμοίως ἐν δεξιᾷ πλησίον (ἢ τοῦ 5^{ου} ἀρχῆς κεῖται παρὰ τὴν λέξιν *εἰρήνης* τοῦ 2^{ου} ψηφίσματος, παρεμπίπτοντος κενοῦ χώρου δύο γραμμάτων).

Ἐπὶ τῆς ὀπισθεν ἐπιφανείας τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος εὑρηται κεχαραγμένα ὑπὸ τὸ γείσον μικροῖς ἀμελέσι καὶ ἀτάκτοις γράμμασιν, ὀλίγον τι πρὸς ἄνω καὶ δεξιὰ φερομένοις, τάδε :

Ι Ε Ρ Ο Κ Λ Η Ν Π Υ Θ Ω Ν Ο Σ

Ἱεροκλῆν Πύθωνος.

Τὰ εἰρημένα ψηφίσματα ἔχουσιν ὧδε :

1

Ι Ε Ρ Ε Λ Σ Μ Ο Λ Ο Τ Τ Ο Υ Π Υ Θ Ω Ν Κ Α Λ Λ Ι Γ Ε Ι Τ Ο Ν Ο Σ Ε Ι Π Ε Ν Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ Ε Ι Β Ο Υ Λ Ε Ι Κ Α Ι Τ Λ Ι
Δ Η Μ Λ Ι Μ Η Ν Ο Φ Ι Λ Ο Ν Α Σ Κ Λ Η Π Ι Α Δ Ο Υ Κ Λ Ι Ο Ν Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Ε Ι Ν Α Ι Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Λ Σ
Λ Ρ Λ Π Ι Λ Ν Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Ε Γ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ι Σ Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Α Σ Ε Ν Κ Τ Η Σ Ι Ν Κ Α Ι Ι Σ Ο
Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ Φ Α Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ Α Ν Κ Α Ι Π Ο
Λ Ε Μ Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι Τ Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α Κ Α Θ Α Π Ε Ρ Τ Ο Ι Σ Α Λ Λ Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ
Γ Ε Τ Α Ι Σ Γ Ε Γ Ρ Α Π Τ Α Ι

1

Ἱερέως Μολοττοῦ, Πύθων Καλλιγείτονος εἶπεν· δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ καὶ τῷ δήμῳ Μηνόφιλον Ἀσκληπιάδου Κῶιον πρόξενον εἶναι τῆς πόλεως Ὀρωπίων, αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ τᾶλλα πάντα, καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις γέγραπται.

1^{ον} ψηφίσμα. «Ἐπὶ ἱερέως Μολοττοῦ» φέρεται ἐν Ἐφην. Ἄρχ. 1886 σελ. 61, ὅπου καὶ Πύθων *Καλλιγείτονος* εἰπὼν τὸ ψηφίσμα· πρὸς. καὶ τὸ 3^{ον} καὶ 7^{ον}, καὶ Πύθωνος *συλλογῆς* Ἐφην.

Ἄρχ. 1889, σελ. 8, στ. 33—34. *Καλλιγείτων* Ἀριστάνδρου εἶπε τὰ ἐν Ραγκαβῇ Ant. hellén. N° 678 καὶ 679. Ἀριστάνδρος *Καλλιγείτονος* εἶπε τὸ 2 καὶ 4.

2

ΑΡΙΣΤΑΝΔΡΟΣ ΚΑΛΛΙΓΕΙΤΟΝΟΣ ΕΙΠΕΝ ΕΠΕΙΔΗ
 ΠΑΝΤΙΑΣ ΚΑΙ ΓΟΡΓΙΑΣ ΠΑΝΤΙΟΥ ΛΑΚΛΗΝΕΣ ΕΥΝΟΥΣ ΟΝΤΕΣ
 ΔΙΑΤΕΛΟΥΣΙΝ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΤΗ ΠΟΛΕΙ ΛΡΛΠΙΛΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗ
 ΚΑΙ ΙΔΙΑ // ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΔΕ ΟΜΕΝΟΙΣ Τ Λ Μ Π Ο Λ Ι Τ Λ Ν Χ Ρ Ε Ι Α Σ Π Α Ρ Ε
 ΧΟΝΤΑΙ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙ Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Υ Σ Ε Ι Ν Α Ι Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Λ Σ
 Λ Ρ Λ Π Ι Λ Ν Κ Α Ι Α Υ Τ Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Κ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ι Σ Γ Η Σ Κ Α Ι
 ΟΙΚΙΑΣ ΕΝΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΙΙΣΟΤΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ
 ΚΑΙ Ι Α Τ Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ
 Κ Α Ι Τ Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α Κ Α Θ Α Π Ε Ρ Τ Ο Ι Σ Α Λ Λ Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Α Ι
 ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

3

ΠΥΘΛΝ ΚΑΛΛΙΓΕΙΤΟΝΟΣ ΕΙΠΕΝ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙ Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι Δ Ε Ι Ν Ι Α Δ Η Ν Λ Υ Σ Ι Μ Α Χ Ο Υ Α Θ Η Ν Α Ι Ο Ν
 Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Ε Ι Ν Α Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Η Ν Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Λ Σ Λ Ρ Λ Π Ι Λ Ν Κ Α Ι Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Ε Γ Γ Ο Ν Ο Υ Σ
 Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Λ Ι Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Α Σ Ε Ν Κ Τ Η Σ Ι Ν Κ Α Ι Ι Σ Ο Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ Φ Α Λ Ε Ι Α Ν
 Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι Κ Α Τ Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ Α Ν Κ Α Ι Τ Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α Κ Α Θ Α Π Ε Ρ
 Τ Ο Ι Σ Α Λ Λ Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Α Ι Σ

4

ΑΡΙΣΤΑΝΔΡΟΣ ΚΑΛΛΙΓΕΙΤΟΝΟΣ ΕΙΠΕΝ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙ Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι Μ Η Ν Ι Ο Ν Ι Λ Ι Ο Υ
 ΒΥΣΙΑΝΤΙΟΝ ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΛΣ ΛΡΛΠΙΛΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝ
 ΚΑΙ ΕΓΓΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ ΕΝΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΙΙΣΟΤΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΑΝ
 ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΗΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝ
 ΚΑΙ ΤΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΑΠΕΡ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

5

ΙΕΡΕΛΣ Σ Π Ι Ν Θ Α Ρ Ο Υ Μ Η Ν Ο Σ Δ Α Μ Α Τ Ρ Ι Ο Υ Ε Π Ε Ψ Η Φ Ι Ε Ν Α Ρ Ι Σ Τ Ο Ν Ι Κ Ο Σ
 ΞΥΦΗΡΟΥ ΚΤΗΣΙ ΦΛΗΝΑΝ ΦΙΝΙΚΟΥ ΕΙΠΕΝ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙ Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι Η Ρ Ο Δ Ο Τ Ο Ν
 ΚΑΙ ΤΗ ΠΟΛΕΜΟΝΑΡΙΣΤΟΛΟΧΟ // ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΠΡΟΞΕΝΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΛΣ
 Λ Ρ Λ Π Ι Λ Ν Α Υ Τ Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Γ Γ Ο Ν Ο Υ // Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ι Σ Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Α Σ Ε Ν Κ Τ Η Σ Ι Ν
 Κ Α Ι Ι Σ Ο Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α // Α Σ Φ Α Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ
 Κ Α Ι Κ Α Τ Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ // Ν Κ Α Ι Τ Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α Κ Α Θ Α Π Ε Ρ Τ Ο Ι Σ Α Λ Λ Ο Ι Σ
 Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Α Ι Σ

6

ΙΕΡΕΛΣ Ο Λ Υ Ν Π Ι Χ Ο Υ Θ Υ Ι Ο Υ Ε Κ Τ Λ Ι Ε Π Ι Δ Ε Κ Α Α Ρ Ι Σ Τ Ο Ν Ι Κ Ο Σ
 ΕΥΦΗΡΟΥ ΕΙΠΕΝ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙ Τ Λ Ι Δ Η Μ Λ Ι Μ Ι Κ Ι Λ Ν Α Ε Υ Β Ι Ο Υ
 ΠΑΡΙΟΝ ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΛΣ
 Λ Ρ Λ Π Ι Λ Ν Κ Α Ι Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Ε Γ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Λ Ι Γ Η Σ Κ Α Ι
 ΟΙΚΙΑΣ ΕΝΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΙΙΣΟΤΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ
 ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΗΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝ ΚΑΙ ΤΑΛΛΑ
 ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΑΠΕΡ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

7

ΠΥΘΛΗΚΑΛΛΙΓΕΙΤΟΝΟΣ ΕΙΠΕΝ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙ ΤΗ ΔΗΜΗ ΛΙΠΕΛΟΡΑ ΔΕΞΙΑΝ ΕΑΡΟΛΙΤΗΝ
 ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΛΡΛΠΙΛΗΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΓΓΟΝΟΥΣ
 ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ ΕΝΚΤΗΣ ΙΝΚΑΙΙΣ ΟΤΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ
 ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΗΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝ ΚΑΙ ΤΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΑΠΕ
 ΡΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

8

ΠΛΟΥΤΑΡΧΙΔΗΣ ΦΙΛΙΣΤΙΔΟΥ ΕΙΠΕΝ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙ ΤΗ ΔΗΜΗ ΛΙΜΕΛΑΝΘΥΡΟΝ ΠΑΡΑ ΜΥΘΙΟΥ
 ΧΑΛΚΙΔΕΑ ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΛΡΛΠΙΛΗΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΓΓΟ
 ΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ ΕΝΚΤΗΣ ΙΝΚΑΙΙΣ ΟΤΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ
 ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΗΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝ ΚΑΙ ΤΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΑΠΕ
 ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

2

Ἄριστανδρος Καλλιγείτονος εἶπεν· ἐπειδὴ
 Παντίας καὶ Γοργίας Παντίου Λάκωνες εὖνους ὄντες
 διατελοῦσιν καὶ χρήσιμοι τῇ πόλει Ὠρωπίων καὶ κοινῇ
 καὶ ἰδία[ι] πᾶσι τοῖς δεομένοις τῶν πολιτῶν χρείας παρέ-
 χονται, δεδόχθαι τῷ δήμῳ προξένους εἶναι τῆς πόλεως
 Ὠρωπίων, καὶ αὐτοὺς καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ
 οἰκίας ἔγκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν,
 καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης,
 καὶ τᾶλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ
 εὐεργέταις.

3

Πύθων Καλλιγείτονος εἶπεν· δεδόχθαι τῷ δήμῳ Δεινιάδην Λυσιμάχου Ἀθηναῖον
 πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὠρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους,
 καὶ εἶναι αὐτῷ γῆς καὶ οἰκίας ἔγκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν,
 καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τᾶλλα πάντα καθάπερ
 τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις.

4

Ἄριστανδρος Καλλιγείτονος εἶπεν· δεδόχθαι τῷ δήμῳ Μήνιον Ζώϊλου
 Βυζάντιον πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὠρωπίων, καὶ αὐτὸν
 καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἔγκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν,
 καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν,
 καὶ τᾶλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις.

5

Ἰερέως Σπινθάρου, μηνὸς Δαματρίου, ἐπεψήφισεν Ἀριστόνικος
 Εὐφῆρου, Κτησιφῶν Ἀνφινίκου εἶπεν· δεδόχθαι τῷ δήμῳ Ἡρόδοτον

καὶ Τληπόλεμον Ἀριστολόχο[υ] Ἐφεσίους προξένους εἶναι τῆς πόλεως Ὠρωπίων, αὐτοὺς καὶ ἐγγόνου[ς], καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἔνκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν, κα[ὶ] ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις.

6

Ἱερέως Ὀλυμπίου, Θυίου ἐκ[τε] ἐπὶ δέκα, Ἀριστόνικος Εὐφῆρου εἶπεν· δεδόχθαι τῷ δήμῳ Μικίωνα Εὐβίου Πάριον πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὠρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτῷ γῆς καὶ οἰκίας ἔνκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις.

7

Πύθων Καλλιγείτονος εἶπεν· δεδόχθαι τῷ δήμῳ Πέλοπα Δεξία Νεαπολίτην πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὠρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτῷ γῆς καὶ οἰκίας ἔνκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις.

8

Πλουταρχίδης Φιλισιτίδου εἶπεν· δεδόχθαι τῷ δήμῳ Μελάνθυρον Παραμυθίου Χαλκιδέα πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὠρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτῷ γῆς καὶ οἰκίας ἔνκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις.

2^{ον} ψήφισμα. Στίχ. 3. Ἐν λέξει κοινῇ δὲν φαίνεται ἡ προσγεγραμμένη.

5^{ον} ψήφισμα. Τὸν μῆνα Δαμάτριον εἶδομεν καὶ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1889 σελ. 24. Ὁ ἐνταῦθα ἐπιψηφίζων Ἀριστόνικος Εὐφῆρου εἶπε τὸ ἐξῆς (6^{ον}) ψήφισμα. Ἀριστοῦνικος ἀναγράφεται κούαθος ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1889 σελ. 8. Εἰρήσθω καὶ [Ἀρισ]τόνικος Μενάνδρου Ὠρώπιος (Ἐφημ. Ἀρχ. 1884 σελ. 127). Ἀμφινείκου εὐρηται ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1889 σελ. 7. Πρβ. Ἀμφινείκος Πυθίωνος (ἀριθ. 58).

6^{ον} ψήφισμα. Τὸ ἱερέως Ὀλυμπίου ἐμνημόνευσα ἐν ΕΑ 1889 σελ. 27.

7^{ον} ψήφισμα. Ὁ ἐνταῦθα πρόξενος εὐρηται καὶ ἐν Τανάγρας ψηφίσματι (Robert ἐν Hermes 1876,

σελ. 98 ἐξ. Larfeld *Sylloge* 490¹) « πρόξενον εἶμεν κῆ εὐεργέταν τῆς πόλιος Ταναγρασίων Πέλοπα Δεξία Νεαπολίταν ». Ἐπὶ τοῦ λίθου ἐκεῖ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ψηφίσματα περὶ τοῦ παρὰ Πτολεμαίῳ Φιλοπάτορι Σωσιβίου κτλ.

8^{ον} ψήφισμα. Περὶ Φιλισιτίδου πρβ. Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 11. Κλέων Φιλισιτίδα Ὠρώπιος ἀναγράφεται πρόξενος ἐν δελφικῇ ἐπιγραφῇ ἐπὶ « ἀρχοντος Πεισίλα », οὗ γνωστὸν τὸ τῆς ἀρχῆς ἔτος (187. Wescher et Foucart *Inscr. recueillies à Delphes* N° 18, p. 25, l. 155 ἐξ. Πρβ. Dürrbach ἐνθ. ἀνωτ. σ. 61). Προστεθήτω καὶ [χ]υθ[ρ]ίς Κλέωνος Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 10.

¹ Παρὰ Larfeld εἶνε οὐχὶ ὀρθῶς, φαίνεται, τετυπωμένον Πέλοπα Δεξίωνα Νεαπολίταν.

55

(Πρ6. ἀριθ. 22 καὶ 56)

Τὸ ἐξῆς ψήφισμα εὑρηται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ βάρου Ἰσαυρικόν (Ἐφ. Ἀρχ. 1886, σ. 66, ἀρ. 22), ἐφ' οὗ ἔστησα ὡς ἐπὶ κρανὸν αὐτῶ ἀνήκον τὸ κατωτέρω μέγα μάρμαρον ἀριθ. 56.

Ἔψος γραμμῶν 0.006· τὸ κ σχεδὸν κ.

Στίχ. 5. Τὸ ζ τοῦ Ζωίλου δὲν διακρίνεται σαφῶς· ἡ μέση γραμμὴ φαίνεται ὡσεὶ ἔχουσα τι τοῦ σ, οἷόν πως εἶναι καὶ ἐν λέξει Μόσχον τὸ σ ἀποτελούμενον ἐκ καμπύλων μᾶλλον ἢ εὐθειῶν γραμμῶν.

Στίχ. 8. Μεταξὺ τοῦ ἔγκτη καὶ σιν ὑπάρχει τ περιττόν.

Στίχ. 9. Ἄπας σχεδὸν ὁ στίχος εἶνε κεχαραγμένος ἐπὶ ἄλλων λέξεων ἐκ παραδρομῆς τοῦ χαρακτοῦ.

ΜΕΛΑΝΤΑΣ ΑΜΕΙΝΟΤΕΛΟΥ ΕΙΠΕΝ ΕΠΕΙΔΗ ΜΟΣ-
 ΧΟΣ ΕΥΝΟΥΣ ὦν διατελεῖ τεῖ τε πόλει Ὀρωπίων
 καὶ ἰδία παρέχεται χρείας τοῖς δεομένοις
 τῶν πολιτῶν ἐν παντὶ καιρῶι, δεδόχθαι τεῖ βου-
 5 λει καὶ τῶι δήμῳ Μόσχον Ζωίλου Ἀθηναῖον
 πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως
 Ὀρωπίων, αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐ-
 τῶι γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτη(τ)σιν, καὶ ἰσοτέλειαν,
 καὶ ἀσπλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰ-
 10 ρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τᾶλλα
 πάντα καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐερ-
 γέταις τῆς πόλεως.

Μελάντας Ἀμεινοτέλου εἶπεν· ἐπειδὴ Μόσ-
 χος εὔνοος ὦν διατελεῖ τεῖ τε πόλει Ὀρωπίων,
 καὶ ἰδία παρέχεται χρείας τοῖς δεομένοις
 τῶν πολιτῶν ἐν παντὶ καιρῶι, δεδόχθαι τεῖ βου-
 5 λει καὶ τῶι δήμῳ Μόσχον Ζωίλου Ἀθηναῖον
 πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως
 Ὀρωπίων, αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐ-
 τῶι γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτη(τ)σιν, καὶ ἰσοτέλειαν,
 καὶ ἀσπλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰ-
 10 ρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τᾶλλα
 πάντα καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐερ-
 γέταις τῆς πόλεως.

Τὸ καὶ ἀσπλίαν καὶ ἰδία τὸ σπλίαν φαίνεται ἐπιγε-
 γλυμμένον. Μετὰ τὸ ἀσπλίαν τὸ ι τοῦ καὶ δὲν εἶνε
 πάνυ εὐκρινές, ἴσως δὲ εἶχε γραφῆ πρὶν κατὰ (θά-
 λατταν;) καὶ διορθώθη τὸ τ (τοῦ κατὰ) εἰς ι. Τὸ σ
 τοῦ ἀσφάλειαν δὲν διακρίνεται μετὰ βεβαιότητος
 ἂν εἶνε ἐπιγεγλυμμένον. Τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ στίχου
 φαίνονται πάντα σχεδὸν ἐπὶ ἄλλων γεγλυμμένα
 καὶ δὴ μετὰ τὸ πολέμου καὶ ἴσως γράψας πολέ-
 μου καὶ εἰ διώρθωσε τὸ πο (τοῦ δευτέρου πολέ-
 μου) εἰς εἰ καὶ ἐξήλειψε τὰ λοιπὰ, ὧν ὅμως ὑπο-
 λείπονται ἐν τέλει ἔγκη (τοῦ ἐσβεσμένου υ καὶ
 εἰ;)

Στίχ. 10. Καὶ ἐνταῦθα φαίνεται τὸ θάλ ἴσως
 δὲ καὶ τὸ μετ' αὐτὸ α ὡς ἐπιγεγλυμμένον· ὑπὸ τὸ
 νῦν ἀλ μεταξὺ διακρίνεται τὸ πρὶν ἐσφαλμένως χα-
 ραχθὲν α, τὸ δὲ θ φαίνεται συνεσφιγμένον καὶ μι-
 κρόν. Ἴσως εἶχε γράψη κατὰ τα.

56

(Πρ6. ἀριθ. 55).

Λευκὸν μέγιστον μάρμαρον, ὅπερ, ὡς ἐν ΕΑ.
 1886 σελ. 69 ἐσημείωσα, φαίνεται ὅτι ἀνήκει ὡς
 ἐπὶ κρανὸν τῶ καὶ ἀνωτέρω (ἀριθ. 55) μνημονευ-
 θέντι βάρῳ Ἰσαυρικόν, ἐφ' οὗ καὶ μετακινήσας
 ἔθηκα αὐτό. Στερούμενον κόσμου τινὸς φέρει μόνον
 διὰ τὸ ἀγαλμα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας (κατὰ τὴν
 προσθίαν δεξιάν καὶ τὴν ὀπίσθιον ἀριστερὰν γωνίαν)
 δύο κοιλότητας στρογγύλας, πρὸς δὲ καὶ ἐλάσσονα
 τετράγωνον αὐτόθι ἐν δεξιᾷ, ἐπὶ δὲ τῆς προσθίας
 (ὑψ. 0.29) ἐπιφανείας τὰ ἐξῆς τρία ψήφισματα.

1

*Αρχοντος ἐγ; κοινῶι Βοιωτῶν [Φίλωνος], ἱερέ[ω]ς δὲ τοῦ Ἀμφιαράου Θεοδώρου,
 *Αντίπατρος Ἀρχιλόχου;] εἶπεν· ἐπειδὴ Ἰππαρχος εὐνοὺς ὦν διατελεῖ τ[ῆ]ι πόλει Ὀρωπίων καὶ τ[ῶν] πολιτῶν τοῖς
 χρεῖαν ἔχουσι]ν ἐ[μ;] παν[τ]ῆι [κ]αίρ[ω]ι τὸ συμφέρον πράττει, δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι Ἰππαρχον Ἰππάρ[χου
 ἐθρικὸν] προξένον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὀρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς
 καὶ] οἰκί[α]ς ἐ[γ;]κτησιν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ [κα]τὰ θάλατταν,
 καὶ] τὰ ἄλλ[α] πάντα ὑπάρχειν αὐτοῖς, καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις κ[α]ὶ εὐεργέταις γέγρα[πτ]αι.

2

*Αντίπατρ[ο]ς Ἀρχιλόχου εἶπεν· ἐπειδὴ Πύρρος εὐνοὺς ὦν διατελεῖ τῆι πόλει Ὀρωπίων καὶ τῶν π[ο]λιτῶν τοῖς χρεῖ-
 αν ἔχου[σ]ιν ἐ[μ;] παντὶ καιρῶι τὸ συμφέρον πράττει, δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι Πύρρον Ἀμύντου Ἀθηναῖον
 π[ρ]όξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὀρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας
 ἐγ; κτ[η]σιν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τὰ ἄλλα
 π[άν]τα ὑπ[ά]ρχειν αὐτοῖς, καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις γέγραπται.

3

*Αρχοντος ἐν τῶι κοινῶι Βοιωτῶν Καφισίου, ἱερέως δὲ τοῦ Ἀμφιαράου Κλεομάχου,
 Ἀριστῶν[μ;]ος Παραμόνου εἶπεν· ἐπειδὴ Ἡραῖος εὐνοὺς ὦν διατελεῖ τῆι πόλει Ὀρωπίων καὶ τῶν πολιτῶν τοῖς
 ἀε[ί] χρεῖαν ἔχουσιν ἐν παντὶ καιρῶι τὸ συμφέρον πράττει, δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ
 τῶι δήμωι Ἡραῖον Μητροφάνου Ἀθηναῖον προξένον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλε-
 ως Ὀρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησιν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ
 τὴν λοιπὴν ἀσφάλειαν πᾶσαν, [καὶ] π[ο]λέμου ὄντος καὶ εἰρήνης, καὶ τᾶλλα πάντα, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλ-
 λοῖς προξένοις καὶ εὐεργέταις γέγραπται.

Τὰ γράμματα τῶν δύο πρώτων ψηφισμάτων (ὑψ. 0.008) εἰσὶ λίαν ἐφθαρμένα· τοῦ τρίτου δὲ ἀραιότερα, ὀλίγον μείζω καὶ διάφορα τὸ σχῆμα.

1^{ον} καὶ 2^{ον} ψήφισμα. *Αρχοντα Φίλωνα καὶ ἱερέα Θεόδωρον εἶδομεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βάρου Ἰσωνιδῶν ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1886 σελ. 68, ὅπου καὶ ἐπιψήφισεν Ἀντίπατρος Ἀρχιλόχου. Κατὰ τὸ αὐτὸ ψήφισμα προέκριναν ἐνταῦθα ἐν ταῖς συμπληρωσέσι τὰς γραφὰς ἐγ κοινῶι, ἐμ παντί, συμφέρον, ἐγκτησιν.

Πρβ. καὶ Ἀλεξίδημος Θεοδώρου υἱὸς ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1884 σελ. 101.

Εἰρήσθω καὶ ἡ μικρὰ εἰκασία, ὅτι ἂν ὁ ἐν τῶ 1^ῳ ψηφίσματι πρόξενος ἔχη ἀναφορὰν τινα πρὸς τὸν πατέρα τοῦ ἐν ΕΑ. 1886 σ. 67 (22,1), ἴσως συμπληρωτέον καὶ ἐνταῦθα Ἀθηναῖον.

3^{ον} ψήφισμα. Τὸ α ἔχει καμπύλην τὴν μεταξὺ τῶν σκελῶν γραμμῆν.

Τοῦ ἐνταῦθα Καφισίου ἐποησάμην μνεῖαν ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 12¹, τοῦ δὲ Κλεομάχου

¹ Προστεθῆτω καὶ Καφισίου ἄρχοντος ἐν Ὀρχηστοῖ Larfeld

αὐτόθι σελ. 35 (πρβ. ἀνωτ. ἀρ. 52). Ἀριστῶν-
 μος καὶ Παραμόνος ἀναφέρονται ἐν Ἐφημ. Ἀρχ.
 1889 σελ. 7-8. Παραμόνος Βοήθου ἀνωτ. ἀρ. 48.

Ἐν τῶι κοινῶι ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν κοινῶι.

Καὶ τὴν λοιπὴν ἀσφάλειαν πᾶσαν ἀντὶ τοῦ
 συνήθους καὶ ἀσφάλειαν.

Ἐν τέλει εἰρήσθω ὅτι τὸ εἰρημένον ἐπὶ κρανον σα-
 λευθὲν πάλαι εἶχε κλινὴ ἐπὶ τῶν δύο σφωζομένων
 μαρμάρων τοῦ ἐν δεξιᾷ κειμένου ἐλλιποῦς¹ βάρου,
 ὅπερ ἐμνημόνευσα ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1886 σελ. 74·
 σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ οὐρά (τὸ ὀπισθεν μάρμαρον)
 τοῦ ἐλλιποῦς τούτου βάρου εὐρέθη ἀντιστρόφως
 ἰσταμένη, ἤγουν ἔχουσα τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν κάτω,
 ἐπ' αὐτῆς δὲ οὕτως ἤδη κειμένης, εὐρέθη κεκλιμέ-
 νον τὸ ἀνωτέρω ἐνεπιγράφων ἐπὶ κρανον. Τὴν οὐρὰν
 ταύτην ἐπανέστρεψα ὀρθῶς.

Sylloge app. 3. Περὶ τῆς ταυτότητος τῶν τύπων ἄρχων ἐν Ὀρχη-
 στῶ καὶ ἄρχων Βοιωτοῖς ὅρα Bull. de corr. hellén. 4 p. 83 ἐξ.

¹ Οὕτω καλῶ αὐτό, διότι ἐλλείπουσιν ἡ ὄψις καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ.

ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΕΓΚΟΙΝΛΙΒΟΙΛΤΛΝΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣΙΕΡΕΛΣΤΟΥΑΜΦΙΑΡΑΟΥΘΕΟΚΥΔΟΥ
 ΜΗΝΟΣΟΜΟΛΛΙΟΥΠΡΟΞΕΝΙΑΚΙΤΤΟΣΛΡΙΣΤΛΝΟΣΕΙΠΕΝΕΠΕΙΔΗΔΙΟΝΥΣΙΟΣΑΡΙΣΤΛΝΟΣΚΑΙ
 ΗΛΙΟΔΡΟΣΜΟΥΣΑΙΟΥΕΥΝΟΥΣΕΙΣΙΝΚΑΙΕΙΣΑΓΑΓΟΝΤΕΣΣΙΤΟΝΑΞΙΛΣΑΝΤΛΝΤΛΝΠΟΛΕΜΑΡΧΛΝ
 ΑΡΟΔΟΣΘΑΙΤΗΠΟΛΕΙΚΑΘΥΠΗΚΟΥΣΑΝΤΗΣΚΑΛΛΣΕΧΟΥΣΗΣΤΙΜΗΣΟΠΛΣΟΥΝΚΑΙΗΠΟΛΙΣΦΑΙΝΗΤΑΙ
 5 ΑΞΙΑΣΧΑΡΙΤΑΣΑΠΟΔΙΔΟΥΣΑΤΟΙΣΤΟΙΟΥΤΟΙΣΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΒΟΥΛΗΚΑΙΤΛΔΗΜΛΔΙΟΝΥΣΙΟΝΑΡΙΣΤΛΝΟΣ
 ΤΥΡΙΟΝΚΑΙΗΛΙΟΔΛΡΟΝΜΟΥΣΑΙΟΥΣΙΔΛΛΙΟΝΠΡΟΞΕΝΟΥΣΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΣΤΗΣΠΟΛΕΣΛΡΛΠΙΛΝ
 ΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΟΙΣΓΗΣΚΑΙΟΙΚΙΑΣΕΓΚΤΗΣΙΝΚΑΙΙΣΟΤΕΛΕΙΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΑΣΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙΚΑΤΑ
 ΓΗΝΚΑΙΚΑΤΑΘΑΛΑΤΤΑΝΚΑΙΤΟΛΕΜΟΥΟΝΤΟΣΚΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΤΑΑΛΛΑΠΑΝΤΑΥΓΑΡΧΙΝΑΥΤΟΙΣ
 ΚΑΘΑΓΕΡΚΑΙΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

- Ἄρχοντας ἐγ κοινῶ Βοιωτῶν Ἀγαθοκλέους, ἱερέως τοῦ Ἀμφιαρέου Θεοκίδου,
 μηνὸς Ὀμολωίου· προξενία. Κίττος Ἀρίστωνος εἶπεν· ἐπειδὴ Διονύσιος Ἀρίστωνος καὶ
 Ἡλιόδωρος Μουσαίου εὐνοὺς εἶσιν καὶ εἰσαγαγόντες σίτον ἀξιωσάντων τῶν πολεμέμερχων
 ἀποδόσθαι τῇ πόλει καθυπῆκουσαν τῆς καλῶς ἐχούσης τιμῆς, ὅπως οὖν καὶ ἡ πόλις φραίνηται
 5 ἀξίας χάριτας ἀποδιδούσα τοῖς τοιούτοις, δεδόχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῶι δήμῳ· Διονύσιον Ἀρίστωνος
 Τύριον καὶ Ἡλιόδωρον Μουσαίου Σιδωνίων προξένους εἶναι καὶ εὐεργέτας τῆς πόλεως Ὠρωπίων,
 καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ κατὰ
 γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὑπάρχιν αὐτοῖς,
 καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένους καὶ εὐεργέταις γέγραπται.

Ἐπίκρανον βάθρου, λευκοῦ μαρμάρου, ἄνευ κόσμων. Κάτω φέρει δύο ἐπιμήκεις τόρμους, ἄνω δὲ δύο τύπους ποδῶν ἀγάλματος. Ὑψ. 0.23, πλάτ. 0.84, πάχ. 0.75. Εὐρέθη ὀπισθεν τοῦ βάθρου Βασιλεὺς Ἀνσίμαχος (ἄνωτ. ἀριθ. 52) ἐν ἀποστάσει περ. 4 μέτρων.

Τὸ σ' ἔχει πολλαχοῦ καμπύλα τὰ σκέλη, τοῦ δὲ π μόνον ἐτέρωθεν ἐξέχει ἡ στέγουσα κεραία. Ὑψ. γρμ. 0.008.

Στίχ. 1. Πρβ. Ἀγαθοκλῆς ἐν C. I. G. 1570. Θεοκύδου ἐπιμελητοῦ καὶ Θεοκύδου Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 7-10.

Στίχ. 2. Ὡς πρὸς τὸν εἰπόντα πρβ. καὶ Ἀρίστων Νικοστράτου Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 25.

Στίχ. 2. Σπάνιον ἐνταῦθα παράδειγμα τοῦ προξενία ὡς τίτλου τοῦ ψηφίσματος. Ἀλλαγῶ πρβ. Ἐφημ. Ἀρχ. 1883 σ. 157, Larfeld *Sylloge* 185 (200-150. π. Χρ.), 501, ἔτι 505 καὶ 506, Bull. de corr. hell. 14, 8, Swoboda *Griech. Volksbeschlüsse* σελ. 263.

Περὶ σιτωνίας ἀνάλογα ψηφίσματα πρβ. Bull. de corr. hell. 10, 104. 133. Wood *Discov. at Ephesus*, app. Inser. from the temple of Diana N° 1. Mittheil. d. athen. Inst. 8, 211 κλπ.

58

Α Μ Φ Ι Ν Ι Κ Ο Σ Π Υ Θ Ι Ω Ν Ο Σ Ε Ι Π Ε Ν Ε Π Ε Ι Δ Η Ι Π Τ
Ε Υ Ν Ο Υ Σ Ε Σ Τ Ι Ν Τ Η Ι Π Ο Λ Ε Ι Κ Α Ι Λ Ε Γ Η Ν Κ Α Ι Π Ρ Α Τ Τ Η
Φ Ε Ρ Ο Ν Τ Α Κ Α Ι Κ Α Τ Α Τ Η Ν Τ Ε Χ Ν Η Ν Ε Μ Π Α Ν Τ Ι Κ Α Ι Ρ Η Ι Δ Ι
Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ Ε Ι Β Ο Υ Λ Ε Ι Κ Α Ι Τ Η Ι Δ Η Μ Η Ι Π Π Α Ρ Χ Ο Ν Μ Ε Μ Ν Ο Ν Ο Σ
5 Κ Ο Ρ Ι Ν Θ Ι Ο Ν Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ν Ε Ι Ν Α Ι Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Η Ν Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Ω Σ Η
Ρ Η Π Ι Η Ν Α Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Ε Κ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Κ Α Ι Ε Ι Ν Α Ι Α Υ Τ Η Τ Ε Κ Α Ι Τ Ο Ι Σ
Ε Κ Γ Ο Ν Ο Ι Σ Γ Η Σ Κ Α Ι Ο Ι Κ Ι Α Σ Ε Γ Κ Τ Η Σ Ι Ν Κ Α Ι Ι Σ Ο Τ Ε Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Λ Σ
Φ Α Λ Ε Ι Α Ν Κ Α Ι Α Σ Υ Λ Ι Α Ν Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Υ Ο Ν Τ Ο Σ Κ Α Ι Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ Κ Α Ι
Κ Α Τ Α Γ Η Ν Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Α Λ Α Τ Τ Α Ν Κ Α Ι Τ Α Λ Λ Α Π Α Ν Τ Α Υ Π Α Ρ Χ Ε Ι Ν
10 Α Υ Τ Ο Ι Σ Κ Α Θ Α Π Ε Ρ Κ Α Ι Τ Ο Ι Σ Α Λ Λ Ο Ι Σ Π Ρ Ο Ξ Ε Ν Ο Ι Σ Κ Α Ι Ε Υ Ε Ρ Γ Ε Τ Α Ι Σ
Τ Η Σ Π Ο Λ Ε Ω Σ Γ Ε Γ Ρ Α Π Τ Α Ι

Ἀμφίνικος Πυθίωνος εἶπεν· ἐπειδὴ Ἴπ[παρχος. . . . .
εὔνοος ἐστὶν τῆι πόλει καὶ λέγων καὶ πράττ[ων τὰ συμ-
φέροντα καὶ κατὰ τὴν τέχνην ἐμ παντὶ καιρῶι δι[ατελεῖ,
δεδοχθαι τεῖ βουλευῖ καὶ τῶι δήμωι Ἴππαρχον Μέμ[ν]ονος
5 Κορίνθιον πρόξενον εἶναι καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως Ὀ-
ρωπίων, αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτῶι τε καὶ τοῖς
ἐγγόνοις γῆς καὶ οἰκίας ἔγκτησιν, καὶ ἰσοτέλειαν, καὶ ἀσ-
φάλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης, καὶ
κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ τᾶλλα πάντα ὑπάρχειν
10 αὐτοῖς, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις
τῆς πόλεως γέγραπται.

Ἐπίκρανον βάθρου, λευκοῦ μαρμάρου. Εἶνε δὲ ἐνὸς λίθου, καίτοι φαίνεται συγκείμενον ἐκ δύο ἐπαλλήλων, ὧν ὁ ἄνω πλατύτερος ἐξέχων τοῦ κάτω κατὰ 0.075 περίξ, πλὴν ἐν δεξιᾷ, ὅπου ὄλος ὁ λίθος συνεδεῖτο μεθ' ἑτέρου. Ἡ ἐπιγραφή γέγραπται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεος μιᾶς τῶν στενῶν ἐπιφανειῶν τοῦ ἄνω μέρους (ὑψ. 0.21) τοῦ λίθου. Ὅλον ὕψος 0.28,

πλάτ. (ἄνω) 1.08, πάχ. (ἄνω) 0.73. Ὑψ. γρμ. 0.009. Εὐρέθη ὀπισθεν τοῦ ἀνωτέρω (ἐν ἀρ. 56) μνημονευθέντος ἐλλιποῦς βάθρου.

Τὰ γράμματα (ἰδίᾳ τὸ ω) εἶνε πλατύτερα κατὰ τὰ κρᾶ. Τὸ α ἐνθα μὲν ἔχει εὐθείαν, ἐνθα δὲ καμπύλην τὴν μεταξὺ τῶν σκελῶν γραμμὴν.

Στ. 1. Ἀμφίνικος Πυθίωνος εἶπε τὸ ἐν Ραγκαβῇ

Ant. hellén. 686 ψήφισμα. Πρβ. και άνωτ. άριθ. 54, 5.

Στίχ. 1. Μετά τὸ Ἰπ[παρχος μένοντος ἔτι χώρου ἴσως συμπληρωτέον *Μέμνητος*, ἢ ἐλλείπει ἢ τέχνη τοῦ ἀνδρός ὡς ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1889 σελ. 47 («*Κλεόνικος ὁ τραγωιδός*») ἢ τὸ ἐθνικὸν ὡς άνωτ. άριθ. 53, 1 («*Φορμίων ὁ Βυζάντιος*»), καίτοι ὁ στίχος θὰ ἐγένετο ἴσως τότε καὶ τοῦ 10^{ου} μακρότερος. Συνήθως, ὡς εἶδομεν, μετὰ τὸ ἐπειδὴ γράφεται μόνον τὸ κύριον ὄνομα τοῦ ὀνομαζομένου προσέξενου, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον ὅτι καὶ ἐνταῦθα οὐδὲν ἄλλο μετὰ τὸ Ἰπ[παρχος εἶπετο καὶ ὅτι ἔμμενε χώρος τις κενός ἐν τέλει τοῦ στίχου.

59

(Πρβ. άριθ. 6)

Τὸ ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1885 σελ. 106 άρ. 6 ἐλλείπον τεμάχιον τοῦ ἐπικράνου τοῦ βάρου Μετέλλης εὑρέθη ἐν ταῖς μετὰ ταῦτα ἀνασκαφαῖς μακρὰν τοῦ ἐπικράνου ἐν τινι τῶν ὀπισθεν τῶν βάρων ὀωματίων. Τὸ τεμάχιον (ὑψ. 0.11, πλ. 0.21. πάχ. 0.24) φέρει τάδε τὰ γράμματα:

Μ Ε Τ

Ε Π Α Φ Ρ Ο

Διὰ τῶν γραμμάτων τούτων τῶν δύο στίχων ἔχομεν ὄλην τὴν ἐπιγραφὴν, ὅπως καὶ ἐκεῖ συνεπλήρωσα :

ὁ δῆμος Ὀρωπίων

Μετέλλαν Καικελίαν, Λευκίου Σύλλα

Ἐπαφροδίτου γυναῖκα, Ἀμφιαράωι καὶ Ὑγίειαι.

Τὸ καὶ Ὑγίειαι (μετὰ τὸ Ἀμφιαράωι) εἶνε σπάνιον· εὔρηται καὶ ἐν βάρῳ άρ. 4 (Ἐφ. Ἀρχ. 1885 σελ. 102).

Κάτωθεν τοῦ Ὑγίειαι καὶ πως ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ ὁ λίθος φέρει ὡς σφυροκτυπήματά τινα μικρά.

Ἡ θέσις τοῦ βάρου τοῦ παρόντος ἐπικράνου εἶνε ἄδηλος, πάντως ὁμως ἦν οὐ μακρὰν τοῦ βάρου Σύλλα (πρβ. τὴν θέσιν τῶν βάρων Καλπορνίου καὶ Ποπιλλίας (Ἐφ. Ἀρχ. 1886 σελ. 63-64).

Ἡ Μετέλλα, ὡς ἐκ τῆς ἀναθέσεως ἐξάγεται,

ἐτιμήθη μετὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Σύλλας ἐπεκλήθη Ἐπαφροδίτος (*Εὐτυχής, Felix*). Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, ὅπερ ἀναγράφει καὶ ἡ ἀνάθεσις τοῦ βάρου Σύλλα, κοινῶς ἀποδίδεται αὐτῷ ἀπὸ τοῦ 82 π. Χρ., ὅτε ὁ Σύλλας ἐκράτησε κατὰ τὴν ἐμφύλιον στάσιν, ἣτις ἐγένετο διαλυομένου τοῦ Μαρσικοῦ πολέμου (Διόδ. 38-9, 18. Πλούτ. Σύλλ. 34, Ἀππιαν. Ἐμφυλ. 1, 97). Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι ὁ Σύλλας ἤδη «τοῖς τροπαίοις ἐπέγραψεν Ἄρη καὶ Νίκη καὶ Ἀφροδίτην ὡς οὐχ ἦττον εὐτυχία κατορθώσας. . . τὸν πόλεμον. . . . τῆς πεδιάδος μάχης, ἢ πρῶτον ἐνέκλιναν οἱ περὶ Ἀρχέλαον» (Πλούτ. Σύλλ. 19). Πρβ. καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα πρὸ τῆς ἐν Ρώμῃ νίκης τὴν θεοκλύτησιν τοῦ Σύλλα καταφιλοῦντος τὸ ἐκ Δελφῶν χρυσοῦν Ἀπόλλωνος ἀγαλμάτιον, ὅπερ αἰεὶ κατὰ τὰς μάχας περιέφερεν ἐν τῷ κόλπῳ «τὸν εὐτυχῆ Σύλλαν Κορνήλιον. . . . ἐνταῦθα ρίψει ἐπὶ θύραις τῆς πατρίδος ἀγαγών. . . . ;» (Πλούτ. αὐτ. 29). Ὁ Σύλλας λέγεται ἐν Ἀμφιαρείῳ Ἐπαφροδίτος καὶ ἐν τῇ μνείᾳ τοῦ συγκλητικῆς δόγματος (τοῦ 80 π. Χρ. Ἐφ. Ἀρχ. 1884 σελ. 103). Πρβ. καὶ ἀλλαγῶ ἐν Bull. de corr. hell. 9, 445-451. (81 π. Χρ.). Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς παρουσίας ἀναθέσεως λογιστέον καὶ τὸν τῆς νόσου καὶ τοῦ θανάτου τῆς Μετέλλης, ὅτε καὶ «γραψάμενος διάλυσιν τοῦ γάμου πρὸς αὐτὴν ὁ Σύλλας, ἔτι ζῶσαν ἐκέλευσεν εἰς ἐτέραν οἰκίαν μετακομισθῆναι» (81 π. Χρ. Πλούτ. αὐτ. 35). Σημειωτέον προσέτι ὅτι ἡ Μετέλλα πρότερον ἦλθε πρὸς τὸν Σύλλαν εἰς Ἑλλάδα δεομένη τοῖς οἴκοι βοηθεῖν (87 π. Χρ.). Ἐν τέλει προστεθήτω ὅτι ὁ Σύλλας πρὸ τῆς εἰς Ρώμην ἐπανόδου ἦλθε μετὰ τὴν ἐν Δαρδάνῳ συνθήκην κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 83 π. Χρ. εἰς Ἀθήνας. Ἐντεῦθεν δὲ πρὸς θεραπείαν τῆς ἐμπεσοῦσης αὐτῷ ποδάγρας διέπλευσεν εἰς Αἰδηψὸν πρὸς χρῆσιν θερμῶν ὑδάτων (πρβ. ἄλλως καὶ Στράβωνα 447, ὅστις ἐν τῷ Ἀηλάντῳ πεδίῳ λέγει ὅτι ὁ Σύλλας ἐχρήσατο θερμοῖς ὑδασιν). Ἄν ὁ Σύλλας ἢ ἡ Μετέλλα (πρβ. τὸ ἐν τῇ ἀναθέσει καὶ Ὑγίειαι) ἐζήτησαν καὶ ἀναψυχὴν ἢ θεραπείαν ἐν Ἀμφιαρείῳ κατὰ τοὺς εἰρημένους χρόνους, οὐκ οἶδα.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἐπιφανείας τοῦ ἐπικράνου γέγλυπται, ὡς ἐν άριθ. 6 ἐρρήθη, τὸ ἐξῆς ψήφισμα :

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΝΑΣΙΛΛΟΥ ΕΙΠΕΝ ΠΡΟΒΕΒΟΥΛΕΥΜΕΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ ΠΡΟΣ ΤΗ
 ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ ΕΠΕΙΔΗ ΑΜΦΙΚΛΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥ ΔΗΛΙΟΣ ΕΥΝΟΥΣ ΩΝ ΔΙΑΤΕΛΕΙ ΤΕΙ ΤΕ ΠΟΛΙ
 ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΗΝ ΤΟΙΣ ΑΕΙ ΔΕΟΜΕΝΟΙΣ ΧΡΕΙΑΣ ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΚΑΙ ΡΩΙΚΑΙ ΛΕ
 ΠΡΑΤΤΗΝΤΑΣ ΥΜΦΕΡΟΝΤΑΣ ΕΠΙΔΗΜΗΣΑΣ ΤΕ ΠΑΡΗΜΙΝΑ ΚΡΟΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΕΙΟΥΣ ΓΕΠΟΗΤΑΙ ΔΙ
 5 ΤΕΙ ΒΟΥΛΕΙΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΛΙΑ ΜΦΙΚΛΗΝ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥ ΔΗΛΙΟΝ ΕΠΑΙΝΕΣΑΙ ΕΠΙ ΤΕ ΤΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟ
 ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΑΚΡΟΑΣΕΣΙΝ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΕΙΑΝΑΣ ΤΡΟΦΕΙΝΑΙ ΔΑΥΤΟΝ ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΤΗ
 ΛΡΛ ΠΙΛΗΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΚΓΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ ΕΓΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΙΣΟΤΗ
 ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑ ΥΠΑΡΧΕΙΝ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΘΑ
 ΑΛΛΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Δημήτριος Μνασίλλου εἶπεν προβεβουλευμένον εἶναι αὐτῶι πρὸς τ[ὴν] βουλὴν

καὶ τὸν δῆμον· ἐπειδὴ Ἀμφικλῆς Φιλοξένου Δήλιος εὐνους ὦν διατελεῖ τεῖ τε πό[λει] κοινεῖ

καὶ τῶν πολιτῶν τοῖς ἀεὶ δεομένοις χρεῖας παρέχεται ἐν παντὶ καιρῶι καὶ λέ[γων] καὶ
 πράττων τὰ συμφέροντα, ἐπιδημήσας τε παρ' ἡμῖν ἀκροάσεις καὶ πλείους πεπόηται, δ[εδόχθαι]

- 5 τεῖ βουλεῖ καὶ τῶι δήμῳ Ἀμφικλῆν Φιλοξένου Δήλιον ἐπαίνεσαι ἐπὶ τε τεῖ πρὸς τὴν π[όλιν] εὐνοίαι
 καὶ ταῖς ἀκροάσεσιν καὶ ἐπὶ τεῖ ἀναστροφῆι, εἶναι δ' αὐτὸν πρόξενον καὶ εὐεργέτην τ[ῆς] πόλεως
 Ὠρωπίων, καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους, καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησιν, καὶ ἰσοτ[ῆ]λειαν,
 καὶ ἀσυλίαν, καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης, καὶ τᾶλλα πάντα ὑπάρχειν αὐτοῖς, καθ[άπερ] τοῖς
 ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις τῆς πόλεως γέγραπται.

Τὰ γράμματα ἀμελῶς κεχαραγμένα καὶ ἀνισο-
 μεγέθη πολλαχοῦ ὄντα δὲν ἀποδίδονται ἀκριβῶς
 διὰ τοῦ τύπου. Τοῦ κ τὰ λοξὰ σκέλη φαίνονται
 βραχύτερα, ἀλλὰ πολλαχοῦ διὰ τῆς κατὰ τᾶκτρα
 πλατύσεως μηκύνονται. Τὸ ν καὶ π ἔνθα μὲν ἰσο-
 σκελῆ, ἔνθα δ' οὐ. Ὡσαύτως τὸ σ ἔχει παράλληλα
 ἢ ἀνοικτὰ τὰ σκέλη καὶ ἀλλαγῶς πάλιν μόνον τὸ
 ἔτερον ἀφεστῶς.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο καταχωρισθὲν μικροῖς γράμ-
 μασιν ὑπὸ Fougères ἐν Bull. de corr. hell. 13,
 248 ἐκδίδωμι ἐνταῦθα μετὰ μικρῶν τινῶν διαφορῶν.

Περὶ τοῦ Ἀμφικλέους τούτου εὐρέθη ἐν Δήλῳ
 προβούλευμα « Ἀθηναίων τῶν ἐν Δήλῳ κατοικούν-
 των », οὗ οἱ μὲν πρῶτοι 24 στίχοι ἐξεδόθησαν ὑπὸ
 Homolle (Bull. 10, 35), τὸ δὲ λοιπὸν (μετὰ καὶ
 τῆς ἀρχῆς μικροῖς γράμμασι) ὑπὸ Fougères (Bull.
 13 σ. 244). Τοῦ ψηφίσματος τούτου ἄτε παρέ-
 χοντος ἡμῖν πλείονας περὶ τοῦ ἀνδρὸς εἰδήσεις
 μεταφέρω ἐνταῦθα τάδε:

1 Ἐπὶ Πέλοπος ἄρχοντος, κλπ.

4 . . . . Ἀγαθοκλῆς Ἀπολλο-

5 δώρου Παιανιεὺς εἶπεν· ἐπειδὴ

Ἀμφικλῆς, μουσικὸς καὶ μελῶν

ποητής, ἀκροάσεις καὶ πλείους
 ἐποήσατο, καὶ προσόδιον γράψας
 ἐμμελὲς εἰς τὴν πόλιν, τοὺς τε
 θεοὺς τοὺς τὴν νῆσον κατέχοντας
 καὶ τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων
 ὑμνησεν, ἐδίδαξεν δὲ καὶ τοὺς τῶν
 πολιτῶν παῖδας πρὸς λύραν τὸ
 μέλος αἰδεῖν κλπ.

- 18 . . . . ὅπως οὖν καὶ ἡ
 βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων τῶν
 ἐν Δήλῳ κατοικούντων φαίνονται
 τιμῶντες τοὺς ἀξίους· ἀγαθεῖ τύχει
 δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ τοῦ[ς] λαχόντας]

- 26 . . . . ὅτι δοκεῖ τεῖ βουλεῖ ἐπαίνεσαι
 τε Ἀμφικλῆν Φιλοξένου Ρηναέα ἐπὶ
 τε τεῖ εἰς τοὺς θεοὺς εὐσεβεῖαι
 καὶ τεῖ εἰς τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων
 εὐνοίαι κλπ.

Τὸ ἐν Ἀμφιαρείῳ ψήφισμα ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ
 μεταγενέστερον τῆς ἀναθέσεως. Ἄλλ' ἀφ' οὗ καὶ
 ἡ θέσις τοῦ βᾶθρου μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ λίθων
 διατελεῖ ἄγνωστος, ἡ δὲ ὀπίσθιος στενὴ ἐπιφάνεια
 τοῦ ἐν λόγῳ ἐπικράνου ἐστὶν ὄλη τεθραυσμένη,
 γνωστὸν δὲ τυγχάνει ὅτι τὸ ἐπ' αὐτοῦ ψήφισμα δὲν

εἶνε τὸ ἀρχαιότατον ἐν Ἀμφιαρείῳ ἐπὶ ἐπικράνου γεγραμμένον, ἀλλ' ὅτι καὶ πρότερον ἐπεκράτει ἢ συνήθεια αὕτη ἐν τῇ ψηφισματογραφίᾳ παρ' Ὠρωπίοις, δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τοῦ σφζομένου λίθου τὸ πρῶτον χρῆσις ἐγένετο εἰς τὴν τῆς Μετέλλης ἀνάθεσιν. Ἄλλως δὲ ὡς πρὸς τοὺς ὑστάτους χρόνους, ὧν ἔχομεν γνωστὰ προξενικά ψηφίσματα (ἀττικά κλπ.), πρβ. Meier *de proxenia* σ. 9, Schubert *de proxenia attica* σ. 80-81.

Ἄλλ' ὁ ὅρισμός τοῦ χρόνου τῶν περὶ Ἀμφικλέους δύο ψηφισμάτων ἐξαρτᾶται μάλιστα ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ ἀρχοντος τοῦ δηλιακοῦ ψηφίσματος καὶ ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος τοῦ τιμωμένου ἀνδρός.

Ἐπὶ Πέλοπος ἀρχοντος γεγραμμένον, πρὸς τῷ ἐν CIA (II nova add. 477^b) ψηφίσματι, προσέρχεται τὸ ἀρτι ὑπὸ Φιλίου (EA. 1890 σελ. 125 ἐξ.) ἐκδοθὲν καὶ εἰς τὸν π. Χρ. 2^{ον} αἰῶνα μεσοῦντα ἀναγόμενον, καθ' ἃ ἰδίᾳ ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐκεῖ τὸ 2^{ον} ψήφισμα εἰπόντος, ὅστις ἀλλαχοῦ (EA. 1890 σ. 151) εὗρηται εἰπὼν ἐπὶ τοῦ ἀρχοντος τοῦ 169/8 π. Χρ. ψήφισμα.

Διὰ τὸ σπάνιον τοῦ ὀνόματος μνημονευτέος καὶ ὁ Πέλοψ Εὐβούλου Ἀτηνεύς, ἀπαντῶν ἐν δηλιακῷ ψηφίσματι, ὅπερ ἀνάγεται εἰς τοὺς μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατάληψιν (166 π. Χρ.) τῆς Δήλου χρόνους (Homolle ἐν Bull. 13 σελ. 421 ἐξ.).

Ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ δὲ ὀνόματος τοῦ Ἀμφικλέους ἐν τῷ δηλιακῷ ψηφίσματι (*Ρηναεῖα*) εἰκάζει ὁ Fougières ὅτι τοῦτο ἐγράφη μετὰ τὸ 166 π. Χρ. Διότι μετὰ τὴν κατάληψιν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου («μεταστάντες εἰς Ἀχαίαν οἱ Δήλιοι καὶ πολιτογραφηθέντες» Πολύβ. 30, 18· 32, 17) ἀφῆρέθησαν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα *Δήλιος*, *Ρηναεῖς* δ' ἐκαλοῦντο τοῦ λοιποῦ οἱ μένοντες ἐν Δήλῳ. Ἔτι δὲ ὡς πρὸς τὸν χρόνον τοῦ δηλιακοῦ ψηφίσματος ἀποκλειστέα τὰ πρῶτα μετὰ τὴν κατάληψιν ἔτη (166-161), διότι μετὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ 169/8-161/9 γνωστῶν ὄντων δὲν καταλέγεται ὁ Πέλοψ. Ἐν τούτοις ἐν τῷ ἀμφιαρείῳ ψηφίσματι ὁ Ἀμφικλῆς γράφεται, δις μάλιστα, *Δήλιος*. Ἡ ὡς πρὸς τὸ ἐθνικὸν διαφορὰ αὕτη ἐξηγεῖται κατὰ Fougières, ἐὰν ὑποτεθῇ δυοῖν θᾶτερον, ἢ ὅτι τὸ ἀμφιαρεῖον ψήφι-

σμα ἐγράφη ὀλίγῳ πρὸ τοῦ 166 ἢ ὅτι οἱ Ὠρώπιοι ἐναντιούμενοι τοῖς Ἀθηναίοις διετέλεσαν καὶ ἔπειτα καλοῦντες *Δηλίους* καὶ οὐχὶ *Ρηναεῖς* τοὺς κατοίκους τῆς νήσου. Ἴσως δὲ καὶ ὡς γνωστοτέρου ἢ γενικωτέρου ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ *Δήλιος* ἐνταῦθα οἱ Ὠρώπιοι (πρβ. καὶ *Ἀγκυλῆθεν-Ἀθηναῖος* EA. 1886 σελ. 56).

Ὡς πρὸς τὰ κοινὰ τῶν περὶ τοῦ Ἀμφικλέους δύο ψηφισμάτων πρβ. ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ «ἀκροάσεις καὶ πλείους ἐποίησατο» πρὸς τὸ «ἀκροάσεις καὶ πλείους πεπόηται».

Περὶ ἄλλων ψηφισμάτων, δι' ὧν τιμῶνται ποιηταί, συγγραφεῖς κλπ. ὅρα Fougières ἐν Bull. ἀνωτ. («παραγενόμενος εἰς τὴν ν[ῆσον] ἐποίησατο καὶ πλείο[νας ἀ]κροάσεις»), Ραγκαβῆ Ant. hell. 741 (καὶ 742 «δείξεις ἐποίησατο»), Bull. 4, 345, ἐξ. Reinach *Épigr. grecque* σελ. 361. Πρβ. καὶ ἀνωτ. ἀριθ. 58.

Στίχ. 8. Ἐκ τοῦ χώρου εἰκάζων προετίμησα ἐν τῇ συμπληρώσει τὴν παράλειψιν τοῦ καὶ μετὰ τὸ καθάπερ καὶ τοῦ τοῖς.

60

ΜΕΙΝΟΝΙΚΗΚΛΕΑΡΙΣΤΗΑΡΜΟΤΤ
ΑΝΟΝΠΙΞΤΟΞΕΝΟΥΤΟΝΠΑΤΕΡΑ
ΕΡΕΑΓΕΝΟΜΕΝΟΝΑΜΦΙΑΡΑΩΙ

Ἀμεινονίκη, Κλεαρίστη, Ἀρμόττ[α,
Φ]ᾶνον Πιστοζένου τὸν πατέρ[α
ἐ]ρεά γενόμενον, Ἀμφιαράωι.

Βάθρου ἐπίκρανον, μέλανος λίθου, τεθραυσμένον ἐν ἀριστερᾷ καὶ ὀπισθεν. Ἄνω φέρει δύο τύπους ποδῶν ἀγάλματος. Ὑψ. 0.31, πλ. περ. 0.67. Εὐρέθη ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ κτιρίῳ Δ (Πρακτ. 1884 πίν. Ε').

Τὰ γράμματα (ὑψ. 0.023) ἐπιμελῶς κεχαραγμένα.

Ἀμεινονίκη ὄνομα δὲν ὑπάρχει παρὰ Pape (ἀλλὰ Ἀμεινονίκος).

Ἀθήνησι, τῇ 7^ῃ Μαΐου 1891.

B. I. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΓΡΑΙΑΣ ΜΕΘΥΟΥΣΗΣ

(Πίν. 10)

Τὸ ἐν πίνακι 10 κατὰ δύο ὄψεις ἀπεικονισμένον ἀγγεῖον εὐρέθη ἐν Σκύρω, καθ' ἃ εἶπεν ὁ πωλήσας αὐτὸ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν (ἀριθ. εὐρετηρίου 2695) ἐν ἔτει 1882. Τὸ ἀγγεῖον εἶναι μόνωτον καὶ ἔχει σχῆμα ἀγαλματίου, ἐκ πηλοῦ τεφροῦ οὐχὶ ἐντελῶς καθαροῦ καὶ περιέχοντος ψήγματα μαρμαρυγίου, ἔφερε δέ ποτε πᾶσα ἡ ἔξω αὐτοῦ ἐπιφάνεια καὶ μέλαν λάμπρον γάνωμα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων εὐδιακρίτων λειψάνων αὐτοῦ. Ὁ πυθμὴν τοῦ ἀγγείου, ἰδίᾳ ποιηθεὶς ποτε καὶ προσκολληθεὶς, εἶναι νῦν ἀποκεκολλημένος. Ὑψος τοῦ ἀγγείου μετὰ τῆς βάσεως 0,255, ἄνευ δὲ τῆς βάσεως 0,237. Πλάτος τῆς βάσεως 0,10, μέγιστον δ' αὐτῆς βᾶθος περίπου 0,12. Πάχος τοῦ πηλοῦ 0,005. Τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον ἡμᾶς δὲν εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου, ἀλλ' ἡ εἰκονιζομένη μορφή. Εἶναι δ' αὕτη γραῖα χαμαὶ καθημένη καὶ μεταξὺ τῶν γονάτων τῆς ὑψωμένων συσφιγγούσα καὶ τοῖς βραχίσι περιβάλλουσα ἀγγεῖον μόνωτον καὶ εὐρεῖαν ἔχον κοιλίαν¹. Φορεῖ χιτῶνα ἀχειρίδωτον ἔχοντα ἄνω παρυφήν, συνεσταλμένον δὲ περὶ τὸν λαιμὸν καὶ ἐμπεπορημένον ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὤμου καὶ ἰμάτιον, ὅπερ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου πρὸς δεξιὰ κατερχόμενον καλύπτει τὸ σῶμα πλὴν τοῦ δεξιῦ μαστοῦ καὶ τοῦ δεξιῦ βραχίονος καὶ καταπίπτει μεταξὺ τῶν κνημῶν εἰς παχείας καὶ πρὸς τὸ ἀδρούφες αὐτοῦ ὕφασμα συναδούσας πτυχάς. Οἱ πόδες, ὡς φαίνεται, εἶναι γυμνοί, ἐπὶ δὲ τῆς κόμης εἶναι ἐπιτεθειμένος κολλυριοειδῆς στέφανος, ὅστις καὶ χωρίζει τὸν λαιμὸν τοῦ ἀγγείου ἀπὸ τοῦ ἀγαλματίου².

Καὶ ἐδήλωσε μὲν ἐπιτυχῶς ὁ τεχνίτης διὰ τῶν πλαδαρῶν μυῶνων τοῦ γυμνοῦ δεξιῦ βραχίονος καὶ τοῦ λιποσάρχου στήθους τὰ χαρακτηριστικὰ γραίας γυναικός, ἀλλ' ἐν τῇ κεφαλῇ μάλιστα ἐπετήδευσεν ἀπομίμησιν τῆς φύσεως καθ' ὑπερβολήν. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐστραμμένη ὀλίγον πρὸς δεξιὰ καὶ

κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσω οὕτως, ὥστε ὁ λάρυγξ προέχει πολὺ τοῦ χονδροῦ καὶ ἐρρυτιδωμένου λαιμοῦ. Τὸ πλατὺ καὶ σχεδὸν τετραγωνικὸν πρόσωπον περιβάλλεται κατὰ τοὺς κροτάφους ὑπὸ κόμης ἀφθόνου καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκτενισμένης. Τὸ δὲ μέτωπον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λίαν προέχουσαν γένυν εἶναι βραχὺ καὶ ταπεινόν. Αἱ κόγχαι τῶν πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένων καὶ λίαν ἀνεωγμένων ὀφθαλμῶν εἶναι βαθεῖαι, τὰ δὲ γεῖσα αὐτῶν ὑψηλὰ καὶ τοξοειδῆ· τὰ μόλις ἐξέχοντα κάτω βλέφαρα καὶ τὰ ἀνεσπασμένα ἄνω βλέφαρα, ἐξογκούμενα κατὰ τὰ ἄκρα, καθιστῶσι τὸν βολβὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ μετὰ τῆς σφόδρα ἐκτύπου κόρης αὐτοῦ λίαν προβεβληκότα. Καθίσταται δὲ οὕτω τὸ βλέμμα τῆς μορφῆς ἀπλανές καὶ ἄοριστον. Ἡ γρυπὴ καὶ παχεῖα ῥίς ἀποτόμως χωριζομένη ἀπὸ τοῦ μετώπου μετὰ τῶν λίαν ἀναπεπταμένων πτερυγίων τῆς, τὸ πλατὺ καὶ νωδὸν στόμα, τὸ φιληδόνως ἀνεσταλμένον ἄνω χεῖλος καὶ τὸ κρεμάμενον κάτω χεῖλος, τὰ ὑπερμέτρως ἀπὸ τῶν λιποσάρχων παρειῶν ἐξέχοντα μῆλα καὶ αἱ βαθεῖαι ῥυτίδες, τὸ μὲν ἀπὸ τῶν μῆλων τῶν παρειῶν τὸ δὲ ἀπὸ τῶν πτερυγίων τῆς ῥινὸς ἀρχόμεναι, περιβάλλουσαι δὲ σχεδὸν κυκλικῶς καὶ ἀναδεικνύουσαι τὸ στόμα καὶ τὴν γένυν, πάντα ταῦτα μετὰ τῶν ἀνωτέρω δηλωθέντων χαρακτηριστικῶν παρέχουσιν ὁμοῦ εἰκόνα βαρβαρικῆς ἀσχημίας καὶ ἀποτροπαίου χυδαιότητος, ἣν μόνον ἡ παρατηρουμένη ἐπιτυχῆς μίμησις τῆς φύσεως καὶ ἡ σχετικῶς καλὴ ἐργασία καθιστῶσιν ἀνεκτὴν.

Καὶ δηλοῖ μὲν καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου τῆς γραίας τί τὸ περιεχόμενον τοῦ μετὰ τόσου πάθους περισφιγγομένου ἐν τῇ ἀγκάλῃ ἀγγείου, σαφέστερον ὅμως διδάσκει ἡμᾶς τὸ πρᾶγμα ὁ ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀγαλματίου γράμμασιν ὑστερωτέρων χρόνων ἐγκεχαραγμένος ἐξάμετρος:

¹ Διὰ τὸ σχῆμα περίπου πρὸς. Furtwängler, Berl. Vasenkatalog πίν. VII 266. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2862 φέρει περὶ τοὺς ὤμους στέφανον δάφνης.

² Πρὸς. Treu, Griech. Thongefässe in Statuetten- u. Büstenform. Winkelmannsprog. 1875 σελ. 16.

ΓΡΑΨΗ ΔΕ ΟἶΝΟ ΦΟΡΟΣ Ε
ΧΑΡ ΗΜΕΙΣ ΔΕΚΑΘΗΤΑΙ

Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀκέραιον ἔχομεν τὸν πρῶτον στίχον, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου ἀναγινώσκονται σαφῶς τὰ γράμματα ΧΑΡ καὶ τὰ τρία ἐπόμενα εἰ καὶ λίαν ἀποτετριμμένα, πρὸς τούτοις ἐν Ε πρὸ τοῦ Κ, τὸ ἐπόμενον Α καὶ τὰ ΗΤΑΙ. Τοῦ Κ καὶ Θ σώζονται λείψανά τινα. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν δύο Ε ὑπάρχει τόπος τεσσάρων μέχρι πέντε γραμμάτων. Ὅθεν ἀναγνωστέον:

Γραῦς ἦδε οἰνοφόρος κεχαρμη[ν]η ὄδ[ε];]ε κάθηται

(πρὸς τὰ παρόμοια ἐπιγράμματα τῆς Ἀνθολογίας ἐν *Abhandl. des arch.-epigraphischen Seminars der Univers. Wien VII* σ. 787, *Ausonius Ep. XLI* εἰς τὴν Μερόην καὶ ἐν γένει τὰ ὑπὸ Stephani ἐν *Compte-Rendu 1869* σ. 168 *συνηγμένα χωρία*).

Γραῖαν λοιπὸν μεθύουσαν καὶ δὴ βάρβαρόν τινα, ἴσως τίθηται, ἠθέλησε ὁ τεχνίτης νὰ εἰκονίσῃ. Τὸ ἀγγεῖον θὰ προέρχεται ἴσως ἐκ τάφου καὶ ὡς κτερίσμα ἐδήλου τὰς ἐν τῷ βίῳ ἕξεις τοῦ ταφέντος νεκροῦ.

Καὶ πότε μὲν τὸ ἀγγεῖον ἐποιήθη δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς· ἐκ τοῦ σχήματος ὅμως τῶν γραμμάτων κρίνοντες δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν αὐτὸ εἰς χρόνους οὐχὶ πολὺ ἀρχαιότερους τῶν τοῦ πρώτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Ἀσφαλέστερον δυνάμεθα νὰ ἀποκριθῶμεν εἰς τὸ ἐρώτημα ὁποῖόν τι πρότυπον ἐμιμήθη ὁ τεχνίτης τοῦ ἀγγείου, ἐρώτημα, ὅπερ παρέχει ἡμῖν ἀφορμὴν νὰ θέσωμεν ἢ ὑπαρξίς καὶ ἑτέρου ἀντιτύπου, ὅπερ ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας. Εἶναι καὶ τοῦτο μόνωτον ὡσαύτως ἀγγεῖον (ἀριθ. εὐρετηρίου 5773) ἐκ Τανάγρας, σχῆμα ἔχον ἀγαλματίου, πηλοῦ καλῆς ποιότητος καὶ χρώματος ἐρυθροκιτρίνου μετὰ στίλβοντος γανώματος τοῦ αὐτοῦ μὲν χρώματος ἀλλὰ βαθυτέρου. Ὑψος αὐτοῦ μετὰ τῆς βάσεως 0,185 (τὸ στόμιον εἶναι ἀποκεκρουσμένον). Τῆς βάσεως ὕψος 0,02, πλάτος κατὰ τὴν ἐμπροσθίαν πλευρὰν 0,085 καὶ βάθος περίπου 0,095, τοῦ πηλοῦ πάχος 0,005. Τοσαύτη εἶναι ἢ ὁμοίότης του πρὸς τὸ ἐκ Σκύρου ἀγγεῖον κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν παράστασιν, ὥστε οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ἀμφότερα εἶναι πεποιημένα κατὰ τὸ αὐτὸ ὑπόδειγμα· μόνον κατὰ τὰ ἐξῆς διαφέρει τὸ ἐκ Τανάγρας ἀγγεῖον: Ἡ κεφαλὴ τῆς

γραίας δὲν εἶναι πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένη, τὸ πρόσωπον στενωτέρον, οἱ πόδες, ὡς φαίνεται, ὑποδεμένοι, ὁ χιτῶν δὲ καὶ τὸ ἱμάτιον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν σκελῶν δὲν διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ἐργασία εἶναι ἀγροϊκὸς καὶ βαναυσική, ἕνεκα δὲ τούτου ἀδύνατος πᾶσα σύγκρισις τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας τῆς μορφῆς ταύτης πρὸς τὸν τῆς προηγουμένης.

Τὸ προϋποθετὸν κοινὸν ἀμφοτέροις ταῖς ἀγγείοις πρότυπον ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ καὶ ἀπλῶς ὡς ἐν τῶν κοινῶν εἰς χρῆσιν τῶν τεχνιτῶν παραδειγμάτων. Ἡ ἐξῆς ὅμως φιλικὴ παρατήρησις καθιστᾷ τὸ πρᾶγμα ἀπίθανον. Ἡ παράστασις δηλονότι τοῦ ἐκ Σκύρου ἀγγείου φαίνεται ἐνέχουσα παράδοξόν τινα ἀντίφασιν· διότι, τί κυρίως παρίσταται πράττουσα ἢ γραῖα; Παρίσταται ἀπλῶς ὡς παραδεδομένη εἰς διάχυσιν; Ἡ σχετικῶς ὀρθία στάσις τῆς κεφαλῆς ἀντίκειται εἰς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην. Εἰς τὸν κατ' ἐπανάληψιν θεώμενον τὴν μορφήν ἢ αὐτὴ πάντοτε ἐμποιεῖται ἐντύπωσις ὅτι δηλ. ἢ γραῖα περιφέρει μεθ' ἠδονῆς ἐν τῷ στόματι γενναίαν δόσιν οἴνου πρὶν ἢ καταπιῆ αὐτὸν ἐντελῶς. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἐναντιοῦται πῶς ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ μορφή εἰκονίζεται περισφίγγουσα τὸ οἰνοφόρον ἀγγεῖον. Συμφωνότερον πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν θὰ ἦτο ἐὰν τὸ ἀγγεῖον παρίστατο κρατούμενον ὑπὸ τῆς χειρὸς τῆς πρὸ μικροῦ προσαγαγούσης αὐτὸ εἰς τὰ χεῖλη. Ἡ ἀντίφασις αἰρεται ἀπλοῦστατα ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἀντίγραφον ἑτέρου ἔργου τροποποιηθὲν ὅμως σύμφωνα πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἀγγειοπλαστικῆς.

Καὶ ὁ τύπος τῆς μορφῆς, ὃν παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἀνωτέρω ἀγγεῖα δὲν εἶναι πράγματι πρωτοφανῆς. Τὸ ὅτι γραῖα μεθύουσα δὲν εἶναι ἄγνωστον πρόσωπον ἐν ταῖς κωμωδίαις τοῦ Εὐπόλιδος καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους (πρὸς Stephani ἔ. ἀ) δὲν συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν περὶ ἔργων τέχνης κρίσιν. Ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ τέχνῃ ἤδη πρῶτιμα ἀπαντῶσιν ὅμοιοι τύποι· τὰ παρὰ Stephani (ἔ. ἀ. πίν. III, 12, 14) πῆλινα εἰδῶλια ἀνήκουσιν ἤδη εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Αἱ γελοιογραφικαὶ μορφαί, αἵτινες μετὰ τῶν ἀνωτέρω ἐν ταῖς τάφοις τῆς Κριμαίας (Stephani ἔ. ἀ.) ἀνεκαλύφθησαν, τὰ ὑπὸ Schöne (Griech. Rel. πίν. XXXVI) δημοσιευθέντα ἀγαλμάτια, αἱ παρόμοιαι ἐξ Ἀλεξανδρείας μορφαί (Athen. Mittheil. 1885 πίν. X ἐξ.), τὰ παρὰ Furt-

wängler (Samml. Sabouroff II πίν. CXXXVIII) ἐκ μικρᾶς Ἀσίας πῆλινα ἀγαλμάτια καὶ μορφή τις ὡς ἡ Vetula ἐπὶ τινος ἀγγείου ἐκ τῆς κάτω Ἰταλίας (Arch. Zeitung 1872 πίν. 10) κ. ἄ. μαρτυροῦσιν ὅτι ἔκτοτε ἡ τέχνη ἐκείνη, ἣτις μέχρι καὶ τοῦ ἀσχήμου καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ ἀπεχθοῦς πιστῶς τὴν φύσιν ἀπειμιμεῖτο, εὗρεν ὑποδοχὴν εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους χώρας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι δ' ἀναμφιβόλως ἡ μίμησις αὕτη τῆς φύσεως πολὺ διάφορος τῆς ἐν μέτρῳ καὶ μετὰ φειδοῦς γινομένης οἷα λ. χ. παρατηρεῖται ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ Παιδαγωγοῦ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ Πιστοξένου (Ann. dell' Inst. 1871 πίν. F) ἢ ἐν τῇ τῆς Τίτθης ἐπὶ τοῦ ἐκ Μήλου ἀναγλύφου (Monum. dell' Inst. 1861 πίν. LVII). «Ὅ,τι ἡ μικροτεχνία δὲν κατεφρόνει, τοῦτο καὶ ἡ κυρίως τέχνη δὲν ἀπέστεργεν. Ὁ Λυσικράτης, ὁ Φιλίσκος, ὁ Πειραικός, ὁ Σῆμος καὶ ἄλλοι ἔχαιρον τότε φήμην (πρὸς Helbig Untersuch. zur camp. Wandmal. σ. 187 κ. ἐξ. Furtwängler, Dornauszieher σ. 37 ἐξ. 63). Ἐσώθη δ' ἡμῖν ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων τοῦλάχιστον ἐν λείψανον, ὅπερ ἀνήκει πιθανῶς εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν τῆς μεθυστικῆς γραίας τύπον. Εἶναι δὲ τοῦτο ἡ ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Μουσείου τῆς Δρέσδης ἀποκτηθεῖσα κεφαλή (Archaeol. Anzeiger 1889, 99).

Μέχρι τοῦδε ἀπέσχον ἐπίτηδες νὰ κάμω λόγον περὶ δύο ἀγαλμάτων τοῦ μὲν ἐν Ῥώμῃ (Μουσεῖον τοῦ Καπιτωλίου) τοῦ δὲ ἐν Μονάχῳ, τὰ ὅποια πᾶς τις θέλει ἐνθυμηθῆ βλέπων τὸ ἡμέτερον ἀγγεῖον. Περὶ τούτων ἐπιτραπήτω ἡμῖν μακρότερος λόγος. Τὸ ἐν Ῥώμῃ ἀγαλμα ἀπεικονίσθη παρὰ Montfaucon Explic. II πίν. 2, Righetti Descrizione del Campidoglio I πίν. LIV, Bottari-Foggini Mus. Capitol. III πίν. XXXVI καὶ Clarac πίν. 701 ἀρ. 1659, πανταχοῦ δὲ ἀτελέστατα· τὸ δὲ ἐν Μονάχῳ παρὰ Christ Abhandl. der Münchener Akadem. 3 Cl. Bd. πίν. III. Περὶ τῆς παρὰ Rossi-Maffie Racc. di statue πίν. 103 χαλκογραφίας ἰσχυρίσθη ὁ Christ ἔ. ἀ. ὅτι αὕτη ἀπεικονίζει οὐχὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ ἀλλὰ τὸ ἐν Μονάχῳ, ἐκ τούτου δὲ συνεπέραναν ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἦναι ἔργον σημερινῆς κατασκευῆς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἀγαλμα. Τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου ἔτυχεν οὐ μόνον καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἀκριβῶς νὰ ἐξετάσω, ἀλλὰ καὶ ὁ καθηγητῆς κ. Loewy εἶχε τὴν καλωσύνην χάριν ἐμοῦ νὰ παραβάλλῃ πρὸς αὐτὸ τὸ μὲν τὴν παρὰ De Rossi ἀπεικόνισιν, τὸ δὲ φωτο-

γραφικὰς ἀπεικονίσεις τοῦ ἐν Μονάχῳ, ἄς φιλικῶς παρέσχε μοι ὁ κ. Herrmann, κατὰ τὸ γύψινον αὐτοῦ ἔκμαγμα τὸ ἐν Δρέσδῃ ἀποκείμενον. Ἐξαγόμενον τῶν ἐρευνῶν τούτων εἶναι τὸ ἐξῆς: Τὸ ἐν Μονάχῳ (M) καὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ (P), ἐκτὸς λεπτομερειῶν τινῶν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, εἶναι σχεδὸν κατὰ πάντα ὅμοια. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων δυσκολώτερον καθίσταται ν' ἀποφανθῆ τις ἀσφαλῶς περὶ τῆς παρὰ Rossi εἰκόνος (DR), καθ' ὅσον μάλιστα αὕτη δὲν ἀποδίδει μετ' ἄκρας πίστεως τὸ πρωτότυπον. Ἐν πάσῃ ὁμοίως περιπτώσει παρατηρητέα τὰ ἐξῆς: Οἱ ὀδόντες τῆς ἄνω σιαγόνος ἐν τῷ ἀγάλματι P καὶ DR εἶναι εὐκρινῶς ἐξειρασμένοι, ἐν ᾧ τοῦ ἀγάλματος M μόνον οἱ δύο μέσοι ὀδόντες τῆς ἄνω σιαγόνος εἶναι δεδηλωμένοι διὰ στρογγύλης τινὸς καὶ μικρᾶς ἐξογκώσεως. Τὸ σχέδιον τῶν περιβαλλόντων τὸ ἀγγεῖον φυλλωμάτων ἐν τῷ DR ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τὸ τοῦ P ἢ τὸ τοῦ M. Εἰς δὲ ταῦτα παραθέτομεν αὐτολεξεί καὶ τὰς ἀκολουθοῦσας παρατηρήσεις τοῦ κ. Loewy: «Ἐπὶ τῆς παρυφῆς τοῦ κάτω μέρους τοῦ χιτῶνος ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τῆς μορφῆς καὶ πέρα πρὸς ἀριστερὰ (τῷ θεωμένῳ) παρατηροῦνται μικραὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιτύπων. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὸ ἀγαλμα (P) ἔχει πλησιέστατα τῷ ποδὶ ἀριστερὰ πτυχήν ὀλίγον ἐξέχουσαν καὶ ἐν μέρει ἀποκεκρουσμένην, περισσότερον δὲ κατὰ τοῦτο συμφωνεῖ ἢ ἀπεικόνισις DR ἢ ἡ φωτογραφία τοῦ M, καθ' ἣν ἐν τούτῳ ἡ πτυχή αὕτη εἶναι πολὺ πλεον ἐξωγκωμένη. Ἐπίσης κατὰ τὸ αὐτὸ μέρος ἡ πλίνθος τοῦ ἀγάλματος P πλησίον τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς πρὸς ἀριστερὰ εἶναι ἀποτετραυσμένη, τὸ δὲ χεῖλος τοῦ θραύσματος φθάνει μέχρι καὶ τῆς παρυφῆς τοῦ χιτῶνος· ἕνεκα δὲ τούτου, ὡς νομίζω, πάλιν τὸ P δύναται μᾶλλον νὰ θεωρηθῆ ὡς πρότυπον τῆς ἄλλως ἀσαφοῦς ἀπεικονίσεως DR, ἢ τὸ M, παρ' ᾧ ἡ πλίνθος εἶναι ἀβλαβῆς, ἢ δὲ ἄκρα αὐτῆς ἀπέχει ἀπὸ τῆς παρυφῆς τοῦ χιτῶνος. Ἀλλὰ καὶ ἔτι ὑψηλότερα ἐὰν προχωρήσωμεν, φαίνεται ἡ ἀπεικόνισις DR ἀκολουθοῦσα μᾶλλον τὸ ἀγαλμα P ἢ τὸ M, διότι αἱ ἐπιφάνειαι τῶν πτυχῶν τοῦ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο καταπίπτοντος χιτῶνος εἶναι τελειότερον ἐξειρασμένοι καὶ μᾶλλον ἔκτυποι ἐν τῷ ἀγάλματι M ἢ ἐν τῇ ἀπεικόνισι DR ἣτις καὶ κατὰ τοῦτο συμφωνεῖ μᾶλλον πρὸς τὸ P».

Καὶ ναὶ μὲν ἔν τισι ἡ ἀπεικόνισις DR διαφέρει τοῦ P· ἐλλείπει δηλονότι, ἐὰν ἄλλα ἤττον οὐσιώδη παραλίπωμεν, ἐν τῷ ἀγάλματι P τὸ ὀπίσω πρὸς ἀριστερὰ ἐν τῇ ἀπεικόνισι DR ὁρώμενον περιθώριον τῆς πλίνθου. Ἄλλ' ἴσα ἴσα κατὰ τὸ σχῆμα τῆς πλίνθου ἡ ἀπεικόνισις DR ἀφίσταται περισσότερον τοῦ ἀγάλματος M. Μεγαλειτέραν σπουδαιότητα ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἔχει ἡ παρατηρουμένη διαφορὰ κατὰ τὸ ὅτι ἡ ἀπεικόνισις DR σύμφωνα πρὸς τὸ ἄγαλμα M μόνον ἓνα δακτύλιον ἀποδίδει καὶ τοῦτον εἰς τὸν παράμεσον τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἐν δὲ τὸ ἄγαλμα P φέρει δύο δακτυλίους τὸν μὲν εἰς τὴν ἀνωτάτην φάλαγγα τοῦ δείκτου τὸν δὲ εἰς τὴν ἀνωτάτην φάλαγγα τοῦ παραμέσου. Ἄλλὰ καὶ αὕτη ἡ διαφορὰ ἀσθενὲς ἀποβάνει τεκμήριον, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει καὶ τὰς ἄλλας ἀπεικονίσεις τοῦ ἀγάλματος P, αἵτινες ἐπίσης ἐν τῇ λεπτομερείᾳ ταύτῃ ἤκιστα ἀκριβεῖς εἶναι. Παρὰ μὲν τῷ Righetti ἐλλείπει ὁ δακτύλιος τοῦ δείκτου, παρὰ δὲ τῷ Bottari - Foggini ὁ τοῦ παραμέσου καὶ ἀμφοτέρω παρὰ τῷ Clarac. Διατὶ λοιπὸν νὰ ἀξιῶμεν ἴσα ἴσα παρὰ τῆς ἀπεικονίσεως DR μόνον ἀπόλυτον ἀκριβειαν;

Δυνάμεθα λοιπὸν κατὰ ταῦτα νὰ διίσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ De Rossi ἀπεικονίζει τὴν ἐν τῷ Μουσεῖῳ τοῦ Καπιτωλίου γραίαν. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὁ διίσχυρισμὸς μου ἀπεδεικνύετο μὴ ἀληθῆς, πάλιν ἐγὼ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦ Καπιτωλίου εἶναι ἀρχαῖον. Βεβαίως ὅμως εἶναι ἔργον τῶν καισαρείων χρόνων κακῆς διατηρήσεως καὶ κακῆς ἐργασίας. Εὐρέθη ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὴν Via Nomentana (πρὸς Bunsen-Platner III, 1 σ. 165). Εἰς τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους ἀνήκει, κατὰ ῥητὴν διαβεβαίωσιν τοῦ κ. Arndt καὶ τὸ ἐν Μονάχῳ ἀντίτυπον. Καὶ τοῦτο δ' ἐπίσης ἀντίγραφον εἶναι ὡς καὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἠγοράσθη περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἐκλέκτορος Καρόλου Θεοδώρου καὶ μετεκομίσθη ἐκ Mannheim εἰς Μόναχον ἐν ἔτει 1803 (πρὸς Christ ἔ. ἀ. σ. 377 καὶ 380 ἐξ.). Συνομολογῶ δὲ τῷ Christ ὅτι προέρχεται ἐξ Ἰταλίας καὶ δὴ πιθανῶς ἐκ Ῥώμης. Ὡσαύτως καὶ τὸ πρωτότυπον τῶν δύο ἀγαλμάτων μετὰ πιθανότητος δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι εὐρίσκετο ἐν Ῥώμῃ. Πιθανὸν νὰ ἐκομίσθη ἐκεῖ συληθὲν ἐξ Ἀνατολῆς. Ἄλλὰ τίνων χρόνων καὶ τίνος τεχνίτου ἔργον ἦτο; Γνωστὸν ὅτι ὁ Πλίνιος (Hist. nat. XXXVI, 33)

ἀναφέρει ἄγαλμα γραίας μεθύουσας ὡς ἐξῆς: (Nam) Myronis illius qui in ære laudatur, anus ebria est Zmyrnæ in primis incluta. Ἀπὸ πολλοῦ δὲ καὶ λίαν πιθανῶς τὰ δύο σωζόμενα ἔργα ἐθεωροῦντο ὡς ἀντίτυπα τοῦ ἀγάλματος ἐκείνου. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ χωρίον τοῦ Πλινίου παρεῖχεν οὐκ ὀλίγας δυσκολίας εἰς εὐκρινῆ τοῦ πράγματος κατανόησιν. Καὶ δὲν ἐδίστασαν μὲν ἀληθῶς ὅτε Brunn καὶ ὁ Christ νὰ συγκαταλέξωσι καὶ τοῦτο τὸ ἔργον εἰς τὰ λοιπὰ τοῦ Μύρωνος ἔργα, ἀλλὰ σήμερον δικαίως ὑπερσχύει ἡ γνώμη ὅτι ὁ μέγας τοῦ χαλκοῦ τεχνίτης, ἐν οἷς χρόνοις ἔζη, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δώσῃ τοιοῦτον τύπον εἰς τὸ προκείμενον θέμα, καθόσον μάλιστα καὶ τὸ μάρμαρον, (ἐξ οὗ ἦν τοῦτο πεποιημένον) ἦν, ὡς φαίνεται, ὕλη ὄλως ἀλλοτρία τῶν λοιπῶν ἔργων τοῦ Μύρωνος. Ὁ Πλίνιος λοιπὸν φαίνεται ὅτι ἐπλανήθη. Πρὸς ἐξήγησιν δὲ τούτου πολλοὺς μετῆλλον οἱ ἀρχαιολόγοι τρόπους. Καὶ ὁ μὲν Schöne (Arch. Zeit. 1862 σ. 333) παρεδέχθη ὅτι αἴτιος τῆς πλάνης εἶναι ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Λεωνίδα (Anth. Pal. VII 455):

Μαρωνίς ἡ φίλοιος ἡ πίθων σποδὸς

Ὁ Πλίνιος δηλονότι ἀνέγνωσε δῆθεν Myronis ἀντὶ τοῦ Μαρωνίς ἢ μᾶλλον τοῦ λατινικοῦ Maronis καὶ ἐξέλαβεν τὴν λέξιν ὡς γενικὴν τοῦ ὀνόματος Μύρωνος. Ἄλλ' ὁ Benndorf (Arch. Zeit. 1868 σ. 78) ὁρθῶς ἀπέκρουσε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· διότι ἀνεξήγητον καὶ πάλιν θὰ ἔμενε πόθεν ἐπήγαγεν ἡ περὶ τοῦ τόπου (τῆς Σμύρνης) μαρτυρία τοῦ Πλινίου¹. Τὰς δὲ θεωρίας τοῦ Wustmann (Rhein. Mus. 1867, 22) ἀποδίδοντας τὸ ἔργον εἰς ἀνύπαρκτον τινα χαλκοπλάστην ὀνόματι Σωκράτην, δικαίως ἀπεκάλεσεν ὁ Furtwängler (Dornauszieher σ. 92 σημ. 46) ὄλως ἀστόχους. Ἄλλὰ καὶ τούτου ἡ γνώμη ὅτι ὁ τεχνίτης ὁ ποιήσας ἄγαλμα εἰκονίζον γραίαν μεθύουσαν, τοῖς περισωθεισῶν ἡμῶν ὅμοιον, (ἢ ἴσως καὶ τὸ κοινὸν ἀπλῶς) ὠνόμασεν αὐτὸ διὰ τοῦ τυπικοῦ ἐκείνου καταστάντος ὀνόματος καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν πιθανὸν Μαρωνίς νὰ ἐλέγετο περιβόητόν τι ἄγαλμα ἐν Σμύρνῃ καὶ ὡς τοιοῦτον νὰ περιεγράφετο ἐν ταῖς πηγαῖς, ὅθεν ἤντηλθεν ὁ Πλίνιος· ἢ

¹ Ὁ Murray (Hist. of greek sculpt. I 227), παρανοῶν τὰ ὑπὸ Benndorf καὶ Schöne γραφέντα, ὀνομάζει τὸν τεχνίτην Μάρωνα.

γνώμη αὐτή, λέγω, τοῦ Furtwängler ἕνεκα τοῦ ἀναποδείκτου τῶν προϋποτιθεμένων δὲν φαίνεται ἐμοὶ τοῦλάχιστον ἀσπαστή. Ἡ δυσχέρεια ὁμῶς αἴρεται ἴσως ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὰ ἐξῆς: Παρεδόθη ἡμῖν ἐξ ἐπιγραφῶν ὅτι Μύρων δὲν ὠνομάζετο μόνος ὁ περιβόητος χαλκῶν ἔργων τεχνίτης· διότι Μύρων τις ἐν ἀρχῇ τοῦ τρίτου αἰῶνος ἐποίησε, κατὰ τὸν Παυσανίαν (VI, 8. 5) καὶ τὴν παρὰ Löwy (Künstlerinschrift. ἀρ. 126) ἐπιγραφὴν, ἀγαλμα παιδὸς ἀθλητοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀζᾶνος ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἕτερος δὲ Μύρων Θεβαῖος περὶ τὸ τέλος τοῦ τρίτου αἰῶνος εἰργάσθη εἰς τὰ ἐν Περγάμῳ ἀναθηματικὰ μνημεῖα (Löwy ἀρ. 154 m. n.). Φαίνεται μοι λοιπὸν οὐχὶ ἀπίθανον ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Μύρων ἐκ Περγάμου εἰς Σμύρνην ἐλθὼν ἐποίησεν ἐκεῖ, ἵνα ὡς κόσμος κήπου (κρήνης ἐπιθήμας;) χρησιμεύσει, τὸ ἀγαλμα τῆς γραίας. Ὅτι δὲ τὸ ἔργον ἀρμόζει εἰς τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς καὶ τὴν τεχνοτροπίαν τῆς σχολῆς τῶν περγαμηνῶν ἔργων, τοῦτο εἶναι φανερὸν ἐκ πρώτης ὄψεως· ἐκτὸς τῆς κατὰ φύσιν ἀπεικασίας τῶν σαρκῶν καὶ τῶν ἐνδυμάτων ἐνυπάρχει ἐν τοῖς ἔργοις τῆς Περγάμου καὶ ἡ ἐπιτήδευσις μάλιστα ἐκείνη ἣν βλέπομεν ἐκδηλουμένην καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐν Μονάχῳ ἀγάλματος εἰς τοὺς περὶ τὸ μέτωπον καὶ τοὺς κροτάφους καταπίπτοντας μικροὺς βοστρύχους τῆς κόμης. Οὐδὲν λοιπὸν ἔχει τὸ παράδοξον ἢ ὑπόθεσις ὅτι ὁ Πλίνιος συνέχρει τοὺς δύο ὁμωνύμους τεχνίτας καὶ μάλιστα ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψει τὴν φύσιν μίγδην συγγραφῆν τοῦ μέ-

ρους τούτου τῆς ἱστορίας αὐτοῦ (πρβ. Löwy Untersuch. z. griech. Künstlergesch. σ. 51 ἐξ.).

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω προσεπάθησα νὰ καταστήσω πιθανόν, ὅτι ἀμφότερα τὰ πηλῖνα ἀγγεῖα κατασκευάσθησαν κατὰ πρότυπον μὴ ἀνήκον εἰς τὸν κύκλον τῆς κεραμευτικῆς. Ἄλλ' εἶναι τὸ πρότυπον τοῦτο τὸ αὐτὸ καὶ τὸ προϋποτιθέμενον πρωτότυπον τῶν μαρμαρίνων ἀγαλμάτων, ἢ ἐν Σμύρνην γραῖα δηλ. τοῦ Θεβαίου Μύρωνος; Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ τύπου τοῦ προσώπου, τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ οἰνοφοροῦ ἀγγείου, φαίνεται ὅτι πρέπει ν' ἀποκριθῶμεν ἀρνητικῶς εἰς τὸ ἐρώτημα. Καὶ ὁμῶς ἡ μεγάλη ὁμοιότης ἐν τῇ καθόλου διαπλάσει τῶν πηλίνων καὶ μαρμαρίνων μορφῶν ἀποκλείει τὴν περὶ ἐγγυτέρας ἢ ἀπωτέρας σχέσεως αὐτῶν ἀμφιβολίαν. Κατ' ἐμὲ μίαν τῶν ἐξῆς δύο γνωμῶν ὀφείλομεν ν' ἀποδεχθῶμεν: Ἡ τὰ πρωτότυπα καὶ τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν ἀγγείων ἀνάγονται εἰς κοινόν τι πρότυπον καὶ τότε αἱ τῶν ἀγγείων μορφαὶ — πλὴν τῆς στάσεως τῆς κεφαλῆς — θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πιστότερα αὐτοῦ ἀντίτυπα, ἢ οἱ κεραμεῖς εἶχον ὡς πρότυπον ἐλευθέραν ἀπομίμησιν τοῦ ἀγάλματος τοῦ Μύρωνος. Κατὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ χρόνοι καθ' οὓς τὰ ἀγγεῖα ἐποιήθησαν δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑποτεθῶσιν ἀρχαιότεροι ἐκείνων, καθ' οὓς ὁ Μύρων ἐν Περγάμῳ εἰργάζετο.

Ἐν Βιέννῃ κατὰ Μάρτιον 1891.

R. WEISSHAUPL

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

(Πίν. 11, 12, 13, 14 καὶ 15)

Α' Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΡΧΕΡΜΟΥ

Περὶ τὴν τεχνικὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐκ Δήλου ἀρχαίου ἀγάλματος Νίκης ἐσπούδασαν οἱ ἀρχαιολογοῦντες μετὰ πολλοῦ πάντοτε ζήλου, μάλιστα δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἀφ' ὅτου ἡ σκαπάνη ἔφε-
ρεν εἰς φῶς τὰ ἐν Ἀκροπόλει πλαστικὰ κειμήλια τῶν προπερσικῶν χρόνων, τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐχρη-
σίμεισε πολλαχῶς ὡς ὄρος συγκρίσεως πρὸς αὐτά, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὡς ὁ γνώμων, πρὸς ὃν ἡ νεωτέρα τῶν ἀρχαιολόγων γενεὰ ἐρρῦθιμισε τὰς δοξασίας αὐτῆς περὶ τῆς καθόλου πορείας, ἣν ἐν Ἀττικῇ διήνυσεν ἡ τέχνη κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς ἀρχαί-
κούς. Πάντες δὲ σχεδὸν οἱ ὀπωσθήποτε μελετή-
σαντες τὰ ἐν Ἀκροπόλει ἀρχαῖα ἀγάλματα ἐμνη-
μόνευσαν καὶ τοῦ ἐκ Δήλου μνημείου, θεωροῦσι δὲ αὐτὸ ἔργον τέχνης ὅλως ἀντιθέτου πρὸς τὴν ἐν Ἀτ-
τικῇ, ἔργον ἀσιατικῆς-νησιωτικῆς, μᾶλλον δὲ ὠρι-
σμένως χιακῆς τέχνης. Ἡ δοξασία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι πόρισμα ὅπερ ἀναγκαίως πηγάζει ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἐκ τῆς τεχνικῆς δηλ. ἀναλύσεως τοῦ μνημείου αὐτοῦ καθ' ἑαυτό, ἀλλ' ἀπόρροια μᾶλλον τῆς ἐσχάτως σχηματισθείσης πεποιθήσεως, ὅτι οἰκεῖον βῆθρον τοῦ ἀγάλματος τούτου εἶναι ἡ γνωστὴ ἐκ Δήλου ἐνεπίγραφος βῆσις ἢ δηλοῦσα τὸ ὄνομα τοῦ Χίου καλλιτέχνου Ἀρχέρμου. Εἶναι ἀ-
ληθές ὅτι ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ὁ σεβαστός μοι διδάσκαλος Brunn κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν τρόπον ἐ-
ρεῦνης τὸν μόνον ἄλλως προσήκοντα εἰς τὴν μελέ-
την τῶν μνημείων τῆς τέχνης ἐξήτασε τεχνικῶς τὸ ἐκ Δήλου ἀγαλμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀνεπερήα-
στος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων περὶ Ἀρχέρμου παραδόσεων ἢ ὑπὸ ἄλλης τινὸς προκαταλήψεως, κατέληξε δὲ ἐκ τῆς τεχνικῆς ἀναλύσεως τοῦ μνημείου εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τοῦτο εἶναι ἔργον πελοποννησια-
κῆς τέχνης.

Ἐχομεν ἄρα δύο γνώμας ὁρμωμένας ἐξ ἀντιθέ-
του ἀρχῆς καὶ ἀντικειμένας πρὸς ἀλλήλας, αἵτι-

νες ὅμως ἔχουσι τοῦτο μόνον τὸ κοινὸν σημεῖον, ὅτι ἀποφαίνονται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημεῖον ἔρ-
γον τέχνης ξένης πρὸς τὴν ἐν Ἀττικῇ. Καὶ τὸ μὲν πόρισμα τῆς ἐρεῦνης τοῦ Brunn δὲν δύνα-
ται εὐκόλως νὰ κυρωθῇ καὶ ὑπὸ τῶν ὕστερον γε-
νομένων ἀνακαλύψεων· ἀλλὰ καὶ ἄλλως, φρονῶ, λεπτομερῆς σύγκρισις τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος τοῦ Ἀρχέρμου πρὸς τὰ καὶ τότε γνωστὰ ἐκ Πε-
λοποννήσου ἀρχαῖα μνημεῖα πείθει ἡμᾶς ὅτι ὀ-
λίγα μόνον ὑπάρχουσι κοινὰ σημεῖα τούτων καὶ ἐκείνου. Οἱ γνωματεύοντες δὲ ὑπὲρ τῆς χιακῆς αὐτοῦ καταγωγῆς εἶναι εὐτυχέστεροι κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ δοξασία αὐτῶν δὲν δύναται κατὰ τὸν αὐτὸν ὠρισμένον τρόπον νὰ βασανισθῇ καὶ ἐλεγχθῇ διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀρχαίων ἐκ Χίου μνημείων δυναμέ-
νων νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέτρον συγκρίσεως. Σφί-
ζονται ὅμως εὐτυχῶς ἄλλα ἔργα, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὸν αὐτὸν καὶ ἡ χιακὴ τέχνη κύκλον. Καὶ τοι-
αῦτα εἶναι τὸ ἐν Λούβρῳ ἀρχαῖον ἐκ Σάμου ἀγαλ-
μα τὸ τῆς Ἥρας καλούμενον (Bull. de corr. hell. 4, XIII), τὰ δύο ἐν Ἀκροπόλει εὐρεθέντα ὅμοια αὐ-
τῷ (Μουσεῖα Ἀθηνῶν πίν. IX καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1888 πίν. 8), εἰς τὰ εἰρημένα δὲ συγκαταλέγω διὰ τὴν τεχνικὴν συγγένειαν καὶ τὰ γνωστὰ ἐκ Μιλή-
του ἀγάλματα. Πάντα τὰ προμνημονευθέντα εἶναι τὰ μόνα μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν σφισμένων ἔργα, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀληθῆ τινα εἰκόνα τοῦ χαρακτῆρος τῆς μικρασιατικῆς - νησιωτικῆς τέ-
χνης. Πᾶς τις δὲ προθύμως θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ταῦ-
τα τὰ ἔργα δεικνύουσι τρόπον ἐργασίας ὅλως ξένου τοῦ τεχνικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐκ Δήλου Νίκης καὶ ὅτι οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον κοινὸν σημεῖον ἔχουσι τοῦτο καὶ ἐκεῖνα. Διὰ τῆς μελέτης ταύτης σκοποῦμεν νὰ ὑποδείξωμεν ὅσα μνημεῖα νομίζομεν ἡμεῖς ὅτι στε-
νώτερον συνδέονται μετὰ τῆς καλουμένης Νίκης τοῦ Ἀρχέρμου καὶ νὰ καθορίσωμεν τὰ ὄρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων δεόν νὰ συμπεριληφθῇ καὶ τὸ εἰρημέ-
νον ἔργον. Τοῦτο ὅμως δύναται νὰ κατορθωθῇ μό-
νον διὰ λεπτομεροῦς τινος ἐξετάσεως τῶν τεχνικῶν

αυτοῦ γνωρισμάτων. Ἀρχόμεθα δὲ τῆς τεχνικῆς ταύτης ἀναλύσεως ἀπὸ τῶν ἐπουσιωδεστέρων καὶ δὴ ἀπὸ τῆς περιβολῆς αὐτῆς.

Ἡ Νίκη φέρει ἀπλουστάτην τινὰ περιβολὴν ποδῆρη, στερρῶς ἐν μέρει προσκεκολλημένην ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ περὶ τὴν ὀσφύν συνεσφιγμένην. Τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς περιβολῆς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀμφιέσεως εἶναι γνώριμα εἰς ἡμᾶς καὶ ἐξ ἄλλων ἀρχαιοτάτων ἀττικῶν μνημείων, πωρίνων καὶ μαρμαρίνων εἰδώλων γυναικείας μορφῆς, ὧν τὰ πλεῖστα ἀπόκεινται ἐν αὐτῷ τῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ ἐξῆς μόνον σπουδαία ἄλλως διαφορὰ ὑπάρχει, ὅτι τῶν μὲν εἰρημένων εἰδώλων ὁ χιτῶν εἶναι ὅλως ἄπτυχος, τοῦ δὲ χιτῶνος τῆς Νίκης μόνον τὸ ἄνω μέρος εἶναι παντελῶς ὅμοιον εἰργασμένον, τὸ ἀπὸ τῆς ζώνης ὅμως εἶναι διατεταγμένον εἰς πτυχάς. Καὶ ἠδύνατό τις εὐλόγως νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι φυσικὴ καὶ κανονικὴ ἐπίδοσις τῆς ἐργασίας τῶν προμνημονευθέντων εἰδώλων, δὲν ἔχομεν ὅμως ἀνάγκην νὰ καταφύγωμεν εἰς τοιοῦτου εἶδους εἰκασίας διότι δυνάμεθα ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν νὰ τὸ ἀποδείξωμεν.

Εἶναι γνωστὸν εἰς πάντα τὸ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Μοσχοφόρου ἰδρυμένον ἀρχαιότατον μαρμαρίνον εἶδωλον γυναικείας μορφῆς, τὸ μέγιστον τοῦ εἶδους τούτου. Μικρά τις καὶ ὄχι ἰκανὴ εἰκὼν ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Journal of hell. Stud. 1888 σελ. 121 ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογούσης κυρίας Harrison, ἐντελεστέραν δ' αὐτοῦ ἀπεικόνισιν παρέχομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον (πίν. 11). Ἡ μορφή αὕτη πλὴν τῆς ἄλλης περιβολῆς φέρει καὶ ἰμάτιον διατεταγμένον κατὰ τὰ πλάγια αὐτοῦ ἄκρα εἰς ὀλίγας πτυχάς καταπιπτούσας καθέτως πρὸς τὰ κάτω ἀριστερὰ μὲν ἀπὸ τοῦ βραχίονος, δεξιὰ δὲ ἀπὸ τοῦ ὤμου αὐτοῦ. Ἀνάλογον δ' ἀριθμὸν πτυχῶν ἔχουσι καὶ τὰ ἀντιστοιχα τοῦ χιτῶνος μέρη. Αἱ πτυχαὶ αὗται σχηματίζονται κατὰ σύστημά τι ἀναδιπλώσεως τοῦ ὑφάσματος καὶ ἀποτελοῦσι λεπτὰ ἐπίπεδα στρώματα ἀλλεπαλλήλως συνεχόμενα. Τὸ αὐτὸ ὅμως σύστημα διατάξεως καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐργασίας τελειότερον ὅμως δεικνύουσι αἱ πτυχαὶ τῆς Νίκης. Καὶ αἱ πτυχαὶ αὗται παράγονται κατὰ τὸ αὐτὸ τῆς ἀναδιπλώσεως σύστημα, σχηματίζουσι ἐπίσης λεπτὰ ἀλλεπαλλήλα στρώματα καὶ ἔχουσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν ἐπίπεδον. Ἡ ὁμοιότης ὅμως αὕτη

δὲν εἶναι οὔτε τυχαία οὔτε καὶ ἐπουσιώδης, ἀλλ' ἀποτελεῖ λίαν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα. Διότι τοιαύτη διάταξις τῶν πτυχῶν μαρτυρεῖ ὠρισμένον τι σύστημα καὶ ὠρισμένον τρόπον ἐργασίας ξένον μὲν, ὅσον ἐμοὶ γνωστὸν, τῆς τέχνης τῶν ἐξ ἄλλων χωρῶν ἀρχαϊκῶν μνημείων, ἴδιον δὲ τῶν ἐξ Ἀττικῆς ἀρχαιοτάτων καὶ τοῦ ἐκ Δήλου. Τὴν πρώτην διατύπωσιν τοῦ συστήματος τούτου μᾶς δεικνύουσι πώρινά τινα ἀγαλμάτια γυναικείας μορφῆς καὶ μάλιστα ἡ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Τυφῶνος ἰδρυμένη Ὑδριαφόρος. Σαφέστερον πῶς ἐκδηλοῦται τὸ σύστημα τοῦτο τῆς πτυχώσεως ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ εἰρημένου μαρμαρίνου εἰδώλου (πίν. 11), μείζονα δὲ σχετικῶς πρόοδον τῆς αὐτῆς τέχνης δεικνύουσι αἱ πτυχαὶ τοῦ ἐν τῷ 12, 1 πίνακι ἀπεικονιζομένου μαρμαρίνου εἰδώλου, ὅπερ ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐπίσης τοῦ Μοσχοφόρου εὐρίσκεται. Ὁ δημιουργὸς αὐτοῦ δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν πύχωσιν τῶν παρυφῶν μόνον, ἀλλ' ἐτόλμησεν ὅλον τὸ ὀπισθεν τοῦ ἰματίου μέρος νὰ διατάξῃ εἰς κανονικὰς πτυχάς. Καὶ τὸν μὲν τρόπον τῆς ἐργασίας ἤμιστα ἐβελτίωσεν, ἐπολλαπλασίασεν ὅμως τὸν ἀριθμὸν τῶν πτυχῶν αὐτοῦ, ὅπερ δεικνύει ἤδη μείζονα οἰκειότητα πρὸς τὴν κατεργασίαν τοῦ μαρμάρου. Ἡ ἐργασία δὲ τῶν πτυχῶν τῆς Νίκης οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ κανονικὴ καὶ βαθμιαία ἐξέλιξις τῆς τέχνης ταύτης. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ σύστημα τῆς πτυχώσεως μένει πάντοτε τὸ αὐτὸ καὶ μόνον ἢ περὶ τὴν κατεργασίαν τῆς ὕλης ἐμπειρία τῶν τεχνιτῶν προήχθη ἐν τῷ μεταξὺ ἰκανῶς ἐκ τῆς συχῆς ἀσκήσεως. Νέαν περιόδον ἀναπτύξεως ἐμφαίνει τὸ ἐξ ἀρχαιοτέρων ἤδη χρόνων γνωστὸν ἀγαλμα γυναικὸς τὸ ἀπεικονισθὲν ἐν Le Bas Voyage archéol. III Mon. fig. πίν. 3, 1, διότι ἐν τούτῳ πρώτῳ τῷ ἔργῳ τῶν ἐξ Ἀττικῆς εὐρίσκομεν πλήρη πύχωσιν τῆς περιβολῆς, τὴν τελειοτάτην δὲ ἐκφανσιν τοῦ συστήματος τούτου δεικνύει ἡ ἐργασία τῶν πτυχῶν τῶν ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλμάτων «γυναικείας μορφῆς». Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν τὸ σύστημα τῶν πτυχῶν τῆς Νίκης ἐμορφώθη ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἀττικῇ τέχνῃ, τὰ δὲ προμνημονευθέντα μνημεῖα δεικνύουσι τὰς διαφόρους φάσεις τῆς βαθμιαίας προόδου ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς γενέσεως μέχρι τῆς τελειότερας διαπλάσεως. Ἡ ἐργασία τῆς Νίκης ὀρίζει περίπου τὸ μέσον σημεῖον τῆς μακρᾶς ταύτης ἀναπτύξεως.

Με κίνδυνον τοῦ νὰ φανῶ μικρολόγος ἀναφέρω ἐνταῦθα καὶ ἑτέραν τινὰ περιέργον ἰδιότητα τῶν πτυχῶν τῆς Νίκης, ἣτις φαίνεται μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως ὅλως ἐπουσιώδης καὶ ἀσήμαντος, εἶναι ὅμως κατ' ἐμὴν γνώμην λίαν διδακτικὴ. Πτυχαὶ τινες δηλ. καὶ μάλιστα ἡ μέση καὶ ἡ πρὸς τῷ μηρῷ ἀυλακοῦνται ὑπὸ καθέτων λεπτῶν γραμμῶν ἐγκεχαραγμένων δι' ὁξέος ὀργάνου, δι' ὧν πλαστικῶς ὑποδηλοῦται ἡ ὦα τῆς μέσης ποικιλτῆς πτυχῆς καὶ τῆς ἄκρας, ἣτις εἶναι καὶ ἡ παρυφὴ τοῦ χιτῶνος. Τὴν αὐτὴν ὅμως λεπτομέρειαν τῆς ἐργασίας ἔχουσιν οὐκ ὀλίγα ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀττικὰ ἀγάλματα καὶ τοιαῦτα εἶναι τὸ ἐν πίν. 13, 1 ἀπεικονιζόμενον πώρινον ἐξ Ἀκροπόλεως ἀγαλμα, ὁ Μοσχοφόρος, τὸ ἐν τῷ 11^ο πίνακι εἰδῶλον καὶ ἄλλα τινά. Καὶ τοῦ μὲν Μοσχοφόρου φέρει ἡ περιβολὴ κατὰ τὰ διάφορα αὐτῆς ἄκρα τοιαύτας ἐγγχαράκτους στενὰς γραμμάς χαρακτηριζούσας τὰς παρυφὰς τοῦ ὑφάσματος, τοῦ δὲ εἰδῶλου ἡ ζώνη καὶ τοῦ πωρίνου ἀγάλματος ἐπίσης τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν τῆς περιβολῆς. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐργασίας ἔχει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς δεικνύει καὶ τὸ πώρινον ἀγαλμα, τὴν ἀρχὴν του ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ πώρου.

Καὶ τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ χιτῶνος εἶναι ἐπίσης εἰς πτυχὰς τινὰς διατεταγμένον κατὰ τρόπον ὅμως ἄλλον. Αἱ πτυχαὶ αὗται ἄγονται ἀπὸ τοῦ ἑτέρου εἰς τὸ ἕτερον μέρος τοῦ σώματος διὰ τῶν ὀπισθεν χαρακτηρίζουσαι τὴν κίνησιν τοῦ σώματος, δὲν συνέχονται ἀλλεπαλλήλως ὡς αἱ ἔμπροσθεν πτυχαί, εἶναι δὲ σχεδὸν στρογγύλαι καὶ ἰκανῶς ἀνάγλυπτοι. Καὶ ἡ διάταξις ἄρα καὶ ἡ ἐκτέλεσις διάφορος τῆς τῶν ἔμπροσθεν πτυχῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον εἶναι εἰργασμένοι καὶ αἱ πτυχαὶ τοῦ ἐν Ἀκροπόλει ἀγάλματος τῆς «καθημένης Ἀθηνᾶς» αἱ ἀγόμεναι ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς εἰς τὰ ὀπισθεν, τὴν τελειοτέραν δὲ διάπλασιν τοῦ συστήματος τούτου δεικνύουσιν αἱ κατὰ τὰ κάτω ἄκρα πτυχαὶ τῶν πλείστων ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλμάτων «γυναικείας μορφῆς». Τὰ μνημεῖα ὅμως ταῦτα ὄντα νεώτερα τῆς Νίκης δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὅρος συγκρίσεως. Σφίζεται ὅμως εὐτυχῶς καὶ μνημεῖον ἀρχαιοτάτον μαρτυροῦν, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ σύστημα τῆς πτυχώσεως ἐμορφώθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἀττικῇ τέχνῃ. Τὸ μνημεῖον δὲ τοῦτο εἶναι

πώρινόν τι ἀγαλμάτιον, ὅπερ ἀπεικονίζομεν ἐνταῦθα ἐν τῷ 12^ο, 2 πίνακι. Καὶ ἐκ τῆς εἰκόνης μόνης καταφαίνεται, ὅτι αἱ πρὸς τὰ ὀπισθεν ἀγόμεναι πτυχαὶ ἀποτελοῦσιν οὕτως εἶπεῖν τὸ πρῶτον καὶ ἀρχικὸν ὑπόδειγμα τῶν κατὰ τὰ ὀπισθεν μέρη πτυχῶν τοῦ χιτῶνος τῆς Νίκης. Ἐν τέλει τοῦ περὶ περιβολῆς λόγου δὲν νομίζω περιττὸν νὰ ὑποδείξω καὶ τὸ ἐξῆς. Ἡ Νίκη φέρει ὡς κόσμον καὶ περιδέραιόν τι ὅπερ σαφέστερον καταφαίνεται ἐν τῇ παρὰ Bruckmann Denkmäler πίν. 36 ἀπεικονίσει τοῦ μνημείου τούτου. Τὸ αὐτὸ ὅμως κόσμημα ἔχουσι καὶ ἀττικὰ τινὰ ἀγάλματα, τὸ εἰδῶλον (πίν. 11) καὶ τὸ ἀρχαιοτάτον τῶν ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλμάτων «γυναικείας μορφῆς» τὸ ἀπεικονισθὲν ἐν ταῖς Athen. Mittheil. 1890 σελ. 4. Εἶναι τυχαία τις σύμπτωσης ἢ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μία καὶ τοῦτο τυπικὴ παράδοσις ὠρισμένου τινὸς ἐργαστηρίου;

Τὸ ἄνω μέρος τοῦ χιτῶνος τῆς Νίκης εἶναι παντελῶς ἀπτυχον καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ὄχι πολὺ διάφορος τοῦ τῆς περιβολῆς τοῦ Μοσχοφόρου. Ὁ κορμὸς στερεῖται τῆς προσηκούσης διαπλάσεως κατακαλυπτόμενος ὑπὸ τοῦ χιτῶνος, ἀποτελεῖ δὲ μεγάλη ἡρεμα ἐπίπεδα, οἷα καὶ τὸ μέρος τοῦ σώματος τοῦ Μοσχοφόρου τὸ καλυπτόμενον ὑπὸ τῆς περιβολῆς. Ἐνταῦθα νομίζω εὐκαιρον νὰ ἐξετάσω καὶ ἕτερον τεχνικὸν γνώρισμα τῆς Νίκης ἄξιον μὲν προσοχῆς μεγάλης, ὅπερ ὅμως παρήγαγε πάντας εἰς τὰ γνωστὰ ἐσφαλμένα, κατ' ἐμὲ κριτὴν, πορίσματα.

Ἰσχυρίζονται τινες¹ ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῆς Νίκης μαρτυρεῖ μείζονα γνώσιν καὶ ἐμπειρίαν τοῦ τεχνίτου περὶ τὴν κατεργασίαν τοῦ μαρμάρου ἢ ἡ τέχνη τῶν ἀρχαιοτάτων ἀττικῶν ἔργων, ὡς συγγενεστέρα πρὸς τὴν πωρογλυφικὴν ἐργασίαν. Μαρτύριον δὲ τῆς τεχνικῆς δῆθεν ὑπεροχῆς τοῦ δημιουργοῦ τῆς Νίκης εἶναι κυρίως ἡ δεξιότης αὐτοῦ περὶ τὸ ἐγγλύφειν καὶ ἐνορύσσειν βαθέως τῇ σμίλῃ τὸ μάρμαρον. «Der Marmor, λέγει ὁ Winter, ist unter dem Saum des Gewandes hier tief herausgearbeitet, so dass in der Tat die beabsichtigte Wirkung erreicht wird, die zwei Lagen des auseinandergeschlagenen Gewandes als getrennte erscheinen zu lassen». Ἡ παρατήρησις αὕτη

¹ Κυρίως ὁ Winter Athen. Mittheil. 1888 σελ. 126 καὶ ὁ Schneider Marmorsculpturen aus d. Akrop. zu Athen. σ. 356.

εἶναι ὀρθή, δὲν εἶναι ὅμως δύσκολον νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς κατεργασίας τοῦ λίθου ἦτο συνήθης εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἀπτικοὺς τεχνίτας. Ἡδυνάμην πολλὰ παραδείγματα τῆς τοιαύτης συνηθείας νὰ καταλέξω, ἀρκεῖ ὅμως εἰς ἐμὲ νὰ μνημονεύσω ἐκείνων μόνων ὅσα προσπίπτουσιν εἰς τὴν αἴσθησιν καὶ τοῦ ἐκ τῶν εἰκόνων αὐτῶν μελετῶντος τὰ ἔργα ταῦτα. Τοῦ ἱματίου λ.χ. τοῦ Μοσχοφόρου τοῦ καταπίπτοντος ἀπὸ τοῦ βραχίονος ἀποχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων τὰ διάφορα αὐτοῦ μέρη, διὰ βαθείας ἐνορύξεως, διὰ βαθείας ἐπίσης ἐνορύξεως τοῦ μαρμάρου ἐξαίρονται καὶ αἱ χεῖρες τοῦ Μοσχοφόρου, ἔτι μᾶλλον δὲ οἱ πόδες τοῦ μόσχου ἀπὸ τοῦ κορμοῦ τοῦ ἀγάλματος. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐργασίας δὲν εἶναι ἰκανὸν τεκμήριον ὅτι καὶ ὁ τεχνίτης τοῦ Μοσχοφόρου τείνει πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν διὰ τῶν αὐτῶν τεχνικῶν μέσων, ὅτι ἔχει τὰς αὐτὰς καὶ ὁ δημιουργὸς τῆς Νίκης συνηθείας; Ἐτερον παράδειγμα τοῦ τρόπου τούτου εἶναι ἡ ἐργασία τῆς κόμης τῶν δύο ἀρχαιοτάτων ἀγαλμάτων τοῦ τύπου τῆς «γυναικείας μορφῆς» τοῦ ἐν ταῖς Athen. Mittheil. 1890 σελ. 4 καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀντήγορος. Κατὰ τὰ πλάγια μέρη τοῦ λαιμοῦ εἶναι τὸ μάρμαρον ἰκανῶς ἐνωρυγμένον τῇ σμίλει, ὥστε σαφῶς ἀποχωρίζονται οἱ ἐμπρόσθιοι πλόκαμοι ἀπὸ τῆς ὀπισθεν καταπιπτούσης κόμης σχηματιζομένου μεταξὺ τριγωνικοῦ τινος χάσματος. Τοιαύτην δὲ διάταξιν ἔχουσιν ἐξ ὅλης τῆς τάξεως τῶν ἔργων τοῦ προμνημονευθέντος τύπου μόνον τὰ δύο ταῦτα, ἅπε ἀρχαιότερα πάντων. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι ἡ ἔξις τοῦ ἐγγλύφειν καὶ ἐνορύσσειν βαθέως τὸ μάρμαρον πρὸς τεχνικὸν τινα σκοπὸν δὲν εἶναι τι ἴδιον τοῦ τεχνίτου τῆς ἐκ Δήλου Νίκης ἀλλὰ κοινή τις συνήθεια τῶν ἀρχαιοτάτων ἀπτικῶν τεχνιτῶν. Δὲν θεωρῶ δὲ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐργασίας μεγάλης ἐξ ἀρχῆς τεχνικῆς δεινότητος μαρτύριον, ἀλλὰ λιθοξοικῆς τινος δεξιότητος περὶ τὸ ἐκκρούειν καὶ ἀποκόπτειν τὸ μάρμαρον. Μόνον δὲ μετὰ μακρὰν καὶ συνήθη ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἄσκησιν ἠδύνατο ὁ εἰρημένος τρόπος τῆς κατεργασίας καὶ διαπλάσεως τοῦ μαρμάρου νὰ φθάσῃ εἰς ἀνυπέβλητον τελειότητα, οἷαν ἀληθῶς δεικνύει ἡ κατασκευὴ τῶν ἄκρων πτυχῶν τῶν ἀγαλμάτων «γυναικείας μορφῆς».

Ἐτερον τεκμήριον μαρτυροῦν τὴν τεχνικὴν δῆ-

θεν ὑπεροχὴν τοῦ δημιουργοῦ τῆς Νίκης ἐθεωρήθη ὑπὸ πολλῶν καὶ ὁ τρόπος τῆς παραστάσεως τῶν κάτω ἄκρων τῆς Νίκης καὶ μάλιστα τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ, οὗ ἀληθῶς τὸ γενικὸν σχῆμα ὀρθῶς πως ὑποτυποῦται ὑπὸ τὴν περιβολήν. Ἡ ὑπεροχὴ ὅμως γίνεται καταφανῆς συγκρινομένης τῆς Νίκης πρὸς τὰ ἀρχαιοτάτα ἀπτικά ἔργα, τὸ ἐν τῷ πίνακι 11 καὶ τὰ λοιπὰ μαρμάρινα εἰδώλια, ὧν τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος κατακαλύπτεται παντελῶς ὑπὸ τῆς περιβολῆς καὶ ἀποτελεῖ ἀδιάθρονον ὄγκον. Ἀλλὰ τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι καὶ ἀρχαιότερα τῆς Νίκης κατὰ δεκαετηρίδας τινάς. Πλὴν τῆς χρονικῆς δὲ ταύτης διαφορᾶς ἐξηγεῖται ἡ ὀρθότερα ὑποτύπωσις τῶν κάτω ἄκρων τῆς Νίκης καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς παραστάσεως. Διὰ τῆς ζωηρᾶς κινήσεως ἀποχωρίζονται πως τὰ εἰρημένα μέρη τοῦ λοιποῦ ὄγκου τοῦ σώματος καὶ παρίστανται αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἕνεκα τῆς μεγάλης δὲ ἐντάσεως τῆς περιβολῆς τῆς προερχομένης ἐκ τῆς ζωηρᾶς κινήσεως καθίσταται ἡ ὑπὸ τὴν περιβολήν ὑποτύπωσις τοῦ σχήματός των εὐκολωτέρα. Ἐὰν ὅμως συγκρίνωμεν τὴν Νίκην πρὸς τὸν Μοσχοφόρον, εὐρίσκομεν ὅτι ὁ τεχνίτης τῆς Νίκης ὄχι μόνον δεξιότερος δὲν εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀπολείπεται τοῦ τοῦ Μοσχοφόρου. Διότι ἀληθῶς ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ περιγράφων τὰ περὶ τὴν ὀσφὺν μέρη τοῦ Μοσχοφόρου ρυθμὸς, κεκινημένος ἐκ τῆς ζωηρᾶς διαπλάσεως τῶν μυῶν καὶ τῆς σαρκὸς τῶν εἰρημένων μερῶν, ὁ τρόπος λέγω, καθ' ὃν ὁ ρυθμὸς οὗτος ἀποτυποῦται μαλακῶς καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ περιβάλλοντος τὸ μέρος τοῦτο ἱματίου, μαρτυρεῖ μείζονα δεξιότητα περὶ τὸν χειρισμὸν τῆς σμίλης καὶ μείζονα ἐμπειρίαν περὶ τὴν κατεργασίαν τοῦ μαρμάρου ἢ ὁ τρόπος τῆς ὑποτυπώσεως τοῦ μηροῦ τῆς Νίκης. Μετὰ τὴν τεχνικὴν ἐξέτασιν τῆς περιβολῆς μέλλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος.

Ὁ Winter ἐν τῇ προειρημένῃ πραγματείᾳ του σελ. 130 χαρακτηρίζει ὡς ἐξῆς τὰ ἀπτικά ἔργα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δῆθεν χιακὴν τέχνην: *Wie weit es damals die einheimischen Künstler gebracht hatten zeigen uns Werke wie der Kalbräger und die verwandten Monumente, Werke von urwüchsig derben Charakter, fest und kräftig in den Formen, aber noch ohne allen Liebreiz weicher Anmut und feiner Eleganz.* Ὁ χαρακτηρι-

σμός οὗτος φαίνεται σχετικῶς ὀρθός, παρεξισταζομένου τοῦ Μοσχοφόρου πρὸς τὰ νεώτατα ἀγάλματα «γυναικείας μορφῆς». Ἡ τοιαύτη ὁμῶς σύγκρισις ἀνομοίων ἔργων ἔχει πολὺ τὸ παρακεκινδυνευμένον. Ἀποδεικνύεται δὲ ἡμαρτημένος ὁ χαρακτηρισμός, ἐὰν ὡς μέτρον συγκρίσεως πρὸς τὰ ἀττικά ἔργα λάβωμεν αὐτὴν τὴν Νίκην. Οὐδείς δύναται νὰ ἀρνηθῆ ὅτι τὸ εἰρημένον μνημεῖον ἔχει λεπτήν πως τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὴν τῶν κάτω ἄκρων. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀττικῶν μνημείων εὐρίσκομεν ἔργα, ἅτινα οὐδαμῶς ὑπολείπονται τῆς Νίκης καὶ κατὰ τοῦτο. Ἔργα ἀναμφισβητήτως ἀττικά, ἀρχαιότερα καὶ αὐτοῦ τοῦ Μοσχοφόρου, εἶναι ὁ ἵππεύς, ἐν ἐδημοσίευσά ἄλλοτε ἐνταῦθα (Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 2) καὶ ἐν τοῖς Μουσεῖοις Ἀθηνῶν πίν. XII. Εἰ καὶ τὸ ἀγαλμα τοῦτο παριστᾷ νικητὴν ἐν ἀγῶσι, ἀθλητικῶς ἄρα ἐκγεγυμνασμένον, δεικνύει ὅμως ὁ κορμὸς αὐτοῦ λεπτοτάτην κατασκευὴν τοῦ σώματος, (Schneider Marmorseulpt. aus d. Akrop. σελ. 349 «überschlanker Oberkörper») ἀσυνήθη εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἀνάλογος δὲ πρὸς τὴν λεπτότητα τῆς διαρθρώσεως τοῦ σώματος εἶναι καὶ ἡ ἀπαλότης τῆς ἐργασίας τῆς σαρκός. Εὐκολώτερον δὲ κατανοοῦμεν καὶ αἰσθανόμεθα τὰς ιδιότητας ταύτας τοῦ εἰρημένου μνημείου συγκρίνοντες αὐτὸ πρὸς ἄλλα σύγχρονα ὁμοίας παραστάσεως, γυμνῆς δηλ. νεανικῆς μορφῆς, καὶ μάλιστα πρὸς τὰ ἐν τῷ ἔθνικῳ Μουσεῖῳ ἀριθ. 7 ἐξ Ὀρχομενοῦ καὶ ἀριθ. 8 ἐκ Θήρας. Τὰ ἔργα ταῦτα ἔχουσι ὄχι μόνον ἀγροικότητα καὶ λίαν ἀδρανὴ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος ἀλλὰ καὶ τὴν ἐργασίαν τραχεῖαν καὶ ἄξεστον, ἔχουσι δὲ πρὸς τὸν ἐξ Ἀθηνῶν ἵππεά τοιοῦτον λόγον, οἷον ἀγροϊκός τις νεανίας πρὸς εὐγενῆ ἀσπὸν ἐκγεγυμνασμένον τὸ σῶμα.

Ὁ ἵππεύς δὲν εἶναι τὸ μόνον ἐκ τῶν ἀττικῶν ἔργων παράδειγμα τοιαύτης τέχνης. Τοῦ Μοσχοφόρου οἱ μὲν τῶν βραχιόνων εἶναι εἰς ὑπερβολὴν δεδηλωμένοι, ἡ ὑπερβολικὴ δὲ αὐτῶν ἀνάπτυξις προσπίπτουσα εἰς τὴν αἴσθησιν ἐπηρεάζει καὶ τὴν ἐκ τοῦ ὄλου ἔργου ἐντύπωσιν τοῦ θεατοῦ. Κατὰ τὰ ἄλλα ὁμῶς καὶ τοῦ Μοσχοφόρου τὸ σῶμα στερεῖται τῆς ἀγροϊκοῦ ἀδρότητος τῆς χαρακτηριζούσης τὰ δύο προμνημονευθέντα ἐν τῷ ἔθνικῳ Μουσεῖῳ μνημεῖα. Ὁ ρυθμὸς δὲ τοῦ σώματος καὶ μάλιστα

τὸ περὶ τὴν ὄσφυν περίγραμμα δεικνύει καὶ ἱκανὴν ἐπιτήδευσιν γλαφυρότητος. Ἐκ τῆς τέχνης τῶν δύο τούτων ἔργων καὶ μάλιστα ἐκ τῆς τοῦ ἵππεως διδασκόμεθα, ὅτι οἱ ἀττικοὶ τεχνῖται κατὰ τὴν πρώτην ἤδη πεντηκονταετηρίδα τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἐσπούδασαν νὰ παραστήσωσι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ ἀθλητικὸν μετὰ κομψότητός τινος ἐπιτετηδευμένης. Ἐκ τοιαύτης τινὸς καλλιτεχνικῆς σπουδῆς ἐξηγεῖται ἢ εἰς ὑπερβολὴν ἐπιτήδευσις περὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τῶν κάτω γυμνῶν ἄκρων ἢ χαρακτηρίζουσα καὶ τὸ ἐξ Ἀκροπόλεως ἀρχαῖον ἔργον τὸ παρὰ Le Bas Voy. archéol. III Mon. fig. πίν. 3, 1, ἀναγόμενον καὶ τοῦτο βεβαίως εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην πεντηκονταετηρίδα τοῦ 6^{ου} αἰῶνος.

Ἐρρήθη ἤδη ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὅτι τὰ πλάγια μέρη τοῦ κορμοῦ τῆς Νίκης σχηματίζουσι δύο ἡρεμα εὐρυμερῆ ἐπίπεδα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ κορμοῦ διακρίνεται ἐπίσης εἰς δύο μεγάλα μέρη διὰ γενικῶν περιγραμμάτων ἀπ' ἀλλήλων ἀφοριζόμενα. Ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν μαστῶν κατέρχεται ἐπικλινῆς πως γραμμὴ περιγράφουσα τὸ ἄνω μέρος τοῦ στήθους· ἀπὸ τῶν μαστῶν δὲ μέχρι τῆς ζώνης καθίσταται ἡ γραμμὴ σχεδὸν κάθετος. Οἱ μαστοὶ τῆς Νίκης ἔχουσι τρυφῶσάν τινα εὐσαρκίαν, ἑκατέρου ὁμῶς μαστοῦ τὸ σχῆμα δὲν εἶναι ἰδίᾳ διαπεπλασμένον ἀλλ' ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ συμπαγῆ τινα ὄγκον, στρογγύλην ἐξόγκωσιν τοῦ στήθους, ἐφ' ἧς μόνον τὰ ἄκρα τῶν μαστῶν πλαστικῶς ὑποτυποῦνται ὑπὸ τὴν περιβολήν. Ἐξ ὄλων δὲ τῶν ἀρχαῖων ἀγαλμάτων ἀττικά τινα τῶν ἐν Ἀκροπόλει δεικνύουσι συγγενεστέραν πως διάπλασιν τοῦ στήθους καὶ ἐν γένει τοῦ κορμοῦ. Πρὸς σύγκρισιν προχειροτέραν ἀπεικόνισα ἐνταῦθα (πίν. 13, 1) πωρίνην τινὰ τῶν ἐν Ἀκροπόλει μορφῶν ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ τελειοτέρων ἔργων τοῦ εἶδους τούτου. Καὶ τοῦ μνημείου τούτου τὸ σῶμα εἶναι ἐσχηματισμένον κατὰ τοὺς αὐτοὺς πλαστικὸς νόμους¹. εὐκόλως δ' ἔνεκα τούτου, νομίζω, δύναται νὰ θεωρηθῆ τὸ προειρημένον πωρίνον ἔργον ὡς τὸ ἀρχαιότερόν πως ὑπόδειγμα, ἐξ οὗ ἀνεπτύχθη ἡ τῆς Νίκης ἐργασία. Σαφέστερον ὁμῶς ἢ συγγένεια τῆς Νίκης καταφαίνεται πρὸς τὸ μαρμαρίνον εἶδωλον τὸ ἐν

¹ Αἱ ιδιότητες αὗται δὲν φαίνονται σαφῶς ἐν τῷ πίνακι, τοῦ μνημείου ἀτυχῶς ἀπεικονισθέντος ἔνεκα τοῦ ἀτελοῦς φωτισμοῦ τῆς αἰθούσης.

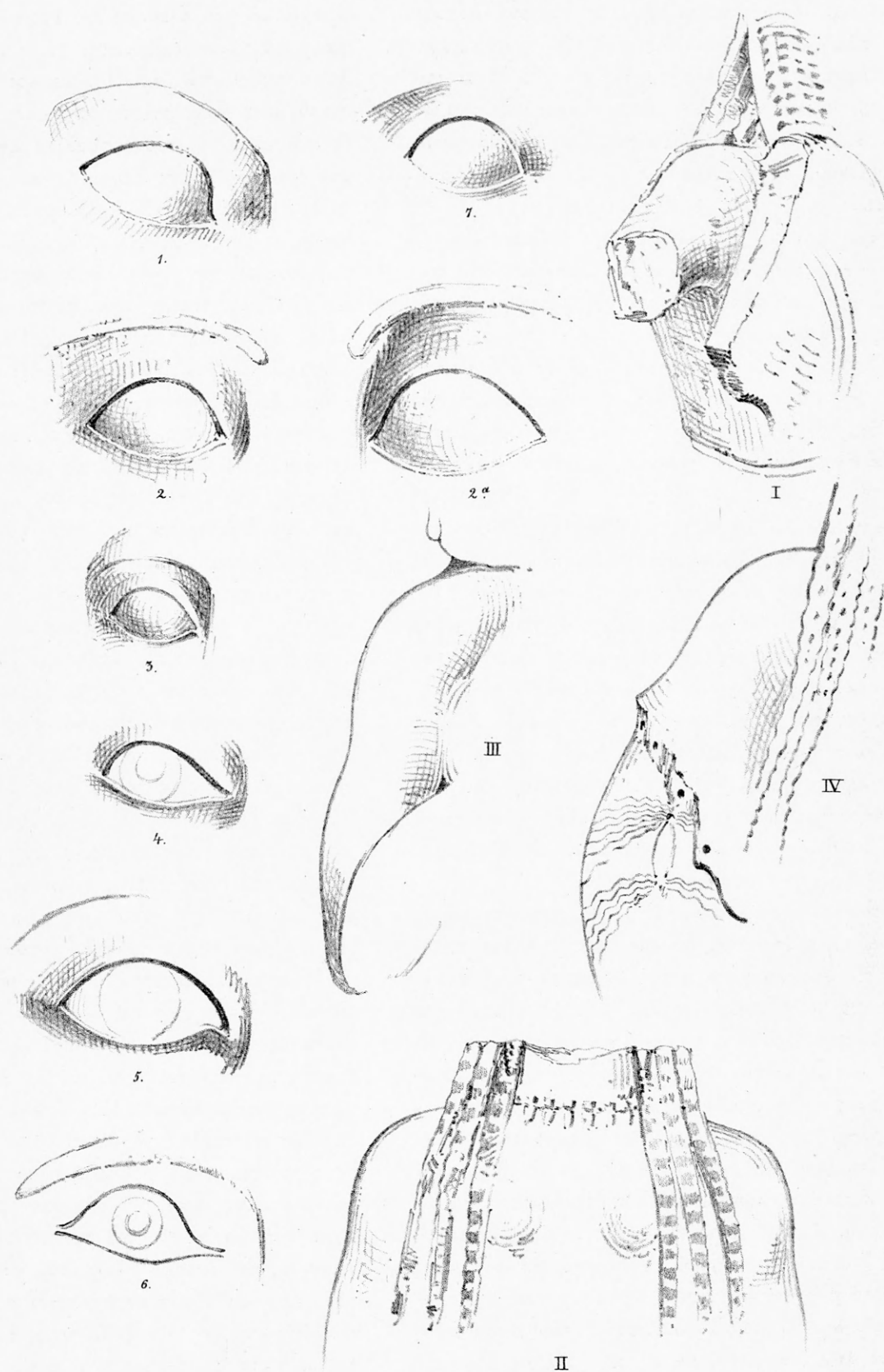
τοῖς «Μουσεῖοις Ἀθηνῶν» πίν. 10. Καί τοῦτο τὸ ἔργον δεικνύει ὄχι μόνον τὴν κατ' ἐπίπεδα διάταξιν τῶν πλαγίων μερῶν ἀλλὰ καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν μαστῶν ἔχει ἀνάλογον. Βεβαίως τὸ ἔργον τοῦτο ἐποιήθη κατὰ τὴν β' πεντηκονταετηρίδα τοῦ 6^{ου} π.Χ. αἰῶνος, ὁ τύπος ὅμως αὐτοῦ ἀνάγεται προφανῶς εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τῶν τῆς Νίκης. Τὰ ἐν Ἀκροπόλει ἀγάλματα «γυναικείας μορφῆς», ἅτε νεώτερα πολὺ τῆς Νίκης, ἔχουσι τελειότεραν τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος καὶ δὲν δύνανται κατὰ τοῦτο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἄρος συγκρίσεως πρὸς τὴν Νίκην. Ἐν μόνον ἔργον τοῦ εἶδους τούτου διαφέρον ἰκανῶς κατὰ τὸν σχηματισμὸν ὄλων τῶν ἄλλων ἔχει τὴν κατασκευὴν τοῦ ἄνω σώματος καὶ ἰδίᾳ τὴν τοῦ στήθους ὁμοιότεραν πρὸς τὴν Νίκην ἢ πρὸς τὰ λοιπὰ ἀγάλματα «γυναικείας μορφῆς». Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅσον ἐμοὶ γνωστόν, ἀπεικονίσθη μόνον ἐν κατὰ κράταρον ἀπόψει ἐν «Marmorstudien» τοῦ Lepsius σελ. 69 δημοσιεύομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐν πίν. 15. Διὰ πολλοὺς λόγους, οὐς μέλλω νὰ ἐκθέσω ἐν τῇ δευτέρᾳ συμβολῇ, φρονῶ ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ἔργον ἀνάγεται εἰς τὴν αὐτὴν καὶ τὸ προειρημένον εἰδῶλον κατηγορίαν· ὅτι δηλ. ἡ ἐργασία τοῦ μνημείου τούτου εἶναι νεώτερα ἀλλὰ κατὰ μίμησιν σχόπιμον ἀρχαιοτέρου τύπου. Κατὰ τὰ προειρημένα λοιπὸν ἢ Νίκη ἔχει τὴν κατασκευὴν τοῦ ἄνω σώματος ὁμοίαν πρὸς δύο ἀναμφισβητήτως ἀττικὰ ἔργα τὰ δεικνύοντα τὸν ἀρχαιότερον τύπον τῆς παραστάσεως «γυναικείας μορφῆς».

Ἰδιαίτερον γνώρισμα ἄξιον μερίζονος προσοχῆς θεωρῶ τὸν τρόπον τῆς διαρθρώσεως τῶν βραχιόνων πρὸς τὸν κορμὸν. Πάντα σχεδὸν τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα τὰ τε γυμνῆς νεανικῆς μορφῆς, οἷα τὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καλούμενα, καὶ τὰ γυναικείας, οἷα εἶναι τὰ «Σαμιακά» καὶ ἄλλα, ἔχουσι λίαν πλατεῖς τοὺς ὤμους καὶ ἀνεσταλμένους, ὥστε ἡ γραμμὴ ἢ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὸν βραχίονα καθίσταται λίαν ἐπιμήκης, καὶ εἶναι ἄλλων μὲν ἔργων εὐθυτέρα πως, ἄλλων δὲ μᾶλλον ἐπικλινῆς. Τοῦναντίον ὅμως ἡ Νίκη ἔχει στενωτάτους τοὺς ὤμους ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὁ βραχίον συνάπτεται ἀμέσως πρὸς αὐτὰ τὰ πλάγια τοῦ λαιμοῦ, ὥστε τὴν συνήθη γραμμὴν τῆς ὠμοπλάτης ἀντικαθιστᾷ ἐνταῦθα τὸ στρογγύλον τοῦ βραχιονίου ἄκρου περίγραμμα ἀρχόμενον ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λαιμοῦ (ὄρ. παρένθ. πίν. ἀρ. I).

Τὴν αὐτὴν ὅμως κατασκευὴν καὶ διάρθρωσιν τῶν βραχιόνων μᾶς δεικνύει καὶ ἕτερον ἀρχαιότατον ἄγαλμα ἀττικὸν καὶ τοῦτο, τὸ ἐν τῷ πίν. 11 εἰδῶλον (παρένθ. πίν. ἀρ. II). Φανερόν ὅτι ἡ τοιαύτη διάρθρωσις εἶναι ἤκιστα ὀργανικὴ, ἔνεκα τούτου δὲ θεωρῶ τὸ κοινὸν τοῦτο σφάλμα καὶ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς τεχνικῆς συγγενείας τῶν δύο προειρημένων μνημείων. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς διαρθρώσεως δὲν εἶναι τυχαῖόν τι ἀλλὰ συνήθης, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἀττικὴν τέχνην, διότι καὶ ἄλλων ἀττικῶν ἔργων τὸ σῶμα εἶναι διηρθρωμένον κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρχάς. Οἱ ὅμοι λ. γ. τοῦ Μοσχοφόρου (παρένθ. πίν. ἀρ. III) καὶ τοῦ ἱππέως (Μουσεῖα Ἀθηνῶν πίν. XI) ἔχουσι ἐπίσης στρογγυλότερον τὸ περίγραμμα καὶ εὐσαρκότερον ἢ τὰ ἀρχαῖα συνήθως ἀγάλματα ἀνδρικής μορφῆς. Ὁ τεχνίτης ὅμως τοῦ Μοσχοφόρου κατενόησεν ἤδη τὸ περὶ τὴν διάρθρωσιν τῶν ἄνω ἄκρων τοῦ προειρημένου εἰδώλου καὶ τῆς Νίκης σφάλμα καὶ ἐπεχείρησεν ὀρθότερον ἀνατομικῶς νὰ συνάψῃ τὰ ἄκρα πρὸς τὸν κορμὸν καταστήσας ἐπιμηκέστερόν πως τὸ περίγραμμα τῆς ὠμοπλάτης. Ἐν ἔτι βῆμα πρὸς τὰ πρόσω ἀλλὰ κατὰ τὰς αὐτὰς πάντοτε τεχνικὰς ἀρχάς ἐχώρησεν ὁ δημιουργὸς τῆς «καθημένης Ἀθηνᾶς» (παρένθ. πίν. ἀρ. IV), ἔτι μᾶλλον δὲ ὁ Ἀντήνωρ. Ἀπὸ τοῦ εἰδώλου (πίν. 11) ἄρα καὶ τῆς Νίκης μέχρι τοῦ ἔργου τοῦ Ἀντήνωρος παρατηροῦμεν κανονικὴν τινα καὶ βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν γενομένην κατὰ τοὺς αὐτοὺς πλαστικούς-ἀνατομικούς κανόνους. Ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ σώματος αὐτὴν τὴν κεφαλὴν.

Ἡ κόμη καταπίπτει ὀπισθεν μὲν λυτὴ ἐπὶ τὰ νῶτα, ἔμπροσθεν δὲ καταπίπτουσιν ἐπὶ τὸ στήθος τέσσαρες πλόκαμοι. Ἡ λυτὴ κόμη δὲ ἀποτελεῖ συμπαγῆ ὄγκον ἀλλὰ σύγκειται ἐκ διαφόρων κυματοειδῶν σειραδίων (Haarsträhne). Τοιοῦτον δὲ ἀκριβῶς σύστημα σχηματισμοῦ κόμης ἐν τῇ ἀτελεστέρᾳ αὐτοῦ μορφῇ δεικνύουσι καὶ αἱ κεφαλαὶ τοῦ Τυφῶνος. Καὶ τῶν μὲν δύο κεφαλῶν τὰ διάφορα σειράδια τριχῶν κείνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας, ὡς καὶ τὰ τῆς Νίκης, τῆς μῖα δὲ μόνῃς κεφαλῆς σχηματίζουσι κλιμακοειδῆ στρώματα («trep-penförmig» Wolters Denkm. I, σελ. 16). Διαφέρει δὲ κατὰ τοῦτο μόνον ἢ κόμη τῆς Νίκης τῆς τῶν προειρημένων ἔργων, ὅτι αἱ κυματοειδεῖς αὐ-

τῆς πλοκαμίδες ἀποχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ ρομβοειδῶν κοιλωμάτων μεταξύ ἐνωρυγμένων. Ἄλλὰ καὶ ταύτην ἐπίσης τὴν λεπτομέρειαν τῆς ἐργασίας ἔχουσι ἴδιον γνώρισμα ἄλλα τινὰ ἀρχαιότατα ἀττικὰ μνημεῖα. Οἱ πλόκαμοι λ. γ. τῆς «καθημένης Ἀθηνᾶς» καὶ οἱ τοῦ εἰδώλου (πίν. 12, 1) ἀποχωρίζονται ἐπίσης ἀπ' ἀλλήλων δι' ὁμοίων ρομβοειδῶν κοιλωμάτων. Ἄξιον προσοχῆς νομίζω καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τῆς κόμης τῆς ἀγομένης ἀπὸ τοῦ μετώπου ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη καὶ τῆς ἐντὸς τῆς στεφάνης περιλαμβανομένης. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Winter (ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 124) «An dem Nikekopfe sind die Haarmassen durch sorgfältig gezogene, einzelne Linien gelöst». Ὅτι δὲ ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐργασίας δὲν εἶναι ἰδίᾳ ἐπίνοια τοῦ δημιουργοῦ τῆς Νίκης ἢ τῆς χιακῆς δῆθεν τέχνης ἰδιαίτερον γνώρισμα, ἀλλ' εἶναι συνήθης εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἀττικὴν τέχνην ἀποδεικνύεται καὶ ἐξ ἀπλῆς συγκρίσεως τοῦ μνημείου τούτου πρὸς τὴν πωρίνην κεφαλὴν τὴν τοῦ Διὸς καλουμένην (Athen. Mittheil. 1889 πίν. 3, 1). Ἐξ ὧν αὐτῶν πείθεται τις εὐκόλως ὅτι ὁ τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ τῆς κόμης τῶν πωρίνων ἔργων ἀποτελεῖ τὴν πρῶτην ἀφετηρίαν, ἐξ ἧς ἀνεπτύχθη ἡ ἐργασία τῆς κόμης τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος κανονικῶς προαγομένη καὶ συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ μαρμαροῦ.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἔργων τινῶν τῆς ἀττικῆς τέχνης, οἷα ὁ Μοσχοφόρος καὶ τὰ τούτω ὅμοια, δὲν ἔχει ἡ κόμη τὴν αὐτὴν καὶ ἡ τῆς Νίκης λεπτομερῆ καὶ κοσμητικὴν ἐπέξεργασίαν ἀποτελοῦσα μᾶλλον συμπαγῆ ὄγκον. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποδεικνύει ὅτι τὰ προειρημένα ἔργα εἶναι διαφόρου τέχνης ἢ ἡ Νίκη, ἀλλ' εἶναι μαρτύριον μᾶλλον διαφόρου βαθμοῦ ἐπιμελείας τῶν τεχνιτῶν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθ' ἕκαστα. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀγάλματα «γυναικειάς μορφῆς» τὰ θεωρούμενα καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων ἔργα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τέχνης καὶ δὴ τῆς χιακῆς δὲν ἔχουσι πάντα ὁμοίαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κόμης τῆς ὑπὸ τῆς στεφάνης περιεχομένης, ἀλλὰ τινὰ μὲν λεπτομερῶς ἐξεργασμένην, ἄλλα δ' οὐδαμῶς.

Τὸ καυστικώτερον ὅμως καὶ τρυφερώτερον ζήτημα, εἰς ὃ ἡ μεγίστη σημασία ἀπεδόθη εἶναι τὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Νίκης σχῆμα. Ἰσχυρίσθησαν

τινες ὅτι ἡ Νίκη ἔχει πάντως διάφορον τὸ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τὰ κεκυρωμένα ἀττικὰ ἔργα, τὴν δῆθεν δὲ ταύτην διαφορὰν τοῦ σχηματισμοῦ ἐθεώρησαν πάντοτε ὡς τὸ σπουδαιότερον τεκμήριον τῆς μὴ ἀττικῆς καταγωγῆς καὶ ἐκείνων τῶν ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλμάτων «γυναικειάς μορφῆς», ὅσων ὁ ὀφθαλμὸς φαίνεται ἔχων τὸ σχῆμα τοῦ τῆς Νίκης. Τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ἔκαμε πρῶτος ὁ Winter (ἐ. ἀ. σ. 125) καθορίσας τὸ σχῆμα τοῦ χιακοῦ ὀφθαλμοῦ, τοῦ τῆς Νίκης δηλ. καὶ τὸ τῶν ἀττικῶν ὡς ἐξῆς. «Bei dem Nikekopfe liegt das Auge schräg und hat die 'chinesische' Form. . . . . Zudem liegt der Augapfel . . . . bei den attischen in einer ebenen Fläche, während er beim Nikekopfe deutlich gewölbt ist». Ὁ ἀττικὸς δὲ ὀφθαλμὸς ἔχει κατὰ τὸν προειρημένον ἀρχαιολόγον τὸ ἐξῆς σχῆμα. «Das Auge hat die Gestalt, dass es sich in ein stumpfwinkliges gleichschenkliges Dreieck einschreiben lässt, dessen horizontal liegende Basis, die längste Seite, durch das untere Lid gebildet wird, und diese Lage ist zugleich für die älteren attischen Köpfe die charakteristische, von denen z. B. der aus dem Louvre (Gazet. archéol. 1887 πίν. 11) die ganz gleiche, die übrigen eine *annähernd gleiche Bildung* aufweisen. Καὶ ἡ Νίκη ὅμως ἀνάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνην τῶν ἀττικῶν μνημείων, ὧν ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει ὄχι ἀκριβῶς ἀλλὰ περίπου τοιοῦτον τὸ σχῆμα *annähernd gleiche Bildung*. Διότι, πιστεύω, πᾶς τις θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι πρὸς τὸ οὕτω καθορισθὲν κανονικὸν σχῆμα ἔχουσι περισσοτέραν ὁμοιότητα οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Νίκης ἢ οἱ τοῦ Μοσχοφόρου, τοῦ Δισκοβόλου καὶ ἄλλων βεβαίων ἀττικῶν ἔργων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐκ τῶν μνημείων δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν τοῦτο. Ἐχει δὲ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς Νίκης τὸν ἐξῆς περίπου σχηματισμὸν (Παρένθ. πίν. ἀρ. 1).

Ἐντὸς μεγάλης κοιλότητος ἀποτελούσης τὴν κόγχην κεῖται ὁ ὀφθαλμὸς εὐρέως ἀνεωγμένος καὶ ὄχι ἀκριβῶς ὀριζοντίως ἀλλ' ἔχων λοξὴν τινα κλίσιν. Ὁ βολβὸς εἶναι ἱκανῶς προπετῆς καὶ ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ περιγράφεται ὑπὸ καμπύλης γραμμῆς. Ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς εἶναι αὐτὸ τὸ γενικὸν σχῆμα τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ ἐκ τοῦ περιγράμματος τῶν ἄκρων βλεφάρων ἀποτελούμενον. Τὸ μὲν κάτω βλεφα-

ρον περιγράφει εὐθεῖα σχεδὸν γραμμῆ, ἥς τὰ πρὸς ἐτέρῳ τῷ κανθῷ ἄκρα κάμπτονται ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ δὲ ἄνω βλέφαρον σχηματίζει ἱκανῶς καμπύλην γραμμὴν, ἥς ὅμως ἡ καμπυλότης καθίσταται μικροτέρα καθ' ὅσον αὕτη πλησιάζει πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κανθόν. Ἐχει δὲ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς Νίκης καὶ τὸν δακρυρρόον ὑμένα διατετυπωμένον. Ἐπειδὴ ἡ Νίκη εἶναι ἔργον ἀρχαιότερον ὄλων τῶν σωζομένων ἀττικῶν κεφαλῶν, ἵνα σαφῶς κατανοήσωμεν, ἐὰν ὁ σχηματισμὸς οὗτος τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι ἀληθῶς ἰδία ἐπίνοια τοῦ Ἀρχέριμου καὶ τῆς χιακῆς τέχνης ἢ συνήθεια παλαιότερα τῆς ἀττικῆς, ἀνάγκη νὰ συγκρίνωμεν τὴν Νίκην ὄχι μόνον πρὸς τὰ ἀρχαιότατα μαρμάρια, ἀλλὰ καθόλου πρὸς τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα τῆς ἀττικῆς τέχνης, τὰ πώρινα. Καὶ τῷ ὄντι μεταξὺ τῶν πωρίνων κεφαλῶν εὐρίσκομεν εὐκόλως κεφαλὰς τινάς, ὧν ὁ ὀφθαλμὸς δεικνύει τὸν αὐτὸν καὶ ὁ τῆς Νίκης ἀκριβῶς τρόπον σχηματισμοῦ. Τοιοῦτον ἀκριβῶς σχῆμα ἔχουσι λ. χ. οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς τοῦ Διὸς καλουμένης κεφαλῆς (Athen. Mittheil. 1889 πίν. 3, 1. Πρὸβλ. παρὲνθ. πίν. ἀρ. 2, 2^α) ὧν τὰ ἄκρα τῶν βλεφάρων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον περιγράφονται, ὅμοιον ἐπίσης περιγράμμα σχηματίζουσι τὰ βλέφαρα τῆς μικρᾶς πωρίνης Ὑδριαφόρου (παρὲνθετ. πίν. ἀρ. 4) παραπλήσιον δὲ σχηματισμὸν ἔχουσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν μικρῶν πωρίνων κεφαλῶν τῶν ἐν τῷ πίν. 14 ἀπεικονιζομένων (βρ. παρὲνθ. πίν. 3). Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐργασίας τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅστις ἄλλως μαρτυρεῖ ὀρθὴν ἀντίληψιν καὶ παρατήρησιν τῆς φύσεως, δὲν ἀποτελεῖ καὶ κανόνα ἀπαράβατον τῆς ἀρχαιοτάτης ἀττικῆς τέχνης. Τοῦναντίον δὲ τοσαύτη ποικιλία ὑπάρχει, ὥστε ὄχι μόνον οἱ τῶν κεφαλῶν τοῦ αὐτοῦ συμπλέγματος ὀφθαλμοί, ὡς οἱ τοῦ Τυφῶνος, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς οἱ ὀφθαλμοί, ὡς οἱ τῆς τοῦ Διὸς, δὲν εἶναι καθ' ὁμοιότητα ἐντελῶς τρόπον εἰργασμένοι. Τοῦτο προέρχεται καὶ ἐξ ἄλλης μὲν ἴσως αἰτίας, ἀλλὰ κυρίως διότι ἡ κατασκευὴ τῶν ὀφθαλμῶν διὰ τὸ λεπτόν τῶν γραμμῶν αὐτῶν ἀπαιτεῖ καὶ γνῶσιν μεῖζονα τοῦ σχεδίου τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ ἐμπειρίαν περὶ τὴν κατεργασίαν. Πλὴν τοῦ εἰρημένου σχήματος, ὅπερ ἔχει κοινὸν ἡ Νίκη μετὰ τῶν προμνημονευθέντων πωρίνων, ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἀττικῇ ἐργασίᾳ καὶ δύο ἄλλα κυρίως εἶδη σχηματισμοῦ,

ἅτινα ὅμως οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ παραλλαγὰι τῶν προειμένων. Ἡ μία τούτων παραλλαγὴ εἶναι ὅτι ἡ γραμμὴ τοῦ κάτω βλεφάρου καθίσταται εὐθεῖα καὶ οὕτω ὁ ὀφθαλμὸς ἀποκτᾷ τὸ σχῆμα τὸ ὑπὸ τοῦ Winter κυρίως ἀττικὸν θεωρούμενον, καὶ τοιοῦτον τρόπον ἀπεικασίας ἔχουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς μιᾶς πωρίνης κεφαλῆς τοῦ Τυφῶνος τῆς πρώτης ἀριστερὰ τῷ θεωμένῳ. Ἡ ἐτέρα δὲ παραλλαγὴ εἶναι ὅτι ἀμφοτέρω τὰ βλέφαρα σχηματίζουσι κανονικὰς καμπύλας γραμμάς ὡς τόξα κύκλου, μεῖζονος μὲν τὸ κάτω βλέφαρον ἐλάσσονος δὲ τὸ ἄνω. Καὶ τοιοῦτον σχῆμα ἔχουσι πλὴν ἄλλων πολλῶν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἄκρας πωρίνης κεφαλῆς τοῦ Τυφῶνος.

Ἡ αὐτὴ ἀναλογία καὶ ἡ αὐτὴ ἀβεβαιότης τοῦ τύπου τῶν ὀφθαλμῶν ἐπικρατεῖ καὶ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς μαρμαρογλυφικῆς ἀττικῆς τέχνης. Τινὰ μὲν τῶν ἔργων οἶα εἶναι τὸ εἰδῶλον («Μουσ. Ἀθηνῶν» πίν. X), τὸ ἐνταῦθα ἀπεικονιζόμενον ἄγαλμα (πίν. 15) καὶ ἡ ἐν τῇ Gazette archéol. 1887 πίν. 11 κεφαλὴ ἔχουσι τὸ σχῆμα τοῦ ὀφθαλμοῦ ὁμοιότερον πρὸς τὸ «ἀττικόν» καλούμενον, τινὰ δὲ, ὡς ὁ Δισκοφόρος, ὁ Μοσχοφόρος καὶ εἴ τι ἄλλο, ἔχουσι τὸν ὀφθαλμὸν κατὰ τὸ σχῆμα τῆς δευτέρας παραλλαγῆς τῆς προμνημονευθείσης, ἄλλων δὲ πάλιν καὶ δὴ τῶν πλείστων ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει τὸ αὐτὸ περιγράμμα ἢ σχεδὸν ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Νίκης. Καὶ τοιαῦτα ἔργα εἶναι ἢ ἐξ Ἐλευσίνος κεφαλῆ (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 πίν. 6) ἢ ἐν ταῖς Athen. Mittheil. 1879 πίν. VI, 1 καὶ ἢ ἐν ταῖς Mittheil. 1890 σελ. 4 «γυναικεία μορφή» καὶ ἄλλα. Τὴν τελείαν δὲ καὶ κανονικὴν διάπλασιν τοῦ τύπου τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς Νίκης δεικνύουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀντήνορος ποιηθέντος ἀγάλματος.

Ὡς ἰδιαιτέρον γνῶρισμα τῆς ἐργασίας τῆς Νίκης ἐθεωρήθη καὶ ἡ συνήθεια, καθ' ἣν ὁ ὀφθαλμὸς ὑποτυποῦται μετὰ τοῦ δακρυρρόου ὑμένος ἔχων λοξὴν τινα κλίσιν. Ὅτι καὶ ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀπεικασίας δὲν ἦτο ἄγνωστος ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἀττικὴν τέχνην ἀποδεικνύεται καὶ ἐξ ἀρχαιοτάτου τινὸς μνημείου τῆς χειρωνακτικῆς τέχνης. Ἐπὶ τῆς γνωστῆς χαλκῆς ἀσπίδος τῆς ἀνακαλυφθείσης κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς ἐν τῇ Ἀκροπόλει¹ ὑ-

¹ Δελτ. ἀρχαιολ. 1888 σελ. 219 «Τῶν γενομένων δὲ εὐρημάτων περιέργον εἶνε χαλκοῦς οἰνοὶ στέφανος ἔχων ἐξωτερικὴν μὲν διάμ.

πάρχει παράστασις τις Γοργοῦς ἐξ ἐλάσματος χαλκοῦ. Ἀπεικονίσασμεν ἐν τῷ παρενθέτῳ πίνακι (ἀρ. 6) τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν τῆς μορφῆς ταύτης, ἵνα ἕκαστος πεισθῇ ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ βαναύσῳ ἐργασίᾳ ἦτο συνήθης εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἀττικὴν τέχνην ἢ ἀπεικασία τῶν ὀφθαλμῶν μετὰ λοξῆς τινος κλίσεως. Καθόλου δὲ εἰπεῖν πάντων τῶν ἀττικῶν πλαστικῶν ἔργων τῆς αἰῆς περιόδου οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσι διάθεσιν ὄχι παντελῶς ὀριζοντίαν. Τοῦτο παρετήρησαν καὶ τινες τῶν ἀντιφρονούντων ὁμολογοῦντες ὅτι τοῦ Μοσχοφόρου λ. χ. οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσι λοξὴν τινα κλίσιν (*wenig schräg gestellt*) κατὰ μίμησιν τινα ὀρθῆν τῆς φύσεως. Ἀλλὰ τῶν μὲν πλείστων ἀττικῶν μνημείων, τῶν τε πωρίνων καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων μαρμαρίνων, ἢ κλίσις τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι μικρά, τινῶν δὲ μόνον ἔργων οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσι μᾶλλον ἐκπερασμένην καὶ σαφῆ κλίσιν, ὡς οἱ τῆς Νίκης. Τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς διάφορος βαθμὸς ἐκφράσεως, ὡς ὑπερβολὴ μόνον κοινῆς συνηθείας. Καὶ τὴν μὲν ἀσθενεστάτην κλίσιν δεικνύουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀγαλμάτων, ὧν ἡ ἐργασία εἶναι μᾶλλον κεκαλονισμένη καὶ ἐγκατάσκευος (*schematisch*), καὶ τοιαῦτα εἶναι τὸ ἐν ταῖς Athen. Mittheil. 1890 σελ. 4 (ὄρ. παρ. ἀρ. 7) τὸ τοῦ Ἀντήνορος καὶ εἰ τι ἄλλο, τὸν ἔσχατον δὲ βαθμὸν δεικνύουσιν ἐξ ὅλων τῶν ἀρχαϊκῶν ἀττικῶν ἔργων οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐν τοῖς «Μουσ. Ἀθηνῶν» πίν. III. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων ποικίλλει τὸ μέτρον τῆς κλίσεως τῶν ὀφθαλμῶν τῶν λοιπῶν ἀρχαϊκῶν ἀττικῶν ἔργων.

Τρίτον ἴδιον τῆς Νίκης γνώρισμα ξένον τῆς ἀττικῆς ἐργασίας ἐθεωρήθη καὶ ἡ πλαστικὴ ὑποτύπωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ δακρυρροῦ ὑμένους. Καὶ ὅμως ὁ ἕτερος ὀφθαλμὸς, ὁ δεξιός, τῆς μέσης κεφαλῆς τοῦ Τυφῶνος ἔχει ἐπίσης τὸν δακρυρροῦ ὑμένα ικανῶς δεδηλωμένον (παρ. ἀρ. 5), ἀσαφέστερον δὲ ἡ Ὑδριαφόρος καὶ ἑτέρα τις μικρὰ πωρίνη κεφαλὴ (πίν. 14, 2). Ἄξιον δὲ ἰδίως προσοχῆς εἶναι ὅτι καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀγαλμάτων «γυναικείας μορφῆς» καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῆς πρώτης περιόδου μνημείων ἔχουσι τὴν ιδιότητα ταύτην λίαν

0,77 ἐσωτερικὴν δὲ 0,66 ἐν τῷ ἐσωτερικῷ χώρῳ τοῦ ὁποῦ ὑπάρχει ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος ἀνάγλυπτον οὕτως εἰπεῖν ἄγαλμα Γοργοῦς ἰσταμένης ὀρθίας, προσηρημένον τῇ στεφάνῃ δι' ἧλων προσηρημομένων τοῖς ποσὶ, καὶ ἔχον οὕτω διεύθυνσιν οἰονεὶ διαμέτρου τοῦ κύκλου». — Καβάδαξ.

σαφῶς διατετυπωμένην μετὰ μικρᾶς ὅμως κλίσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ἔργα, ἅτινα καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων ὡς γνήσια ἀττικὰ ἢ ὄχι παντελῶς ξένα πρὸς τὴν ἀττικὴν τέχνην θεωροῦνται. Τοιαῦτα δὲ εἶναι τὸ τοῦ Ἀντήνορος ἄγαλμα, ἢ ἐξ Ἐλευσίνος κεφαλὴ (Ἀρχ. Ἐφημ. 1889, πίν. 6), ὁμοιοτάτη ἄλλως κατὰ τὴν τέχνην τῷ Μοσχοφόρῳ καὶ ἄλλα τινά. Τοῦναντίον δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς γυναικείας μορφῆς (Μουσ. Ἀθηνῶν πίν. III), ἢ τῆς θεωρεῖται ὡς τὸ ἐπιφανέστερον ὑπόδειγμα τῆς χιακῆς τέχνης, στεροῦνται τοῦ δακρυρροῦ ὑμένους ἔχουσι ὅμως, ὡς ἐρρήθη, τὴν μεῖζονα κλίσιν. Ὅχι μόνον δὲ ἐν τῇ πλαστικῇ τέχνῃ ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἀττικῇ ἀγγειογραφίᾳ εὐρίσκομεν ἐνίοτε τὸ εἰρημένον σχῆμα τοῦ ὀφθαλμοῦ μετὰ τοῦ δακρυρροῦ ὑμένους ἀτέχνως μὲν ἀλλὰ σαφῶς δεδηλωμένου, ὡς πρόχειρον δὲ παράδειγμα ἀναφέρω τὴν γραφὴν γυναικείας μορφῆς ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ ἐκ Μαραθῶνος πίνακιοῦ τοῦ ἀπεικονισθέντος ἐν Athen. Mittheil. 1882 πίν. III.

Ἐξ ὅλων τῶν εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι πάσας τὰς προμνημονευθείσας ιδιότητας τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς Νίκης παρετήρησαν ἤδη ἐν τῇ φύσει αὐτοὶ οἱ ἀρχαιότατοι ἀττικοὶ τεχνῖται καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ ἐκτυπώσωσιν. Ἐὰν δὲ δὲν συνυπάρχωσιν ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἐκάστου μνημείου πᾶσαι ὡς στοιχεῖα ἀπαραίτητα, τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἰδιοφυίας καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιμελείας ἐκάστου τεχνῖτου, σημαίνει δὲ ἄλλως ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι ἀττικοὶ τεχνῖται δὲν ἠδυνήθησαν ὁρμώμενοι ἐκ τῶν παρατηρήσεών των νὰ ὀρίσωσι τυπικόν τι σχῆμα τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἀβεβαιότης καὶ ἡ ποικιλία περὶ τὴν διατύπωσιν τῶν καθ' ἕκαστα. Ὅπωςδὴποτε ὅμως ἀρκεῖ εἰς ἡμᾶς ἢ ἀπόδειξις, ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε καταλεχθεῖσαι ιδιότητες τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς Νίκης ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἀττικῇ ὁμοῦ ἢ χωριστά. Κατὰ τὰς τελευταίας τὸ πρῶτον δεκαετηρίδας τοῦ 6^{ου} αἰῶνος οἱ ἀττικοὶ τεχνῖται διετύπωσαν κατὰ τὰς αὐτὰς μὲν παρατηρήσεις ἀλλὰ κατὰ νέους πλαστικούς νόμους ὠρισμένον τι τυπικόν σχῆμα τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀπαραίτητον δὲ στοιχεῖον τοῦ τύπου ἀπετέλεσεν ἔκτοτε καὶ ἡ πλαστικὴ ὑποτύπωσις τοῦ κανθοῦ.

Μένει νὰ ἐξετάσωμεν τελευταῖον καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ τοῦ βολβοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀντι-

φρονούντων ὁ βολβὸς τοῦ ἀπτικοῦ ὀφθαλμοῦ ἔχει ἐπίπεδον τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ (liegt in einer ebenen Fläche), ὁ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Νίκης βολβὸς ἰκανῶς προβάλλων ἔχει καὶ τὰς γραμμὰς τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ λίαν καμπύλας (deutlich gewölbt. Winter αὐτ.). Ἡ πρώτη παρατήρησις δὲν ἐκφράζει ἀπολύτως τὸ ἀληθές, ὀρθὴ ὅμως εἶναι ἢ δευτέρα παρατήρησις. Καὶ εἰς χρόνους μὲν ἀρχαιοτέρους ἠδύνατο ἴσως νὰ νομισθῇ ὁ σχηματισμὸς τοῦ βολβοῦ ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς Νίκης, ὄχι ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἀκροπόλει ἀνακάλυψιν τῶν πολυαριθμῶν πωρίνων κεφαλῶν, αἵτινες πᾶσαι ἀνεξαιρέτως μικραὶ καὶ μεγάλαι εἶναι εἰς ὑπερβολὴν ἐξόφθαλμοι. Τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ ἀνάλογον κυρτότητα τοῦ βολβοῦ δεικνύουσι καὶ τὰ ἀρχαιότερα ἐκ μαρμάρου ἔργα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι τὰς ιδιότητας ταύτας δὲν ἔχουσι τὰ εἰρημένα ἔργα τόσον ἐκπεφασμένας, ὅσον ἡ Νίκη καὶ τὰ πώρινα. Τοῦτο ὅμως σημαίνει ὅτι οἱ τεχνῖται τῶν χρόνων ἐκείνων ἐθεώρησαν πρόοδον καὶ βελτίωσιν τῆς τέχνης τὴν μετριωτέραν ὑποτύπωσιν τῶν γνωρισμάτων ἐκείνων, ἅτινα εἰς ὑπερβολὴν δεικνύουσι τὰ ἀρχαιότατα ἀπτικά μνημεῖα. Ἐνεκα τούτου καὶ ἡ μὲν Νίκη καὶ ὁ Δισκοφόρος, ἅτε πλησιέστερα πρὸς τὰ πώρινα ἔργα, ἔχουσι τὰς ιδιότητας ταύτας ἐν μείζονι βαθμῷ δεδηλωμένας, μετριώτερον ὁ Μοσχοφόρος καὶ ἐν ἐλαχίστῳ μέτρῳ τὸ ἐν Athen. Mittheil. 1890 σελ. 4 ἀγάλμα καὶ ἄλλαι τινὲς κεφαλαὶ τῆς αἰῆς περιόδου.

Εἰς ταῦτα θὰ ἀντιεῖπῃ πᾶς τις ἀμέσως· πῶς ἐξηγεῖται τότε ὅτι τὰ νεώτατα ἀκριβῶς τῶν ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλμάτων «γυναικείας μορφῆς» εἶναι ἐπίσης λίαν ἐξόφθαλμα. Τὸ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν τῶν προειρημένων ἀγαλμάτων τοῦ νεωτέρου τύπου δὲν εἶναι βεβαίως ἴδιον γνώρισμα, ὡς πρεσβεύουσί τινες, ὠρισμένων τινῶν ἔργων ἀπὸ τῆς τέχνης τῆς χιακῆς (τῆς Νίκης) δῆθεν ἐξηρημένων, ἀλλ' ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα μιᾶς ὅλης περιόδου τῆς ἀπτικῆς τέχνης. Εἶναι νέα τοῦ σχήματος τοῦ ἀπτικοῦ ὀφθαλμοῦ ἐξέλιξις, ὡς λέγεται σήμερον, ἥτις ἀρξάμενη ἀπὸ τῆς 7^{ης} περίπου δεκαετηρίδος τοῦ 6^{ου} αἰῶνος διήρκεσε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 5^{ου}. Καὶ ἄλλα ἀνάλογα φαινόμενα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ τῆς ἀπτικῆς τέχνης μᾶς διδάσκουσιν, ὅτι ἐν τῇ πορείᾳ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τέχνης τύποι τινὲς ἐξαφανισθέντες ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐπιφαίνον-

ται καὶ πάλιν κατὰ ὀρθοτέραν ὁμως ἀντίληψιν τῆς φύσεως μετερρυθμισμένοι. Ἀπόδειξις ἔστω καὶ τὸ ἐξῆς παράδειγμα. Οἱ ἀρχαιότεροι ἀπτικοὶ τεχνῖται ἀπεικάζοντες τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν ἐξαίρουσι πολὺ τὴν διάπλασιν τῶν κλειδῶν τοῦ στέρνου. Καταλέγω ἐνταῦθα κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ γνωστότερα ἀπτικά μνημεῖα τὰ δεικνύοντα τὴν ιδιότητα ταύτην· εἶναι δὲ τὰ ἐξῆς· ὁ ἱππεύς (Μουσ. Ἀθηνῶν πίν. XI), ὁ Μοσχοφόρος, τὸ ἀγάλμα «γυναικείας μορφῆς» (Athen. Mittheil. 1890 σελ. 4), τὰ ἀγάλματα τῶν «γραφέων», τὸ τοῦ Ἀντήγορος, τὸ ἐν τοῖς «Μουσ. Ἀθηνῶν» πίν. III καὶ εἴ τι ἄλλο. Ὁ βαθμὸς ὅμως καὶ τὸ μέτρον τῆς ὑποτυπώσεως τῶν κλειδῶν εἶναι διάφορος. Ὅσῳ νεώτερον ἔργον τι, τόσῳ ἀσθενεστέρη εἶναι ἡ διάπλασις τῶν κλειδῶν. Ἐλαχίστη δέ, ὡς ἡ τελευταία οἰοεὶ ἀπήχησις, εἶναι ἡ ὑποτύπωσις τῶν κλειδῶν τοῦ τελευταίου τῶν προειρημένων ἀγαλμάτων τοῦ καὶ νεωτάτου πάντων. Ἐν τῇ μετὰ τὸ ἔργον τοῦτο ἀπτικῇ τέχνῃ ἐκλείπει παντελῶς ἡ συνήθεια αὕτη, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν νεωτέρων ἀγαλμάτων «γυναικείας μορφῆς», στερουμένων καὶ τῆς ἐλαχίστης διαπλάσεως τῶν κλειδῶν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ 5^{ου} αἰῶνος, ὡς φαίνεται ἐκ τινος ἐν Ἀκροπόλει ἀγάλματος περρωτῆς μορφῆς¹ τῶν εἰρημένων χρόνων, ἐστράφη καὶ πάλιν ἡ προσοχὴ τῶν ἀπτικῶν τεχνιτῶν εἰς τὴν παλαιὰν πλαστικὴν συνήθειαν, ὁ τρόπος ὅμως τῆς ἀπεικασίας τῶν κλειδῶν εἶναι ὄχι μόνον ὀρθότερος κατὰ τὴν νέαν ταύτην περίοδον, ἀλλὰ καὶ τυπικώτερον ὠρισμένος. Ἀνάλογον ἀκριβῶς φαινόμενον παρέχει καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σχήματος τοῦ ὀφθαλμοῦ κατὰ τὴν ἀρχαίᾳ περίοδον τῆς ἀπτικῆς τέχνης, καὶ ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ὅτι τὰ μὲν νεώτερα ἀγάλματα ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς λίαν προβεβληκότας, ὅπως καὶ ἡ Νίκη καὶ τὰ ἀρχαιότατα ἀπτικά μνημεῖα, τὰ δὲ μετὰ αὐτῶν κείμενα ἔργα ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς ἀποκλίνοντας μᾶλλον πρὸς τὸ ἐπίπεδον σχῆμα.

Ὁ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Νίκης λόγος κατέστη εἰς ὑπερβολὴν μακρός. Τὴν αἰτίαν δὲ τούτου ἔχουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς Νίκης πορίσματα μεγίστης σημασίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης. Ἀπεδείχθη ὅμως, νομίζω, ἐκ τῶν

¹ Ἐδημοσιεύθη ἐν Athen. Mittheil. 1886 XI, 9.

προειρημένων, ὅτι τὰ χαρακτηρίζοντα τὸν ὀφθαλμὸν τῆς Νίκης γνωρίσματα εἶναι καὶ τοῦ ἀττικού ὀφθαλμοῦ ἴδια. Συγκεφαλαιοῦντες δὲ πάσας ἡμῶν τὰς παρατηρήσεις δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν ὡς ἐξῆς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τύπου τοῦ ἀττικού ὀφθαλμοῦ. Πρώτη περίοδος. Ἡ κόγχη μεγάλη καὶ βαθεῖα. Ὁ ὀφθαλμὸς εὐρέως ἀνεφωγμένος μετὰ τοῦ κανθοῦ αὐτοῦ καὶ μετὰ κλίσεως, ἄλλοτε μὲν μᾶλλον λοξῆς, ἄλλοτε δὲ ἤττον. Ὁ βολβὸς λίαν προβλητικῶς καὶ κυρτῆς ἐπιφανείας. Τὸ ἄνω βλέφαρον στερεῖται ἐπιπλαστικῆς τινος διαπλάσεως ὑποδηλούμενον διὰ τινος μεταξὺ τῶν ὀφρύων καὶ τοῦ βολβοῦ εὐρείας αὐλακος, ἧς ἡ γραμμὴ τῆς ἐπιφανείας καθίσταται βαθυτέρα κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς¹ ἀμυδρῶς πως πρὸς τὰ ἔσω καμπυλωμένη. Προαγομένης δὲ τῆς τέχνης καθίσταται ὁ βολβὸς ὀλιγώτερον προπετῆς καὶ ἀποβαίνει περὶ τὰ μέσα τοῦ 6^{ου} αἰῶνος σχεδὸν ἐπίπεδος. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἐλαττοῦται ἅμα καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν ὀφθαλμῶν. Τὸ τέλος τῆς μακρᾶς αὐτῆς ἀναπτύξεως τῆς α^{ης} περιόδου ἀποτελεῖ τὸ ἔργον τοῦ Ἀντήνορος. Ὁ τεχνίτης οὗτος δεικνύει ἤδη σπουδὴν νὰ καταστήσῃ τὸ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν, ὅχι μόνον στενωτέρον, ἀλλὰ καὶ ἐπιμηκέστερον. Ἡ ἐργασία αὐτῆ τοῦ Ἀντήνορος δηλοῖ μεταβολὴν τινὰ τῆς τοῦ καλοῦ αἰσθήσεως τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐγένετο ἡ ἀφετηρία νέας διαπλάσεως τοῦ σχήματος τῶν ὀφθαλμῶν, τυπικῶς ὀρισθέντος κατὰ τὴν 7^{ην} περίπου δεκαετηρίδα τοῦ 6^{ου} αἰῶνος. Ἐχει δὲ ὁ ὀφθαλμὸς κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τὸν ἐξῆς τύπον. Εἶναι λίαν στενὸς ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιμήκης, ἀμυγδαλοειδῆς περίπου τὸ σχῆμα² ἔχει ἐλαφρὰν τινὰ κλίσιν καὶ τὸν κανθὸν πάντοτε ἴδια δεδηλωμένον. Ὁ βολβὸς καὶ ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ εἶδει καθίσταται καὶ πάλιν λίαν προπετῆς. Κυρίως ὁμοῦς χαρακτηρίζει τὴν βελτίωσιν τοῦ σχήματος τῶν ὀφθαλμῶν ἡ ἐργασία τῶν βλεφάρων καὶ κυρίως τοῦ ἄνω. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην περίοδον τὸ βλέφαρον εἶναι μετὰ τῶν μυῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ πλαστικῶς ἐξεργασμένον ὡς ἰδίον τι σῶμα, κατὰ τινὰ δὲ ὀρθὴν τῆς φύσεως παρατήρησιν συμπίεζεται πως πρὸς τὰ ἔσω ὑπὲρ τὸν βολβὸν οὕτως,

¹ Μόνον τοῦ ἐν ταῖς Athen. Mittheil. 1890 σελ. 4 καὶ τοῦ τοῦ Ἀντήνορος ἀγάλματος περιγράφεται ἡ ἐπιφάνεια τῆς αὐλακος τοῦ ἄνω βλεφάρου ὑπὸ κανονικῆς καμπύλης γραμμῆς ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν ἄλλην ἐργασίαν τῶν μνημείων τούτων τὴν λίαν κεκαυλισμένην καὶ ἐγκατάσκευον (schematisch).

ὥστε αἱ γραμμαὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ σχηματίζουσι γωνίαν τινά.

Ἐξετάζοντες δὲ αὐτὸ τὸ πρόσωπον γενικώτερον εὐρίσκομεν ὅτι δύο τινὰ ἀποτελοῦσι τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τῆς ἐργασίας, εὐσαρκία ἰκανὴ τῶν ἀπαλωτέρων κυρίως μερῶν τοῦ κάτω προσώπου (ὄρα Winter, Athen. Mittheil. 1888 σελ. 125) καὶ ρυθμὸς τοῦ προσώπου ζωηρῶς κεκινημένος, προερχόμενος ἐκ τῆς λεπτομεροῦς διαπλάσεως τῶν μυῶν αὐτοῦ. Αἰτία δὲ τῆς ζωηρᾶς ταύτης κινήσεως τοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἡ συνήθεια, ἣν ἔχει ὁ τεχνίτης τῆς Νίκης, καὶ ἡ δεξιότης αὐτοῦ «starke Wölbungen gleichsam von innen heraus zu geben» (Schneider προμνημον. πραγματ. σελ. 356). Ἴνα ὀρθῶς κρίνωμεν τὰς τεχνικὰς ταύτας ιδιότητες τῆς Νίκης, ἀνάγκη πρῶτον νὰ παρεξετάσωμεν τὸ εἰρημένον μνημεῖον ὅχι πρὸς ἔργα κατὰ πολὺ νεώτερα αὐτοῦ, τὰ τῆς «γυναικείας μορφῆς» ἀγάλματα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας σωζομένας μαρμαρίνους κεφαλὰς ἀττικῶν ἔργων τῆς πρώτης πεντηκονταετηρίδος ἢ τῶν μέσων τοῦ 6^{ου} αἰῶνος. Τοιαῦτα δὲ εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ Δισκοφόρου, ἢ τοῦ Μοσχοφόρου, ἢ τῆς Γοργοῦς¹ (Μουσ. Ἀχρ. Αἰθ. ἐφήβου) ἢ ἐν ταῖς Athen. Mittheil. 1879 πίν. VI, 1, ἢ ἐξ Ἐλευσίνος (Ἀρχ. Ἐφημ. 1889 πίν. 6) καὶ εἴ τις ἄλλη. Πᾶς τις δὲ προθύμως θὰ συνομολογήσῃ ὅτι καὶ τῶν προειρημένων μνημείων ἅπασαν τὴν τάξιν χαρακτηρίζει, ὡς καὶ τὴν Νίκην, τρυφῶσα ἀνάδοσις σαρκὸς καὶ ἀπαλότης τῆς ἐργασίας τῶν σαρκωδῶν τοῦ προσώπου μερῶν. Ὅστις δὲ εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ παρεξετάσῃ συχνάκις ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ τὴν κεφαλὴν τῆς Νίκης πρὸς τὴν τοῦ Δισκοφόρου, ἔργον γνησίως ἀττικόν, πείθεται ὅτι καὶ τὴν προμνημονευθεῖσαν ἑτέραν τεχνικὴν ιδιότητα τῆς Νίκης καὶ δεξιότητα τοῦ τεχνίτου αὐτῆς κέκτηται εἰς μείζονα βαθμὸν καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ εἰρημένου ἀττικοῦ μνημείου.

Καὶ τοῦ Δισκοφόρου δῆλον ὅτι οἱ μῦς τοῦ προσώπου εἶναι λίαν σαφῶς ἐκπερασμένοι, καθόλου δ' εἰπεῖν ἢ διάπλασις τοῦ προσώπου εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ἀποτελοῦσιν ἐναλλάξ ἔγκοιλα σχήματα καὶ καμπυλότητες ἰκανῶς προέχουσαι (starke Wölbungen). Ἡ τοιαύτη δὲ ἐναλλαγὴ ἀντιθέσεων παρέχει εἰς τὴν ὅλην ἐπιφάνειαν τοῦ προσ-

¹ Schneider Marmorsculpt. σελ. 353.

ώπου κίνησιν καὶ ζωηρότητα γραμμῶν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Ὅστε καὶ ὁ τεχνίτης τοῦ Δισκοφόρου ἐργάζεται κατὰ τὰς αὐτὰς καὶ ὁ τῆς Νίκης ἀρχὰς καὶ τὰ αὐτὰ τεχνικὰ μέσα μεταχειρίζεται, πλὴν ὅτι ὁ τοῦ Δισκοφόρου κατεργάζεται μετὰ μείζονος εὐχερείας καὶ δεξιότητος τὸ μάρμαρον, ἕνεκα τούτου δὲ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἀπηλλαγμένον τῶν τραχυτήτων, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὴν ἐργασίαν τῆς Νίκης. Πλὴν τοῦ Δισκοφόρου δὲ ἔχουσι λίαν σαφῶς δεδηλωμένας τὰς αὐτὰς τεχνικὰς ιδιότητας καὶ αἱ δύο ἕτεροι προμνημονευθεῖσαι ἀττικά κεφαλαί, ἡ ἐν ταῖς Athen. Mittheil. 1879 πίν. VI, καὶ ἡ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. 1889 πίν. 6.

Πλὴν τῶν γενικωτέρων μερῶν ἔχει τὸ πρόσωπον τῆς Νίκης καὶ τὴν ἐξῆς λεπτομερεστέραν πως διάπλασιν. Τὰ μῆλα τῶν παρειῶν σχηματίζουσιν ὑπερβολικὸν ὄγκον σαρκὸς ἐπεκτεινόμενον μέχρι αὐτῶν τῶν μυκτῆρων τῆς ρινός. Ἀπ' αὐτῶν δὲ κατέρχονται λοξῶς πρὸς τὰ πλάγια δύο κοίλαι γραμμαὶ χαρακτηρίζουσαι τὰς ρινικὰς αὐλακας, δύο δὲ ἄλλαι μικραὶ περὶ τὸ στόμα κάθετοι κοιλότητες περιγράφουσι τὰς γωνίας τοῦ στόματος. Ἐξ ὧν δὲ τῶν ἀρχαίων ἔργων εὐρίσκω ὅτι τὴν μείζονα σχετικῶς συγγένειαν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ προσώπου πρὸς τὴν Νίκην ἔχει ἡ προμνημονευθεῖσα ἐξ Ἀκροπόλεως κεφαλὴ (Athen. Mittheil. 1879 πίν. VI, 1), κατὰ ἥττονα δὲ λόγον καὶ ἡ ἐξ Ἐλευσίνος (Ἀρχ. Ἐφημ. 1889 πίν. 6). Καὶ ἀπλῆ τις σύγκρισις τῆς εἰκόνης τῆς ἐν ταῖς Athen. Mittheil. 1879 πίν. VI, 1 κεφαλῆς πρὸς τὴν τῆς Νίκης δύναται ἕκαστον ἀμερόληπτον παρατηρητὴν νὰ πείσῃ, ὅτι αἱ κατὰ τὸν τύπον καὶ τὴν τέχνην ὁμοιότητες τῶν δύο ἔργων οὔτε τυχαῖαι οὔτε μονομερεῖς εἶναι. Ἡ μεγάλη τεχνικὴ συγγένεια τῶν δύο τούτων ἔργων ὑπ' οὐδενὸς παρετηρήθη, τοῦτο δὲ θεωρῶ μέγα κέρδος, διότι ἠδυνήθησαν ἕνεκα τούτου ἄνευ προκαταλήψεως οἱ ἐξετάσαντες τὴν κεφαλὴν ταύτην (Athen. Mittheil. 1879 πίν. VI, 1) νὰ ὀρίσωσι τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἀρχαϊκῆς ἀττικῆς τέχνης. Καὶ ὁ μὲν Schneider (Marmorseulpt. σελ. 354) τάσσει αὐτὴν μετὰ τῶν γνησίων ἀττικῶν ἔργων τῶν συγγενῶν πρὸς τὸν Μοσχοφόρον, ὁ δὲ Graef διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εἰς τὰ τοιαῦτα ὀξυδερκείας ἀνεκάλυψεν ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη ὀρωμένη ἐκ τῆς κατὰ κρόταφον ἀπόψεως φαίνεται ὁμοιοτάτη

πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Δισκοφόρου, ἀναμφισβητήτου ἐπίσης ἀττικοῦ ἔργου¹. Αἱ παρατηρήσεις ἀμφοτέρων εἶναι ὀρθόταται, ἀποδεικνύουσι δὲ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, ὅτι τὰ προειρημένα ἀττικά ἔργα ἀποτελοῦσι μετὰ τῆς Νίκης συγγενῆ τάξιν μνημείων, εἶναι ἔργα τεχνιτῶν ἐχόντων τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν τῆς φύσεως καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναπαραστάσεως. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι πάντα τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀττικά ἔργα τῆς πρώτης περιόδου δὲν εἶναι παντελῶς ὅμοια καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ τύπου, ἀλλ' ἔχουσιν ἄλλα μὲν πλείω, ἄλλα δὲ ὀλιγώτερα κοινὰ σημεῖα πρὸς τὴν Νίκην καὶ πρὸς ἄλληλα. Οὕτω λ.χ. ὁ Μοσχοφόρος καὶ ὁ Δισκοφόρος ἔχουσι τὸν σχηματισμὸν τῶν βλεφάρων διάφορον πῶς ἢ ἡ Νίκη. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως ἡ ἐξ Ἐλευσίνος κεφαλὴ, ἣτις κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι τὸ συγγενέστερον πρὸς τὸν Μοσχοφόρον ἔργον, ἔχει τὴν αὐτὴν καὶ ἡ Νίκη ὑποτύπωσιν τῶν βλεφάρων. Τὸ στόμα τῆς Νίκης περιγράφει λίαν ὀρθῶς ὁ Schneider διὰ τῶν ἐξῆς. «Die Lippen sind nicht mehr glatt-durchgezogen, die Oberlippe schweift vielmehr aus die Unterlippe geht in spitzigen Winkel zu beträchtlicher Breite vor». Τὸν σχηματισμὸν δὲ τοῦτον θεωρεῖ ὡς ἴδιον γνώρισμα τῆς τέχνης τῆς Νίκης, ξένον ὅλως τῆς ἀρχαιοτέρας ἀττικῆς. Καὶ ἀληθῶς ἡ διάπλασις τοῦ στόματος τοῦ Μοσχοφόρου καὶ τῆς ἐξ Ἐλευσίνος κεφαλῆς εἶναι διάφορός πῶς (glattdurchgezogen), ὁμοίωτατα ὅμως πρὸς τὸ τῆς Νίκης εἶναι ἐσχηματισμένον τὸ στόμα ἐτέρου ἀναμφισβητήτως ἀττικοῦ ἔργου, τὸ τοῦ Δισκοφόρου, ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς κατὰ κρόταφον αὐτοῦ παραστάσεως. Ἐξ ὧν τῶν εἰρημένων ἐξάγεται, ὅτι τὰ ἀρχαιότατα ἀττικά ἔργα καὶ ἡ Νίκη εἶναι ἀλληλένδετα ἀποτελοῦντα ἐν ὄλον ἐνιαῖον, ὡς κρίκοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως. Οἱ τεχνίται τῶν ἔργων τούτων ἔχουσι κοινὸν ὄχι μόνον τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον τοῦ παρατηρεῖν καὶ ἀντιγράφειν τὴν φύσιν. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ παραστάσει τῶν καθ' ἕκαστα τοῦ τύπου φαίνωνται μικραὶ τινες διαφοραὶ, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν αὐταὶ ὡς γνώρισμα ἐκάστη διαφόρου τέχνης, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον μικραὶ παραλλαγαὶ καὶ ἰδιαιτεραὶ συνήθειαι τῶν διαφόρων ἐργαστηρίων (Werkstätte) τοῦ αὐτοῦ κέντρου τέχνης ἢ καὶ τῆς

¹ Τὴν παρατήρησίν του ταύτην μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ Graef ἐν ἰδιαιτέρᾳ τινὶ συνδιαλέξει.

ιδιοφυΐας ἐκάστου τεχνίτου. Ἄλλως δὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι τὰ καταλεχθέντα ἐνταῦθα μνημεῖα δὲν εἶναι πάντα τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς χρόνων ἔργα.

Ἡ συγγένεια δὲ τῆς τέχνης τῆς Νίκης πρὸς τὴν ἀρχαιοτάτην ἀττικὴν ἐργασίαν ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως αὐτῆς πρὸς τὰ ἀρχαιότατα ἀγάλματα «γυναικείας μορφῆς» τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων ἀττικῶν νομιζόμενα. Ἐν τῇ δευτέρᾳ συμβολῇ, ἐν ἣ ἰδιωτικῶς περὶ τῆς τάξεως τούτων μέλλομεν νὰ πραγματευθῶμεν, θὰ φανῇ ὅτι καὶ τὰ ἀγάλματα «γυναικείας μορφῆς» τὰ ἀποτελοῦντα ἀκριβῶς τὴν συνέχειαν τῆς ἀρχαιοτάτης ἀττικῆς τέχνης συνδέονται οὐδὲν ἥττον μετὰ τῆς Νίκης ἢ τὰ λοιπὰ τοῦ εἶδους τούτου ἀγάλματα, τὰ δῆθεν χιακῆς τέχνης. Ὑπολείπεται ἤδη νὰ εἰπῶμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ τύπου τῆς παραστάσεως

Περὶ τοῦ τύπου τῆς παραστάσεως ἐπραγματεύθη ἐκτενῶς ἄλλοτε ἐνταῦθα (Ἀρχ. Ἐφημ. 1888 σελ. 92 ἐξ.) ἐπιχειρήσας νὰ ἀποδείξω ὅτι δὲν εἶναι ὁ Ἄρχερμος ὁ πρῶτος ἐπινοήσας τὸν τύπον τοῦτον δημιουργός, ἀλλ' ὅτι τὸ σχῆμα τῆς πετομένης μορφῆς, ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀρχαιοτάτον τῆς διασκελισμοῦς, ἦτο σύνηθες εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην κοσμηματικὴν τέχνην γνωστὴν εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν σφισμένων τῆς μικρᾶς τέχνης μνημείων καὶ ἐξ ἄλλων τοῦ 7^{ου} αἰῶνος ἔργων περιγραφόμενων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, οἷα καὶ ἡ λάρναξ τοῦ Κυψέλου καὶ ἡ ἀσπίς τοῦ Ἡρακλέους. Ὑπέδειξα δὲ ἐν τῇ προειρημένῃ πραγματείᾳ, ὅτι ἐν τῇ πλαστικῇ τέχνῃ τὴν ἀρχαιοτέραν διατύπωσιν τοῦ σχήματος τούτου ἢ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀφετηρίαν μᾶς δεικνύουσι πῶρινά τινα ἐξ Ἀττικῆς ἔργα, ὡς παράδειγμα δὲ ἔφερα ἀνάγλυφόν τι τοῦ Ἡρακλέους καὶ Τρίτωνος ἀπεικονίσας ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1888 σελ. 99 τὸ κάτω μέρος αὐτοῦ. Καὶ ἀληθῶς, ἐὰν φαντασθῶμεν τὸ ἔργον τοῦτο ὅπως περίοπτον ἀποκεχωρισμένον τῆς πλάκας, ἐφ' ἧς εἶναι ἀνάγλυπτον, ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν σχῆμα παραστάσεως τῶν κάτω ἄκρων ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς Νίκης. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πῶρινα μνημεῖα παραπλήσιον ἔχουσι τὸν τύπον τῆς παραστάσεως. Τοῦ μεγάλου ἀετώματος τοῦ Τυφῶνος δὲν σφίζεται δυστυχῶς τὸ κύριον αὐτοῦ πρόσωπον τὸ τοῦ Διὸς τοῦ κατακεραυνουῦντος τὸ τρισώματον τέρας, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀνα-

παραστήσωμεν αὐτὸ ἄλλως ἢ ἐν σχήματι ὁμοίῳ πρὸς τὸ τῆς διασκελισμοῦς μορφῆς. Καθόλου δ' εἰπεῖν μετὰ τῶν πωρίνων ἔργων ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγα, ὧν ἐν εἶναι καὶ τὸ μικρὸν ἀγάλματιον τοῦ ἤρωος τὸ ἀπεικονιζόμενον ἐν πίνακι 13, 2, μαρτυροῦντα, ὅτι ἡ ἀρχαιοτάτη ἀττικὴ τέχνη, ἀσμενίζουσα εἰς τοιαύτας ἐν ζωηρᾷ κινήσει τῶν κάτω ἄκρων παραστάσεις, εἶχεν ἐμπείρως περὶ τὴν δημιουργίαν τύπων, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ διάφοροι παραλλαγαί, ἄλλαι μὲν μᾶλλον, ἄλλαι δὲ ἥττον ὁμοιάζουσαι πρὸς τὸ σχῆμα τῆς πετομένης ἢ διασκελισμοῦς μορφῆς. Ἐνεκα τούτου δὲ φρονῶ ὅτι ἐκ τοιαύτης τινὸς τάξεως καὶ συνηθείας τεχνικῆς ὡς ἐξ ἀφετηρίας ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἀναπτυχθῇ ὁ τύπος τῆς παραστάσεως τῆς Νίκης. Ὡς πόρισμα λοιπὸν τῆς μελέτης ταύτης ἐξάγεται ὅτι καὶ ὁ τύπος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῆς Νίκης εἶναι ὁ συνηθῆς εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἀττικὴν τέχνην καὶ τὸ μνημεῖον ἄρα τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν καὶ τὰ ἀττικὰ ἔργα κύκλον δέον νὰ ἀναχθῇ.

Δὲν ἀντίκειται ὅμως τὸ πόρισμα τοῦτο πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ βάρου τῆς Νίκης, ἐν ἣ ρητῶς δηλοῦται ὁ χῆος καλλιτέχνης Ἄρχερμος δημιουργός τοῦ μνημείου τούτου; Ἡ καταγωγὴ τεχνίτου τινὸς αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν ἀποδεικνύει αἱ ἀρχαῖαι ὅμως γραφαὶ πηγαί μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀρχέρμου ἦσκει ἐν Χίῳ ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων τὴν μαρμαρογλυφικὴν ὡς πατροπαράδοτον κληροδοτήμα. Ὡστε ἡμεῖς ἀποδεχόμενοι ἀττικὴν τὴν καταγωγὴν τῆς Νίκης ἀντιφάσκομεν προφανῶς πρὸς τὰς πηγὰς. Εὐκόλον θὰ ἦτο νὰ καταστήσω ἐκ τῶν προτέρων ἀδύνατον πᾶσαν τοιαύτην ἀντίρρησην, μνημονεύων ἀπλῶς τῆς γνωστῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Sauer, ὅστις δι' ἀκριβῶν παρατηρήσεων καὶ ὑπολογισμῶν ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἐκ Δήλου ἐνεπιγραφον βᾶθρον τοῦ Ἀρχέρμου δὲν εἶναι τὸ οἰκεῖον τῆς Νίκης. Καὶ αἱ μὲν παρατηρήσεις τοῦ Sauer περὶ τοῦ βάρου εἶναι ὀρθόταται, ἐγὼ ὅμως δὲν θεωρῶ ἀπίθανον ὅτι ἡ Νίκη εἶναι ἕτερόν τι ἔργον τοῦ Ἀρχέρμου ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἔργον τινὸς τῶν περὶ αὐτὸν τεχνιτῶν κατὰ μίμησιν τῆς Νίκης τοῦ Ἀρχέρμου. Ὡστε καὶ παρὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Sauer δὲν αἱρεται ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντίφασις τοῦ ἀνωτέρου πορίσματός μου πρὸς τὰς

ἀρχαίας παραδόσεις. Ἐγὼ φρονῶ ὅτι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης ἢ πρώτη καὶ κυρία πηγὴ εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ ἔργα, τὰ σωζόμενα μνημεῖα. Ὅταν αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις συνάδωσι πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ἔχουσι τότε καὶ αὐταὶ καὶ μόνον διὰ τοῦτο ἀπόλυτον κύρος. Ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει ὀφείλομεν νὰ βασανίσωμεν τὸ κύρος ἐκάστης παραδόσεως ἀνερευνῶντες τὴν γένεσιν αὐτῆς. Κατὰ τίνα δὲ τρόπον πρέπει νὰ μελετῶμεν καὶ ἐρμηνεύωμεν τὰς γραπτὰς πηγὰς, μᾶς ἐδίδαξεν ὁ Robert νέας τρίβους τῆς ἐπιστήμης διανοίξας διὰ τῶν πολυτίμων αὐτοῦ κριτικῶν ἐργασιῶν. Περὶ τῆς χιακῆς ἰδίᾳ παραδόσεως ἐπραγματεύθη καὶ πρότερον ἐν τῷ βιβλίῳ του τῷ ἐπιγραφόμενῳ «*Archaeologische Märchen*» καὶ ἐσχάτως πάλιν ἐν τῷ περιοδικῷ *Hermes* 1890 σελ. 446, κατέστησε δὲ φανερόν ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον αἱ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀρχέρμου παραδόσεις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡμαρτημένον πόρισμα ἀρχαίου τινὸς συγγραφέως, πολυπραγμονήσαντος τὰ εἰς τοὺς πλάστας καὶ ἔχοντος πηγὴν τῶν παραδόσεών του ἐνεπιγραφόν τι βῆθρον, οἷον τὸ τῆς Δήλου. Καὶ ἀληθῶς πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς παραδόσεως ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτὴ ἢ ἐπιγραφή κακῶς ἐξηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου συγγραφέως μετεμορφώθη εἰς τὴν γνωστὴν παράδοσιν. Ὁ ἥρωας Μέλας τῆς ἐπιγραφῆς ἐγένετο ἐν τῇ παραδόσει ὁ πρόγονος τοῦ Ἀρχέρμου καὶ ἰδρυτῆς τοῦ χιακοῦ ἐργαστηρίου, κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ ἡμαρτημένους ὑπολογισμοὺς καὶ ὁ Μικκιάδης ἐθεωρήθη τεχνίτης καὶ ἐσχηματίσθη οὕτω ἐν τῇ παραδόσει εἰς ὅλος γενεαλογικὸς κατάλογος τεχνιτῶν ἀποτελούντων ἴδιον δῆθεν ἐργαστήριον, τὸ χιακόν. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὅμως τοῦ δηλιακοῦ βῆθρου, συμπληρωθείσης ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Robert (*Hermes* 1890 σελ. 446) μετὰ πολλῆς εὐφυΐας καὶ ἴσως ἐπιτυχίας, καταφαίνεται μόνον ὅτι ὁ Μικκιάδης ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρχέρμου ὅχι ὅμως καὶ αὐτὸς καλλιτέχνης. Τούτου δὲ μὴ ἀποδεικνυμένου, αἶρεται καὶ ὁ μόνος καλλιτεχνικὸς δεσμὸς ὁ δυνάμενος νὰ συνδέσῃ τὸν Ἀρχερμον πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα. Ὁ πατὴρ Μικκιάδης δὲν ἦτο τεχνίτης, ἄρα δὲν ἦτο καὶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀρχέρμου. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει οὐδὲν μᾶς ἀναγκάζει νὰ παραδεθῶμεν ὅτι ἕτερός τις χῖος τεχνίτης ἐμύησε τὸν Ἀρχερμον τὰ τῆς τέχνης. Τού-

ναντίον ὑπάρχουσι πολλὰ τεκμήρια μαρτυροῦντα ὅτι ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἤσκηθη εἰς τὸ ἔργον του. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς μανθάνομεν ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μικκιάδης κατέλιπε τὴν Χίον, οὐδὲν δὲ πιθανώτερον ἢ ὅτι συναπεδήμησε μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Ἀρχερμος παῖς ἔτι ὢν. Τὴν γνώμην ταύτην εἶχον ἐκφράσει καὶ ἄλλοτε ἐνταῦθα, μετ' ἄκρας δὲ χαρᾶς παρατηρῶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Robert δὲν θεωρεῖ ἀπίθανον τὴν εἰκασίαν ταύτην (*Hermes* 1890 σελ. 450). Ἐν τῇ χώρᾳ λοιπὸν ταύτῃ, ἐν ἣ ἀπεδήμει κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ὁ Ἀρχερμος, ἐξεπαιδεύθη καὶ ἐμυήθη τὰ μυστήρια τῆς τέχνης του ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τινὸς τῶν ἐγχωρίων πλαστῶν. Φαίνεται δὲ καὶ ὅτι καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ διέτριψεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀσκῶν τὴν τέχνην. Ὑπὸ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως οὐδὲν αὐτοῦ ἔργον ἐν Χίῳ μαρτυρεῖται. Ἐκ τῶν δύο δὲ σωζομένων ἐνεπιγράφων βῆθρων τοῦ Ἀρχέρμου τὸ ἐν εὐρέθῃ ἐν Δήλῳ, τὸ δ' ἕτερον ἐν Ἀκροπόλει, ἀνάγονται δὲ ταῦτα εἰς χρόνους τοῦ βίου του κατὰ πολὺν διεστῶτα. Καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν φαίνεται λίαν πιθανόν, ὅτι ὁ Ἀρχερμος καὶ ἐδιδάχθη καὶ ἤσκησε τὴν τέχνην του ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Ὡστε καὶ τὸ ἐκ τῶν πηγῶν πόρισμα οὐδαμῶς ἀντίκειται εἰς τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν περὶ τῆς ἐργασίας τῆς Νίκης. Τὸ σπουδαιότερον δὲ πόρισμα, ὅπερ πηγάζει ἀναγκαίως ἐκ τῆς τῷ αὐτῷ ἐρμηνείας, εἶναι τὸ ἐξῆς. Ἀποδεικνύεται ὅλως ἀσύστατος ἢ κρατούσα γνώμη, ὅτι ὑπῆρχε καθόλου χιακόν ἐργαστήριον ἀσκούν τὴν τέχνην κατ' ἴδιον τρόπον.

Καὶ εἶναι μὲν μεμαρτυρημένον ὅτι ἡ Χίος ἐγένετο τὸ κέντρον τῶν ἐργασιῶν τοῦ Βουπάλου καὶ Ἀθήνιδος, υἱῶν τοῦ Ἀρχέρμου, τοῦτο ὅμως οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι οἱ προμνημονευθέντες, κατηρητισμένοι ἤδη τεχνῖται, ἐπανέκαμψαν εἰς τὴν γενέτειραν τοῦ πατρὸς καὶ ἐνεκαθιδρύθησαν ἐν αὐτῇ γενόμενοι ἀπόστολοι καὶ εἰσηγηταὶ νέας τινὸς τέχνης, τῆς ἀπτικῆς, μᾶλλον προηγμένης ἢ ἡ μικρασιατικῆς. Τὰ ἔργα τῶν υἱῶν τοῦ Ἀρχέρμου ἦσαν διαδεδομένα καθ' ἅπαν τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Ἰωνίαν τεκμήριον ὅτι οὗτοι ἦσαν ἐκ τῶν μᾶλλον πεφημισμένων τεχνιτῶν τῶν ἀκμασάντων ἐπὶ τῶν αὐτῶν χρόνων. Καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι ἐξήγγειλαν τὴν σοφίαν αὐτῶν καὶ τὸ κλέος διηώνισαν ἐν τινὶ ὑπὸ ὑπερηφάνου συναισθήματος διαπνεομένη ἐπιγραφῇ, ἣν ἐ-

χάραξαν ἐπὶ τοῦ βάρου ἔργου τινὸς ἐν Δήλῳ ὑπ' αὐτῶν ποιηθέντος καὶ ἦς τὸ περιεχόμενον διέσωσεν ὁ Πλίνιος (XXXVI, 12) ὡς ἐξῆς· non vitibus tantum censeri Chion sed et operibus Archermi filiorum. Ἡ Χίος μνημονεύεται ἐνταῦθα ὄχι διότι ἦτο ἢ κοιτίς, ἢ ἐστία τῆς ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀρχέρμου ἀσκουμένης τέχνης, ἀλλὰ ὡς ἡ πατρίς τῶν τεχνιτῶν τούτων. Μήπως καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δὲν ἠδύναντο εὐλόγως νὰ χαράξωσιν ἐπὶ τῶν ἔργων των ἀνάλογον ἐπιγράμμα οἱ τήνιοι καλλιτέχνηαι Λύτρας καὶ Γκύζης καὶ ὁ λέσβιος Ἰακωβίδης; Ἐκατέρα τῶν νήσων μετέχει τῆς δόξης καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς εὐκλείας τῶν ἐπιφανῶν αὐτῆς τέκνων, τὰ ἔργα ὅμως τῶν προειρημένων τεχνιτῶν εἶναι γνήσια προϊόντα τῆς γερμανικῆς καλλιτεχνικῆς ιδιοφυίας, εἶναι προϊόντα τῆς σχολῆς τοῦ Μονάχου οὐδὲν ἦττον ἢ τὰ ἔργα οἰουδήποτε τῶν ἐπιχωρίων μαθητῶν. Τοιαύτη περίπου κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην ἦτο καὶ ἡ σχέσις τῶν τεχνιτῶν Βουπάλου καὶ Ἀθήνιδος πρὸς τὰ ἀττικὰ ἐργαστήρια. Καὶ κατὰ τοιοῦτον περίπου τρόπον πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ τὸ νόημα τῆς εἰρημένης ἐπιγραφῆς τῶν υἱῶν τοῦ Ἀρχέρμου.

Ἐσημείωσε κάπου ὁ Brunn ὅτι οἱ χῆλοι οὗτοι τεχνῖται ἠσμένιζον κυρίως εἰς τὴν παράστασιν «γυναικειᾶς μορφῆς», τοῦτο δ' ὑπέδειξεν ὁ Winter ὡς τεκμήριον τῆς ἀπὸ τῆς χιακῆς τέχνης ἐξαρτήσεως τῶν ἐν Ἀκροπόλει πολυαριθμῶν ἀγαλμάτων «γυναικειᾶς μορφῆς». Ἡμεῖς ἐξάγομεν τὸ ἐναντίον πόρισμα θεωροῦντες τὴν συνήθειαν ταύτην τῶν χῆλων τεχνιτῶν ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἐκ τοῦ ἀττικοῦ ἐργα-

στηρίου ἐξαρτήσεώς των. Ἡ διάπλασις ὠρισμένου τινὸς τύπου καὶ ἡ ἐπικράτησις αὐτοῦ ἐν τινι κέντρῳ τέχνης δὲν εἶναι τυχαῖόν τι, ἀλλ' ἐξαρτᾶται καὶ ἐξ ἐσωτερικῶν τινῶν αἰτιῶν. Τὰ αἴτια τῆς ἰδιαιτέρας ἀναπτύξεως τούτου εὐρίσκουμεν ἡμεῖς ἐν τῷ ἀττικῷ βίῳ, καὶ θὰ τὰ ὑποδείξωμεν ἐν τῇ δευτέρᾳ συμβολῇ. Ἀρκεῖ μόνον ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ 7^{ου} αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6^{ου} ἦσαν συνηθέσταται ἐν τῇ ἀττικῇ τέχνῃ αἱ παραστάσεις «γυναικειᾶς μορφῆς» (ὅρα τὰ πώρινα μνημεῖα τοῦ εἶδους τούτου), καθ' ἅπαντα δὲ τὸν 6^{ον} αἰῶνα τόσον διαδεδομένος ἦτο ὁ τύπος οὗτος ἐν τῇ ἀττικῇ τέχνῃ, ὥστε αἱ παραστάσεις «γυναικειᾶς μορφῆς» ἐχρησίμευσαν καὶ ὡς ἀπλᾶ ἀναθήματα ἐν τῇ γενικωτέρᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Φρονῶ λοιπὸν ὅτι ὁ τύπος οὗτος εἶναι τὸ γνησιώτερον καὶ ιδιοφυέστερον προϊόν τῆς ἀττικῆς τέχνης· ἐν αὐτῇ ἀνεπτύχθη καὶ διεμορφώθη, διαδοθεὶς δὲ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα κατέστη κοινὸν κτῆμα τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης. Τοῦ τύπου τούτου μνημεῖα τῆς τε ταπεινῆς καὶ τῆς ἐπιφανοῦς καλλιτεχνίας εὐρίσκονται ἐν διαφόροις χώραις τῆς Ἑλλάδος μᾶλλον ἢ ἦττον τῆς Ἀττικῆς ἀπωτέρας, σπεροῦνται ὅμως τῆς ἐνότητος τῆς χαρακτηρίζουσης τὰ ἀττικὰ μνημεῖα τοῦ εἰρημένου τύπου. Ταῦτα δὲ μόνον, ἅτε αὐτόχθονος τέχνης ἔργα, δεικνύουσι κανονικὴν καὶ βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν, ἀμὰ δὲ καὶ τὴν τελειότεραν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τύπου διάπλασιν.

Ἐν Ἀθήναις.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΣΟΦΟΥΛΗΣ

ΛΑΡΝΑΞ ΜΑΡΜΑΡΙΝΗ

ΜΕΤ' ΕΚΤΥΠΟΥ ΑΝΑΓΛΥΠΤΟΥ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ

(Ὅρα πίν. 9 τοῦ ἔτους 1890)

Ἡ ἐν τῷ ἐνάτῳ πίνακι τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπεικονιζομένη λάρναξ εὐρέθη μὲν ἐν Πάτραις ἐν τῷ ἀγρῷ τῆς Χαρικλείας καὶ Ἑλένης Ῥετινιώτου παρὰ τὴν θέσιν Ἰαγίων Ἰωάννην, ἀγορασθεῖσα δὲ χρήμασι τῆς ἡμετέρας Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας κατετέθη ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1890 ἐν τῷ κεντρικῷ Μουσείῳ. Μήκ. 2,10, πλάτ. 0,96, ὕψ. μέχρι τοῦ καλύμματος 0,95, ὕψ. τοῦ καλύμματος μόνου 0,58, Γ. Μ. πρὸβλ. καὶ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1890, σελ. 5, ἀρ. 3 καὶ σελ. 139. ἀρ. 5.

Μακρὰ κυρία πλευρά. Τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως ἀποτελεῖ ἀνὴρ γενειῶν, ὅστις χαμαὶ κείμενος καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ δεξιῦ βραχίονος ὑψώνει τὸν ἀριστερόν πόδα, δι' οὗ ἀποπειρᾶται νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ὀρμητικῶς κατ' αὐτοῦ ἐπερχόμενον κάπρον, ὅψ' οὗ φαίνεται ὅτι ἐτρώθη καιρίως, ὡς δεικνύει καὶ ἡ ἀλγεινὴ ἔκφρασις τοῦ προσώπου αὐτοῦ, διακρινομένη σαφῶς ἐν τῷ πρωτοτύπῳ· ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἔχει ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐρριμμένην χλαμύδα. Πρὸ αὐτοῦ παρατηροῦνται τρεῖς νεανίαι ἐν ζωηρᾷ κινήσει ἀποπειρώμενοι νὰ φονεύσωσι τὸ ἐφορμῶν ἐπικίνδυνον θηρίον· τούτων ὁ μὲν παρὰ τὸν πεπτωκότα καὶ πρὸ τοῦ κάπρου ἰστάμενος, ὁ τὴν χλαμύδα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ φέρων βραχίονος εἶνε ἔτοιμος νὰ ἐπενέγκῃ δι' ἀγγεμάχου τινὸς ὄπλου ξίφους ἢ πελέκεως, ὅπερ ἐκράτει διὰ τῆς ἀποκεκομμένης νῦν περὶ τὸν ἀγκῶνα δεξιᾶς, θανάσιμον κτύπημα κατὰ τοῦ θηρίου· οἱ δὲ δύο ἄλλοι, οἱ πρὸ τοῦ πεπτωκότος καὶ ὀπισθεν τοῦ κάπρου ἐπερχόμενοι, οἱ χλαμύδα ἐπὶ τῶν ὤμων κυματίζουσαν φέροντες, προθυμοποιοῦνται καὶ οὗτοι νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐπικινδύνου θηρίου· ὁ μὲν εἰς διὰ ῥοπάλου ἢ μάλλον λαγωβόλου, τὸ ὅποιον ἀνέχει τῇ δεξιᾷ, καὶ διὰ λίθου, ὃν κρατεῖ τῇ ἀριστερᾷ — ὁ λίθος οὗτος δὲν διακρίνεται ἐν τῷ πίνακι — ὁ δὲ ἕτερος διὰ διστόμου πελέκεως (bi-

pennis), ὃν ἐτοιμάζεται νὰ κατενέγκῃ κατὰ τοῦ θηρίου διὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῶν δύο αὐτοῦ χειρῶν. Ἡ φυσικὴ δύναμις τῶν δύο τούτων νεανιῶν, ὧν ὁ πρῶτος φέρει καὶ βραχὺν ἑτερομάσχαλον καὶ ἐξωσμένον χιτῶνα, ὁ δὲ δεύτερος ἔχει τὴν χλαμύδα ἐξερχομένην ὀλίγον τῆς γωνίας τῆς λάρνακος, εἶνε δὲ καὶ μικρὸν ἀποκεκρουσμένος περὶ τὴν ἀριστερὰν ὀσφύν — τὸ ἀποκεκρουσμένον τοῦτο μέρος διακρίνεται ἐν τῷ πρωτοτύπῳ μόνον — παρίσταται εἰς τὸν μέγιστον αὐτῆς βαθμόν· ἀμφότεροι οἱ νεανίαι εἶνε εὐκίνητοι καὶ ἰσχυροί, ἀλλ' οὔτε ὑπὲρ τὸ δέον μυώδεις οὔτε πάλιν χαλαροί, ἔχουσι δὲ τὴν σύμμετρον ἐκείνην καὶ ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μυῶν, τὴν μαρτυροῦσαν ὅτι τὰ σώματά των ἐξησκήθησαν πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν παλαιστραν. Ὅπισθεν τοῦ χαμαὶ πεπτωκότος ἴσταται ἀνὴρ γενειῶν ἐν χλαμύδι ἐπερριμμένη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, ὅστις διαβεβηκότα ἔχων τὰ σκέλη καὶ στηρίζων στερεῶς τὸν μὲν ἀριστερόν πόδα ἐπὶ λίθου, τὸν δὲ δεξιὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, εἶνε ἔτοιμος νὰ διατρυπήσῃ διὰ τοῦ δόρατος τὸν ἐπερχόμενον κάπρον. — Τὸ μέσον τοῦ δόρατος εἰς τὸ μεταξύ τῶν χειρῶν διάστημα καὶ τὸ ἄκρον αὐτοῦ εἶνε τεθραυσμένα. — Μετὰ τὸν γενειῶντα τοῦτον, τὸν τὸ δόρυ ἀμφοτέrais ταῖς χερσὶ κρατοῦντα ἀκολουθεῖ νεανίας ἐν ζωηροτάτῃ στάσει, ὅστις τὸν μὲν δεξιὸν πόδα κάμπτων κατὰ τὸ γόνυ καὶ στηρίζων αὐτὸν στερεῶς ἐπὶ λίθου, τὸν δὲ ἀριστερόν ἐκτείνων πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, λαμβάνει τὴν στάσιν ἐκείνην δι' ἧς ἀποπειρᾶται νὰ ρίψῃ ὄλαις δυνάμεσι κατὰ τοῦ θηρίου τὸ δόρυ, τὸ ὅποιον ἐκράτει βεβαίως διὰ τῆς δεξιᾶς τῆς ἀποκεκομμένης ὀλίγον ἄνω τοῦ ἀγκῶνος· τῇ ἀριστερᾷ συγκατεῖ ὁ νεανίας δύο ἄλλα δόρατα, φέρει δὲ καὶ χλαμύδα ἐρριμμένην ἐπὶ τῆς βραχίονος. Ὅπισθεν τοῦ νεανίου τούτου κατὰ τὴν γωνίαν τῆς λάρνακος παρατηρεῖται γυνὴ νεαρά, ἥτις ἐνδεδυμένη βραχὺν ἑτερομά-

σχαλον και ἐξωσμένον χιτῶνα, φέρουσα φαρέτραν ἐπὶ τῶν ὤμων, και ἐνδρομίδας περὶ τοὺς πόδας, ἐντείνει τὸ τόξον αὐτῆς ἐτοιμῆ οὖσα νὰ τοξεύσῃ τὸν κάπρον· παρὰ τὴν νεανίδα ταύτην κύων θηρευτικὸς ἀμυδρῶς διακρινόμενος ἐπὶ τοῦ πίνακος ἀνέχει τοὺς ἐμπροσθίους αὐτοῦ πόδας¹.

Στεναὶ πλευραί. Ἐπὶ τῆς μιᾶς τούτων τῆς ἀπεικονιζομένης ἐν τῷ πίνακι, ἅτε ἀποτελούσης συνέχειαν τῆς παραστάσεως τῆς κυρίας πλευρᾶς παρατηροῦνται δύο νεανίαι γλαμύδα μόνον ἐνδεδυμένοι, ἔχοντες μεταξύ των θηρευτικὸν κύνα, ὃν φαίνονται ἀσχολούμενοι νὰ ἐξεγείρωσι κατὰ τοῦ θηρίου. Τοῦ μὲν κυνὸς ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ και ὁ δεξιὸς ἐμπροσθίος πούς, ἀμφοτέρων δὲ τῶν νεανιῶν εἶνε ἀποκομμένος ὁ δεξιὸς βραχίον, τοῦ μὲν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὀλόκληρος σχεδὸν ὀλίγον κάτω τῆς μασχάλης, τοῦ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ τὸ πλεῖστον τοῦ πήχεως. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀντιθέτου στενῆς πλευρᾶς εἰκονίζεται βουὸς κατασπαρασσόμενος ὑπὸ γρυπός. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας μακρᾶς πλευρᾶς εἶνε ἐγγεγλυμμένοι δύο ἀντίστερνοι λέοντες στηρίζοντες τοὺς προσθίους πόδας των ἐπὶ ἀγγείου κειμένου μεταξύ αὐτῶν· ἡ πλευρὰ αὕτη ἔχει εἰς ἀμφοτέρα τὰ ἄκρα αὐτῆς ἐπὶ τῶν γωνιῶν τῆς λάρνακος ἀνὰ ἓνα κορμὸν δένδρου κοινὸν και πρὸς τὰς στενάς πλευράς μετὰ φύλλων πεταλοειδῶν πρὸς τὰ ἄνω.

Πέριξ ἡ λάρναξ κοσμεῖται ἄνω μὲν κατὰ τὸ χεῖλος αὐτῆς ὑπὸ διπλοῦ ὠραιότητος κυματίου και ἀστραγάλου, κάτω δὲ περὶ τὴν βᾶσιν ὑπὸ μεγαλειτέρου ἀνεστραμμένου κυματίου και ὑπὸ σπειροειδοῦς ἀρχιτεκτονικοῦ κοσμήματος. Πάντα ταῦτα τὰ ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα εἶνε ἐξεργασμένα μετ' ἱκανῆς λεπτότητος και χάριτος, ὡς ἐπίσης και αἱ ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς λάρνακος ἐγγεγλυμμένοι κεραιίδες· ἐλλείπουσι δὲ τὰ κοσμήματα ταῦτα παντελῶς μὲν ἐκ τῆς μακρᾶς ὀπισθίας πλευρᾶς ἐφ' ἧς οἱ ἀντίστερνοι λέοντες, ἀμυδρῶς δὲ μόνον και ἐλαφρῶς ὑποδηλοῦνται ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς ἐκείνης ἐφ' ἧς ἀπεικονίζεται ὁ βουὸς ὁ ὑπὸ τοῦ γρυπὸς κατασπαρασσόμενος.

Ἡ ἐργασία τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τῆς λάρνακος παριστανόμενων μορφῶν, τὰς ὁποίας ἀπεικονίσασμεν και ἐν τῷ πίνακι δὲν εἶνε μὲν ἐπιμε-

¹ Ὁ κύων οὗτος εἶνε ἐν ἀναγλύφῳ προστύπῳ, ἐνθ' ἡμᾶς αἱ ἄλλα μορφὰ εἶνε ἔκτυποι ἱκανῶς ἐξεγούσαι.

μελημένη εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, ἀλλ' οὐχ ἦττον βέουσα και ἀβίαστος, αἱ κινήσεις τῶν σωμάτων εἶνε ζωηραὶ και φυσικαί, ἡ ἀνάπτυξις τῶν μυῶν κανονικὴ, ἡ πτύχωσις τῆς ἐσθῆτος μὲ ὀλίγας ἐξαιρέσεις, τὰς ὁποίας ἕκαστος εὐκόλως παρατηρεῖ, χάριεσσα και ἀνάλογος πρὸς τὴν κίνησιν τοῦ σώματος. Καὶ ἡ τοῦ χώρου δὲ πλήρωσις εἶνε ἐντέχνως πεποιημένη διὰ καταλλήλου και ἀρμοζούσης διαθέσεως τῶν ἐν αὐτῷ παριστανόμενων· ὥστε καθόλου εἰπεῖν τὰ πάντα εἶνε ἀνάλογα, εὐρυθμα, και μετὰ χάριτος πεποιημένα. Τῶν δύο ὅμως ἀντιθέτων πλευρῶν ἡ ἐργασία εἶνε ὅλως ἀκομψος και ἀτελής, διότι αἱ πλευραὶ αὗται δὲν ἦσαν ὠρισμένοι, ὡς φαίνεται, πρὸς θεᾶν, ἀλλ' ἐστραμμένοι πρὸς τοῖχόν τινα· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἐλλείπουσιν ἀπ' αὐτῶν και τὰ ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα ὡς παρετηρήσαμεν ἄνωτέρω¹. Μετὰ τὰ εἰρημένα μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν παριστανόμενων μορφῶν.

Πᾶς τις και ἐκ πρώτης ὄψεως βλέπει ὅτι παρίσταται ἐν τῇ σαρκοφάγῳ Ἡ θήρα τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, ἧτις και ἐν τῇ ποιήσει και ἐν τῇ τέχνῃ ὑπῆρξεν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἀντικείμενον λίαν πεφιλημένον και παρεστάθη ποικιλοτρόπως. Γνωστὸν εἶνε ὅτι ἐν τῷ μύθῳ τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου τὸ κύριον πρόσωπον τὸν πρωταγωνιστὴν οὕτως εἰπεῖν ἀποτελεῖ ὁ Μελέαγρος, ὅστις διὰ τοῦτο και τὴν ἐπικινδυνωδεστέραν θέσιν κατέχει πάντοτε, παριστανόμενος ἀπέναντι τοῦ ἐφορμῶντος κάπρου γλαμύδα μόνον ἐνδεδυμένος, διαβεβηκότα ἔχων τὰ σκέλη, και κρατῶν συνήθως μὲν λόγχην μακράν, ἣν προβάλλει, ὅπως ἐκδέξεται τὴν ὀρμὴν τοῦ κάπρου, σπανιώτερον δὲ ξίφος ἢ και βόραλον, ὥστε πιθανώτατα ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει τοῦ πίνακος τρίτος ἀπὸ τῆς γυναικείας μορφῆς, τῆς τὸ τόξον ἐντεινούσης ἰστάμενος, και ἔχων ἀκριβῶς τὴν στάσιν τὴν περιγραφομένην ὑπὸ Φίλοστράτου τοῦ νεωτέρου ἐν τῇ ιε' εἰκόνι « ὁ μὲν ἐπερείσας ἐν προβολῇ τῷ λαίῳ ποδὶ ἐαυτὸν, ὁ Μελέαγρος, και τὴν βᾶσιν τηρήσας ἀσφαλῶς ἐκδέχεται τὴν ὀρμὴν τοῦ σὸς, λόγχην ὑποστήσας », εἶνε ὁ Μελέαγρος. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην ἀντίκειται ἴσως τὸ γενειῶν αὐτοῦ πρόσωπον, διότι

¹ Τὰς δύο ταύτας πλευράς δὲν ἀπεικονίσασμεν, ἀλλὰ μόνον περιεγράψασμεν συντόμως, ὡς ἀναξίας ὅλους καθ' ἡμᾶς ἀπεικονίσεως.

ὁ Μελέαγρος παρίσταται ἀγένειος¹: οὐχ ἤττον ὅμως οὐδεμία ἄλλη μορφή ἐκ τῶν τῆς σαρκοφάγου δύναται νὰ ἐξηγηθῇ μετὰ μεγαλειτέρας πιθανότητος ὡς Μελέαγρος, οὐδὲ καθίσταται πάλιν πιθανὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ κυριώτερον πρόσωπον τῆς Καλυδωνίας θήρας ἐλλείπει ἀπὸ τῆς παραστάσεως. Ἡ δὲ χαμαὶ πεπτωκυῖα μορφή, ἢ τὸ κέντρον τῆς ὄλης συνθέσεως ἀποτελοῦσα, ἥτις καὶ πρωθεῖσα φαίνεται ὑπὸ τοῦ κάπρου, εἶνε ὁ Ἀγκαῖος, ὁ σημαντικώτερος μετὰ τὸν Μελέαγρον τῶν ἡρώων τῶν συμμετασχόντων τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι ὁ Ἀγκαῖος δὲν φέρει ἐνταῦθα, ὡς συνήθως, οὔτε δορὰν οὔτε δίστομον πέλεκυν. Ἡ ἔλλειψις αὕτη τῶν συνήθων ὄπλων τοῦ Ἀγκαίου, ἥτις τὸ κατ' ἐμὲ εἶνε ὄλως τυχαία προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τεχνίτου, ἴσως ἤθελε δώσει ἀφορμὴν εἰς τινὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν μορφήν ταύτην ὡς *Γλέα* περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀπολλόδωρος² ἀναφέρει ὅτι διεφθάρη καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ κάπρου. Ἡ δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ γωνίᾳ τῆς σαρκοφάγου τὸ τόξον ἐντείνουσα καὶ οὔσα ἐποίημα νὰ τοξεύσῃ κατὰ τοῦ κάπρου εἶνε ἄνευ ἀμφιβολίας ἢ ἐξ Ἀρκαδίας ἡρώϊς, ἢ περιλημμένη τῷ Μελεάγρῳ Ἀταλάντῃ. Οἱ δὲ δύο νεανῖαι, οἱ ὁμοίαν τὴν στάσιν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν ἔχοντες καὶ κρατοῦντες ὁ μὲν εἰς λαγωβόλον, ὁ δ' ἕτερος δίστομον πέλεκυν, εἶνε πιθανῶς οἱ δύο Θεστιάδαι *Ἡρόθους* καὶ *Κομήτης*, οἵτινες ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Σκόπα καὶ ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηναίας, ὡς παραδίδει ἡμῖν ὁ Παισανίας³. Ὑπολείπεται ἀκόμη νὰ ἐξηγηθῇ ὁ νεανίας, ὁ ὑ-

πὲρ τὸν Ἀγκαῖον ἰστάμενος, ὁ τὴν γλαμύδα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἐρριμμένην ἔχων· ἀλλὰ τίς εἶνε οὗτος ὡς καὶ ὁ μεταξὺ τῆς Ἀταλάντης καὶ τοῦ Μελεάγρου ἰστάμενος, ἐπίσης δὲ τίνες εἶνε οἱ ἐν τῇ στενῇ πλευρᾷ, οἱ μεταξὺ αὐτῶν τὸν θηρευτικὸν κῦνα ἔχοντες; Πάντα ταῦτα εἶνε ἐρωτήματα εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀπαντήσωμεν. Πολλοὶ εἶνε βεβαίως οἱ ἥρωες οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, ὧν τὰ ὀνόματα εἶνε γνωστὰ ἡμῖν ἐκ τοῦ Ἀπολλοδώρου¹ καὶ ἐξ ἀρχαίων ἀγγειογραφῶν τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου ἐφ' ὧν εἶνε γεγραμμένα²: ἀλλ' ἐκ τούτων καὶ μόνον νὰ ὀρίσωμεν τὰς εἰρημένους μορφάς, ἤθελεν εἶσθαι ὄχι μόνον τολμηρόν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπισφαλές· ἐκτὸς δὲ τούτου πρέπει νὰ ἔχη τις πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ θήρα τοῦ Καλυδωνίου κάπρου ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων ἐκλαμβάνεται ὡς ἐνδειξις τῆς ἡρωϊκῆς φύσεως νέου, προώρως ἀποθανόντος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ αἱ λίαν αὐθαιρέτως ποικιλλόμεναι πολλάκις μορφαὶ δὲν ἐξηγοῦνται πᾶσαι.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὁ κάπρος δὲν ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως, ὅπως τοῦτο εἶνε σύνθητες ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ τέχνῃ, ἀλλὰ κεῖται πρὸς τὴν γωνίαν τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς πλευρᾶς τῆς λάρνακος, ὅπως οὗτος κεῖται ἄνευ σχεδὸν ἐξαιρέσεως ἐν πάσαις ταῖς σαρκοφάγοις τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, εἰς οὓς καὶ ἡ ἡμετέρα ἀνήκει, ἐξερχόμενος συνήθως ἐκ τινος σπηλαίου, τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει.

Κ. Δ. ΜΥΡΩΝΑΣ

¹ Ἐπὶ Πομπηϊανῆς τοιχογραφίας εἰκονίζεται ὁ Μελέαγρος γενεῶν (Helbig Wandgemälde ἀριθ. 1166), ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐξεφράσθησαν ἀμφιβολίαι, διὰ τοῦτο δὲ ἐξηγήθη ὑπ' ἄλλων ἢ μορφή ἐκείνη ὡς *Οιεύς*.

² Ἀπολλ. 1, 8. Πρβλ. καὶ Ovid. Μεταμ. VIII στ. 360.

³ Παισ. Βιβ. 8, 45. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ἀπαντῶσιν οἱ Θεστιάδαι· οἷον ἐν ἀγγείῳ τοῦ Βερολινείου Μουσείου (Gerhard Apul. Vas. IX), ἐν τοιχογραφίᾳ Πομπηϊανῆς, (Helbig Wandgemälde ἀριθ. 1165, Mus. Borb. VII 2., *Kekulé De fabula Meleagra* σελ. 41). Πρβλ.

καὶ τὴν νεωτάτην πραγματείαν τοῦ *Immerwahr de Atalanta*, ἔνθα εἶνε συνειλεγμένα ἐπιμελῶς πάντα τὰ ἔργα τῆς τέχνης τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου.

¹ Ἀπολλ. 1, 8.

² Οὗτως ἐν τῷ περιφῆμῳ ἀγγείῳ τοῦ *Κλιτίου* καὶ *Ἐργοτίμου*, ἐκδοθέντι ἐν Monum. d. Inst. 4, πίν. 54-58, καὶ ἐν τῷ τῆς συλλογῆς τοῦ Μονάχου (Otto Jahn Catalog. ἀριθ. 333), ἀπεικονισθέντι ἐν Mon. d. Inst. 4, 50 καὶ ἐν Gerhard A. V. 135, 136.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΤΑΦΟΣ ΘΟΛΩΤΟΣ EN KAMΠΩ

Ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ (1889 σελ. 136) ὁμιλῶν περὶ τινος ἐν τῷ Ταυγέτῳ παρὰ τὸ χωρίον Ἄρνα μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Σπάρτης ἀνακαλυφθέντος τάφου τῆς μυκηναίας ἐποχῆς ἔγραψα, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐρευνηθῇ, ἂν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ταυγέτου, παρὰ τὴν Καρδαμύλην καὶ τὰς Θαλάμας, σώζονται λείψανα τῆς ἐποχῆς ταύτης· διότι ὑπέθετον ὅτι ἔπρεπε καὶ ἐκεῖ νὰ εὐρίσκωνται τοιαῦτα. Δὲν ἐγίνωσκον δὲ τότε, ὅτι ἤδη τρία ἔτη πρότερον εἶχεν ἀνακαλυφθῆ ἴσως ὥρας πρὸς βορρᾶν τῆς Καρδαμύλης, παρὰ τὸν Κάμπον, πρωτεύουσαν τοῦ δήμου Ἀβίας, τάφος θολωτός, ὅστις ὅμως εἶχε μείνει ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους μέχρις ἐσχάτων, ὅτε ἐγὼ πληροφορηθεὶς περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ παρὰ φίλων ἀνέφερα ἐν μηνί Νοεμβρίῳ τοῦ 1890 εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν, αὕτη δὲ δις κατ' ἐπανάληψιν μ' ἔστειλεν ἐκεῖ, τὸ μὲν πρῶτον χάριν πληρεστέρων πληροφοριῶν, εἶτα δ' ὅπως τὸν ἀνασκάψω. Ἡ ἐργασία ἐπερατώθη κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου τοῦ παρόντος ἔτους.

Ὁ τάφος κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποῦ ἐγείρεται τὸ φρούριον τῆς Ζαρνάτας, τὸ κατέχον τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Γερηνίας πιθανῶς. Τῆς θόλου ἢ κορυφῆς ἔχει καταρρεύσει, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ δρόμου ἔχει καταστραφῆ· τὸ στόμιον ὅμως καὶ ἡ περιφέρεια τῆς θόλου μέχρις ὕψους 3.25 μ. περίπου σώζονται καλῶς. Ὁ δρόμος ἔχει μῆκος 12.85 μ. καὶ πλάτος 2.18 μ., εἶναι δ' ἐκτισμέναι αἱ πλευραὶ τοῦ διὰ λίθων μικρῶν καὶ ἀργῶν μετὰ πηλοῦ. Τὸ στόμιον ἔχει ὕψος 2.65 μ., πλάτος κάτω μὲν 1.64 μ., ἄνω δὲ 1.50 μ. καὶ βάθος ἄνω 3.62 μ., κάτω δὲ 3.09 μ. Αἱ πλευραὶ τούτου εἶναι ὀκδομημέναι ἐκ λίθων πελεκητῶν (τιτανολίθων, ἄμμο-λίθων καὶ τινων τροχμαλοπαγῶν) τετραπλεύρων, οὐχ ἤπτον ὅμως ὑπάρχουσι καὶ μικροὶ χάλικες πληροῦντες τὰ χάσματα τῶν ἀρμῶν· γενικῶς δὲ

οἱ λίθοι οὗτοι εἶναι εὐμεγέθεις (εἷς ἔχει μῆκος 1.52 μ.). Τὸ ὑπέρθυρον ἀποτελοῦσι τρεῖς μεγάλαι πλάκες ἐκ τινος τιτανολίθου, οὗ ὅμως ὅμοιος, ὡς μ' ἐβεβαίωσαν, δὲν εὐρίσκεται πλησίον τοῦ Κάμπου. Τῶν πλακῶν ἡ ἐξωτάτη (πρὸς τὸν δρόμον) ἔχει μῆκος 2.84 μ., πλάτος 0.85 μ. καὶ πάχος 0.47 μ. τῶν λοιπῶν δύο ἢ μὲν μεσαία ἔχει πλάτος 1.07 μ., ἢ δ' ἑτέρα 1.75 μ. Ἀνωθι τῆς ἐξωτάτης σώζονται τρεῖς λίθοι, οἵτινες καταφανῶς ἀπετέλουν τὸν κατώτατον δόμον τοῦ τοίχου, δι' οὗ ἐφράσσετο τὸ τρίγωνον. Ἡ θόλος, καθ' ὅσον σώζεται, εἶναι ἐκτισμένη ὡσαύτως ἐκ πελεκητῶν λίθων, ἀλλὰ μικροτέρων ἢ αἱ πλευραὶ τοῦ στομίου, διότι ἔχουσιν αἱ πλεῖσται μῆκος 0.20 μ. ἕως 0.40 μ. Ἐν τῇ κατασκευῇ δὲ αὐτῆς, ὅπως καὶ ἐν τῇ τῶν πλευρῶν τοῦ στομίου εἶναι φανερά ἢ τάσις πρὸς ἐπίτευξιν ἰσοδομίας, ἀλλὰ δὲν κατορθοῦται τοῦτο ἢ ἀτελῶς· παρατηροῦνται δὲ καὶ ἐνταῦθα, μάλιστα ἐν τοῖς κατωτάτοις δόμοις, πολλοὶ χάλικες μεταξὺ τῶν ἀρμῶν.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ δρόμου ἐπέισθη ὅτι δὲν εἶχον ταφῆ πολλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ τάφῳ, πλὴν τούτου δέ, ὅταν κατέπεσεν ἢ κορυφῆ τῆς θόλου (ὅπερ συνέβη ἀναμφιβόλως ἐν τῇ ἀρχαιότητι), οἱ πρῶτοι κατελθόντες εἰς αὐτὸν ἀφῆρσαν βεβαίως ὅσα ἐκ τῶν κτερισμάτων εὔρον. Ἐκ τούτων ἐξηγεῖται ἡ πενιχρότης τῶν εὐρημάτων· διότι εὐρέθησαν μόνον κοσμήματά τινα ἐξ ὑέλου κυανόχρου, εἷς κτεὶς ὀστέινος, εἷς λίθος (ἀγάτης) φέρων γλυφὰς δύο αἰγάγων, τεμάχιά τινα ἀγγείων ἢ ἀνευ κοσμημάτων ἢ μετὰ ταινιῶν μόνον, ὀλίγα χρυσᾶ κοσμήματα συνήθη τῇ μυκηναίᾳ ἐποχῇ καὶ τινα φύλλα ὡσαύτως χρυσᾶ, πολλὰ λίθινα σφονδύλια (ἢ κομβία) καὶ τέλος — τὰ κυριώτατα τῶν εὐρημάτων — δύο μολύβδινα εἰδώλια, τὸ μὲν ἀνδρικόν, τὸ δὲ γυναικεῖον· τὸ πρῶτον, ὅπερ διατηρεῖται κάλλιον, ἔχει ὕψος 0.12 μ. καὶ φορεῖ περιζῶμα ὅμοιον ἐκείνῳ, δι' οὗ καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ποτηρίων τοῦ Βαφειοῦ ἄνδρες σκεπάζουσι τὰ αἰδοῖα· ἐν τῷ μολυ-

βδίνῳ εἰδωλίῳ ὅμως εἶναι σαφέστερος ὁ τρόπος τῆς περιζώσεως, διότι διακρίνεται καλῶς, ὅτι ἀπὸ ζώνης περιβαλλούσης τὴν ὀσφύν κατέρχεται ὀπίσω ὕφασμα τριγωνικόν, οὗ τὸ ἄκρον ἀνελκυσμένον ἔμπροσθεν διὰ τῶν σκελῶν συνάπτεται πάλιν τῇ ζώνῃ· καὶ κατὰ τὴν τέχνην δὲ ὁμοιάζει πολὺ τὸ νῦν ἀνακαλυφθὲν εἰδώλιον τοῖς ἐπὶ τῶν ποτηρίων ἀνδράσι· διότι καὶ ὁ τύπος τοῦ προσώπου εἶναι παρεμφερῆς καὶ οἱ μυῶνες τῶν βραχιόνων καὶ τῶν σκελῶν εἶναι καὶ ἐν τούτῳ καθ' ὑπερβολὴν δυνατοὶ πεπλασμένοι, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν ποτηρίων, διαφέρει ὅμως ἡ κόμη, δὲν εἶναι δὲ καὶ ὑποδεδεμένον τὸ εἰδώλιον. Τὸ ἄλλο, ὃ παριστᾷ γυναῖκα, ἔχει ὕψος 0.085 μ.· φορεῖ δὲ τοῦτο ἐσθῆτα προσφυᾶ μὲν τῷ σώματι περὶ τὸ στῆθος, πλατεῖαν δὲ κάτω καὶ ἄνευ τῶν συνήθων στολίδων, ἀλλ' ἀπλήν, ὡς εἶναι ἢ τῶν πηλίνων εἰδωλίῳ. Οἱ πόδες δὲν φαίνονται ὑπὸ τὴν ἐσθῆτα, περὶ δὲ τὴν κόμην φαίνεται ὅτι φορεῖ ταινίαν. Ὅστ' ἐν τῷ τάφῳ δὲν εὐρέθησαν ἢ μᾶλλον εὐρέθησαν μὲν τινα, δὲν ἦτο ὅμως δυνατόν νὰ διακριθῶσιν ἀπὸ τῶν ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις μετὰ τὴν πτώσιν τῆς κορυφῆς τῆς θόλου ἄνωθεν καταπεσόντων.

25 Ἰουλίου 1891

ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΤΙΣΥΡΟΣ, ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΣ

Ἐπὶ Κρητικῶν νομισμάτων κατὰ πάντα ὁμοίων πρὸς τὰ τῆς Γόρτυνος ἐκδοδομένων ἀπάντων τὸ τελευταῖον ὑπὸ Σβορώνου ἐν Numismatique de la Crète ancienne (Macon 1890) σελ. 161 ἀριθ. 27-30, πίν. XIII 1—5 ἀναγινώσκειται ἢ ἐπιγραφὴ ΣΟΦΥΜΣΤ ἢτοι *Τίσυροι*. Τὴν γνώμην τοῦ von Sallet (Die Umschrift der Europa auf Silbermünzen von Gortyna, ἐν τῇ Zeitschrift f. Num. VI σελ. 263 κ. ἐξ.) ὅτι ἢ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄρος *Τίτυρον* ἤλεγξεν ὁ Σβορώνος ἐν διατριβῇ δημοσιευθείσῃ ἐν Numism. Chronicle VII σελ. 126 ἐξ. ἐπιγραφομένη δὲ The inscription *Τίτυροι* on coins

of Gortyna, καὶ προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ *Τίτυροι* τοῦτο εἶνε ἐθνικὸν καὶ ἐπίθετον τῶν Γορτυνίων, ὅποια τὰ παρ' Ἑσυχίῳ μνημονευόμενα *Καρτεμυρίδες* καὶ *Κορύστιοι*. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Σβορώνου ἡμεῖς δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ ἀποδεχθῶμεν ἐν τῇ ἀρτίως δημοσιευθείσῃ πραγματείᾳ «Περὶ τῆς Κρητικῆς διαλέκτου» σελ. 85, ὡς οὐδὲ τὴν ὑποψίαν τοῦ Comparetti ὅτι ἢ αὕτη λέξις περιέχεται ἐν τῷ ΔΣΜΝΡΟΠΟΣΟΣ ἐπιγραφῆς τινος ἐξ Ἑλευθερῶν δημοσιευθείσης τὸ πρῶτον ὑπὸ Fabricius ἐν Athen. Mittheilungem X (1885) σελ. 92, εἶτα δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Comparetti ἐν Museo Italiano II σελ. 167. Βραδύτερον ἀνεύρομεν κατὰ τύχην ἐν τοῖς παλαιαῖς σχολίαις εἰς Θεόκριτον III, 2 Ahrens τὸ ἐξῆς χωρίον, ὅπερ ἄπορον πῶς διέλαθε μέχρι τοῦδε πάντας τοὺς περὶ τῶν Κρητικῶν πόλεων πραγματευθέντας· «ὄνομα κύριον ὁ Τίτυρος, τινὲς φασίν, ὡς τὸ Σιληνὸς ὁ Σικελιώτης. Ἄλλοι δὲ τοὺς τράγους· ἕτεροι τοὺς Σατύρους· ἔτιοι ὄνομα πόλεως Κρήτης». Ὁ Σβορώνος, πρὸς ὃν ἀνεκοινώσαμεν ταῦτα, ὁμολογεῖ μὲν ὅτι δύναται ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Θεοκρίτου νὰ ἐνοῶῃ πόλιν τέως ἄγνωστον τῆς Κρήτης, εἰς ἣν τότε θὰ ἀνήκωσι βεβαίως τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος νομίσματα, ὑπέδειξε μάλιστα ἡμῖν τὸ παράδειγμα νομισμάτων τῆς Φαιστοῦ Numism. de la Crète anc. σελ. 254, ἀριθ. 1 πίν. XXII 34) ἐχόντων ἀκριβῶς τὸν αὐτὸν τύπον πρὸς τὰ τῆς Γόρτυνος (Αὐτόθι σελ. 158 ἀρ. 1, πίν. XII 21), ἐν τούτοις θεωρεῖ πιθανωτέραν τὴν προτέραν αὐτοῦ γνώμην ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς αὐτὴν τὴν Γόρτυνα, τὸ δὲ *Τίτυροι* εἶνε ἐπίθετον τῶν Γορτυνίων, διότι ταῦτα χρονολογικῶς κείνται μετὰ τῶν ἀρχαιοτάτων νομισμάτων τῆς Γόρτυνος μετὰ τοῦ ἐγκοίλου τετραγώνου καὶ τῶν νεωτέρων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΟΡΤΥΝΙΟΝ, ἄλλα δὲ νομίσματα τῆς Γόρτυνος σύγχρονα πρὸς αὐτὰ δὲν ὑπάρχουσιν. Ὁ χρόνος πιθανῶς θὰ λύσῃ τὸ δευτερεῖον ζήτημα τοῦτο· ἀλλὰ τόσον τοῦλάχιστον ἐκ τῆς γνώμης τοῦ Σβορώνου βεβαιοῦται ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Θεοκρίτου, ὅτι τὸ *Τίτυροι* εἶνε ἐθνικόν.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΚΙΑΣ

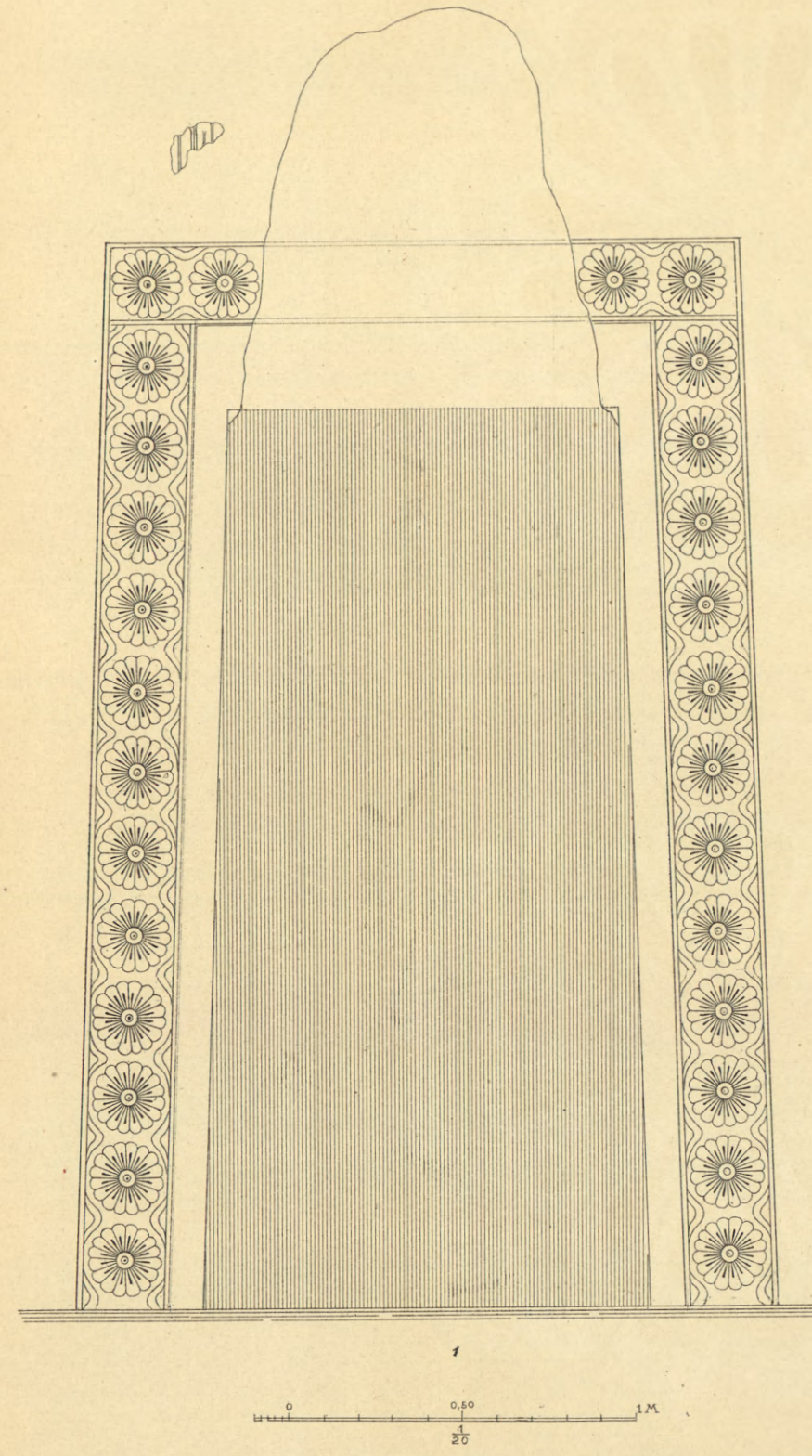

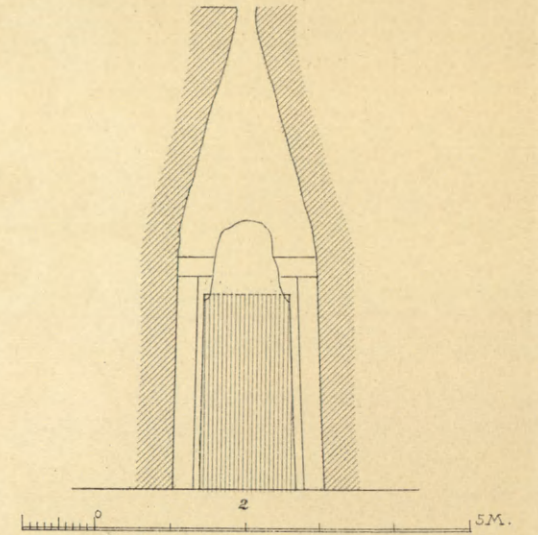

1φ

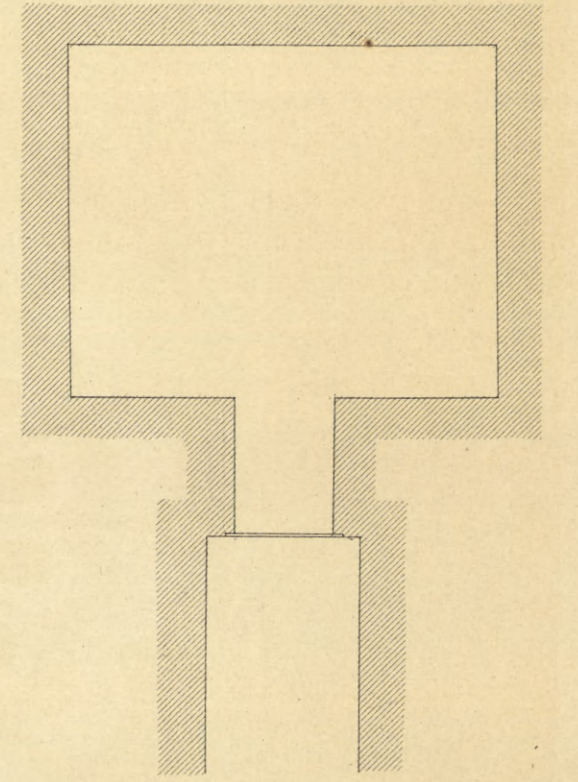

1

0 0.50 1.00
20

0 2 5M.

3

ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

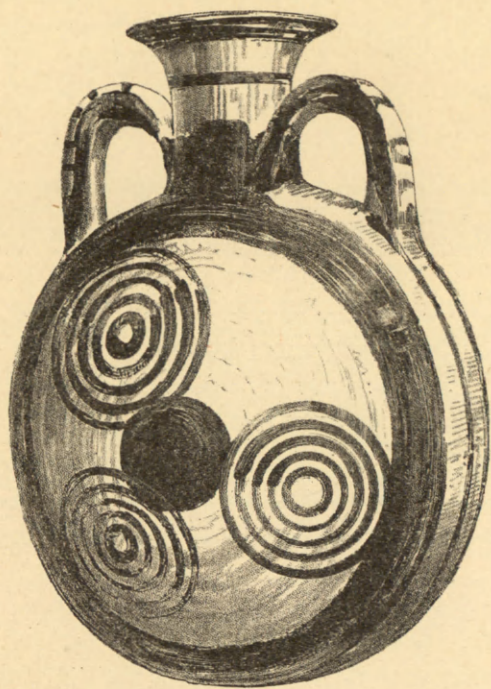

ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

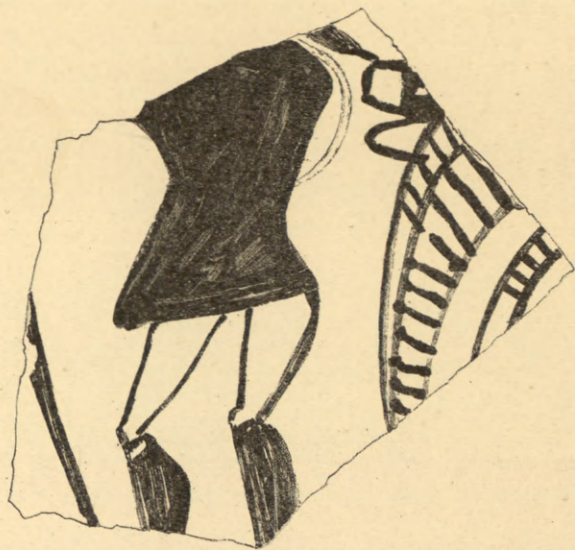

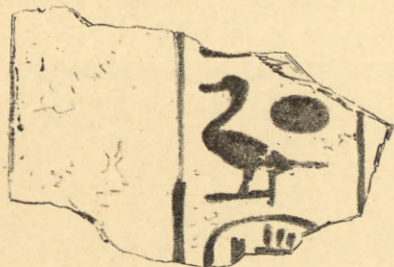

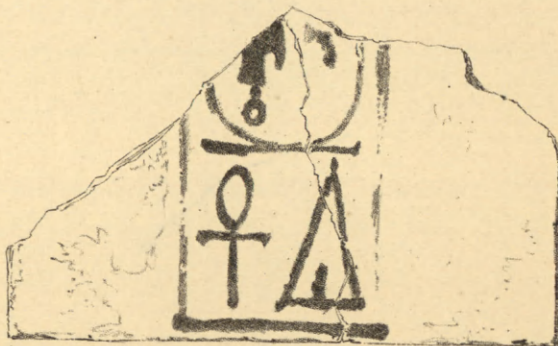
1

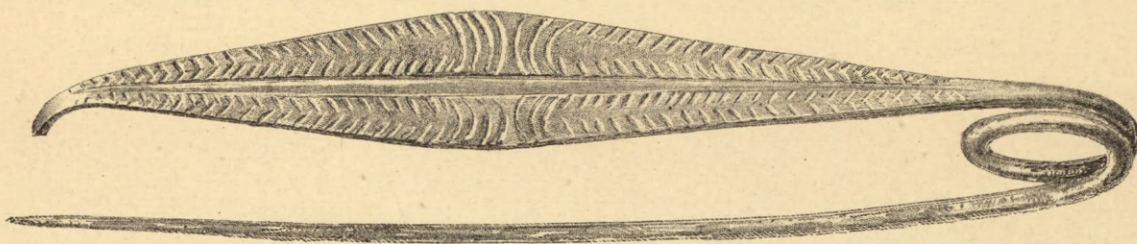
2

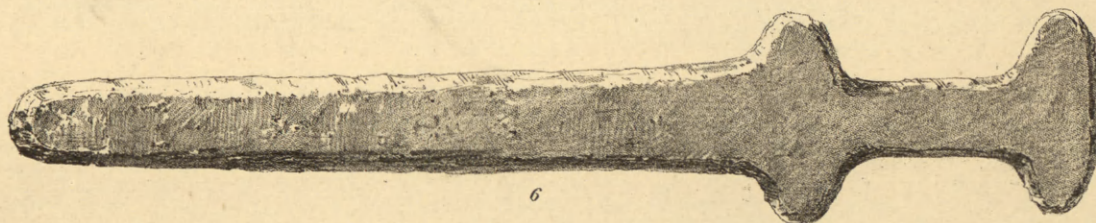
3

4

5

6

ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

ΑΓΑΛΜΑ ΘΕΜΙΔΟΣ

ΑΓΑΛΜΑ ΙΕΡΕΙΑΣ

ΑΓΑΛΜΑ ΠΑΙΔΟΣ

ΑΓΑΛΜΑ ΕΡΜΑΪΚΟΝ

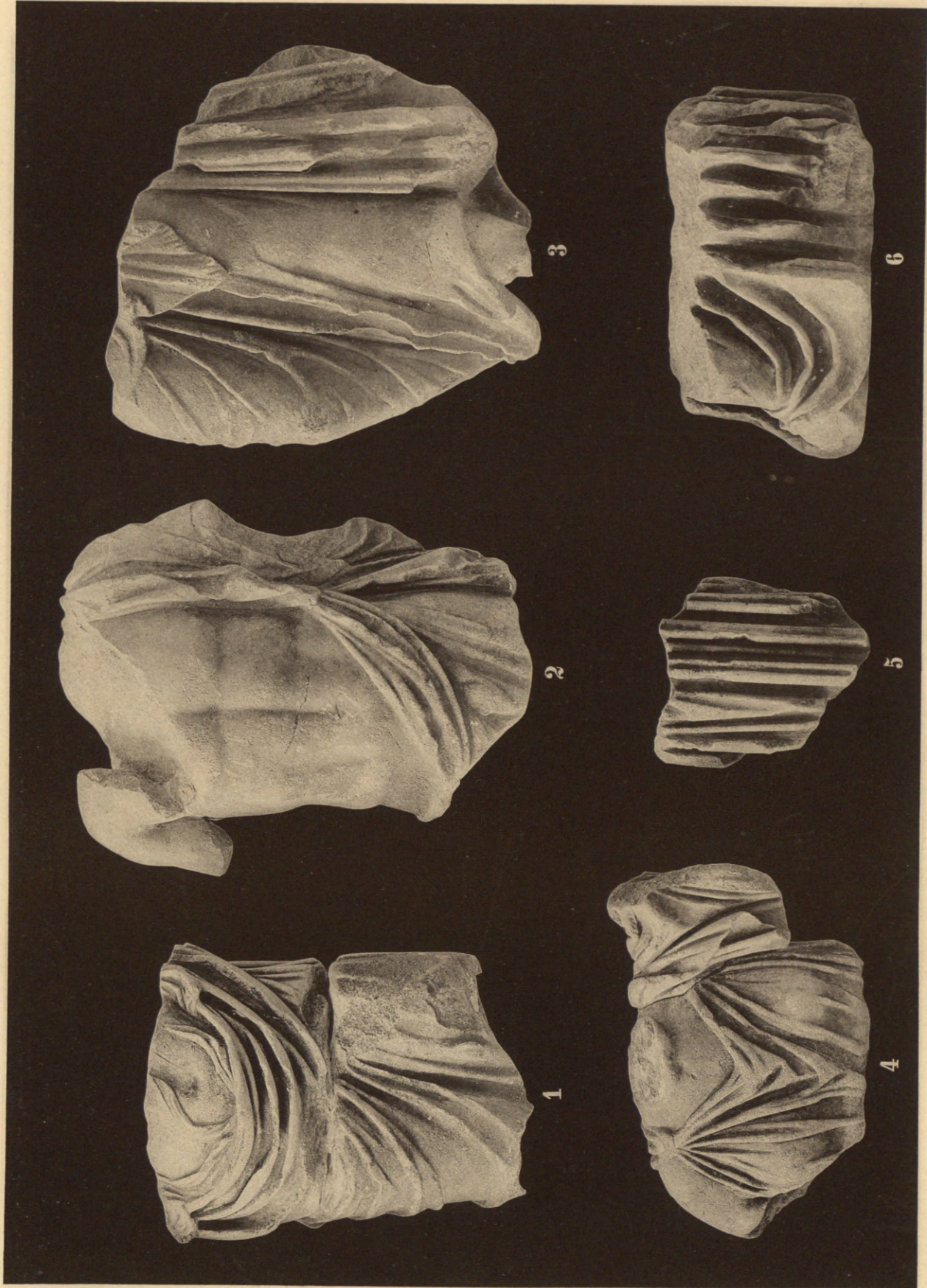

ΛΕΙΨΑΝΑ ΦΕΙΔΙΑΚΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ

ΛΕΙΨΑΝΑ ΦΕΙΔΙΑΚΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ

ΑΓΓΕΙΟΝ ΕΚ ΣΚΥΡΟΥ (·)

ΕΙΔΩΛΟΝ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΕΙΔΩΛΙΟΝ ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΝ ΚΑΙ ΓΩΡΙΝΟΝ ΑΓΛΑΜΑΤΙΟΝ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

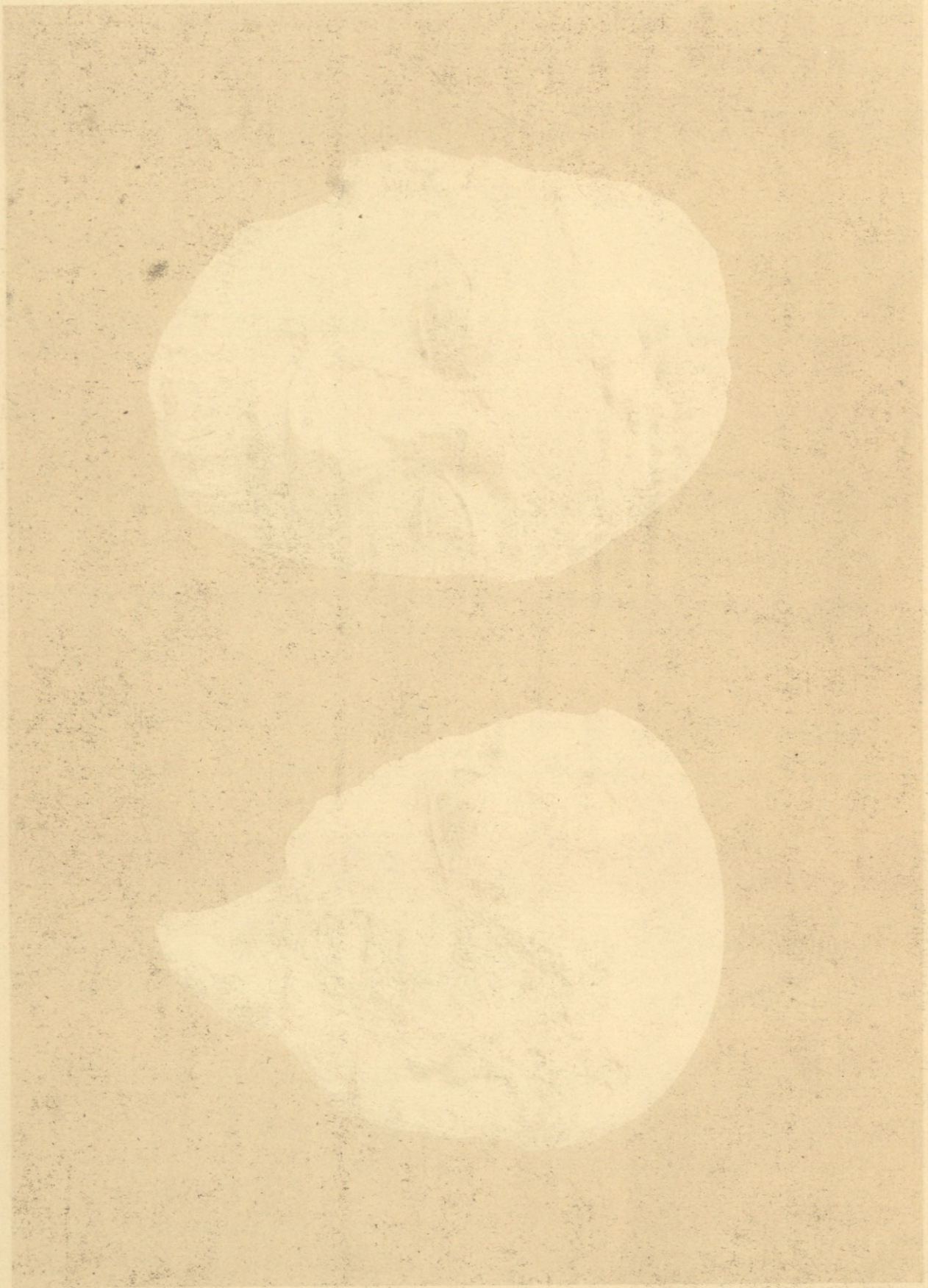

ΓΩΡΙΝΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

КЕДЪВЪНЪ ДЪСЪПЪВЪ ЕЪ ВЪКЪОЛЪОУЕЪЪ

ΚΕΦΑΛΑΙ ΓΩΡΙΝΑΙ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΑΓΑΛΜΑ «ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ» ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

